

Georgiy Wins

Goý, suwlar güwläbersin

Baş lagerler müdirligindäki (BLM) mesihiler

Georgiy Wins

Goý, suwlar güwläbersin

Baş lagerler müdirliğindäki (BLM) mesihiler

Originally published in English under the title
Let the Waters Roar by Georgi Vins
© 1989 by Georgi Vins

© 2012 for the Turkmen edition
Translated by permission. All rights reserved

Sözbaşy

Bu kitapda ýerleşdirilen şaýatlyklar ilki Sowet Soýuzynyň mesihilerine, ýygnaýyň yzarlanmasyny we jezalandyryjy sowet sistemasyny bilýän adamlara hödürlenildi. Edil şu wagtda günbatarly okyjylarda käbir epizodlara degişli soraglar ýüze çykyp bilirdi. Şonuň üçin önünden berilýän düşündirişler okyjylara bu sowet mesihileriniň durmuş tejribesine gowy düşünmäge we baha bermäge kömek eder.

Hemme zatdan önürti Soýuzyň jeza beriji sistemasynyň köp derejeleri bar. Jenaýat kodeksini bozmakda şübhe astyna düşen sowet raýaty tussag edilip, türmäniň „derňew kamerasyna“ salnyp bilinýär. Raýat döwlet aýyplaýjysy derňew geçirip, tussag edilene garşy iş düzýänçä, sud edilmezden kamerada oturýar. Sudda tussag edileni türmede belli bir möhletlik bolmaga, zähmet lagerinde bolmaga, uzak obalara sürgün edilmä, döwlet taslamasyndaky mejbury zähmeti ýa-da ýokarda görkezilen jezalaryň garyşdyrylan görnüşini ulanmak bilen sürgün edilmä höküm edip bilýärdiler. Sagdyn akylynda bolan adamlary (şol sanda mesihileri) hem, ýörite psihiatrik keselhanalarda näbelli möhlete höküm edýärdiler. Şeýlelikde, sowet mesihileri „tussaglykda“ diýlen umumy jümläni diňe bir „gandallarda“ bolma manysynda ulanman, eýsem, adamyň şu ýerleriň haýsy hem bolsa birinde bolmasyny kesgitlemek üçin ulanýarlar.

Käwagt bu şaýatlyklaryň käbir jikme-jiklikleri bilgeşleýin takyk edilmeyär. Mysal üçin, öňki tussag zähmet lageriniň çäklerinden daşardan alan, yöne barlag gullugynyň bilmedik habary hakda gürrüň berýän, yöne şol habary nädip alanyny aýtmayar. Yöne munuň oňa nädip başardandygyny jikme-jik çap etmeklik hem, akylsyzlyk bolardy. Munuň ýaly maglumat kömek edenň howpsuzlygyna töwekgelçilik edip ýa-da sowet häkimligine indiki goýberiljek zatlaryň önüni nädip almalydygyny aýtmak bolar.

Şonuň üçin mesihiler özleriniň tussag edilmegine haýsy mesihilik işiniň sebäp bolandygyny ýa-da özlerine ýene kimiň kömek edendigini käwagt düşündirmeyärler. Hatda tussag azatlyga çykanyndan soň hem, ol käbir maglumatlary gizlin saklamalydyr. Eger sowet häkimiýeti öňki tussagyň ozalky mesihilik işiniň üstüni açsa, oňa ýa-da başgalara garşy täze aýyplamalaryň yönkelmegi mümkin. Sowet häkimiýetiniň Günbatarda çap edilen makalany Mukaddes Kitaby gizlin çap edendikleri üçin tussag edilenleriň garşysyna subutnama hökmünde ulanan ýagdaýlaram boldy.

Yzarlanan mesihiler hem, özleriniň howpsuzlygyna hiç hili howp abanýan bolmasa-da, gören görgüleri hakda jikme-jik aýtmaýarlar. Munuň sebäbi düşnüklidir: Hudaý üçin şeýle uly kynçylyklara çydar ýaly derejede Hudaýy söýýän mesihiler özleriniň gayduwsyzlygyny ýa-da edermenligini görkezjek bolup ýörmeyärler. Gaytam olar Rebbi şöhratlandyrmak üçin ýaşaýarlar, şol sebäpden hem, olar gapzapy şertlere seretmezden, ünslerini Hudaýyň özlerine berýän rehiminde, tesellisinde we ak patalarynda jemleýärler.

Ahyrynda, bu kitabyň gahrymanlary özleriniň durmuşynda bolan wakalar hakda gürrüň berenlerinde, käwagt özleriniň şäherinde ýa-da BLM-de duş gelen mesihilerini ýatlaýarlar. Käbir ýagdaýlarda olar häkimiýetiň elinde ezýet çekenler bolan geçmişdäki mesihileri ýatlaýarlar. Bu mesihiler we olaryň gören görgüleri hakda bilmäge gyzyklanýan okyjylar kitabyň ahryndaky terjimehal goşundysyna ýüz tutup bilerler.

Giriş

Meniň maşgalam Kiyewde ýaşaýarka, bize ullaňan owadan surat sowgat berdiler. Onda möwç alyp duran deňiz, gorkunç bulut we äpet daşlara hem gaýalara baryp urulýan ullaňan tolkunlar suratlandyrylypdyr. Surat ajaýyp çarçuwanyň içindedi. Ýöne bu suratdaky esasy zat – asmanyň we tolkunlaryň garaňky fonuna ýazylan 46-njy mezmuryň üç aýadyndan alnan parçalarydyr:

„Hudaý bize pena hem arkadaýançdyr... Munuň üçin ýer gozgansa-da, ... suwlary güwläp köprese-de... biz gorkmarys!“.

Biz bu suraty myhman otaga asyp goýduk, oňa ýazylan sözler bolsa, kyn günleriň we synaglaryň dowamynda biziň bütin maşgalamyzy ruhlandyrdy. Şol ýyllarda häkimiýet wekilleri on gezekden-de gowrak gezek öýümizi döküp, Mukaddes Kitaplarymyzy, Hoş Habarlarymyzy, kassetalarymyzy, mesihi senalarymyzy we wagyzlarymyzy aldylar. Olar hatda, içinde Hudaýyň ady agzalan şahsy hatlarymyzy-da aldylar.

Ýöne surat öýde asylygy durdy, şonuň üçin onuň ýüzündäki: *„Hudaý bize pena hem arkadaýançdyr... Munuň üçin ýer gozgansa-da, ... suwlary güwläp köprese-de... biz gorkmarys!“* diýen sözleri öýümizi döken adamlaram okadylar. Olary bize gelen mesihilerem okadylar.

1974-nji ýylyň martynda meni tussag etdiler, 1975-nji ýylyň ýanwarynda bolsa, Kiyewe suda alyp bardylar. Prokuror maňa dokuz sany aýyplama ýöňkedi, olaryň hemmesem, din babatdady. Hoş Habary wagyz etme bilen Mukaddes Kitaby çap etme hem şoňa girýärdi. Sud maňa baş ýyl iş kesip, berk režimli zähmet lagerinde bolmaga we baş ýyl sürgünlige höküm etdi. Mundan başga-da, maňa üçünji jezanyň berilýändigini – şahsy emlägimi elimden aljakdyklaryny yglaň etdiler. Bu jeza bilen olar meniň maşgalama ýamanlyk etmekçidiler.

Suddan köp wagt geçmänkä, meni Sibire, Irkutskiň golaýyndaky zähmet lagerleriniň birine alyp bardylar. Birnäçe wagtdan soň, maşgalam meniň yzymdan gelende, emlägimiziň elimizden alnysynyň nähili bolup geçendigini gürrüň berdi.

Höküm güýje gireninden soň, biziň öýümize alynmaly emlägiň sanawyny düzmek üçin ýörite komissiýa gelipdir: stol, oturgyç, bufet, kitap tekjesi, diwan, kir ýuwyň maşyn, sowadyjy, gap-çanak we ş.m. Komissiýa hatda ýüzüne: „*Hudaý bize pena hem arkadaýançdyr... Munuň üçin ýer gozgansa-da, ... suwlary güwläp köprese-de... biz gorkmarys!*“ diýlip ýazylan suraty hem alma kararyna gelipdir.

Edil goşlarymyz alynýan wagty, biziň öýümize başga bir mesihi, Iwan Petrowiç gelipdir. Ol eýýäm alynmaly zatlaryň sanawyna girizilen diwanda oturyp, bolýan zatlary sessiz synlapdyr. Komissiýa agzalarynyň biri suraty alyp, ony eýýäm äkitmek üçin bellenen mebeliň ýanynda goýupdyr.

Komissiýanyň başga bir agzasy, ýaş zenan, her bir predmetiň şekillendirilmesini düzüpdir. Ýöne ol surata baryp ýetende, ünjä batypdyr: ony näme diýip ýazmaly?

– Suratyň ady näme? – diýip, ol gaty ses bilen sorapdyr. – Oňa näme diýip ýazmaly?

Hiç kim jogap bermändir. Komissiýanyň beýleki agzalary alar ýaly ýene bir zatlar gözläp, öýüň içini, şeýle hem, ammary barlapdyrlar. Ýaş zenanyň sanaw düzüp oturan otagynda meniň aýalym, çagalarym we Iwan Petrowiç bar eken.

Zenan suraty galdyryp, ony stoluň üstüne goýup, ýene sorapdyr:

– Men ony näme diýip atlandyraýyn? Men ony sanawa näme diýip girizeýin?

Iwan Petrowiç ýerinden turup, suraty eline alypdyr-da:

– Ýöne bir bu ýerde: „*Hudaý bize pena hem arkadaýançdyr... Munuň üçin ýer gozgansa-da, ... suwlary güwläp köprese-de... biz gorkmarys!*“ diýlip ýazylypdyr diýip görkezäýiň! – diýipdir.

Zenan ahyrsoňy surat üçin at tapyldy diýip hoşal bolup, ony howlukmaç öz dokumentine ýazyp başlady. Ol: „Ýüzünde hudaý bize pena hem arkadaýançdyr diýen sozler ýazylan surat ...“ diýip ýazdy.

– Siz näme üçin „Hudaý“ sözüni kiçi harp bilen ýazdyňyz? Suratyň ýüzüne bu söz uly harp bilen ýazylypdyr. Suratda nähili ýazylan bolsa, şonuň ýaly hem ýazyň – diýip, Iwan Petrowiç garşy çykypdyr.

Zenan harpy düzedip, „Hudaý“ sözünü uly harp bilen ýazypdyr. Ýöne zenan tiz wagtdan saklanypdyr, onuň suratyň adyny doly ýazmajakdygy görnüp durdy, şonuň üçin Iwan Petrowiç oňa:

– Gayrat ediň-de, suratyň doly adyny ýazyň. Ony meniň aýdyp durmagymy isleýärsiňizmi? – diýipdir.

Şeýdip, ol suratyň doly adyny aýdyp durupdyr. „Hudaý bize pena hem arkadaýançdyr... Munuň üçin ýer gozgansa-da, ... suwlary güwläp köprese-de... biz gorkmarys!“

Ýaş zenan onuň doly adyny ýazyp başlapdyr, emma soň:

– Biz bu suraty näme üçin alýarys? Ol kime gerek? Diňe mesihilere gerek!

Şol wagt hem, komissiýanyň beýleki agzalary içeri giripdir. Olaryň biri dokumente seredip:

– Siz sanawda Hudaý hakda näme ýazdyňyz? „Hudaý bize pena hem arkadaýançdyr... Munuň üçin ýer gozgansa-da, ... suwlary güwläp köprese-de... biz gorkmarys!“

– Bu siziň alynmak üçin diwardan alan suratyňyzyň uzyn ady – diýip, ol jogap berdi.

Görüp otursalar, ol erkek kişi komissiýanyň başlygy eken. Onuň beýle ýazga gaharynyň geleni anyk görnüp durupdyr, şonuň üçin:

– Siz bu surat bilen bütün dokumenti zaýaladyňyz! Ony munuň ýaly ady bilen bizde kim satyn alar? – diýipdir.

Soň ol meniň aýalyma:

– Kanun boýunça siz bu ýerde döwlet haýryna geçirilen zatlardan ilkinji söwdany edip bilýärsiňiz. Bu siziň kanuny hukugyňyz! – diýipdir.

Ýöne meniň aýalym dymypdyr.

Soň ol Iwan Petrowiçe ýüzlenipdir:

– Meniň düşünişime görä, sizem mesihi bolmaly?

– Hawa, menem özümiziň penamyz hem arkadagymyz bolan Hudaýa ynanýaryn!

– Belki, bu suraty döwletden siz satyn alarsyňyz? – diýip, ýerine ýetiriji soraýar. Soň ol dokumentleri we mebeli görkezip:

– Bu alnan emläkleriň hemmesi döwletiňki. Biz mebeli we suraty kime islesek, şoňa satyp bilýäris. Bizden bu suraty satyn alyň! Biz ony näme edeli? Bu surat bize gerek däl. Biz onuň üçin köp töleg soramarys. Bary-ýogy baş manat!

Iwan Petrowiç jübüsinden baş manat çykaryp, ony olara berýär-de, suraty hem alyp, ýeňişli görnüş bilen ony diwara öňki ýerine asýar, soň hem, ondaky sözleri gaty ses bilen okapdyr: „Hudaý bize pena hem arkadaýançdyr... Munuň üçin ýer gozgansa-da, ... suwlary güwläp köprese-de... biz gorkmarys!“ Şeýdip, bu surat Hudaýyň güýjüni hem kuwwatyny ygılan edip, biziň Kiýewdäki öýümize gelyän yzarlanylýan mesihileriň köpüsiniň ýüreklerine teselli berip we goldaw berip, öýümüzde galypdyr.

Ýöne Rebbe bolan imany üçin yzarlanylma meniň ýurdumda täzelik däl. Hoşhabar mesihiliginiň Russiýada başlananyňa ýüz ýyldan gowrak wagt geçdi. 1867-nji ýylda Nikita Woronin iman bilen suwda çokundyrýlan ilkinji rus adamsy boldy. Woronin Rebbiň yzyna eýerip başlan ilkinji günlerinden başlap, Mesihe bolan imany zerarly, güýçli yzarlanyldy. Meniň ýurdumdaky hoşhabar mesih-baptistleriň bütin taryhy diýen ýaly, yzarlanylma, Mesihiň hakykaty üçin türmelerde görgi görme, sürgün edilmeler, zähmet lagerlerinde hatda psikiatrik keselhanalarda ejir çekme bilen tapawutlanýar. Ýöne bizi Hudaýyň söýgüsinden näme aýryp biler? Hasrat, yzarlanylma, açlyk ýa-da gylç aýryp bilermi? Bizi Hudaýyň Mesihdäki söýgüsinden aýryp biljek hiç kim we hiç zat ýokdur. „Emma biz özümizi Söýýän arkaly bularyň baryny ýeňenlerden üstündiris“ (Rimliler 8:37).

Indi Hudaý Daşary ýurt wekilliginiň işgärlerine häzirki zaman rus mesihileriniň gymmatly şaýatlyklaryny – görgüler we ak patalar baradaky şaýatlyaryny ýygnap, olary iňlis diline terjime etmäge kömek etdi. Bu Mesihiň yzy bilen dar, çarkandakly ýoldan barýan adamlaryň taryhydy. Günbatarda ýaşaýan Mesihdäki doganlarymyz, biz bu materialy siziň eliňize berýäris. Goý, onuň üsti bilen Hudaý siziň ýürekleriňize Isa Mesihi söýmäge, öz Mukaddes Kitabyňyza aýawly garamaga we bütin dünýäde, esasan hem, öz ýurduňyzda, ruhy galkynyş üçin doga etmäge ak pata bersin.

Haýyş edýäris, Russiýada Hoş Habaryň işiniň ýaýbaňlanmagy üçin we hatda şu günlerde-de Isa bolan imany zerarly synaglara duş gelyän we kynçylyklary görýän mesihiler üçin doga etmegi-de ýatdan çykarmaň.

Georgiy Petrowiç Wins.

Sowet Soýuzynyň

Hoşhabar mesih-baptistleriniň

daşary ýurt wekilligi.

Georgiý Wins

Georgiý Wins (1928–1998) Hoş Habary wagyz edeni we hoşhabarçy mesihi baptistleriň ýygnaqlar Birleşmesiniň kätibi bolup işläni üçin sowet türmelerinde sekiz ýylyny geçirdi. 1979-njy ýylyň aprelinde höküm çykarylyp berlen on ýyllyk jezasyny çekýän wagtynda, elli ýaşly Winsi sowet raýatlygyndan mahrum edilip, iki ýurduň arasyndaky tussaglary çalyşma programmasynyň çäklerinde ABŞ-a ugratdylar. Şonda sowet mesihileriniň sürgün edilmegi we yzarlanmagy hakda Günbatara habar bermek üçin Winsi ýygnaqlar Birleşmesiniň daşary ýurt wekili edip bellediler. Ol özüniň Indianadaky Elkhartadaky ştab öýünde ömrüniň soňky günlerine çenli bu gullugyny dowam etdirdi. Georgiý bilen aýaly Nadeždanyň baş çagasy bar.

.....
Suwda çokundyrma, Rebbiň
saçagy, doga etme, öý gulluklary
we şaýatlyklar Sowet Soýuzynda
we бүтін дүнýäde ýygnaýň
durmuşynyň we ösüşiniň aýrylmaz
bölegidir.
.....

Andreý Ýudinsew

BLM-däki ýigit

Garawullar meni derňew kamerasyna alyp bardylar-da, gapyny açdylar. Men şonda türmäniň tagta sekisini we tussaglary ilkinji gezek gördüm. Olaryň yüzleri diýseň birtäsindi, gözleri ýitidi we içinden geçip barýardy.

Men öňe ýöredim welin, tussaglar şobada maňa sorag berip başladylar: Men nireden? Men bu ýere näme üçin düşdüm? Olar hemme zatdan-da beter meniň häsiýetim, nähili şahsyýetdigim bilen gyzyklandylar. Men Rebden dilime gözegçilik etmegini sessiz diläp, öz taryhymy gürrüň berip başladym.

Ilki men türmä düşerin diýip pikirem etmändim. Milisionerler bizi minnetdarlyk Günündäki ýygmanyşykdan milisiýa bölümüne alyp gaýdanlarynda, olar bizi on baş günläp saklarlar ýa-da jerime tölederler diýip pikir edipdim. Şol pursatda meniň tenimiň we ruhumyň islegi garşydaşdy. Ten azatlygy isleýärdi. Ýaş bolanym üçin on sekiz ýaşda gazaply, nätanys

Andreý Ýudinsew (1964-nji ý.d.) 1982-nji ýylda mesihi ýaşlarynyň ýygmanyşygy wagtynda milisiýa tussag edende, bary-ýogy 18 ýaşyndady. Ol şondan soňky üç ýarym ýylyny sowet türmelerinde we zähmet lagerlerinde geçirdi. Andreýiň azatlyga çykmagyna dört hepde galanda, mesihilik ýygmanyň geçireni üçin onuň kakasy Wasiliýi tussag etdiler-de, soňrak ýedi ýyl azatlykdan mahrum etdiler. Maşgaladaky on üç çaganyň iň ulusy bolan Andreý bu kitabyň birinji neşiri 1989-njy ýylda çykan wagtynda,

Sowet Goşunynda gulluk edýärdi. Bu ýaş ýigitleriň hemmesiniň hökmany borjudy. Sowet harby durmuşy hiç kim üçin hem aňsat däl, ýöne gazaply azar berilme mesihiler üçin bu durmuşy has-da agyrlaşdyrýardy.

ýerde tussag bolup oturmak islemeýärdim. Başga adamlaryň gürrüňlerinden ol ýeriň nähilidigini bilýärdim, şol sebäpli-de, ol ýere düşmek islemeýärdim. Ýöne olar ahyrsoňy meni gözenegiň aňyrsyna saldylar.

Ertesi gün biziň kameramyzdaky gürrüň dowam etdi. Biz dürli meseleler hakda gürrüň etdik, hatda käbirleri babatda jedelleşdigem. Men mydama Mukaddes Kitapdan parçalar getirip jogap bermäge çalyşýardym. Muny maňa ejem öwredipdi. Adamlar saňa sorag berenlerinde, Hudaýyň Sözünden jogap bermäge çalyş, diňe şonda jogap doly bolar. Men muny ýatda sakladym-da, Rebbiň kömegi bilen hut şeýle jogap bermäge çalyşdym. Şeýdip, üznüksiz jedeller, dowamly soraglar bilen durmuş takmynan bir aý dagy dowam etdi. Soň günleriň birinde meni gandally Harsyzskdaky Halk suduna alyp bardylar. Ol ýerde eli gandally dostum Wladimir Timçuk hem bar eken.

Sud binasynyň ýanynda biz özümiziň köp dostlarymyzy gördük, ýöne olary içeri salmadylar. Bizi suduň zalyna alyp baranlarynda, men zalyň zawodlaryň, mekdepleriň, institutlaryň, ýerine ýetiriji komitetleriň wekillerinden doly ekendigini gördüm. Ol ýerde biziň mesilhi dostlarymyz üçin ýerem galmandy.

Suduň işi başlananda, men ejemiň zala girmäge synanyşýanyny gördüm, ýöne ony ol ýere salmadylar.

– Náme üçin beýle? Hatda bu ýere girmäge meniň ejemiňem haky ýokmy? – diýip, men kazydan soradym.

Şondan soň olar ejeme, şeýle hem, birnäçe dostlarymyza girmäge rugsat berdiler. Suduň işi diňlemesi başlandy. Aýyplamany okadylar.

– Siz özüňizi günäli hasaplaýarsyňyzmy?

– Ýok – diýip, biz jogap berdik.

Şonda olar şaýatlary sorag edip başladylar. Men ozal olary hiç haçan görmändim. Men olardan: „Meni nireden tutup gaýtdylar?“ diýip soradym. Olaryň hersi bir hili jogap berdiler. Kim meni haýadyň aňyrsyndan tutandyklaryny, kimsi gapynyň agzyndan ýa-da jaýyň çykalgasynyň ýanyndan tutandyklaryny aýtdylar. Elbetde, bu görkezmeleler nädogrudy. Men kazydan: „Eger olar şol wagt ýanymda bolmadyk bolsalar, onda nädip görkezme berip bilýärler?“ diýip soradym.

Kazynyň şaýatlara kömek etmäge çalyşýandygy şübhesizdi, şonuň üçin onuň soraglary olary bulaşyklykdan alyp çykýardy, ýöne munuň dildüwşükdigi ol ýerdäkileriň hemmesine düşnüklikti.

Wladimir ikimiz suduň maksadynyň bizi günäli diýip ykrar edip, bize höküm çykarmakdygyna düşündik. Şeýdibem, hökümet wekilleri öz maksadyna ýetdiler. Ýöne Wolodya ikimiz her näme-de bolsa, biynjalyk bolmadyk, sebäbi ýagdaýlary Rebbiň eline tabşyrdyk. Biz hökümi edil Onuň elinden alan ýaly kabul etdik.

Suddan soň, Wladimir ikimizi bir kamera saldylar, sebäbi beýlekilerinde rejeleme işleri gidip durdy. Hudaý gudrat bilen garawullaryň gözlerini ýapdy, şeýdibem, olar biziň bir kameradadygymyza üns bermediler. Garawul meni bu kamera alyp baranda, ol ýerde Wolodyany görüp, diýseň haýran galdym we begendim. Ol agaç sekiniň ikinji gatynda otyrdy, beýleki tussaglaryň hemmesi oňa seredip otyrdylar, ol bolsa, bir zatlar düşündirýärdi. Men göni onuň ýanyna baryp, zatlarymy we elime berlen ýuka düşegimi goýdum-da, ony diňläp başladym. Ol men tarapa öwrülende, gözlerine ynanyp bilmedi. Biz gujaklaşdyk, Hudaýa minnetdarlyk bildirdik we Ony şöhratlandyrdyk. Biz ruhlanyp, aýdym aýtmaga başladyk.

Wolodya ony başga ýere geçirýändiklerini aýdanlarynda, biz bile doga etdik we hoşlaşdyk. Birnäçe günden soň, garawul meni-de başga ýere geçirmek üçin çagyrdy. 18-nji aprelde men lagere bardym.

Lager, elbetde, türmeden diýseň tapawutlanýardy. Hemmeler arassa howadadylar. Men bütün bir ýyl kebşirleýji bolup işledim. Bu örän agyrdy: günün ýarymynda sen çig mal getirýärsiň, galan böleginde bolsa, ony kebşirleýärsiň. Men hepdede üç çalşykda-da işleýärdim. Ikinji çalşyk aýratyn ýatda galýar, aýratynam tomsuna. Alagaraňky bolup başlanda, men sehiň üçegine çykyp, Güni gozlerim bilen gözýetime çenli ugradýardym we: „Gün eýýäm gözýetime yetdi. Ýeriň üstüne garaňky düşdi“ diýen aýdymy aýdýardym. Bu aýdymda köp teselli bardy. Soň men doga edýärdim-de, işlemegi dowam etdirmek üçin ýere düşýärdim. Men Güni örän köp synlaýardym.

Elbetde, birinji ýyl gazaply synag boldy. Men jenaýatçylaryň içinde nädip ýaşamalydygyny bilmeýärdim. Ýöne öz şäherimdäki türmedekäm duşan adamlarym maňa dostlukly seredýärdiler. Lagere menden öň geleni üçin olar başgalar bilen nähili gatnaşykda bolmalydygyny bilýärdiler we bu ýerde özümi nähili alyp barmalydygymy maňa-da aýtdylar.

– Sen lagerde nädip gününü görmekçi bolýarsyň? – diýip, bir gezek biri menden sorady.

– Edil azatlykda ýaşanymdaky ýaly – mesihi hömnüde ýaşajak. Men edil şonuň ýaly ýaşamagy we hatda bu ýerde-de öz garaýyşlarymdan el çekmezligi diýseň isleýärim – diýip, men jogap berdim.

Olar maňa düşündiler we munuň üçin hatda maňa hormat hem goýdular. Bu bolsa, meniň üçin örän kyndy, sebäbi men lagerde ýeke-täk mesihidim. Ýöne maňa aýratyn kyn bolanda we özümi ýalňyz duýanymda, dostlarymyň hatlary mydama meni ruhlandyryýardy. Hudaý dostlarymy şunuň ýaly wagtlarda maňa hat ýazmaga meýillendirdi, şonda ruhumyň teşne bolan adamlaryndan hatlar geldi. Bu meni diýseň köşeşdirdi hem-de şeýle zadyň öz wagtynda şunuň ýaly haýran galdyryjylyk bilen bolýanyňa begenýärdim. Men durkum bilen haýran galýardym we Hudaýa nädip minnetdarlyk bildirmelidigini bilmeyärdim. Şeýle etmek bilen Ol Özüniň Rebdigini we käwagt biz wepasyz bolsak hem, Öz wadalarynda durýandygyny görkezdi. Men sustupes ýagdayda bolan wagtymda, Hudaý şobada meniň mätäçligimi görýärdi.

Beýleki kümede ýaşayan tussag bir gezek maňa:

– Olar bu ýere ýene bir mesihini getirdiler – diýende, men bu ýerde eýýäm iki ýyla golaý wagt bäri bolup ýördüm.

– Ol kim we niredede? – diýip, men soradym.

– Anha, hol ýerde, sehiň beýleki bölümünde.

Men ony tanaýardym. Beýleki tussaglar ony sorag edip durdular, ol hem jogap berýärdi. Soň kimdir biri ony çagyrdy welin, ol hem, ýylgyryp, meniň ýanyma geldi. Oňa bu ýerde ýene bir mesihiniň bardygyny aýdandyklary we meni görkezendikleri görnüp durdy. Meniň kimdigimi soraman hem, ol ýanyma gelip, meniň bilen salamlaşdy.

– Sen nireden? Sen... tanaýarsyňmy? – diýip, men käbir mesihi maşgalalary soradym.

– Hawa, men olaryň hemmesinem tanaýaryn – diýip, ol jogap berdi.

– Sen Ýudinsewleri tanaýarsyňmy?

– Hawa, men bu maşgalanyň ejesini tanaýaryn – diýip, ol aýtdy.

Men özümiň onuň ogludygyny aýtdym we şobada: „Bu şertlerde meniň ýanyma dost iberendigi üçin Hudaýa şükür“ – diýip pikir etdim. Taze gelen hem begendi we biz bilelikde Rebbe minnetdarlyk bildirdik. Pawel Zinçenko ikimiziň dostlugymyz şeýle başlandy.

Pawel ikimiz kynçylyklary hem agyr meseleleri ýeňip geçmekde biri-birimize kömek etdik. Meniň halym aşa agyr bolanda, men oňa ýüz

tutýardym. Biz gürrüň edýärdik we doga edýärdik. Biz duýgularymyzyň hemmesini paýlaşyp, olary Rebbiň ýanyna getirýärdik, dostlugymyz bize uly teselli getirýärdi. Biz her gün öz gürründeşliklerimiz üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirýärdik, ýöne ýolbaşçylar bilip, bize mesihilik gatnaşygyny gadagan etmez ýaly, özümizi juda seresap alyp barýardyk.

Bir ýylymyz diýen ýaly şeýle geçdi. Soň lagere ýene bir mesihi – nikolaýewli Wladimir Wlasenkony alyp geldiler. Ol gaty gowy oglandy – çydamly hem ruhdan düşmezekdi. Ol biziň hemmämizden-de köp azar çekipdir. Ony başga lagerden geçiripdiler, sebäbi ol ýolbaşçylardan köp gezekler Mukaddes Kitap talap edipdir. Oňa ony bermekden boýun towanlarynda, ol özüniň Mukaddes Kitap almaga hakynyň bardygyny aýdyp, öz diýenini tutup durupdyr. Jeza hökmünde ony başga lagere ugradypdyrlar.

Biz Wladimire özümiziň Täze Ähtimizi berdik. Onuň krowady iň ýokarky krowatdy, edil potologyň aşagyndady. Gijelerine ol ýerde howa az bolýardy, ýöne ol diwar tarapa öwürülip, Aýyň ýagtysyna Täze Äht okap bilýänine diýseň begenýärdi. Hudaý oňa ak pata berdi, ol hem, hiç haçan ruhdan düşmedi. Ýolbaşçylar mydama ony yzarlap ýöryärdiler, olar oňa mydama azar berýärdiler. Olar onuň her bir ujypsyz zadynyň anygyna ýetýärdiler, ýöne ol özüniň kynçylyklary hakda bize mydama ýylgyryp gürrüň berýärdi. Onuň mizemezligine galmagy we sustupes bolmazlygy bizi-de ruhlandyrýardy. Biz onuň üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirýärdik.

Wladimir, Pawel we men baýramçylyklarda hemme ýerdäki dostlarymyzdan köp hatlary alýardyk. Her birimiz her gün otuza golaý hat alýardyk. Biz biri-birimize hatlary okap berýärdik-de, edil münlerçe adamlar bilen gürleşýän ýaly bolýardyk. Hudaý biziň mätäçligimizi görýärdi, şeýdibem, bizi wajyp täzelikler, dostlarymyzyň iň gowy arzuwlary we nesihatlary bilen üpjün edýärdi.

1985-nji ýylyň Täze ýylynyň ön ýanynda Hudaý biziň ümsümjek ýerde bolmagymyzyň aladasyny etdi. Biz gözlerimizi ýaşa dolduryp doga etdik, soň biri-birimizi gujaklap, bagtly täze ýyly arzuw etdik. Bu örän şatlykly wagt bolupdy.

Ýöne tizara biziň üçin agyr synaglar başlandy. Lagerde suratkeş bolup işleýän Pawel işinden aýryldy. Operativ bölümiň ýolbaşçysy ony sürgüne iberdi. Ýöne Pawel ruhdan düşmedi. Ol şol ýerde ýerleşip, kebşirleýji bolup işledi. Ol kebşirlemek bilen gowy birikmeleri edip bilýärdi.

Wladimire azar bermeklerini dowam etdirdiler. Bir gün hatda onuň gije öz kümesinde bolman, başga kümede bolandygyny aýdyp, oňa töhmet hem atdylar. Ýöne şol gije ol hatda daşary hem çykmam, uzakly gije ýerinde ýatdy. Garawul hem, kimdir biriniň çykanyny görmändigini aýdyp, muny tassyklady. Gündiz durýan garawul hem, şuny aýtdy, ýöne operatiw bölümiň ýolbaşçysy özüne tussaglaryň biriniň Wlasenkonyň gije kümede bolmandygyny ýetirendigini aýdyp, öz aýdanyny tutdy durdy.

Ýanwaryň ahyrynda ýolbaşçylar Täze Ähti aldylar. Adatça men ony boş wagtymda okamak üçin özümiň gapdal jübimde göterip yörýärdim. Bir gezek iş wagtynda, türmäniň birnäçe garawuly gelip, sehi barlap başladylar. Olar maňa golaý gelenlerinde, ýerimden turmagymy buýruk berdiler. Meni barladylar-da, olar Täze Ähti tapdylar. Şol agşam men kümäme gaýdyp baranymda, operatiw bölüme çagyrdylar-da, ýeke bolunýan ýere salmaklaryny buýruk berdiler.

– Bu kitap gadagan edilen kitap däl. Sizde mesihilik edebiýaty sebäpli, adamlary ýeke bolunýan ýere salmak hakda kanun ýok. Bu kitap gadagan edilen däl hem-de meniň lagerde baş kitap saklamaga hakym bar – diýdim.

– Men hiç zat bilemok. Başlyk saňa ýedi gün berdi. Eger sende nähilidir bir närazylyk bar bolsa, onda onuň bilen gürlleş. Men diňe öz borjuma ýerine ýetirýärin – diýip, gözegçi aýtdy.

Şol wagt Pawel ol ýerde eýýäm alty günden bäri otyrdy. Onuň ýene bir günü galypdy. Onuň ol ýerdedigini bilenimde, men özümi-de şol kamera salmaklaryny haýyş etdim. Elbetde, biziň kameradaky duşuşygymyz şatlykly boldy. Biz uzak wagtlap gürrüň etdik.

Agşama golaý olar Paweli goýberdiler. Meniň soňky günüm tamamlanyp baryarka, olaryň kimdir birini alyp baryandyklaryny eşitdim. Men onuň Paweldigini sesinden tanadym-da, gözenegiň ýanyna ylgaý baryp gygyrdym:

– Pawel, bu senmi?

– Hawa, hawa. Andrey, olar meni we Wladimiri lagerden alyp gidýärler – diýip, ol aýtdy.

Nähili agyr urgy! Gözenegiň arasyndan gygyryp gürlleşip, biz biri-bimize ak pata berdik. Paweli we Wladimiri başga lagerlere ertir irden ugratmalydylar.

Men uzak gije ýatmadym. Meni ýeke bolunýan ýerden çykanlarynda, ertir sagat sekizleriň ugrunda, haýatdaky jaýrykdan men Wladimir bilen

Paweli gördüm. Men Paweli çagyrdym. Ol derrew ýanyma ylgap geldi, garawul hem, onuň yzyndan ylgap gelip, ýakasyndan çekdi. Pawel bir eli bilen bizi aýra salyp duran haýada ýapyşdy, beýleki elini hem, deşikden uzatdy. Biz biri-birimiziň elimizi berk gysdyk. Gözleri ýaşly Wladimir hem ylgap geldi, men onuň bilen hem hoşlaşdym.

Munuň ýaly şertlerde hoşlaşmak örän agyr degýärdi. Lagerden dostlarymy alyp gidenlerinde, hemmeler meni synladylar. Gözleriň hem gulaklaryň hemmesi maňa tarap gönükdü. Üçimiz bile bolan wagtymyzda şeýle batyr bolan meniň ýeke galanymdan soň, özümi nähili alyp barjakdygymy hemmeler görmek islediler.

Ýöne Hudaý meni berkitdi. Täze Ähtimi-de gaýtaryp berdiler. Adamlar onuň käbir sahypalaryny özləri üçin ýyrtyp aldylar. Men kitabyň başynyň kimdedigini, soňunyň kimdedigini hiç haçan bilip bilmedim, ýöne onuň ortasyny möhletim gutaryança özümde goýdular. Hudaý ony gudrat bilen saklady. Ýolbaşçylar Hoş Habary iki gezek elimden aljak boldular, ol olaryň eline düşdi diýen ýalydy. Ýöne men doga etdim, Hudaý hem, Öz eliniň güýçlülüdiginiň subutnamasy hökmünde ony gudrat bilen maňa gaýtaryp berdi. Bu wagtyň dowamynda meni hemme zatdan-da beter biynjalyk eden zat – özümiň uçudyň gyrasynda ýygy-ýygýdan bolýandygymdy, emma Hudaý Öz wadalaryna we Öz Sözüne wepalydygyny subut etdi.

Möhletimiň tamamlanmagyna bary-ýogy ýarym ýyl galanda, men agaç ussasy bolup işledim. Iş örän köpdü. Biz iş otaglaryny rejeledik. Eger işiň başyndan agdyk bolsa, wagt tizräk geçjek ýaly bolup görünýärdi. Men mamla bolup çykdy.

Azatlyga çykmazyndan birnäçe gün ozal ejem bilen kiçi jigilerim gysga wagtlyk meni görüp gitmek üçin geldiler. Ejem kakamy tussag edendiklerini aglap gürrüň berdi. Birnäçe ýyllaryň dowamynda ol Hudaýa gizlin gulluk edipdi.

Men azatlyga çykanymdan soň, kakam bilen duşuşmagy arzuw edýärdim. Men hatda näme hakda gürrüň etjegimizi hem planlaşdyrypdy. Meniň ony örän göresim gelipdi. Ejem soňky gezek gelip gidende, biz näme hakda gürrüň eden bolsak-da, nähili soraglara sereden bolsak-da, barybir onuň tussag edilmesi baradaky tema gaýdyp barýardy.

Azatlyga çykmagyň ön ýanyndaky soňky günler, kakamyň tussag edilendigi sebäpli, gaýgyly geçdi. Ozallar ýüregim azatlyga çykjagyma we hemmeleri görjekdigime gizlin begenýärdi, emma indi bolsa, munuň ýaly

.....
Azatlyga çykanyndan soň, Andrey türmede bolan wagtynda özüni aman saklandygy üçin dogada Hudaýa minnetdarlyk bildirmek üçin ejesi, mamasy, şeýle hem, kiçi gyz we oglan jigileri bilen bile dyza çökdü.
.....

agyr täzelik bilen ylalaşmak agyr düşýärdi. Ony antisowet işinde, döwlet häkimiýetiniň guramalaryna garşy gürlmekde aýyplandyklaryny men bildim. Mesihi hökmünde kakamyň hiç haçan munuň ýaly etmejekdigini men bilýärdim.

Ahyrsoňy üç ýarym ýyllap tussaglykda bolanymdan soň, azatlyga çykdy. Ilki seredende, bu ýaşlygymy ýitirme ýaly bolup görnüp biljekdi, ýöne hemme zat gutaranyndan soň, Hudaýa minnetdarlyk bildirmekten we şatlykdan başga hiç zadam galmady. Dawut Zeburda „Ýüregimiz Onda şatlanýar, sebäbi biz Onuň mukaddes adyna bil baglaýarys“ (33:21) diýýär.

Mydama şeýle bolar, bu meniň durmuşymda-da ýerine ýetdi. Islendik ýagdaýlar we islendik kynçylyklar Rebbiň rehimplidigini we haýran galdyryjy ak patasyny subut etdi.

Walentina Sawelýewa

Ölüm jülgesinde ölmän galmak

Meni mesihi edebiýatyny daşaýarkam tussag etdiler. Suddan öň men Stawropoldaky türmede alty aýa golaý saklanyldym. Türmä birinji gezek düşeniňde, köp zada düşümmeýärsiň. Sen bolýan zatlara birbada akyly ýetirmeýärsiň, ýöne ýolbaşçylar seni synlaýarlar. Olar seni jikme-jik öwrenýärler hem-de aldawly duzaklar bilen senden maglumat almaga çalyşýarlar. Şol usullaryň biri-de, beýleki tussaglary işdeşlige mejbur etmektir. Beýleki tussaglary seniň bilen gürleşip, ejiz tarapyňy bilmekleri üçin ulanýarlar. Olar hatda ownujak zatlara-da üns berýärler. Ine, şonda sülçü saňa nädip netijeli täsir edip bolýandygyny anyk bilýär.

Derňew kamerasyndaky uzaga çeken aýlar meniň üçin kyn wagty boldy, ýöne ol ýerde adaty bolmadyk bir zat boldy. Men sülçiden sudda özümi özümiň goramagymy haýyş etdim. Ol meniň haýyşymdan boýun towlady-da, mende ýörite hukuk babatda bilimimiň ýokdugyny aýtdy.

Walentina Sawelýewa (1954-nji ý.d.) 1982-nji ýylyň ýanwar aýynda mesihi edebiýatyny daşap ýörkä tussag edilýär. Munuň onuň birinji gezek tussag edilişidigine seretmezden, administrasiýa 27 ýaşly Walentina zalym höküm çykaryp, ony baş ýyllyk türme tussaglygyna höküm etdi. Höküm çykan wagtyndan başlap, 1987-nji ýylyň ýanwarynda azatlyga çykyança, ol barada Günbatarda hiç zat bilmediler. Kitap birinji gezek neşir edileninde, ol ejesi Ýuliýa Pawlowna Sawelýewa bilen bile Budýonowskide ýaşaýardy.

Şonuň üçin men etrap garalawçysyna sudda özümi goramaga rugsat bermegini haýyş edip hat ýazdym hem-de taýýarlanma maksady bilen özüme Mukaddes Kitaby we Jenäýat kodeksiniň bir nusgasyny bermegini soradym. Birnäçe gezekki gürründeşlikden soň, sülçi maňa Mukaddes Kitap – ozal elimden alnan özümiň Mukaddes Kitabymy getirip berdi!

Ony göreňimde, kelläme ilki gelen zat, arça agajynyň aşagynda doly ysgyndan gaçyp ýatyp galan Ylýasa perişdäniň aýdan sözleridi. Perişde elini degrip ony oýandyrypdyr-da: „Tur, iý-de iç, sebäbi uzak ýol seniň önünde“ diýipdir. Şonda men Rebbiň özüme iýmiti uzak ýol üçin berýändigine düşündim. Men öz tussaglygymyň möhletiniň gysga bolmajakdygyna düşündim.

Meniň Mukaddes Kitabyma beýleki tussaglar hem garawullar begendiler. Her gezek bizi barlanlarynda, garawullar onuň sahypalaryny seresaplyk bilen agdaryp, ony nireden alandygymy we näçe töländigimi sorýardylar. Bu ýöne bir boş gyzyklanma däl. Ol adamlar çyndan gyzyklanýardylar, sebäbi biziň ýurdumyzda Mukaddes Kitap tapmak örän kyndy.

Hudaýa doga etmek üçin kamerada dyza çökenimde hiç kim maňa päsgel bermeyärdi, men Mukaddes Kitaby-da arkaýyn okap bilýärdim. Men 23-nji mezmurdaky „Meniň käsäm püre-pür“ diýen sözleriň üstünde köp pikir edýärdim. Meniň käsäm, dogrudanam, püre-pürdi, sebäbi Reb maňa suduň ön ýanyndaky günlerde duşmanlarymyň göz önünde maňa saçak ýazdy. Ahyrsoňy ýolbaşçylar maňa bikanun berlendigini aýdyp, elimden Mukaddes Kitabymy aldylar. Ýöne men, eger ony yzyna bermeseler, onda soraga gitmekden boýun towladym, şonuň üçin olar derňewi gutarmak üçin Mukaddes Kitabymy maňa gaýtaryp berdiler.

Mukaddes Kitap bilen sülçiniň özi gyzyklandy. Ony Isanyň höküm edilişi hakda okamaklyk has-da gyzyklandyryýardy, şol sebäpden hem, men oňa şol parçany tapyp berdim.

– Siziň görşüňiz ýaly, taryh gaýtalanýar – diýip, ol okap bolanyndan soň men aýtdym.

– Siz nämäni göz önünde tutýarsyňyz? – diýip, ol sorady.

– Edil şol wagtda Isany ölüme höküm etmäge hiç hili sebäbiň bolmandygy üçin Onuň duşmanlarynyň ýalan şaýatlary gözlemeli bolşy ýaly, siz hem, meniň garşyma ýalan şaýatlary gözleýärsiňiz. Olar Isanyň Sezara garşy çykyş edendigini aýtdylar, siz bolsa, meniň işimiň döwlete garşydygyny aýdýarsyňyz. Pilatus Isada hiç hili günä tapmandygyny

aydyp, elini ýuwdy, ýöne barybir Ony ölüme höküm etdi. Siz bolsa, maňa: „Sizde beýle zatlaryň bolýandygyna biz örän gynanýarys“ diýýärsiňiz, ýöne şol bir wagtyň özünde-de, maňa baş ýyllyk hökümi çykarjak bolýarsyňyz.

Ahyrsoňy Stawropolyň sudunyň jaýynda sud başlandy. Iki günden soň, sudy „Gyzyl metallist“ zawodynyň klubyna geçirdiler, ol ýerde iki günläp sud boldy. Suduň işi hemmeler üçin açyk boldy, şol sebäpden hem, kimiň sud edilýändigini we onuň niredede boljakdygy baradaky habar şähre ýaýrady. Bilesigelijiligi sebäpli, köp tomaşaçylar, aýratynam ýaşlar köp geldi. Şeýle hem, mesilhi dostlarymam geldi. Ilkinji günlerde mesihiler hiç hili kynçylyksyz girdiler, ýöne suduň ahýrynda olary gysyp başladylar. Öňdäki yerleriň hemmesini söweşjeň ateistler eýelediler.

Öňünden geçirilen derňew wagtynda, men özümi özümiň gorajakdygymy açyk aýdypdym. Men aklawçynyň bolmagyna razylyk bermedim, sebäbi meniň islän aklawçymy almaga maňa rugsat etmediler, şol sebäpden hem, maňa suduň ygtyýaryny ýerine ýetirýän adamyň kömegi gerek däl. Ýöne meniň garşylyk görkezýändigime garamazdan, sud maňa barybir aklawçy belledi. Men ony suduň zalynda ilkinji gezek gördüm. Ol aýal meniň işim bilen düýbünden tanyş däl. Ol hatda meni Jenaýat kodeksiniň birnäçe maddasynda aýyplaýandyklarynam bilmeýärdi. Suduň ön ýanynda bize gürleşmäge-de rugsat etmediler, sud işi diňlenilýän wagtda hem, bizi biri-birimizden uzak aralykda sakladylar. Ol bolýan zatlaryň hemmesine gynandy, şol sebäpden hem, ol bu işiň gidişiniň bütinleý özüni ýurist hem şahsyýet hökmünde kemsidýändigini aýdyp, meniň aklawçym wezipesinden aýyrmaklaryny haýyş etdi. Ýöne sud ony meni goramaga mejbur etdi, sebäbi munuň üçin oňa töläpdiler. Men ateiste özümi goramagy ynanyp bilmejekdigimi aýdyp, öz aklawçym hökmünde ondan ýüz öwürýändigimi kaza aýtdym. Onuň bu pikirde meni goldandygyna garamazdan, kazy haýsydyr bir zady üýtgetmekden ýüz öwürdi. Olar aklawçynyň suda gatnaşmalydygyny nygtadylar, ýogsam, kazy hem onuň kömekçileri yzygiderli onuň sözünü bölýärdiler we oňa söz bermekden ýüz öwürýärdiler. Ol bolýan zatlaryň hemmesini ýigrenýärdi, şol sebäpden hem, bir gün meniň ýanyma geldi-de:

– Meni bagyşlaweriň, meniň siz üçin bir zat edip biljegim gümanadyr – diýdi.

– Biynjalyk bolmaň, men düşünýärim, olar hiç zada garamazdan, maňa baş ýyl berjek bolýarlar – diýip, men jogap berdim.

Kazy bilen onuň kömekçileri özlerini köre-körlük bilen alyp barýardylar, şol sebäpden hem, tutynyň aňyrsynda kimdir biriniň bu işe ýolbaşçylyk edýäni görünüp durdy. Olar diňe buýrugy ýerine ýetirýärdiler. Kazynyň kömekçisi şaýat aýala Mukaddes Kitaby okamagyň mümkin dälidigini, sebäbi onuň dini slawýan dilinde ýazylandygyny aýtdy. Bu adamyň bizde hatda rus dilindäki Mukaddes Kitabyň bardygyny hem bilmeýäni anyk görünüp durdy.

Prokuroryň sözleri mesihileriň üstüne edilen hüjümden we olaryň adyna aýdylan aýyplamalardan başga hiç zadam dälidi. Bir gezek ol:

– Siz beýleki raýatlaryň hukuklaryny bozmandygynyzy aýdýarsyňyz, ýöne dyza çöküp doga edýärsiňiz ahyry. Bu örän kemsidiji zat – diýdi.

Käbir işçiler bilen talyplar onuň sözlerini el çarpysmalar bilen goldadylar.

– Eger dyza çökmek kemsidiji zat bolýan bolsa, onda ony etmäge sizi hiç kimem mejbur etmeýär. Meniň üçin bu doga edýän wagtymdaky mukaddes duruşdyr. Eger siz muny sudda aýyplama hökmünde ygılan edýän bolsaňyz, onda men size munuň kanuny aýyplama däl-de, jemgyýetçilik gybatydygyny aýtmalydyryn. Dyza çöküp doga etmekde hiç hili kanuna garşy zat ýokdur. Bu mesihiniň şahsy garaýyşlara laýyklykdaky hukugydyr. Siz munda nähili jenaýaty görýärsiňiz-de, ony jemgyýetçilik aýyplamasy hökmünde ulanýarsyňyz?

Bu gezek oturanlaryň bir bölegi maňa el çarpdy.

Men bu sözleri aýdanymda, aklawçym hem, meni goldady. Ol prokurora dini garaýyşlar esasynda duşmançylyk we ýigrenç döredýändigini aýtdy. Ýöne ahyrsoňy, DHK-niň (KGB) işgärleriniň duýduryşlary ýaly, kazy meni baş ýyl tussaglyga höküm etdi.

Men çykarylan karara gaýtadan seretmeklige arza ýazmak isledim, ýöne meni haýal etmän başga kamera geçirdiler, dokumentlerimiň hemmesi – aýyplama akty, meniň Jenaýat kodeksinden ýazyp alan parçalarym hem-de ýazgylarymyň hemmesi öňki ýerinde galdy. Men kagyzlarymy özüme gaýtaryp bermeklerini haýyş edip, türme başlygyna hat üsti bilen ýüzlendim, ýöne maňa olar hakda hiç kimiň hiç zat bilmeýändigini, aslynda hiç hili dokumentleriň bolmandygyny aýtdylar. Şonuň üçin suduň işini sökdürmäge arzany men ýatdan ýazmaly boldum.

Iki hepde geçeninden soň, arzamy özüme gaýtaryp getirip berdiler. Men munuň ýaly gysga wagtyň içinde ony Moskwa seretmek üçin

goýbermändiklerine düşündim. Olara Stawropolda seredip, maňa gaýtaryp beren bolsalar gerek. Höküm üýtgeşsizligine galdy.

28-nji ýanwarda meni başga ýere alyp gitmek üçin çagyrdylar, ýöne özümi nirä alyp baryandyklaryny bolsa, men otludakam bildim. Men özümi öz öýümiň golaýyndaky aýallar türmesine alyp baryandyrlar öýtdüm. Munuň deregine meni Sibire, Irkutskyň golaýyndaky lagere äkitdiler. Aralykdaky türmeleriň birinde men näme esasynda meni Sibire iberyändiklerini, buýrugy üýtgedip bolýanmydygyny sorap, ýerli türme başlygyna hat ýazdym. Ol buýrugyň Moskwadan gelendigini, şol sebäpden hem, ony Moskwanyň üýtgedip bilýändigini aýdyp jogap berdi.

Bu ýeriň şertleri çekerden agyrdy. Biz mydama üşeyärdik, aýratynam, türme furgonlarynda we tussaglaryň gije bolýan kiçijik kameralarynda üşeyärdik. Bu kameralar gyzdyrylmaýardy, oturara ýer ýokdy, şonuň üçin mydama dik durmaly ýa-da çommalyp oturmaly bolýardy. Men özümi öýümiň golaýyndaky aýallar türmesine ugradarlar diýip pikir edenim üçin ýanym bilen ýyly geýimleri almandym.

Äkidilen wagtymyza berlen ýeke-täk iýmit kiçijik çörek bilen birje bölek gantdy. Meniň ýanymda ýolda iýer ýaly iýmit ýokdy, ýöne Reb Öz rehimdarlygyny görkezip, tussaglaryň maňa bolan ýüregiýukalygyny oýardy. Aýallar meni näme üçin tussag edendiklerini bilenlerinde, meniň aladamygowuja etmäge we meni goramaga başladylar. Olar özläriniň iýmitlerini meniň bilen paýlaşdylar, şeýdibem, Hudaý maňa ýolda güýç berdi.

Birazrak wagtlap men Kemerewo welaýatyna alnyp barylýan aýal bilen gitdim. Biz gandy saklamak üçin kiçijik polietilen haltajygy ulandyk, ol mydama ýarysyna çenli diýen ýaly dolup durýardy. Adamlar bize gant bermeklerini dowam etdirýärdiler, biziň gandymyz gutarmaýardy. Bu maňa Ylýas pygamberi naharlan Sareptaly dul aýaly ýatladýardy. Şol dul aýalda mydama ýeterlik un bilen ýag saklanýlýardy – köpem däldi, azam – bizde-de gidýän wagtymyzda saklanar ýaly ýeterlik gandymyz bardy.

Men Aktýubinskäki aralyk türmede bir hepdä golaý boldum. Kamera on adama niýetlenendi, ýöne onda otuz aýal bardy. Adamlar polda, stoluň aşagynda, hatda hajathananyň ýanynda hem ýatýardylar. Penjirelerde aýna ýokdy-da, diňe gözenek bardy, şonuň üçin tussaglar sowukdan goranmak üçin demir gözenekleriň arasyna ýassyk we esgileri dykmaly bolýardylar.

Lagere baryan ýoldaky iň soňky türmäniň, Irkutsk türmesiniň şertleri iň erbedidi. Men binanyň köne ganatynda boldum. Meniň birinji bolan

kameram hyryn-dykyn bolany üçin hatda polda ýatmaga-da ýer ýokdy. Soňrak meni onçakly adamy köp bolmadyk başga kamera geçirdiler. Ol ýerde-de aýna ýokdy, şol sebäpden hem, gyrawyň galyň bölegi dört diwary örtüp durdy. Tussaglaryň ýyly demleri potolokdaky gyrawy ýyladyardy-da, üstümize gije-gündiz damja damyp durýardy. Gyzynmak mümkin dälidi. Biz özümizi Bozoý şäherçesiniň golaýyndaky lagere gidýän otla mündürýänçäler, ol ýerde dört günläp bolduk.

Men bu lager hakda beýleki tussaglardan köp eşitdim. Bu lager 1931-nji ýylda ýerli gonamçylygyň üstünde gurlupdyr, şonuň üçin ol ölümiň köp bolýandygy sebäpli, „ölüm jülgesi“ hökmünde belli bolupdyr. Ol ýeriň klimaty aýratyn gazaplydy, şonuň üçin inçe keselliler örän köpdi. Bozoý şäherçesiniň özi ruhlara tagzym edýän burýatlara degişlidi, olaryň ynamynyň esasynda jadygöýlük durdy. Lager ýaňy gurlan wagtynda, ýerli burýatlyryň biriniň: „Adamlar bu ýerde ýaşap bilmeýärler. Olar kesellärler we ölerler. Bu ýerde ýekeje türme başlygy hem, uzak durup bilmez“ – diýip duýdurandygyny-da aýtdylar. Onuň aýdany dogry bolup çykdy.

Bir aýdan gowrak wagtap ýöremeden we Pýatigorskda, Aktýubinskäki, Orenburgdaky, Çelýabinskäki we Irkutskdäki aralyk törmelerde saklanyp geçmeden soň, men 1983-nji ýylyň 3-nji martynda Bozoýdaky lagere baryp ýetdim. Lagerdäki şertler ruhdan düşmä alyp bardy. Sibiriň Sowet Soýuzynyň ýewropa böleginden örän tapawutlanýandygyndan, onuň içgysgynç ýerdiginden, uzakda ýerleşýän territoriýadygyndan gürrüni başlamak gerek. Bozoý Irkutskdan ýüz km. uzakdady. Bu şäherçäniň ýaşajýlary bu ýeriň Hudaý hem adamlar tarapyndan unudylandygyny aýdýardylar. Lagere gerek zatlary at arabalarda alyp gelýärdiler.

Bozoý şäherçesindäki ýeller örän güýçlüdi. Meniň ol ýerde ilkinji tomsum ýagyşly boldy. Biziň kurtkalarymyz we agyr işçi köwüşlerimiz hiç haçan guramaýardy. Biz irdenki bellik üçin nyzama duranymyzda, köplenç ýerde gyraw bolýardy. Lagerde asfalt ýokdy, diňe hapaçylykdy, şonuň üçin biz bellik edilýän wagty-da, suwuň içinde durýardyk, kâwagt bolsa, işe dyzyňa çenli hapa batyp barmaly bolýardy.

Ýuwunmagam aňsat dälidi. Lager 1700–1800 adama niýetlenendi, ýöne ol ýerde 3000-e golaý aýal bardy. Kir ýuwulýan ýer munuň ýaly möçberdäki adam üçin juda kiçidi. Lagere suwy çekeklerde getirmeli bolýandygy sebäpli, ol mydama ýetmezçilik edýärdi. Suw tapmak

başardaýan ýagdaýda-da, ony alyp gitmek üçin legen tapmak gerek bolýardy. Tussaglar içmek ýa-da ýuwunmak üçin biri-biriniň suwuny ogurlaýardylar. Hiç hili kir ýuwujy we guradyjy maşynlaryň ýokdugy düşnükli zat! Kāwagt biz suwuň ýoklugy ýa-da wannadaky meseleler sebäpli ýuwnup hem bilmeýärdik, lageriň administrasiýasy bolsa, biziň arassadygymyz ýa-da dāldigimiz bilen hiç haçan gyzyklanmaýardy.

Lageriň hyryn-dykyndygy sebäpli, hemmelere krowat ýetmeýärdi. Adamlar polda we koridorlarda ýatýardylar. Iki ýylyň dowamynda biziň ýatýan ýerimizde ýylylyk bolmady. Peçli köne agaç jaýlar ýylydy, ýöne biziň jaýymyzda merkezi ýyladyş ulgamy işlemeýärdi. Şonuň üçin biz ýatmazdan öň, edil daşary çykjak bolanymyzdakymyz ýaly geýinýärdik, egnimize bar zadymyzy atýardyk. Kāwagt gutarnykly doňup galmaz ýaly, düşeklerimizi ýapynmaly bolýardyk. Gijelerine men oýanýardym, sebäbi ýüzüm bilen burnum üşeyärdi, soň men ýylatmak üçin burnumy ýorganyň aşagyna salýardym, soň hem, dem almak üçin ýene daşyna çykarýardym. Uzak gije şeýle dowam edýärdi.

Ýatýan ýerimizdäki hemme zat doňup durdy – buz örtükleri penjireleri örtüp durdy, gyrawyň galyň şarlary diwarlara we potologa ýapyşyp durdy. Edil Irkutskdaky türmede bolşy ýaly, tussaglar aňşam jaýa ýatmak üçin gelenlerinde, olaryň demleri potolokdaky gyrawy eredýärdi, soň ol damyp başlaýardy. Krowadyň mydama öl bolup durýandygy sebäpli, gyzynmak mümkin dāldi. Şonuň üçin hemmeler işe hōwes bilen gidýärdiler: biz hereket edip bilýärdik, iş ýerimiz hem ýyladylýardy.

Meni tikiň matalarynyň biçilýän bölümine bellediler. Biziň iş günümüz sagatlaýyn dāldi. Biz bellenen işi ýerine ýetirýänçäk işleýärdik. Biz ertir 5:30-da işläp başlaýardyk-da, köplenç gije 2:00 ýa-da 3:00 çenli işleýärdik. Soň biz birnäçe sagat ýatýardyk-da, ýene işe gaýdyp gelýärdik. İş örän agyrdy we mehanizasiýalaşdyrylan dāl diýen ýalydy. Ýöne Hudaý bir hakykaty meniň ýüregimde örän takyk möhürledi: Hudaý näme iberyän bolsa we nähili kynçylyklaryň bolmagyna ýol berýän bolsa, şol hem bolmalydyr. Bozoýa gitmezimden öňürti, men Hudaý özümi nirā ugratsa-da, işlemäge güýç bermegini sorap dileg edipdim. Ilki maňa fiziki taýdan örän kyn boldy, ýöne Hudaý Öz merhemeti we ýygnakdaky dostlarymyň dogalary bilen meni aman saklady.

Meniň lagerdäki resmi gürleşigim öz brigadirim bilen bolupdy. Türmäniň administrasiýasy mesihilere ýigrenç bilen seredýärdi. Olar

bizden nämä garaşmalydygyny bilmeýärdiler we arz etmelerden, wagyz etmelerden we işlemekden boýun towlamalardan seresap bolýardylar. Brigadir aýal maňa her hili haýbatlary atýardy, ýöne Reb meniň ýüregime rahatlyk berýärdi. Men oňa: „Men Rebbiň özüme taýýarlan kâsesini içmek isleýärim. Men Hudaýyň yzyna höwes bilen düşerin, Ol hem maňa güýç berer“ – diýdim.

Men lagere gelen badyma, ýolbaşçylara özümiň mesihidigimi, Roždestwo, Pesah we Üçbirlik ýaly mesihi baýramçylyklarynda işlemejekdigimi habar berdim. Men özüme jenaýatym üçin däl-de, dini garaýyşlarym üçin iş kesendiklerini aýtdym. Ýöne işlemekden boýun towlamajakdygymy aýtdym: baýramçylyk günlerinde goýberen iş wagtymyň öwezini dolmak üçin iş günlerinde goşmaça işlegimi aýtdym. Administrasiýa muňa nähili seretmelidigini bilmedi. Olar meniň nämä etjekdigimi synlap ýördi.

Meniň ilkinji synagym Pesahda boldy. Men suddan soňky gysgajyk on baş minudy hasaba almasaň, öz maşgalamy göremokdym. Men meýilleştirilen sapar üçin olaryň lagere gelerine we ýyly geýimleri, sabyn, şampun hem-de beýleki zerur zatlary alyp gelerine garaşýardym. (Men lageriň dükanýndan bir zat satyn alar ýaly gazanç etmeýärdim). Men Pesahda işlemeýändigim üçin özümi jezalandyryp hem biljekdiklerine düşüňýärdim, şol sebäpden hem, özümi karsere salmaklaryndan gorkmaýardym, ýöne maňa maşgalam bilen görüşmegi gadagan etmekleriniň mümkindiginden gorkýardym. Ýöne Reb hemme zadýň aladasyny doly eden eken. Maňa başga gün işlemäge, şeýle hem, maşgalam bilen görüşmäge rugsat etdiler. Pesah günü ertir bilen oýananymda, jaýdakylaryň hemmesine:

– Mesih ölümden direldi! – diýip salam berdim.

Köpler maňa:

– Hakykatdanam direldi! – diýip jogap berdiler.

Men her mesihilik baýramçylygynda dynç alýardym. Soň Hudaý maňa başga bir günde iki esse işlemäge güýç berýärdi, şol sebäpden hem, iş edilmän galmaýardy we meniň işimi tussaglaryň biri etmeli bolmaýardy. Men mydama başga aýallara-da mümkin boldugyndan köp kömek etmäge çalışýardym. Mende başgalara kömek etmäge mümkinçiligim köpdü, şonuň üçin olar meni gowy görýärdiler.

Ilki beýleki tussaglar maňa ynamsyzlyk bilen seredýärdiler. Olar seni nämä üçin sud edendiklerine seredip durmaýarlar, olar seniň özüňe

seredýärler we her bir ädimiňi synlaýarlar. Olar seniň başga adamlara bolan gatnaşyklaryňa seredýärler. Eger sen olaryň göwünlerine ýarasaň, olar seniň nämä ynanýandygyny bilen gyzyklanyp başlaýarlar. Olary men baradaky hemme zat gyzyklandyrýardy. Meniň doga edişim köp soraglary döredýärdi. Olar: „Sen nädip doga edýärsiň? Nämе diläp doga edýärsiň? Sen nämе üçin beýle köp hat alýarsyň?“ – diýip sorაýardylar. Men olara şol hatlary okamaga berýärdim. Tiz wagtdan olary okap bermegimi sorap, ilkinji teklipler gelip başlady. Olar maňa goýberilen Mukaddes Kitap аýatlary ýazylan kagyzyklyary almagyň mümkinmidigini sorаýardylar. Soň olar menden özlerine Mukaddes Kitapdan bir zatlar gürrüň bermegimi sorap başladylar..

Baýramçylyklarda men üç-dört ýüze golaý otkrytkajyklary аlýardym. Dostlarymyň adalary meni аша ruhlandyrýardy we örän begendirýärdi, bu bolsa, beýleki tussaglara-da täsirini ýetirýärdi. Olar meniň ýanyma gelip: „Sen bu gün näçe otkrytka aldyň? Bu dünkiden-de nähili köp!“ – diýýärdiler. Olaryň özlери muny sanap başladylar. Her gün 20-30 otkrytka gelýärdi. Baýramçylyklaryň arasynda, hat az gelyän wagtlary, garawullaram, tussaglaram: „Nämе üçin hat beýle az? Dostlaryň eýýäm seni ýatdan çykarаýdymkalar?“ – diýip sorаýardylar. Olar maňa gelen hatlar bilen örän ünsli gyzyklanýardylar we mydama hatlary görmek isleýärdiler.

Aýallaryň birnäçeleri meniň hatlarymdan аýatlary we mezmurlary ýазyp aldylar-da ýat tutdular. Bir gün gyzykly bir zat boldy. Umuman, bizde oturyp okamaga wagт ýokdy, sebäbi bar wagtymyz ýа-hа işе, ýа-da uka sarp edilýärdi. Mesihi dostlarymyň biri maňa hatynyň içinde Nikolaý Melnikowyň „Bägül we tikenli sim“ diýen goşgusyny goýberipdir. Men ony ýatýan ýerimizdäki аýala okamaga berdim, ol hem ony ýазyp aldy. Mundan köp wagт geçmänkä, öz stolumyň başыnda işläp durkam, sazlaşykly ses bilen hor bolup: „Gowy görýänleriňden gelen haty gizleýärler“ diýip аýdylýan аýdymyň sesini eşitdim. Men başymy galdыranымda, iş yerleriň birinde аýallaryň Melnikowyň goşgusyny öwrenýändiklerini gördüm. *Olaryň* goşgyny öwrenýändiklerine men azajyk utandym, sebäbi men dostlarymyň özüme ugradan goşgularynyň azajygyny ýat tutup bilipdim. Başga bir gün bir аýal ýanyma geldi-de: „Men seniň beren: «Rebbim, maňa doga etmegi öwret» atly senaňy аýtmagy öwrendim“ diýdi. Ol öz sazyny hem оýlap tapypdyr, men bolsa, ona hakyky sazy öwretmäge hem çалышmandym. Men onuň ony öwrenenine diňе begendim.

Meniň poçtam bilen baglanyşykly bolan örän tolgundyryjy waka maňa başga ýurtdaky mesihilerden Pesah baýramy mynasybetli zatlar gelende bolupdy. Lageriň düzgünlerine laýyklykda, ony maňa bermelidiler, şonuň üçin meni iş otagyna çagyrdylar. Ýöne garawullar onuň daşary ýurtdan gelenini görenlerinde, DHK-niň barlagyny geçirmezden bermek islemediler.

– Bu kimden gelipdir? – diýip, menden soradylar. – Onuň içinde näme bar? Siz ony almaly dälisiňiz. Olar maňa goýberilen zatdan ýüz öwürýändigimi, onuň maňa gerek dældigini aýdyp hat ýazmalydygymy, soň hem, yzyna goýberen adama ugratmalydygymy aýtdylar.

Men ondan ýüz öwürmejekdigimi, onuň gümrük gullugyndan geçendigi üçin ony almaga maňa rugsat bermelidiklerini aýdyp jogap berdim. Şeýdip, olar ony ahyrsoňy maňa berdiler. Onuň içinde diýseň gowuja, ýyljajyk, örülen şarf bar eken. Ol adamlaryň bu ýerdäki, Sibirdäki, men hakda alada edendikleri, meniň üçin doga edýändigleri we meni ýyljajyk saklamak we keselden goramak üçin bu şarfy goýberendikleri meni juda tolgundyrdy. Hudaý meni dostlarymyň, ýygnaýyň, hatda beýleki ýurtlardaky mesihileriň hem unutmandyklaryny mydama maňa ýatlatmak üçin şu we beýleki ýagdaýlary ulandy.

Şeýle hem, men „Nadya, 7 ýaş“ ýa-da „Nataşa, 8 ýaş“ diýlip at ýazylan çagalardan gelen hatlara örän begendim. Olar ýönekeý çaga hoşniýetliligi bilen meniň ýagdaýymy ýeňilleşdirmek isläpdirler. Ýygnaýyň ýüki we mätäçligi eýýäm olaryň kiçijik ýürekleriniň ýüki bolupdy. Hudaý olarda duýgudaşlyk oýaryp, Hudaýyň halkyna gulluk etmeklige gatnaşmaga olary taýýarlaýardy.

Käwagt dostlarym maňa: „Biz senden jogap almaýarys, şonuň üçin saňa hat ýazmagy dowam etdirmegiň hökmanmydygyny bilmeýäris. Göwnümize hatlar saňa baryp ýetmeýän ýaly“ – diýip yazýardylar. Ýöne joralarymyň biri bu meseläniň çözgüdini oýlap tapypdyr. Ol maňa ýazan hatlaryna san ýazyp başlady. Men 1-nji, 3-nji, 10-njy hatlary aldym, ýöne aralykdakylaryny almadym. Men bu doganymyň berk ynamlylygyna haýran galdym. Ol: „Seniň meniň hatlarymy alýanyňa ýa almaýanyňa seretmezden, saňa hat ýazmagymy dowam etdirjek. Men muny Rebbe edilýän gulluk hökmünde etjek. Men saňa hat ýazma borjuna üstüme aldym, şonuň üçin hem, ýazmagy dowam etdirjek“ diýip hat ýazypdyr. Reb maňa bu aýal bilen şeýle şatlykly dostlugy berdi.

Hatlaryň hemmesini barlagçylaryň, garawullaryň we DHK-niň işgärleriniň okaýandyklary gürrüňsizdi, men hem, Hudaýyň Sözüniň boş gaýdyp gitmeýändigine ynanýaryn. Eger men haýsydyr bir haty almadyk bolsam, diýmek, olary başga biri okandyr, şeýdibem, Hudaýyň Sözi wagty gelende, olaryň ýüreklerinde öz işini ýerine ýetirer. Özümiň alan hatlarymy bolsa, başgalara okamaga berdim-de, olaryň durmuşynda hem, Rebbiň Öz işini etjegine berk ynam bilen yrandym.

Roždestwolaryň birinde men Omskdaky dostlarymdan içinde arçanyň şahajyklary bolan haty aldym. Men şahajyklary stoluň üstünde goýup, ýanymdaky aýala kiçjik baýramçylyk guramagy tekliptdim. Mende ol aýal bilen paýlaşar ýaly, poçta üsti bilen gelen azajyk iýmit bardy. Ol ýanymda durup, meniň doga edişimi utanjaňlyk bilen diňläp durdy. Şondan soň, onuň Hudaýa bolan gatnaşygy düýpgöter üýtgedi. Ol soraglar berip başlady, hatda meniň Mukaddes Kitabymy hem okady. Soňrak ol maňa syryny aýdyp: „Men imanly adamlaryň hemmesi erbetdir diýip pikir edýärdim. Maňa mesihileriň jenaýatçydyklaryny mydama aýdýardylar“ diýdi.

Şol Roždestwony men hiç haçan ýatdan çykarmaryn!

Lager durmuşyndaky aklyňy haýran edýän jähtleriň biri-de, ýamanlyk atmosferasynyň agdyklyk etmegidi. Töweregimdäki adamlar mydama biri-birlerine erbet sözleri aýdýardylar. Käwagt göwnüme men doga edip bilmeýän, gökler möhürlenlen we ümsüm ýaly bolup görünýärdi. Ýeke galmak mümkin däl. Bir gezek men özümiň ruhy ýagdaýymy şeýle gaýgy edenim üçin ýekelikde bolmak we doga etmek üçin jaýlaryň aňyrsyndaky gadagan edilen ýere gitmegi makul bildim. Ýöne men ol ýere ugranymda garawul meni görüp, işime barmagymy gygyryp aýtdy.

Hudaý meniň mätäçligimi görüp, Öz merhemeti bilen meniň ýanyma Nowokuzneskden bolan Nataşa atly bir mesihi doganymyzy ugratdy. Ol ajaýyp häsiýetli, parahatlykdan doly täsin mesihidi, Rebbiň onda bolýandygy göze görünip durdy. Hudaý ony agyr döwrümde maňa ýeňillik bermek üçin iberdi. Biz bilelikde köp doga edýärdik we dogada biri-birimizi mydama goldamaga çalyşýardyk. Onuň bilen köplenç açyk asmanyň astynda agşamlaryna daşarda duşuşýanymyz ýadyma düşýär. Biz ol ýerde uzak wagtlap durup bilmeýärdik, sebäbi temperatura köplenç 40° aşak bolýardy, biziň işçi köwüşlerimizem ýylylygy uzak wagtlap saklap bilmeýärdi, şol sebäpden hem, aýaklarymyz tiz üşýärdi. Biz aýdym aýdýardyk we birnäçe minutlap doga edýärdik, birazajyk ýylynmak üçin

her kim öz ýatýan ýerine baryp gelyärdik, soň ýene duşuşýardy. Kāwagt biz ümsüm durýardy-da, bile göklere seredýärdik. Biziň üçin hiç zadam göklerden gymmat däl di.

Lagerdäki fiziki şertler şeýle gazaplydy welin, men özümiň ölmän galjagyma ynamly däl dim. Kāwagt meniň ýeke-täk arzuwym Hudaýyň howlугyp, meni Öz öýüne çaltrak almagy bolýardy. Ýöne Nataşa meni örän ruhlandyrýardy. Ol meniň durmuşyma položitel täsiri diýseň güýçli ýetirýärdi. Men ony Hudaýyň bu lagere diňe meniň üçin iberendigi hakda köp pikir edýärdim.

Her gezek biz başga mesihileriň hem, tussag edilendikleri hakdaky habary alanymyzda, ýüreklerimiz gyýylyardy-da, Hudaýa: „Eý Hudaý, Seniň adamlaryň haçana deňeç pida bolup ýörmeli? Öz çagalaryňa kömek et, eý Hudaý“ diýip ýüzlenýärdik. Hökümi uzaldylan adamlar hakdaky gürrüňleri eşitmek has-da agyr degýärdi. Men munuň nähili hasrat bolýandygyny göz önüne getirýärdim. Güýjüň tükenende, munuň nähili agyr bolýandygyny meniň özümi bilýärdim. Meniň gizlin syrym bardy – eger mümkin bolan bolsa, dostlarym bilen duşuşmak üçin öýe bir aýlyk ýa-da iň bolmanda, bir hepdelik gitsedim, iň bolmanda ýekeje ýygnaňşykda bolsadym, soň bu ýere şu adamlaryň ýanyna gaýdyp gelsem bolýardy. Ýöne Rebde biziň her birimiz babatda Öz meýli bar. Ol maňa möhletinden öň çykмага rugsat bermedi, ýöne Öz Sözüni almagyma rugsat berdi. Ol maňa Yazgynyň üsti bilen gürlände, ýüregim minnetdarlykdan püre-pür bolýardy.

Dostlarymyzyň hatlary Nataşa ikimizi diýseň goldaýardy. Gijeki poçta mydama baýramçylyk bolýardy. Biz öz hatlarymyzy biri-birimize görkezýärdik. Biziň soraglarymyza jogap bermek ýa-da anyk bir mätäçlikde kömek etmek üçin Hudaýyň kimdir biziň ýüreklerimize teselli bermek üçin hatyň içinde ýazan Mukaddes Kitap aýadyny ulanmagy has-da goltgy berýärdi. Mysal üçin, öz borçnamamy ýerine ýetirmek üçin men örän köp wagtlap işlemeli bolýardym. Başda bu işi men yük görýärdim. Men özümi Samson (Şimgon) bilen deňeşdirýärdim. „*Men bu degirmeni haçana çenli aýlamaly bolarkam?*“ – diýip, özümden sorýardym. Ýöne soň dostlarym maňa „Edýän zatlaryňyzyň hemmesini edil Reb üçin edýän ýaly ediň“ diýlip ýazylan otkrytkany ýolladylar. Reb maňa öz işimi durmuşda edýän beýleki işlerim ýaly, Rebbiň hatyrasyna we Reb üçin ýerine ýetirmelidigimi anyk görkezdi. Men munuň üçin Ondan ötüňç soramalydym, soň öz işimi

gowy etmäge we Özi üçin etmäge mümkinçilik bermegini-de men Ondan soradym. Reb maňa bu işde hakyky ýeňşi berdi. Ol maňa işimde şeýle bir üstünlikleri hem ukyby sowgat berdi welin, öz möhletimiň ahyryna çenli, Onuň merhemeti bilen, men önümçilik hünärmeni bolup ýetişdim! İş bölümdäki gözegçiler hatda meniň ýanyma soraglar bilen gelip başladylar we menden kömek soradylar. Elbetde, men olara höwes bilen kömek edýärdim, şol sebäpden hem, olar meni gowy görýärdiler hem-de maňa hormat goýýardylar, mylakatly garaýardylar.

Men öz tussaglykdaky ýyllarymyň bütin dowamynda dürli ýerlerde we ýagdaýlarda doga etdim. Men niredede bolsam-da, Rebbiň özüm bilendigini we meni eşidýanini bilýärdim. Men giç agşamlaryna Nataşa bilen doga etmek üçin doňduryp baryan sowuga çykýardym. Başga wagtlarda beýleki tussaglar uka gidenlerinde, men doga etmek üçin dyza çökyärdim. Meniň ýüregimiň talaby ýöne bir Hudaý bilen ýekelikde bolmakdy, Onuň bilen gürleşmekdi, Oňa içimi dökmekdi, aladalarymyň baryny Oňa berip, meniň ýanymda ýyly barlygy üçin minnetdarlyk bildirmekdi. Reb şol doga eden wagtlarymda meniň ýanymda bolýardy.

Men stol başynda nahar wagtynda hem doga edýärdim. Men mydama ýerimden turup, sessiz doga edýärdim. Meniň doga edýänimi gowy görmeýän bir aýal bardy. Men onuň bilen Reb hakda ýgy-ýgydan gürrüň edýärdim, ýöne ol meniň bilen ylalaşmaýardy. Ol prawoslaw maşgalada terbiýelenendi, şonuň üçin Hudaý baradaky pikirini üýtgetmek bolmaýar diýip hasaplaýardy. Ýöne Hudaý onda diýseň üýtgeşik usulda işledi. Onuň bilinde kemçiligi bardy, şol hem, agyr sowuklama öwrüldi. Onuň ýagdaýy erbetleşip, işläp bilmedik wagtynda, men oňa güýjümde baryny edip kömekleşdim. Men onuň işini doly edýärdim diýen ýalydy, geýinmäge-de kömek edýärdim we naharyny getirip berýärdim. Ol maňa gözlerini ýaşa dolduryp seredýärdi, sebäbi lagerde hemmeler adatyça diňe öz aladalaryny edýärdiler. Eger kimdir biri syrkawlasa, ol hiç kime gerek däl bolup galýar, ony hiç hili kömeksiz galdyryýarlar. Aslynda adamlarda diňe öz talaplaryny ýerine ýetirmäge güýç bolýar, başga adamyň yüküni çekmek bolsa, örän kyn bolýar. Şonuň üçin mesihi başga biriniň yüküni öz üstüne alanda, bu başgalarda täsir galdyryýar. Rebbiň hatyrasyna başgalara ýagşylyk etmeklik – lagerdäki mümkin bolan iň uly wagyzdyr diýip pikir edýärdim. Reb hem Öz gezeginde öz işimi etmäge we bu aýala kömek etmäge maňa güýç berdi.

Bu aýalyň ýagdaýy has-da agyrlaşyp, doly güýçden gaçanda, men oňa sagalmagy üçin doga etmegi teklipl etdim. Bu islegi meniň ýüregime Rebbiň berendigine men ynanýaryn. Ol meniň ýanymda durdy, soň biz doga etdik. Men Rebbi çagyrdym, ol bolsa, agyr ýarawsyzlygy bilen meniň ýanymda aglap durdy, belki, ol içinden doga edendir. Men doga edip bolanymda, ol: „Omyň“ diýdi. Biz onuň arkasy üçin doga edenimizden soň, Hudaý oňa ýeňillik berdi, şeýdibem, ol sagalyp başlady. Ol maňa: „Saňa indi maňa bir zat aýtmak gerek däl, sebäbi men özüme Hudaýyň şypa berendigini bilýärim“ diýdi. Bu aýal indi möhletiniň ahyryna çenli, azatlykdaka ýazyna we güýzüne bil agyrysýndan ejir çeken bolsa-da, hiç hili agyry duýmady. Reb oňa şypa bereninden soň, şol lagerde ol doga edip we Hudaýyň Sözi bilen gyzyklanyp başlady. Her gezek nahar başynda bile oturanymyzda, ol menden sesli doga etmegimi haýyş edýärdi. Ol meniň ýanymda durup, hemmeleriniň göz önünde doganyň ahyrynda „Omyň!“ diýýärdi.

Meniň birazraýyk gürleşýän başga bir aýalym hem Mukaddes Kitaby okap we doga edip başlady, käwagt biz bile doga edýärdik. Hudaýyň Öz çagalarynyň birini öz ýanyna tussaglyga ibereni üçin onuň Hudaýa minnetdarlyk bildirýänini eşitmek meniň üçin örän wajypdy. Ol: „Hudaý, Sen Walentinany bu ýere meniň ýanyma iberdiň, onuň üçin men Saňa minnetdar!“ diýýärdi. Munuň ýaly dogalar meniň Rebbe bolan öz ynamymy berkidýärdi we çagalaryny ibermeli ýerine iberende, Öz maksady bilen iberýändigini üçin Hudaýa bolan minnetdarlykdan ýüregim dolýardy.

Lagerde Hudaýa hiç kimiň onçakly gyzyklanma bildirmedik we Ol hakda hiç kimiň soramadyk wagty hem boldy. Şonda bir aýal maňa şeýle diýdi:

– Seniň bu ýerdäki gullugyň nähili maksady bar? Hiç hili many ýok. Seniň edýän zatlaryň hemmesi biderek!

– Hiç kim gyzyklanmasa-da, men bu ýerde bolup, bu adamlar üçin ýöne bir doga edip bilýändigim, Hudaýyň merhemetini, sabyrlylygyny we Onuň toba çagyryýanyň ýatladyjysy bolýandygym bilen kanagatlanýaryn.

Hudaý meniň gürleşmegimi isleýän adamlaryny meniň durmuş ýoluma getirip goýdy. Men Onuň olary ýene meniň ýanyma getirmegini dowam etdirjekdigine ynanýaryn. Hoş Habaryň tohumy köp adamyň durmuşyna ekilendir. Goý, Hudaý bu tohumyň ösmegine we Öz ýanyna köpräk adamyň gelmegine ýol bersin.

Elbetde, haýsy hem bolsa bir sebäplere görä, DHK bilen hyzmatdaşlyk edýänlerem bardy. Men türmede eýýäm muňa duş gelipdim. Ýolbaşçylar

meniň jikme-jik psihologiki portretimi eýýäm düzüpdiler. Brigadir aýalyň, DHK-niň agentleriniň we beýlekileriň berýän soraglary iňňän şahsydy, adamyň häsiýetiniň we şahsyýetiniň takyk keşbini alar ýaly, oýlanyşyklydy. DHK-de adam bilen nähili gürleşmelidigini we oňa nähili basyş etmelidigini biler ýaly, muny geljekde-de etjekdikleri göze görnüp durdy. Mende şunuň ýaly işi her bir mesihi üçin düzýändirler, bu iş hem, onuň yzy bilen türme lagerine gelyändir we yzyna azatlyga gidýändir diýen pikir döredi.

DHK-niň agentleriniň özüme berýän soraglaryna jogap berenimde, men şeýle diýdim:

– Görýäriň welin, siz eýýäm meniň şäherimdäki DHK bilen maslahatlaşan ýaly-da.

Olar gülüp:

– Hawa, biz olar bilen eýýäm gürleşdik – diýdiler.

Şonda men şeýle jogap berdim:

– Beýle bolsa, gürrüni dowam etdirmegiň geregi ýok. Maňa şol bir soragy ikinji gezek gaýtalamak gerek däl.

Türmede bolan baş ýylymyň dowamynda ýolbaşçylar meni synladylar, meni öwrendiler, gowşak ýerimi tapyp, özüleriniň şertlerine meni tabyn etjek boldular. Kāwagt olar maňa artykmaçlyklar we aýratyn şertleri teklipe edýärdiler. Mysal üçin, gyssagly duşuşyk berme meselesi. Maşgalamyň meniň bilen iki sagatlyk duşuşyk üçin Sibire uzak ýol söküp gelmäge gurby çatmaýardy, şonuň üçin ýolbaşçylar munuň deregine Irkutskdaky mesihi dostlaryma gelmäge rugsat berdiler. Ýöne olar birinji gezek gelip gidenlerinden soň, DHK-niň wekilleri şertleri öňe sürüp başladylar. Olar, eger men dostlarymy hökümet wekillerine has ygrarly bolmaga yrsam, onda ýene bir duşuşyga rugsat berjekdiklerini aýtdylar. Menem elbetde, boýun towladym-da:

– Ýok, sag boluň, maňa duşuşyk gerek däl. Meniň ýagdaýlarym gowy – diýdim.

Bu olaryň gaharyny getirdi, şonuň üçin olar güldüler.

– Seniň ýagdaýlaryňnyň gowudygyny biz görýäris. Asyl hemme zat gowy-da.

Emma Reb maňa yranmaz bolmaklyga güýç berdi.

Başga bir gezekde DHK-niň işgärleri meniň şahsy ahlakym we başga adamlar bilen gatnaşyklarym bilen gyzyklandylar. Mysal üçin olar meniň başgalary satmaga ukyplymydygymy bilmek islediler, şonuň üçin maňa

lagerde DHK üçin işläp, beýleki tussaglaryň gürrüňlerini gelip aýtmagy tekliپ etdiler. Olar hatda menden lageriň ýolbaşçylaryndan arzymyň barmydygyny-da soradylar. Bu – meni lagerdäki durmuşdan arz etdirjek bolmaklyk – iň esasy taktikalaryň biridi. Şeýtán, eger adamy şeýle günä etmeklige yrmaklyk özüne başartsa, onda onuň janyna hem eýe bolmak başardar diýip pikir edýän ýalydy. Olar, eger men özlerine işlesem, onda meni öýüme golaý lagere geçirmegi tekliپ etdiler, ýöne men: „Eger maňa sizden bir zat gerek bolan bolsa, onda bireýýäm razy bolardym-da, bu baş ýyllyk hökümi almazdym“ diýip tabyn bolmadym. Soň olar maňa filosofiýa fakultetde okamaga ukybymyň bardygyny aýdyp, uniwersitetde okamaga rugsat berjekdiklerini aýtdylar. Men ýaranjaňlygyny ýene bir taktikadygyny bilýärdim, şonuň üçin: „Sag boluň, meniň eýýäm bilimim bar, dört ýyl hünärmen mekdebinde okadym“ – diýip jogap berdim.

DHK-niň işgärleriniň sorag bermelerinden başga-da, olar meniň lagerde özümi alyp barşymy synlaýardylar. Olar meniň ejizleýşimi görjek bolup, gizlin pikirlerimi bilmegi isleýärdiler. Bir gezek olar: „Saňa näme boldy? Sen gelen wagtlaryň ýygy-yygydan ýylgyrýardyň. Sen näme, eýýäm güýçden gaçdyňmy?“ diýip soradylar. Ýöne Hudaý hatda şu sözleri hem, meni ruhlandyrmak üçin ulandy. Men mydama Hudaýyň rehimini bilmegi we duýmagy, onda şatlanmagy öwrendim.

DHK-niň agentleri maňa kimiň hat ýazýandygyny bilmegi hem isleýärdiler-de, meniň ýazan hatlarym bilen gyzyklanýardylar. Olar meniň ýagdaýymy agyrlaşdyrmak we ruhdan düşürmek, şeýdibem, meniň üstümden gözegçiligi özleriniň eline almak üçin maňa nämäniň has kyndygyny bilmegi diýseň isleýärdiler. Her gezek men hat alanymda, ofiserler ýatýan ýerimizdäki beýleki aýallardan: „Ol hat okanda özüni nähili alyp bardy? Haýsy hat ony gynandyrdy, haýsysy begendirdi?“ diýip soraýardylar. Men käbir adamlaryň men hakda hat ýazýandyklaryny bildim. Her bir tussag bilen geçirilýän täzeden terbiýelemeklik baradaky ýazgylar saklanýardy. Men ynamdar çeşmeden özüm baradaky maglumatlaryň ýygnaýandygyny we her üç aýdan, käwagtlar bolsa, ondan-da tiz wagtdan täzelenip durulýandygyny bildim. Muňa meniň brigadirimiň, işçi bölüminiň ýolbaşçysynyň we başga-da köpleriniň hasabatlary girýärdi.

Bir adam, döwlet ýolbaşçylarynyň biri, meni gürründeşlige has-da tiz-tizden çagyýardy. Men onuň hem özüm hakda ýazýanyny bildim. Hasabatynda ol birnäçe ýyllaryň dowamynda meniň bilen dürli temalardan

gürründeşlikleriň geçirilendigini ýazypdyr. Ol meniň bilim derejämi we garaýyşlarymy kesgittändigini we dini garaýyşlarymy hasaba almasaň, durmuşyň umumy ýörelgesiniň dogry hem sagdyndygyny aýdypdyr. Ol hünär biliminiň diňe orta derejesini tamamlandygyma seretmezden, meniň örän düşbüdigimi we ýiti akylydygymy, getirilen delilleri derrew inkär edip bilendigimi, öz delillerimi bolsa, Mukaddes Kitapdan aýatlar getirip, logiki taýdan dogry tassyklandygymy hem belläpdir. Ahyrynda ol möhletimi tamamlanymdan soň, öz dini işime gaýdyp barjakdygymy aýdypdyr. DHK-niň işgärleriniň – tussaglardan we wezipedäki adamlardan ybarat bolan dürli çeşmeleriniň bardygy göze görünüp durdy, ýöne maglumatçylar biri-birlerini bilmeyärdiler.

1987-nji ýyly hem men lagerde garşy aldym. Täze Ýylyň ön ýanynda men özüme has ýakyn bolan aýallary ýygnaýdym, şeýdibem, biz bu baýramçylygy bile geçirdik. Biz şunuň ýaly wagtyň üçin birazajyk iýmit goýupdyk. Aşamlyk naharyndan soň olar menden özlerine Roždestwonyň taryhyny gürrüň bermegimi haýyş etdiler. Soň käbirleri Mesihiniň durmuşy hakdaky soraglary berdiler. Soňunda men birnäçe goşgy okadym we hersi üçin aýratyn täze ýyl gutlagyny taýýarlady. Ýöne soň olar menden ýene bir zat gürrüň bermegimi soradylar. Adatça men olara kitabyň arasyna goýulýan bellikleri sowgat berýärdim, ýöne indi onuň ýaly zatlar ýokdy. Şol wagtyň Reb meniň ýüregime olaryň her birine 119-njy mezmurdan bir aýat sowgat bermekligi saldy. Men aýallara hersiniň bir sany aýtmagy teklipli etdim, soň şolaryň aýdan sanynyň aýadyny aýtdym. Men: „Muny täze ýyldaky ýolbelet ýaly, Rebbiň sowgady hökmünde kabul ediň“ diýdim. Men olara aýatlary aýdyp berenimde, hemmesi begenip haýran galdylar-da: „Görsene, bu aýat maňa hakykatdan gabat gelýär!“ diýişdiler.

Azatlyga çykmagymyň ön ýanynda, 23-nji ýanwarda, DHK-niň işgärleri öz garaýyşlarymy üýtgeden – üýtgetmändigimi biljek bolup, maňa köp soraglary berdiler. Her gezek olar menden bu hakda soranlarynda, men olaryň özlere sorag berýärdim: „Men olary nämä çalyşmaly?“ Olar hiç ýagdaýda-da, onuň deregine hiç zat teklipli edip bilmediler, şonuň üçin sorag öz-özünden aradan aýrylýardy. Ahyrsoňy olar menden:

– Öýüňe gaýdyp baranyňdan soň, ýerli häkimiýet sizi nähili kabul eder? – diýip soradylar.

– Olaryň meni kabul edişleri siziň olara ibermekçi bolýan psihologiki portretiň işine bagly – diýip, men jogap berdim.

Şonda olar gülüp başladylar-da:

– Bolýar, biz bu ýerde näme bolýandygyny bilýäris. Siz gidip bilersiňiz – diýdiler.

Beýleki tussaglar bilen biz gowy gatnaşyklarda aýrylyşdyk. Köpler otkrytkalary sowgat berenim, dogra edenim we goldaw berenim, ykballaryny ýöne bir paýlaşanym üçin maňa minnetdarlyk bildirdiler. Lageriň garawullarynyň we ýolbaşçylarynyň köpüsi hem meniň bilen hoşlaşdylar. Meni olar işe gelen wagtlarynda, 9.00-da derwezäniň ýanyna alyp bardylar. Şonda olaryň hemmesi meniň bilen hoşlaşdylar-da, iň gowy zatlary arzuw etdiler we bu ýere gaýdyp gelmeli dälidigimi, sebäbi bu ýeriň meniň üçin dälidigini aýtdylar. Olar imanly adamlaryň jenaýatçylar dældiklerine düşüňýärdiler, şonuň üçin Reb olaryň ýüreklerine maňa bolan ýylylyk saldy. Bu bolsa meniň ýadyma Mukaddes Kitapdaky bir aýady, ýagny adamyň ýollary Hudaýyň göwnünden turanda, Onuň hatda şol adamy düşmanlary bilen hem ýarashdyrýandygy aýady, ýadyma saldy. Bu Rebbiň maňa rehim edýändiginiň ýene bir mysaly boldy.

Lageriň başlygy bir garawula öz maşynynda meni welaýat merkezine alyp gitmegi tabşyrdy, sebäbi lageriň ýanyna awtobus gatnamaýardy. Belki onuň maksady maňa diňe bir ýagşylyk etmek däl-de, Irkutskdaky dostlarymy lageriň ýanında meni garşy alyp aýdym aýtmazlary we surata düşürmezlikleri ýaly, lagerden we Bozoý şäherçesinden mümkin boldugyça tizräk ýok etmeklik hem bolandyr.

Meniň geçiren bütin möhletimiň dowamynda adamlar menden: „Eýsem, sen bu ýerde wagtyňy ýitireniňe gynanaňokmy?“ diýip sorapdylar. Men suda çenli türmede oturan wagtymda, sülçi menden sorapdy, lagerdäki garawullar bilen tussaglar hem sorapdylar. Reb meniň ýüregime dürli jogaplary beripdi, ýöne esasy pikir şol bir zat bolupdy: „Eger Hudaýyň Ogly meniň üçin haça meýletin çykan bolsa, ömrümiň baş ýyly munuň bilen deňeşdirende nämejikmiş?“

Adamlaryň käbirleriniň hem: „Sen azatlykda bolsaň köp zat edip bilersiň. Sen islän zadyňa ynanyň bilersiň, ýöne eglşik eder ýaly, çäýe bolmagy öwren. Sen ýygnağa gerek, sen öýünde köpräk miwe getirip bilersiň. Saňa türme lagerinde bolmak nämä gerek?“ diýmekleri mümkin.

Ýöne Reb meniň baş ýyllyk syýahatymyň Öz gözleriniň önünde bolandygyna ynandyrdy. Onuň maňa türme lagerinde beren gullugy Özünüň meniň ýerine ýetirmegimi islän işidi. Eger möhletinden ön

.....
Walentina öýüne gaýdyp gelenden soň hem ýylgyryp ýör.
.....

.....
Walentina öz ýygnagyndaky ýaşlar topary bilen.
.....

azatlyga çykmaq üçin eglşik eden bolsam, Rebbiň maňa şeýle wyždan asudalygyny we şatlygyny bermejekdigine ynanýaryn. Iň wajyp zat hem men göklerde gymmat hazynany alyp bilmezdim.

Baş ýyllyk tussaglygymyň dowamynda men Rimliler 8:37 hakda köp pikir edýärdim: „Emma biz özümizi Söýýän arkaly bularyň baryny ýeňenlerden üstündiris“. Diňe Hudaýyň rehiminiň kömegi bilen men Onuň ýollaryndan ýöräp, özüme beren işini ýerine ýetirip we tussaglaryň hem garawullaryň önlerinde Onuň adyny beýgeldip bildim. Kāwagt mende hatda doga etmäge hem güýjüm ýetmeýärdi, men diňe sessiz möňňürme bilen gözlerimi göge dikip bilýärdim. Ýöne Reb örän söýýär we Öz adamlaryna berýän kömegi arkaly duýgudaşlyk bildirýär. Öz güýjümiň däl-de, Onuň güýjüniň arkasyndan men hem, mizemez bolup, hemme zady ýeňip bildim.

Wladimir Rytikow

Ýalan mesihiniň kameradaşy

1979-njy ýylyň tomsunda kakam ikimiz Galina Wilçinskaýa bilen Zakarpatýede otuzdan gowrak çağa üçin Mukaddes Kitap lagerini gurnamaga kömek etdik. Olaryň köpüsi tussaglaryň çagalarydylar. Käbir çagalaryň kakalary eýýäm ikinji we üçünji gezek türme tussaglygynda bolup ýördüler. Biziň maksadymyz çagalary Hudaýyň diri Sözi bilen ruhy taýdan baýlaşdyrmakdy, şeýle hem, olara dynç almaga we okuw ýylynyň ön ýanynda güýçlenmäge mümkinçilik bermekdi.

Lagerden öýümize gaýdyp gelýärkäk, bizi ertir sagat altyda Lwowyň otly duralgasynda milisiýa tutdy. Bize: „Otluda bir adamy öldüripdirler, onuň zatlaryny bolsa ogurlapdyrlar. Size şübhelenýäris, sol sebäpden hem, sizi milisiýa bölümine alyp gidýäris“ diýip düşündirdiler.

Olar biziň elimizden tutup alyp gitdiler. Bizi birnäçe sagat sakladylar. Soň özüni milisiýanyň maýory Stasenکو diýip tanyşdyran DHK-niň maýory Malyşew geldi. Ol bizi başga bölüme geçirmegi buýruk berdi. Ol ýerde biz

1979-njy ýylyň awgustynda milisiýa kakasy Pawel we ýene bir mesihi zenan Galina Wilçinskaýa bilen bile çagalara Mukaddes Kitap okuwyny geçeni üçin tussag astyna alanda, Wladimir Rytikow (1959-njy ý.d.) bary-ýogy 20 ýaşyndady. Azatlyga çykanyndan soň, Wladimir öz gullugy bilen gizlin meşgullanmaly boldy. Ol 1984-nji ýylda Hoş Habar sebäpli ön tussag edilen Andreý Ýudinsewiň uýasy Lýudmila Ýudinsewa öylendi. (1-nji baba serediň).

özümüzü tussag edilmegimize order berilyänçä, agşam sagat on bire çenli garaşdyk. Soň bizi başga türmä geçirdiler-de, ol ýerde bir aý sakladylar.

Bu aýyň dowamynda DNK-niň sülçileri we agentleri biziň her birimizi aýratynlykda sorag etdiler. Soň olar biziň ýygnaqlarymyz hakda ýalan dokladlar düzüp, meni şol dokumentlere gol çekmäge mejbur etmäge synanyşdylar. Şonda men olaryň soraglaryna jogap bermegi bes etdim, dokladlara gol çekmedim we özümi günäli hasaplamadym. Men asla hiç hili maglumat bermedim! Olaryň gykylyklaryna we haýbatlaryna jogap edip, asudalygyma galmaga çalyşdym. Bir gezek Malyşew (oýlanylyp tapylan Stasenka) maňa: „Sen Wanýa Moiseýew ýaly, iman gahrymany bolmak isleýärsiňmi? Biz bu meselede saňa kömek edip bileris“ – diýdi.

Tussaglaryň geýimlerini geýnen maglumatçylar bizden DHK-niň üçin maglumatlary almaga, gürründeşlikde aýdylýan zatlary eşitmek isleýärdiler. Bir gezek men öz ýerimde ýatyrkam, kamera täze tussagy alyp geldiler. Ol orta boýludy, sakallydy we uzyn saçlydy. Ol edil Isany mydama suratlarda şekillendirişleri ýaly keşpedi. Ol beýleki tussaglar bilen gepleşip bolanyndan soň, meniň ýanymda oturdy-da:

– Sen imanly adammy? – diýip sorady.

– Hawa, – diýip, men ony ünsli synlap jogap berdim.

– Sen Hudaýa ynanyrsyňmy? Sen Isa Mesihe ynanyrsyňmy?

– Hawa.

– Men – Mesih, – diýdi-de, ol maňa Mukaddes Kitap wakalaryny ýatdan aýdyp berip başlady. Ol Mukaddes Kitaby diýseň gowy bilýärdi.

– Örän tizara men dünýäni höküm edýärin. Birinji gezek men adamlary halas etmek üçin geldim, indi bolsa, höküm etmek üçin geldim – diýip, täze gelen „Mesih“ dildüwşikçilik edýän äheňde gürlädi.

– Sen nädip Mesih bolup bilýärsiň? – diýip, men soradym. – Mesih birinji gezek gelendäkisi ýaly, adam keşbinde däl-de, şöhrat içinde gelyär.

– Yöne men seniň meni görşüň ýaly keşpde geldim!

– Şunuň ýaly hapa dilli bolubam, sen nädip özüň Mesihdigiňi aýdyp bilýärsiň? Seniň durmuşyňam, öz suratlandyryşyňa görä, günäden doly.

– Men seniň bilen gürläşenimde, paýyş sözleri aýtmaýaryn. Men imansyzlar bilen gürläşenimde sögünýärin. Eýsem, satyjylary we alyjylary ybadathanadan gamçy bilen kowanym seniň ýadyňda dälmi? Men olara gaharlanypdym! Men öz gaharymy diňe imansyzlara görkezýärin we olara sögünýärin.

Men oňa üns bermezlige çalyşdym. Men ýerimden turup: „Mesihniň söýgüsi çäksiz beýikdir...“ diýip, içimden aýdym aýdyp başladym.

Ol meniň ýanyma gelip: „Sen men hakda aýdym aýdýarsyň“ diýdi. Ol aýdymyň sözlerini öwrenmäge we meniň bilen deň aýtmaga çalyşdy.

Bir gezek kakamyň kamerasyndaky adamlary gezelenç edilýän howla alyp çykanlarynda, men äpişgeden boýnumy uzatdym. Özüne Mesih diýýän adam hem, şeýle etdi. Ol meniň her bir hereketimi gaýtalady, her bir yşaratyma öýküdi.

Men äpişgeden:

– Kaka, bu adam özüniň Mesihdigini we dünýäni höküm etmäge gelendigini aýdýar! – diýip gygyrdym.

Ertesi gün men ýene äpişgeden boýnumy uzatdym. Ol adam hem, şeýle etdi.

– Kaka, – diýip, men gygyrdym, – eger ol paýyş sözleýän bolsa, dili hapa bolsa, nädip Mesih bolup bilýärmişin? Ol ýalan Mesih!

– Hut şeýledir, – diýip, kakam jogap berdi, ol – ýalan mesih!

Şondan soň, ol adam meniň ýüregime düşmesini bes etdi.

Bir aýa golaý wagtdan soň meni, kakamy we Galinany başga türmä geçirdiler. Men kamera giren wagtymda:

– Öýüňize parahatlyk! – diýdim.

Tussaglar:

– Parahatlyk bilen kabul edýäris! – diýdiler.

Olar gürleşmek isleýärdiler. Olar meniň imanym, Hudaý hakdaky soraglary berýärdiler, şeýle hem, Jenaýat kodeksiniň haýsy maddasynda meni aýyplaýandyklaryny sorýardylar. Men muny düşündirenimde, köpler haýran galdylar we gaharlandylar. „Nädip beýle zat bolup biler? Seni Hudaýa ynanýanyň üçin türmä saldylarmy? Ýöne bizde imana garşy kanun ýok“.

Men şol kamerada iki aýa golaý wagt boldum. Ilki tussaglar maňa örän gowy garadylar. Ýöne soň türmä sülçi we DHK-niň agenti Malýşew gelip, tussaglary ýanlaryna çagyryp, olary maňa garşy goýdular. Olar biziň diňe imanlysyran bolýandygymyzy, aslyýetinde bizi wokzalda ele salandyklaryny, bizde ýolagçylara hüjüm edip, olary Hudaýa ynanmaga mejbur tussag eden pyçagyň bolandygyny aýdýardylar. Tussaglaryň bize bolan garaýyşlary üýtgäp başlady. Olar agentler bilen bolan gürründeşliklerden gaýdyp gelenlerinde: „Siz imanlydygyňyzy aýdyp, ýalan sözleýärsiňiz! Siz diňe Soýuza garşy adamlar!“ diýip gygyrýardylar.

Başda men düşündirmäge synanyşýardym, ýöne munuň peýdasyzdygyna düşündim. Soň men diňe dymmaga çalyşdym. Gije men ýatyrkam, beýleki tussaglar maňa köwüş zyňyardylar ýa-da sowuk suw sepýärdiler.

Bir gezek meni üç adamlyk kamera geçirdiler. Kameradaky beýleki adam parahorlyk üçin otyrdy, türmede bolsa, ol adam satýandy. Onuň maňa bolan garaýşy diýseň gelşiksizdi. Ol meniň ýanymda özüni juda ýigrenji ýagdaýda alyp baryardy, mysal üçin meniň iýmitime tüýküýärdi. Ol sülçi üçin menden maglumat almaga synanyşýardy, emma bu oňa başartmaýardy. Men onuň ýanynda alty aý boldum.

Derňew bir ýyl dowam etdi. Lwowyň prokuraturasyndan meni sorag etmek üçin uly sülçi Şemçuk ýygy-ýygydan gelýärdi. Ol meni psihatrik keselhana saljagyny aýdyp haýbat atýardy. Bir gezek ol meni iş otagyna çagyranymda, gözüne gan guýlan ýalydy, agzy-da köpürjkläp durdy. Ol eline ujy inçe ruçkany aldy-da, maňa oklady. Ol ruçkany gözümiň önünde aýlady-da, boýnuma dürtüp durdy, ikinji eli bilen hem, dokumentleri ýüzüme degrip, olara gol çekmegimi talap etdi.

Ýöne Reb meniň ýüregime rahatlyk berdi, şonuň üçin bu haýbatlar meni gynandyrmady. Meniň asudalygym Şemçugy guduzlan ýaly etdi. „Sen däl, dur bakaly, biz seni dälileriň keselhanasyna dykarys!“ – diýip gygyrdy.

Meniň indiki kameram döwlen äpişgeden zäherli tüsse girip durdy. Başga bir tussagy getirdiler. Tüsse şeýle bir goýudy welin, biz daşary görünmeýän tutynyň aňyrsyndaky ýagtyny görüp bilmeýärdik. Dem alar ýaly däl. Biz özümizi alyp gitmeklerini ýa-da äpişgeleri ýapmaklaryny aýtmak üçin gapyny takyrdadyp we garawullary çagyryp başladyk, ýöne bize hiç kim üns bermedi.

Sülçi her gün meni soraga çagyryardy we: „Seniň kelläň nähili? Agyranokmy? Dälihana taýýarlan!“ diýýärdi.

Meniň kelläm, dogrudanam, tüsse sebäpli agyryýardy, ýüregimem bulanýardy. Hudaýyň kömegi bilen men türmeden maşgalama hat ýollap bildim. Bir hepdäniň dowamynda ejem türmä gelip, sülçi bilen gürleşdi.

Şondan soň türmäniň başlygy meni öz ýanyna çagyrdy. Ol haýran galypdy. „Gaýrat et-de aýt, bu ýerde saňa näme bolýanyny ejeň nädip bilipdir?“

Soň Knişuk, operatiw bölümiň ýolbaşçysy, meniň üstüme gygyryp we ýigrenji sözleri aýdyp başlady. „Dur bakaly, sen lagere bararsyň! Men seniň aladaňy ederin!“

Ahyrsoňy, türmede bir ýyldan gowrak wagtlap oturanymyzdan soň, meni, kakamy we Galinany suda alyp bardylar. Sud üç gün dowam etdi. Bizi şäherden şähre baryp, adamlara çagalaryny mekdebe goýbermeli dældigine ynandyrmakda, munuň deregine olara dini öwretmekde aýypladylar. Men munuň ýaly zat etmändigimizi aýdyp garşy çykdy. Bigünä bolandygymyz üçin aýyplaýjylarymyz bize garşy ynandyryjy delilleri getirip bilmeýärdiler. Ýöne welaýat sudy barybir bize höküm çykardy. Biziň her birimizi üç ýyl türme tussaglygyna höküm etdiler.

1980-nji ýylyň noýabrynda maňa zatlarymy ýygnap, etapa taýýarlanmalydygymy aýtdylar. Meni demir ýol wokzalyna alyp bardylar. Galina ikimizi bir ota mündürdiler. Biz Harkowa çenli birnäçe günläp ýöredik. Kakamy ýene iki hepdeläp Lwowda sakladylar.

Biz Harkowdan Swerdlowska üç günläp ýöredik. Harkowyň türmesinde Hudaý bize aýratyn ak pata berdi. Biz dostlarymyz Tamara Bystrowa we Sergeý Bublige duş geldik. Olary çap edijileriň topary bile işländikleri üçin tussag edipdiler. Olary Dnepropetrowskdaky türmeden lagere alyp baryardylar. Sergeýi Krasnoýarsk ülkesine, Tamarany bolsa, Çelýabinskä alyp baryardylar. Bu örän şatlykly duşuşyk bolupdy. Biz Rebbiň özüme lagerde ýa-da Özüniň amatly hasaplaýan ýerinde ýene bir duşuşyk bermegi üçin doga etdik. Hudaý hem biziň isleglerimizi berjaý etdi: Sergeý ikimiz goňşy wagonlarda gitdik, Tamara bilen Galina bolsa, bile gitdiler.

Biz Swerdlowskiň türmesine baranymyzda, Sergeý ikimizi bir kamerada goýdular! Biz gujaklaşdyk we agladyk, soň hem, bizi aman saklany üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdik. Biz biri-birimize goldaw hem teselli berdik. Sergeý ikimiz dört günläp bile bolduk-da, aýdym aýtdyk, Mukaddes Kitapdan aýatlar aýtdyk we Rebbiň „Mesihi“ neşirýatynyň işgärlerini goramagyny sorap dileg etdik.

Swerdlowskiň türmesi – bu eýmenç ýerdi. Bu Russiýanyň merkezi paýlaýjy türmesidi. Biz diwarlaryň gyzyl reňkdedigini gördük, ýöne ilki näme üçin beýledigine düşünmedik. Ýöne krowatda ýatanymyzda bolsa, diwarlaryň mör-möjeklerden dolup durandygyny gördük. Olar biziň üstümize düşýärdiler-de, rehimsizlik bilen çakýardylar.

Biziň kameramyz hyryn-dykyndy. Ol otuz adama niýetlenlendi, ýöne içinde bir yüz ýigrimi adam bardy. Tussaglar ýadap gelýärdiler-de, aýak üstünde durup bilmeýärdiler. Ol ýerde ýatara ýer ýokdy, durara zordan ýer tapylýardy.

Başilenji gün men Swerdlowskde galan gadyrdan dostum Sergeyden aýrylmaly boldum. Meni Nowosibirskä, soň hem, Irkutska alyp gitdiler. Lwowdan Irkutskä çenli ýol bir aý dowam etdi. Biz ol ýere baranymyzda, eýýäm dekabır gelipdi. Irkutskdaky tranzit kamera hyryn-dykyndy we sowukdy, äpişgeleriň aýnasy we oturara ýer ýokdy. Şeýle bir sowukdy welin, men hatda arkaýyn durup hem bilmeýärdim.

2-nji dekabırda men ahyrsoňy bellenilen ýerime – Tulun şäherindäki zähmet lagerine baryp ýetdim. Ol ýerde ýaş adwentist bardy. Oňa öz garaýyşlary üçin iş kesipdiler, ol maňa örän gadyrly seredýärdi. Ol maňa keçe ädik bilen güpbi berdi. Onda Mukaddes Kitap hem bardy. Men bir ýyllap bu Mukaddes Kitaby elimde tutup görmändim, ol bolsa, ony maňa bir aýlyk berdi! Men bahasyna ýetip bolmajak Hudaýyň Sözüni alanyma nähili begendim!

Tussaglaryň köpüsi maňa näme üçin iş kesendiklerini soradydylar. Men olara muny gürrüň berenimde, olar haýran galýadylar we biziň ýurdumyzda mesihileri türmä salýandyklaryna gaharlanylýadylar. Ýöne käbirleri maňa asla ynanmaýadylar. Ol günlerde mende Reb we Mesihiň söýgüsi hakda gürrüň etmäge mümkinçiligim köpdi.

Ýanwarda meýilleşdirilen sapar bilen meni görmäge ejem geldi. Ýöne ol gelen günü türmäniň ýaşalyan ýerlerini karantine ýapan kişi boldular. Hakyky karantin wagtynda tussaglary ýaşalyan ýerden garawulsyz çykarmaýadylar, gündiz işleýän işçileri bolsa, lagere salmaýadylar. Ýöne şol gün adamlar adatdakylary ýaly, girip-çykyp ýördüler – diňe meniň ejemi salmadylar! Ol karantiniň aýrylaryna garaşyp, Sibirde iki aý galma kararyna gelipdir. Ol maňa Krasnoýarskdan ýygý-ýygýdan hat ýazýardy. Bu wagtda meniň inilerim we uýalarym togsan ýaşly enemiziň ýanynda galypdy.

Ilkinji ýaram ýylda men agaç kesýän ýerde işledim we aýyma dört ýarym rubl gazanýardym. Soň lagere agaç gelmesi bes edildi, şol sebäpden iş bolmady.

Bir gezek DHK-niň işgäri Petrow gelip, meni iş otagyna çagyrdy.

– Bu ýerde, Sibirde, mesihiler üçin ýagdaý seniň gelen ýerindäki Ukrainadakydan gowy. Gulak as, sen bize kömek edip bilersiň. Öz mesihi dostlaryňa hat ýaz. Olary ýygnagy hasaba aldyrmaga yajak bol. Eger sen bize kömek etseň, biz seni gowy lagere geçireris ýa-da seni hatda möhletinden ön boşadarysam – diýip, ol aýtdy.

Petrow meniň kömek etmejegime düşünýänçä, meni üç gezek ýanyna çagyrdy. Soň ýolbaşçylar meni karserde ýapyp başladylar. Ilkinji gezek meni ol ýere baş günlük saldylar. Olar, brigadamdan hiç haçan aýrylmadyk bolsam-da, meni brigadam bilen işlemezlikde aýyplan boldular.

Ejem indiki gezekki planlaşdyrylan duşuşyga gelende, meni on baş günlük karsere saldylar. Ejemiň lagerdedigini bilenimde, men açlyk ygılan etdim, şondan soň maňa, ahyrsoňy, onuň bilen görüşmäge rugsat berdiler.

Ejem bilen görşenimden soň, günler haýal geçip başlady. Soň, 5-nji maýda, möhletimiň gutarmagyna üç aý galanda, meni çagyryp, zatlarymy ýygnap, başga ýere gitmek üçin taýýarlanmaga otuz minudymyň bardygyny aýtdylar. Men özümi Tulun şäherindäki ýörite türmä alyp gitmezlerinden öň, suratlarymy we Mukaddes Kitapdan aýatlar ýazylan kitapçamy alyp bildim. Tulunda meni kiçijik kamera saldylar. Ol ýerdäki äpişge ullaandy, onda aýna däl, hatda çarçuwa-da ýokdy. Men gijelerine ýatyp bilmeýärdim, sebäbi edil daşardaky ýaly, aşa sowuk bolýardy. Sibirde bolsa, hatda maýda-da örän sowuk bolýardy.

Ertesi gün meni türme başlygynyň iş otagyna çagyrdylar. Men ol ýere girenimde, DHK-niň kapitany Petrowy gördüm. Türme başlygy meniň imanym, Hudaýa bolan ynamym we Jenaýat kodeksiniň haýsy maddasy bilen meni aýyplandyklaryny sorap başlady. Birdenem, ol gaharly gygyryp başlady:

– Nämе üçin siz 1961-nji ýylda hoşhabarçy mesihi baptistleriň Umumysoýuz birleşmesinden aýra bolup çykdyňyz? Nämе üçin siz hasaba alnan ýygnaqlar bilen birikmeýärsiňiz?

– 1961-nji ýylda men 2 ýaşymdadym – diýip, men jogap berdim.

– Siz bu işde günäkär daldigiňizi aýtjak bolýarsyňyzmy?

Ol ofisere meni yzma kamera alyp gitmegi buýruk berdi. Men ol ýere girenimde, ýene üç sany tussagy gördüm.

Ofiser olardan:

– Bir hepde ýeterlikmi? – diýip sorady.

– Ýeterlik, – diýip, olar jogap berdiler.

Gapy ýapyldy.

Üç sany tussag – ullakan, berk bedenli erkek kişi maňa öz imanym we lagerdäki durmuş hakda sorag berip başladylar.

– Nämе üçin sen biderek ýere görgi görýärsiň? Galyberse-de sen ýaş. Al-da, DHK-ne öz ynamyňdan ýüz öwürýändigini ýaz, olar hem seni şu

günüň özünde goýberýärler! Olar saňa iň gowy jaýy we islän zatlaryň hemmesini berýärler. Seniň ogluň bolanda bolsa, ol kosmonawt bolar...

We ş.m.

Men dymmagy dowam etdirenimde bolsa, olar üstüme gygyryp we haýbat atyp başladylar.

– Biz seniň külüni çykararys! Biz seni it ýaly edip jezalandyrarys! Biz seni ynamyňdan ýüz öwürmäge mejbur ediris!

Olaryň biri meniň egnime depip gygyrdy:

– Seniň Hudaýyň nirede? Näme üçin seni uranymda, Ol saňa kömek etmeýär? Näme üçin Ol meniň aýagymy tutmaýar? Eger Ol bar bolsa, näme üçin seni goramaýar? Şonda-da, sen Oňa ynanmagy dowam etdirýärsiňmi? Sen Oňa gulluk edýärsiňmi?

– Sen mesihidigiňi aýdýarsyň – diýip, beýlekisi aýtdy. – Beýle bolsa, biz seniň maňlaýyňa „mesihi“ sözünü oýup ýazarys. Goý, baran ýerinde adamlar seniň mesihidigiňi görsünler! Arkaňa bolsa, Hudaýy kemsidiji sözleri oýup ýazarys. Şonda sen nädip imanly adam bolup bilersiň? Şonda Hudaý saňa nädip kömek eder?

Men olaryň maňa näme edip biljekdiklerini bilmedim, ýöne Hudaýdan diňe bir zady – ahyryna çenli Oňa wepaly bolup galyp bilmegimi – haýyş etdim.

Indiki iki gün gygyrmalardan we haýbatlardan doly boldy. 9-njy maýda, ýekşenbe günü, men günümi dogada we oraza tutup geçirmekçi boldum. Irden sagat altyda bu üç adam eýýäm turup, pyçak ýasaýardylar. Olar pyçaklaryň üstünde uzakly gün işlediler, olary derläp myžžyk bolýançalar ýiteldiler. Olar diňe naharlanmak üçin saklanýardylar.

Men ölüme taýýarlandym. Men: „Hudaý, eger olar maňa hüjüm etseler, onda ahyryna çenli Saňa wepaly bolmaga maňa kömek et!“ – diýip doga etdim. Men Rebbe bolan wepalylygy üçin gynalan ilkinji mesihiler hakda pikir etdim. Men biziň günlerimizdäki görgi görüp ölenler Hmar, Biblenko, Odinsow, Wanýa Moiseýew we beýleki gynalyp öldürilenler hakda pikir etdim. Men Reb we menden ön bakyýete gidenler bilen duşuşmaga taýýardym. Men eýýäm azatlykda dostlarym bilen görşerin diýip umyt hem etmedim. Men hemme zady Rebbiň eline tabşyrdym.

Tussaglary ýatmaga çagyryň jaň kakylanda, bu üç adam pyçaklaryny taşlap, ýadawlykdan ýaňa öz ýerlerine zordan ýetdiler. Ýöne soň olaryň biri ýerinden turup, meniň düşegimiň ýanyna geldi. Ol meniň ýanymda oturyp:

– Men çagalary gowy görýärim. Çagalaryň bolan wagtynda, olara dini öwretmejekdigiňe söz bermegiňi isleýärim. Sen häzir söz bermelisiň. Eger söz bermeseň, onda hol burçda duran dubinkany görýärsiňmi? Şu ýerde bolan wagtymyň dowamynda, men seni şonuň bilen ýenjerin.

– Sen men dubinkadan gorkýandyryn öýdýärsiňmi? – diýip, diňe bir urulma däl-de, hatda ölüme hem taýýar bolup oturyşyma soradym.

Ol birnäçe minutlap dymdy-da, soň gürrüňiň temasyny üýtgetdi. Ol şol äheňde meniň bilen uzakly gije gürlleşdi.

Ertesi gün meni başga kamera geçirdiler, soň hem, yzma türmä alyp gtdiler. Meni on baş günlük ýekelikde oturylýan kamera saldylar, munuň sebäbi mende surat barlygy üçinmişin. Elbetde, lageriň ýolbaşçylary mende şol suratlaryň bardygyny köpden bäri hem bilýärdiler. Olar diňe meni jezalandyrandyklary üçin sebäp oýlap tapmak isleýärdiler. Iki hepdeden soň, garawullar meni alyp çykdylar-da, dubinka bilen ýençdiler. Soň olar beýleki tussaglarda şübhe döretmek we olary maňa garşy goýmak üçin meni kameralara aýlap çykdylar.

Meniň azatlyga çykmazymyň oň ýanynda garawul alyp gitmek üçin ýanyma geldi-de:

– Seniň maşgalaň bu ýere geldi – diýdi.

Ol meni duşuşylyan otaga alyp bardy, soň hem, meni birden itekläp goýberdi weli, men büräp, tussaglara geçmek gadagan bolan zona ýykyldym. Ol derrew meni karsere alyp gtdi.

– Näme sebäpden? – diýip, men garşy çykdy.

– Seniň özüň gaty gowy bilýärsiň! – diýip, ol jogap berdi.

Soň ol meni urup hem depip başlady. Ol golaýrak ýerde meni urar ýaly zat gözläp, töweregine seretdi, ýöne hiç zat tapmansoň, elleri hem aýaklary bilen urmagy dowam etdi. Lageriň ýolbaşçylary DHK-niň agentleri Petrowyň bu bikanun hereketleri meniň başymdan inderýänini gizläp hem durmady. Men tussaglykdan boşap barýarkam, muny Petrowa ýatlatdym.

– Saňa bu ýerdäki lager ýaranokmy? Men seni ýeriň aňry burçuna ibererin! Ine, meniň seni edişimi görersiň! – diýip, ol jyzyrdady.

Soň ol operatiw bölümiň ýolbaşçysyna meni ýene ýeke oturylýan kamera salmagy buýruk berdi.

– Ýöne onuň boşamagyna bary-ýogy baş gün galdy!

– Maňa tapawudy ýok! Ony gabaň! – diýip, Petrow talap etdi.

.....

Wladimir Rytikow we onuň gelinligi Lýudmila Ýudinsewa (çepde) Natalýa Rytikowa hem-de onuň ýigidi Wasiliý Dmitriýew (sag tarapda) bu türme lageriniň kabul ediş ýerinde adaty bolmadyk tomaşa bolupdylar. Olaryň kakasy Pawel Rytikow öz çagalarynyň goşa toýuny görüp bilmedi, sebäbi ol entegem türmededi. Çagalaryna kakasy bilen bir sagatlyk görüşmäge rugsat berdiler.

.....

.....

Ukrainanyň Komissarowka diýen ýerindäki türme lageriniň ýanynda. Wladimir şu wagtjyk boşan kakasyny gujaklamaga garaşyp dur.

.....

Ýöne ahyr netijesinde meni karsere salmadylar. Munuň deregine operatiw bölümiň ýolbaşçysy Golowiçew maňa: „Eger sen Tulunyň türmesinden diri çyky bilseň, onda çöregiň bitin boldugydyr!“ – diýdi.

Ahyrsoňy türme tussaglygyndaky soňky günüm – 23-nji awgust – ýetip geldi. Ertir irden sagat altyda meni derwezäniň ýanyna alyp barmak üçin Golowiçew bilen türmäniň başlygy geldi. Azatlyga çykanymdan soň, maşgalam meni şowhunly garşy almaz ýaly, olar meni mümkin boldugyça tizräk çykaryp goýbermek isleýärdiler. Ýöne maşgalam bilen dostlarym eýýäm ol ýerde maňa garaşyp duran ekenler.

Uzak garaşdyran azatlyk! Biziň hemmämiz bir mesihi garry aýalyň öýüne gtdik. Ol şol golaýda ýaşayan eken. Biziň hemmämiz bilelikde rehimi hem aladasy üçin Rebbe minnetdarlyk bildirdik. Ýöne biz hatda muny-da arkaýyn edip bilmedik! Milisioner gelip, bizi rugsat berilmedik ýygnaňşykda aýyplap, raport ýazdy.

Birnäçe hepde geçeninden soň, 12-nji sentýabrda, biziň Krasnodardaky ýygnaňşykda toý boldy. Bu öýümize gaýdyp gelenimizden soň, kakam ikimiz üçin hem şatlykly garşy alyş boldy. Yygnak bizi uly söýgi bilen kabul etdi! Olar bize garaşypdyrlar we biziň üçin doga edipdirler. Rebberm olaryň dogalaryny eşidip, bizi aman saklady.

Bu gün tussaglykda bolan wagtymy – sowuk içgysgynç Lwow türmesini, lageri we ähli kynçylyklary, synaglary, kâwagt duýan umytsyzlygymy ýada salanymda, Hudaýyň adamlarynyň hemmesine doga edendikleri, aýratynam, anna günleri doga etme we oraza tutma günleri meni ýada salandyklary üçin minnetdarlyk bildirmek isleýärim. Şonda men Hudaýyň aladasyny aýratyn duýýardym. Men geçiren ýollary we „hemme zady ýeňip, ýerimde durmagy başarmaga“ (Efesliler 6:13) güýç bereni üçin Hudaýyma minnetdarlyk bildirmek isleýärim.

Zebur 124:1–3 aýdylan: „Reb biziň bilen bolmasa, Ynsan garşymyza galanda, Reb biziň bilen bolmasa, olaryň gahary bize garşy lowlanda, şonda bizi diri ýuwudardylar“. Hawa, eger Öz ýygnaňşyň öňünde barýan we bizi Öz güýçli eli bilen kynçylyklaryň hemmesiniň içinden geçirip alyp barýan Hudaý bolmadyk bolsa, onda dünýä Hudaýyň adamlaryny bireýýäm ýok ederdi. Ýöne biziň kömegimiz Rebbiň adynda. Onuň adyna şöhrat!

Pýotr Rumaçik

Iň baý tussag

Meniň üçin tussagyň durmuşy 1981-nji ýylda hem, 1982–1983-nji ýyllaryň aglaba böleginde hem aňsat däl, emma welin 1984-nji ýyl aýratyn uly synaglardan doly boldy. Şol ýylda maňa hat ýazmagy gadagan etdiler. Munuň sebäbiniň aýalymyň ýurda ýaýradandygynda diýip düşündirdiler. Şeýdip, habarlaşmanyň bu gapysy meniň üçin ýapyldy. Maňa hiç kime hat ýazmak bolmaýardy, maňa diňe alan hatlarym üçin dogalarymda Hudaýa minnetdarlyk bildirmeklik galýardy. Soňrak meni uzak wagtlyk keselhana ýerleşdirdiler, sebäbi men juda syrkaw bolup, zordan demimi alýardym. Beýleki tussaglar arassa howadan dem alyp bilerim ýaly, meni äpişgäniň önüne alyp barýardylar. Men özümiň öljegime şeýle ynamlydym, şol

„Men haçan hem bolsa bir wagt öýe gaýdyp gelerin diýip umyt etmändim“, – diýip, Pётр Румаçик (1931-nji ýylda doglan) özüniň soňky türme möhleti hakda aýtdy. Kyrk dokuz ýaşynyň içinde, 1980-nji ýylda, Rumaçigi Hoş Habary wagyz edeni üçin başynjy gezek türme tussaglygyna höküm etdiler. Zehinli wagyzçy, hoşhabar mesihi-baptistleriň ýygnaqlar Birleşmesiniň başlygynyň orunbasary ruhy çopan Rumaçik sowet hökümeti tarapyndan adatdan daşary gazaply garşylyklary gördi.

Onuň başynjy möhleti gutarmanka, ony ýene goşmaça baş ýyla höküm etdiler. Rumaçik, Podmoskowýeniň Dedowskdaky Garaşsyz baptist ýygnağynyň uly ruhy çopany, garaşylmadyk ýagdaýda 1987-nji ýylyň fewralynda azatlyga çykaryldy. Pётрыň we onuň aýaly Lýubowýň alty çagasy bar.

sebäpden hem, dogalarymda eýýäm maşgalam, Mesihdäki doganlarym bilen hoşlaşypdym. Soňrak ýanymda bolan adamlar: „Sen aýaga galarsyň diýip umyt etmändik“ diýdiler.

Men karserdäki sementiň we demriň, käwagt hem, hyryn-dykyn kameralardaky, käwagt ýekelikde oturylýan kameralaryň tussagy bolup gördüm. Bu zatlaryň hemmesi „daşky“ adam üçin aşa kyndy. Ýöne bu zatlaryň hemmesinde Reb maňa hemme zatlara döz gelmek we resul Pawlusuň ýazyşy ýaly, „ruhumda köşeşmegim“ üçin güýç berdi.

Agyr wagtlarda men köp günlerimi Rebbiň önünde dogada we orazada geçirdim. Şol günleriň hemmesi hepdeleri emele getirýär diýip pikir edýärim. Käwagt men on baş güne golaý günün dowamynda çalaja uklaýardym, sebäbi garawullar meni aýnalary döwür kameralarda saklaýardylar, menem mydama titröp durýardym. Şonuň ýaly jezalaryň birinden soň men keselhana düşdüm. Meniň eýýäm aýdyp geçişim ýaly, bu fiziki adam üçin uly synag bolupdy, ýöne içki adama teselli berlendi. Ýekelikdäki kameralarda bolan wagtymdaky şol dowamly doga-dilegler we oraza wagtlarynda ýüregim Hudaýyň barlygynan lezzet alýardy. Men resul Pawlus ýaly, Hudaýa senalary sagatlap aýdýardym.

Goňşy kameralardaky adamlar meniň aýdymlarymy diňleýärdiler. Men:

– Siz şunuň ýaly aýdymlary gowy görýärsiňizmi? Meniň ýene aýdym aýtmagymy isleýärsiňizmi? – diýip gygyrýardym.

– Hawa, aýtmagyňy dowam et. Biz ozal hiç haçan munuň ýaly aýdymlary eşitmändik. Eger güýjüň bar bolsa, ýene aýt – diýip, olar jogap berýärdiler.

Ol adamlaryň köpüsi jenaýatçylardylar. Olar eýmenç zatlary edipdiler. Ýöne Hudaý olaryň gaty, gara ýüreklerini ýumşatdy. Mende olar bilen gürleşmäge mümkinçilik peýda bolanda, olaryň kábirleri imana geldiler. Reb Öz tohumyny olaryň ýüreklerine ekdi. Ol ýerde, şol örän agyr ýagdaýlarda, adamlar halas boldular. Käwagt adamlar meni Mesih baradaky gürrüňlerden saklajak bolýardylar, ýöne Reb ýene Özüniň kuwwatly elini görkezýärdi, şeýdibem, Hoş Habary eýýäm alan adamlar meni goraýardylar. Olar başgalara täsirini ýetirip bilýärdiler, şeýdibem, Hudaý olaryň üsti bilen Mesihe şaýatlyk etmäge köpräk mümkinçilik berýärdi.

Ýagdaýyň adatdan daşary ýagdaýda agyr bolanda, men Mesihdäki doganlarymyň özüm üçin doga edýändiklerine hemişekilerimden-de ynamlydym. Men olaryň dogalaryndan gelýän goldawy duýýardym.

Men ýygnagyň özüme we tussaglykdaky beýleki mesihilere biperwaý garamaýandygyny, biziň üçin töwellaçylyk edip, Rebbi çagyryandyklaryny bilýärdim. Men hatda karserde bolanymda hem, hat almanynda hem, muny anyk bilýärdim.

Ýöne, aýratynam, baýramçylyklaryň ön ýanynda otuzdan ellä çenli hatlar, şeýle hem, telegrammalar alan başga wagtlarym hem bolýardy. Ýaşlar reňikli, gelşikli, owadan otkrytkalary diýseň köp iberyärdiler. Men iň bagtly hem iň baý adamdym. Hudaýyň adamlary hatlarda ýüreklerini dökyärdiler, şonuň üçin men ýygnagyň hüşgärdigini we doga edýändigini bilýärdim. Lagerdäki tussaglaryň köpüsi maşgalalaryndan ýa-da dostlaryndan hiç haçan hat almaýardy. Meniň şeýle köp hat alýanymy görenlerinde, olar maňa: „Sen biziň aramyzda iň baýymyz“ diýýärdiler. Olar bilen hatlarymy paylaşmaklyk meniň üçin mydama ajaýyp mümkinçilik bolýady. Beýleki tussaglar gorgi görýänlere şeýle çuň duýgudaşlyk bildirýän adamlaryň hatlaryny okanlarynda, haýran galýardylar. Olar ömründe hiç haçan munuň ýaly alada edilýänini eşitmändirler. Hatlar we otkrytkalar şol adamlara Mesih, Onuň hakykaty, Onuň günäkärlere bolan söýgüsi we hemmeler tarapyndan terk edilen we unudylyan adamlara bolan duýgudaşlygy hakda gürrüň bermäge hakyky sebäp bolup hyzmat edýärdi. Köp adamlar menden:

– Biz azatlyga çykanymyzda, nirededir bir ýerde Hudaýyň Sözüni eşidip bilerismi? – diýip sorýardylar.

– Elbetde, – diýip, men jogap berýärdim. – Ýöne Hudaýyň Sözüniň ýüregiňizden çykmagyna ýol bermäň. Siz nirä barsaňyzam, Hudaýyň adamlaryny tapyp bilersiňiz. Olara meni tanaýandygyňyzy aýdyň, olar size kömek ederler. Olar size Hudaýyň Sözüni bererler. Ýöne Hudaýy gözläň, Ony we Onuň hakykatyny hem-de Onuň ýollaryny gözläň. Onuň her bir adama teklip edýän gutulyşyny gözlemegi dowam etdiriň.

Haýran galaýmaly, men 1980-nji ýylyň fewralyndan 1987-nji ýyla çenli ýanymda Mukaddes Kitaby saklap bildim. Ol dürli ýerlerde, şol sanda ýekelikde oturylýan kamerada hem bolup gördi. Ony ýolbaşçylar köp gezekler elimden aldylar, hatda bir gezek bir ýyldan-da gowrak wagtlap bermediler, ýöne Reb ony maňa gaýtaryp berdi. Her gezek men ony alanymda, satlygymy söz bilen beýan edip bolmaýardy. Kāwagt men birnäçe sagatdan ýa-da günden soň Mukaddes Kitabymy ýene aljakdyklaryny bilýärdim. Şonda men kameramyň oçügsi ýagtysynda, öz janyma, meniň

üstüm bilen hem, başgalara ýaşayyş berýän Gögün Çöreginden iýmitlenjek bolup, bap yzyna bap okaýardym, tutuş kitaplary okaýardym.

Bir gezek garawullar meniň Mukaddes Kitabymy ogurlajak boldular. Olar kameramy dökdüler, şonda olaryň biri ogrynça Mukaddes Kitaby jübüsine salypdyr.

– Ýöne siz ol Mukaddes Kitaby nireden aldyňyz? – diýip, meniň arz hatymy alanda, türmäniň garry başlygy sorady.

– Men ony saklamaga rugsat aldym, şonuň üçin ýa-da siz, ýa-da işgärleriňiziň biri meniň ony nireden alanymy bilmelidir – diýip jogap berdim.

Meni ýekelikde oturylýan kamera saljagyny aýdyp haýbat atanyndan soň, ol ony maňa gaýtaryp berdi. Soňky kyrk munydyň dowamynda ol maňa Hudaý hakda her hili soraglary berdi. Gürrüňimiz gutaranyndan soň, men onuň iş otagyndan çykyp baryarkam, ol egnime kakdy-da:

– Meniň pikirimçe, menem köp ýyl ýaşamaryn – diýdi.

– Bu öz janyň hakda oýlanmanyň degerli sebäbidir. Ýogsam, siz iň betbagt adam ýaly bolup dünýäden ötersiňiz.

Şeýdip, biz aýrylyşdyk.

Bir gezek men Mukaddes Kitapsyz galanymda, öz maşgalama hat ýazyp otyrkam, başga bir tussag ýanyma gelip, maňa ýazgy kitapçasyny uzatdy.

– Ine, şu goşgyny okaň – diýip, ol aýtdy.

– Men hatymy ortasyna çenli ýazdym, şony gutarmaga rugsat ediň, soň men ony okaryn – diýip, men jogap berdim.

Ol meniň öz ýazgy kitapçasyna seretme keýpimiň ýokdugyna düşündi, ýöne diýenini tutdy durdy:

– Haýyş edýäriň, bu goşgyny okaň.

Gözlerimi galdyranymda, men öz gözlerime ynanmadym. Bu Wera Kuşniriň Mesihini Golgotadaky görgüleri hakdaky goşgudy. Ony okap bolýançaň, ruhum berkedi we janlandy. Men Ýazgydan alnan beýleki aýatlara we parçalara göz aýlap, sahypalary agdaryşdyrdym, olar jemi 140 sanydy.

Ol adam meniň sahypalary agdaryşymy gyrada durup synlady-da ýylgyrdy.

– Ol siziňki. Ony alyp bilersiňiz – diýip, ol aýtdy.

Men hatymy ýazyp bolanymdan soň, gijäniň galan bölegini ýazgy kitapçasyny öwrenmek bilen geçirdim. Ol Mesih we ýygnaç hakdaky,

Mesihiň ýygnagy Öz söýgüli hökmünde atlandyryandygy, Onuň bizi ruhlandyryandygy we ýesirleri hiç haçan unutmaýandygy hakyda ajaýyp aýatlardan doludy.

Bu ýazgy kitapçasý köp ýyllaryň dowamynda meniň ýanymda bolup, Mukaddes Kitabym ýok bolan döwürlerde has-da gymmatly boldy. Köp sanly gözlegler wagtynda ony saklamaklyk maňa başartdy. Men ony ýanym bilen öýe alyp bararyn diýip umyt edýärdim, ýöne soňky sentýabrda ýolbaşçylar ony barlama bahanasy bilen aldylar-da, näçe haýys etsem-de, gaýtaryp bermediler.

Ýogsa-da, maňa bu ýazgy kitapçasyny beren adam kimkä? Ol mesihilikden uzakdady. Ol Zabaýkalýeden bolan buriatdy, mongollaryň neslindendi. Buriatlar Mesih hakda hiç zat bilmeyärler diýen ýalydy. Olaryň köpüsi buddistlerdi. Ýöne maňa ýazgy kitapçasyny beren adam buddist däl. Ol maňa Hudaýa onçakly ynanmaýan bolsa-da, çopan bolup işläň wagtlary giç agramlaryna mesihilik radiogepeleşikleri diňländigini gürrüň berdi. Ol gepeleşikleri kasseta ýazypdyr, soňrak hem, käbir bölüklerini ýazgy kitapçasyna göçüripdir. Ol bu ýazgy kitapçasyny saklamagy nähilidir bir ýol bilen saklamagy we ýany bilen lagere geçirmegi başarypdyr.

Men bu adamy çölde Ylýas pygambere iýmit getirip beren garga bilen köp deňeşdirýärdim. Adamlaryň: „Garga näme gowy zat getirip biler?“ diýmekleri mümkin. Ýöne bu imansyz adam hem, edil garga ýaly, maňa Rebden iýmit getirdi, menem köp wagtyň dowamynda onuň öz eli bilen ýazan ýazgy kitapçasyndaky ruhy iýmitinden iýmitlendim. Hudaý Öz oglunyň dogalaryny eşitdi we şeýle täsin ýol bilen jogap berdi.

Meniň başymdan inen kynçylyklaryň we görgülerini üstesine duşmanlar maşgalamyň garşysyna, has takygy aýalyma garşy ýaman planlar oýlap tapdylar. DHK-niň işgärleri lagere ýanyma baryp, tizara, kiçi oglumyz dokuz ýaşan badyna, aýalymy türmä saljakdyklaryny aýtdylar. Hatyň gelmesi kesildi. Men uzak wagtyň dowamynda aýalymyň nirededigini we çagalaryň nähilidiklerini bilmedim. Ýöne men Hudaýyň çagalarynyň doga-dileglerine ynanýardym. Ahyrsoňy öýden hat alanymda, ony açan badyma, häkimiýet wekilleriniň erbet planlarynyň amala aşmadygyny bildim.

Olaryň meniň aýalyma atýan haýbatlary munuň bilen gutarmady. Meni lagerde täzeden tussag edendikleri we goşmaça möhlet berendikleri sebäpli, men möhletim gutaranyndan soň hem öýe gaýtýp

baryp bilmedim. 1985-nji ýylyň 2-nji dekabrynda maňa meniň işimdäki materiallarda aýalyma garşy hem aýyplamalaryň bardygyny, şol sebäpden hem, oňa-da garşy iş gozgajakdyklaryny aýtdylar. Ýöne Hudaý olaryň edip biljek zatlaryna serhetler goýdy. Işe seredilen birinji günde meni suda alyp baranlarynda, men aýalymy görmedim. Ol türmedemikä? Ony sud edip, türmä salaýdymykalar? Ikinji günem ol ýokdy. Ýöne üçünji gün ol geldi-de, suduň ahyryna çenli şol ýerde boldy. Reb meniň dileglerimi eşidip, aýalymy gorapdyr.

1986-njy ýyl ýekelikde oturylýan kamerada we hyryn-dykyn garaňky kameralarda oturmagyň wagty boldy. Bu ýerlerde men Güni hem asmany günün dowamynda ýekeje sagatlyk görýärdim. Adamlar mydama çilim çekýärdiler, şonuň üçin dem alar ýaly, arassa howa ýokdy. Ýöne Hudaý meni aman saklap, çydamaga güýç berdi.

Ýylyň ahyrynda ýene bir dowamly etap boldy, şonda meni yzma Urala alyp gitdiler. Men ol ýerde köp sanly synaglardan geçdim, ýöne dekabryň ahyrynda, ýagdaý düýbünden çydar ýaly bolmady. Men öz ýagdaýymy hatda suratlandyryp hem bilmeýärim. Adam nukdaýnazaryndan seretseň, hiç hili kömek, hiç hili gorag ýokdy. Men asla hat almaýardym. Men dostlarymyň hat ýazýandyklaryny bilýärdim, ýöne alyan zatlarymyň bary pylan-panyan adamlardan gelen hatlaryň „şübheli mazmundadygy“ sebäpli alnandyklary baradaky hasabatdy. Olaryň „şübheli“ diýmek bilen nämäni göz önünde tutýandyklaryny men bilmeýärim. Men kimdir biriniň muny düşündirmegini gazanyp bilmeýärdim. Bu ateistik sistemanyň bar maksady adamy psihiki taýdan döwmek, ruhdan düşürmek bolup durýardy.

5-nji ýanwarda meni karsere geçirmelidiler, şonuň üçin ertirlikden soň, daňdan sagat başde meni çagyrdylar. Nobatçy ertir bilen doga edenim üçin meniň üstümden ýazylandygyny, şoňa görä-de, ýekelikde oturylýan kamera saljakdyklaryny aýtdy. Şol gün men türmäniň başlygy bilen duşuşmalydym, şoňa görä-de, men ol tarapymy çalar öýtdüm, emma ol meni hatda diňlemedem.

„Garawul dogry karara gelipdir, menem bu gün seni ýekelikdäki kamera saldyrmagyň aladasyňy ederin“ – diýip, ol aýtdy. Ýöne haýsydyr bir sebäbe görä, beýle zat bolmady. Bir hepde geçeninden soň, doga edenimiň jezasy hökmünde, meni yzymdan gelýän zatlardan mahrum etdiler we türme dükanýnda söwda etmegi gadagan etdiler, ýöne mundan başga zat bolmady. Men jezany kabul etdim we bolup

biläýjek zatlaryň hemmesine taýýar boldum. Men ruhdan düşmedim. Men sustupes bolmadym-da, şatlandym we adam hökmünde öz ýagdaýymyň gowulaşjagyny öňünden görmek mümkin bolmasa-da, hemme zat üçin Rebbe minnetdarlyk bildirdim.

14-20-nji ýanwarda basyş gün-günden beterleşýän ýaly boldy, şol sebäpden hem, men özümi gamgyn duýdum. Şeýle-de bolsa, ýüregimde umyt bardy. Mesihdäki täze doganym Wasiliý bilen öz pikirlerimi paýlaşanym ýadyma düşýär. Şonda ol:

– Seni örän tiz wagtdan boşatjakdyklaryny men anyk duýýaryn – diýdi.

– Bu pikir saňa nireden geldi? – diýip, men soradym.

– Diňe garaş, ine şonda meniň diýen zadymy ýada salarsyň – diýip, ol jogap berdi.

20-nji ýanwarda günün ahyrnda meni türmäniň bir işgäri çagyrdy-da, mümkin boldugyça iş geýimimi tizräk çalyşmagymy buýruk berdi. Ol işçi bölümden çykançak, meniň ýekeje soragyma-da jogap bermedi, soň hem: „Biz baraklara baryars. Derrew zatlaryňyzy ýygnaň. Biziň wagtymyz yok“ – diýdi. Diňe şonda meni karsere alyp barmaýandyklaryna, haýsydyr bir başga ýere geçirýändiklerine düşündim. Ýöne näme üçin we nirä? Maňa hiç zat aýtmadylar.

Özlerini mejbury däl we asuda alyp barýan tussaglaryň bir toparyny sekiz sany esger howlukdyryp alyp çykdy. Diňe bizi ýolagçy otlusyna mündürüp, petek satyn alanlaryndan soň, näme bolýanyna düşüňip başladym. Biziň beryň soraglarymyza nobatçy garawul: „Bu howlukmaçlyklaryň hemmesiniň we aýratyn ýüzlenmäniň nämä gerekdigine özümem düşünemok. Meniň bar aýdyp biljek zadym, agşam sizi Permdäki türmä derrew geçirmelidigi hakda buýruk alandygymyzdyr. Bu meniň bilýän bar zadym“ – diýdi.

Biz gijämizi Permdäki türmede geçirdik. Günortana çenli bizi hiç kim biynjalyk etmedi. Soň garawullar tussaglary bir-birden çagyryp başladylar. Men ikinjdim. Birinji tussagyň gaýdyp gelmändigi üçin men özümi nirä we näme üçin alyp barýandyklaryny bilmedim. Ýöne men garawulyň örän mylakatlydygyny duýdum. Ol hatda maňa elimi arkama tutmalydygymam aýtmady. Ol adaty esger däl-de, kapitandy. Biz içki howludan geçdik-de, ikinji gatdaky iş otagyna galyp başladyk. Ol bir gapynyň önünde saklandy-da, gapyny kakdy we:

– Girmek mümkinmi? – diýip sorady.

– Giriň.

Men kapitan özümi howlukdyrýança, koridorda eglendim. Ol maňa:

– Baş üstüne giriň – diýdi.

Ol ýerde men pogonynda iki sany ullaňan ýyldyz duran prokuratura wekilini gördüm. Meniň işim stoluň üstünde onuň öňünde ýatyrdy. Bir gezekde iki gezek sud edileninden soň, ol galyňdy.

– Biziň ýurdumyzda soňky ýyllarda üýtgeşmeleriň bolýandygyny siz bilýän bolsaňyz gerek – diýip, ol gürrüňe başlady.

– Men gazetlerden käbir zatlary okadym, ýöne gözenegiň aňyrsynda nämäniň bolýandygyna düşünmek kyn bolýar. Muny siz, elbetde, menden gowy bilýärsiňiz.

– Hawa-la! – diýip, ol ýylgyryp aýtdy. – Men size özüňizi häkimiýetiň iň ýokary organynyň – Ýokary Sowetiň Prezidiumynyň aklandygyny we siziň galan möhletiňizi oturmaly bolmaýandygynyňyzy habar bermek isleýärin. Siziň boşadylmalydygynyňyzy baradaky buýruk biziň elimizde diýen ýaly.

– Nähili buýruk? – diýip, men uly gyzyklanma bilen soradym. – Siz eýýäm şol buýrugy aldyňyzmy?

– Entek almadyk, ýöne siziň işiňiz çözüldi diýen ýaly. Hökümet barada aýtsak, bu zatlaryň hemmesi (ol meniň işimi görkezdi) – eýýäm geçmişde. Ýöne döwlet geljekde siziň özüňizi nädip alyp barmakçy bolýanyňyzy bilmek isleýär, siz 70-nji maddany bozmagy dowam etdirersiňizmi?

Men oňa özümi 70-nji maddany bozmakda günäli hasaplamadygymy, mesihi we ýygnaň gullukçysy hökmünde syýasy iş bilen gyzyklanmandygymy düşündirdim. Men muny derňew wagtynda-da, sudda-da aýdypdym we öz appelyasiýamda hem, giňden düşündiripdim.

– Siz şu wagt aýdan zadyňyzy ýazyp bilersiňizmi?

– Hawa, ýazaryn, – diýip, men jogap berdim, – ýöne men bu zatlaryň hemmesini öňem aýdypdym.

Ol maňa kagyz berdi, menem ýokarsyna: „Ýokary Sowetiň Prezidiumyna“ diýip ýazdym. Ol meniň arzamy edil aklamagy haýyş edýän ýaly edip ýazmaga kömek etjek boldy, ýöne men mylakatlylyk bilen özbaşdak ýazyp bilýändigimi aýdyp, onuň kömeginden boýun towladym.

Men: „Men, Pýotr Wasilýewiç Rumaçik, 70-nji maddany bozmakda günäkär däl“ – diýip ýazyp başladym. Men muny özümiň eýýäm sudda aýdandygymy we geljekde-de bu maddany bozmajakdygymy aýtmak bilen

sözümü dowam etdirdim. Men arza: „Ýalan şaýatlaryň töhmeti esasynda sud edilen Pýotr Wasilýewiç Rumaçık“ diýip gol çekdim. Prokuroryň wekili meniň arzamdan nägile boldy, ýöne barybir ony kabul etdi.

Soňrak ol menden Permde galmak isleýänmidigimi ýa-da yzma lagere iberilmegi isleýänmidigimi sorady.

– Bu meniň işim däl, meni nirede saklamalydygyny siz çözüärsiňiz – diýip, men aýtdym.

– Bolýar, biz bu zatlaryň hemmesini Moskwa ibereris, tizara karar çykarylar. Ýöne siz lagere gaýdyp gitme islemeýärsiňizmi? Ýa-da ol ýerde duşmanlaryňyz barmy?

– Tussaglaryň arasynda meniň duşmanym ýok, ýöne ýolbaşçylar meniň ol ýerdäki günümü has agyrlaşdyrdylar. Aslynda men birnäçe gün mundan ozal ýekelikde oturylýan kamera salynmalydym – diýip, men jogap berdim.

Men oňa soňky hepdelelerde bolan zatlary gürrüň berip:

– Bu zatlaryň hemmesi diňe meniň aç-açan dogadendigim üçin boldy. Men düzgünü hiç bozmadym – diýip, sözümü jemledim.

– Siz arz edip ýazdyňyzmy? – diýip, ol sorady.

– Men ýazdym, ýöne soňrak, ýigrimisi günü meni lagerden howlukmaç alyp gaýtdylar, şeýdibem, ony bermäge mümkinçiligim bolmady.

– Bolýar, siziň arzaňyzyň ugradylmagynyň aladasyny ederin.

Kamera gaýdyp gelenimde, beýleki tussaglary hem, edil şunuň ýaly sorag edendiklerini bildim. Olary-da 70-nji madda boýunça sud edipdirler. Biz bu kamerada 21-nji ýanwardan 4-nji fewrala çenli bile garaşyp oturdyk.

Sülçi meni goýberjekdiklerini aýdan bolsa-da, barybir muňa ynanmak kyn boldy. Men eýýäm köp zadyň içinden geçipdim, şonuň üçin bu adamlaryň nähili ýalançy bolup biljekdiklerini eýýäm görüpdim. Üçülenji ýa-da dördülenji gün biziň hemmämizi lukman barlady, soň biz gowy iýmit alyp başladyk. Ilki biz bu nahary bize ýalňyşlyk bilen getirýändirler öýtdük-de, ony almakdan boýun towladyk.

– Haýyş edýäris, alyň – diýip, garawullar nygtadylar, – bu, dogrudanam, siziň üçin.

Şeýdip, şondan soň bizi gowy naharlap başladylar.

4-nji fewralda günortanlyk naharynyň oň ýanynda kamera garawul girdi-de, Ýokary Sowetiň 2-nji fewraldaky buýrugy bilen biziň hemmämiziň boşadylandygymyzy aýtdy.

– Eger biz siziň dokumentleriňizi taýýarlamaga we petek satyn almaga yetişsek, onda siz gidip bilersiňiz. Ýogsam, ertir gidersiňiz.

Biz ertesi güni gittik. Ýene-de hemme zat howlukmaçlykda boldy. Demir ýol duralgasy türmeden otuz minutlyk aralykda eken. Meniň otlymyň ugramagyna bir sagat galanda, täze geýim berdiler-de:

– Tizräk! Mümkün boldugyça tiz geýiniň! Bize gitmek gerek!

Hatda barlaga-da wagt bolmady. Olar maňa birazajyk pul berdiler-de, wokzala ýelk ýasadylar. Men otlynyň ugramagyna on minut galanda mündüm. Otly ýöränden soň, men dokumentlerime seretdim onda „aklanan“ diýen möhür bar eken. Şeýdibem, men soramanam, aklanma aldym!

Wagonda gidip baryarkam, tiz öz maşgalam we ýygnak bilen duşuşjakdygym hakda pikir etdim. Men özümiň olar bilen nämäni paýlaşyp biljekdigim hakda pikir etdim. Hatda iň gamgyn, asla güýjümiň bolmadyk wagtynda-da, esasy bir pikir – Hudaýyň adamlarynyň dogasynyň güýji hakdaky pikir menden aýrylyp gitmedi. Doga-dilegler güýçli hem täsirlidir. Reb dogalary eşidýär. Siz doga edeniňizde, üýtgeşmeler bolup geçýär. Biz muňa Mukaddes Kitabyň sahypalarynda göz ýetirýäris.

Bu gün meniň ýüregim Hudaýa minnetdarlykdan doly, şonuň üçin mezmurçy bilen bilelikde: „Eý janyň, Rebbe alkyş et, onuň ähli ýagşylyklaryny unutmaz“ (Zebur 103:2) diýýärin. Ol meni hiç haçan, hatda iň gaýgyly, agyr wagtlarymda-da terk etmedi. Rebbimiz Isa Mesihiň wadalary durmuşa işleýär. Reb Zeytun dagynda şägirtleri bilen hoşlaşanda, Ol olara, olaryň üsti bilen hem, ähli döwürlerdäki mesihileriň hemmesine: „Indi Men asyrlaryň ahyryna çenli siziň bilen bolaryn“ – diýdi (Matta 28:20b). Kāwagt biz bu sözleriň dogrumydygy hakda pikir edýäris. Ýöne Hudaý bu wadany biziň her birimize berdi, şonuň üçin hem, Onuň hiç haçan, nähili ýagdaý bolanda-da, bizi terk etmegini bilmegimizi isleýär. Şonuň üçin biz hiç haçan doga etmegi bes etdirmeli däldiris. Biziň tenimiziň ejir çekmegi mümkin, fiziki bedenimiziň hatda ölmegem mümkin, ýöne özümüzde Hudaýyň wadalarynyň bardygy sebäpli, Hudaýyň özümizi mydama eşidýändigini, mydama gyzgyn doga etmelidigimizi, Hudaýyň bizi mydama eşidendigini, şu günem eşidýändigini we ertirem eşitjekdigini bilýäris.

Görgi görýänleri eşiden wagtynda, Hudaýyň olara aýratyn ak pata berýändigini aýtmak bilen sözümiň üstüni ýetirýärin. Düşen ýagdaýyma seretmezden, türmede özümi ýer yüzündäki iň bagtly adam duýan

.....
Türmeden
boşadylanyndan soň,
otlynyň ýanynda Pýotr
Rumaçigi ýetginjek gyzy
bilen mesihi dostlary
garşy alýar.
.....

.....
Ruhy çopan Rumaçik bu çaga ak pata berme däbini geçirýär. Bu döp
geçirilen wagtynda çaganyň ene-atasy Hudaýyň we beýleki mesihileriň
öňünde öz çagalaryny mesihi hökmünde „Hudaýdan gorky içinde we
tabynlykda terbiýelemäge söz berýärler.“
.....

wagtlarym hem bolupdy. Başgalaram maňa muny aýtdylar: „Sen iň baý adam!“ Men hatlaryň üsti bilen gepleşme arkaly baý bolupdym. Men Çitadan Urala gaýtjak bolanymda, ullaňkan sumka zatlarymy we göterip bilen hatlarymy hem-de otkrytkalarymy saldym. Olaryň sany bäs ýüzden-de köpdi. Meni barlan garawullar haýran galdylar.

– Bu näme? – diýip, olar soradylar. – Olary nirä alyp barýarsyňyz?

– Bular meniňki. Mende bu hatlary saklamaga esas bar – diýip, men jogap berdim.

Olar hatlara seretdiler, käbirlerini bolsa, okadylar we okan zatlaryna haýran galdylar. Ahyrsoňy olar eginlerini gysdylar-da: „Bolýar, olary alyň-da gidiberiň“ diýdiler. Meniň hatlary goýup gaýdanyň bolsa, ullaňkan ak pata boldy.

Men töwellaçylyk etme görnüşinde alan goldawym üçin hem minnetdar. 1986-njy ýylda maňa özüme garşy açylan täze işiň dokumentlerine seretmäge rugsat etdiler. Men olarda öz suduň işime sereden wagtynda gelen kyrkdan ellä çenli meniň boşadylmagymy haýyş edip ýazylan hatlary saklaýan bukjanyň bardygyny gördüm. Aýalym haýsydyr bir gullukçy arhiwlerde saklanylan başga-da köp haýyşnamalaryň bardygyny aýtdy. Bir gezek aýalym Çitanyň prokurory bilen duşuşmaga gidende, ol gürrüňdeşlik wagtynda bukjany onuň önüne oklapdyr, şonda bukjadan onlarça haýyşnamalar uçup gidipdir. Bu meni diýseň ruhlandyrdy. Mesihdäki doganlarym ýesirlikdäki yükümi götermäge kömek etmek üçin maňa goltgy berdiler.

Men hatyny almadyk adamlaryma-da minnetdar. Hatlaryň köpüsini bermediler, şonuň üçin men ol adamlaryň olarda näme ýazandyklaryny bilemok. Ýöne ady hatyrasyna hat ýazylan Rebbimiz olaryň näme hakda ýazandyklaryny, şol hatlaryň niredediklerini we olary maňa kimiň berdirmändigini bilýär. Men şol hatlary hiç haçan almadyk bolsam-da, olar barybir meniň dilime sowuk suw guýdy, muny bolsa, Reb bilmän galmady. Reb olary ýazanlary sylaglar.

Bu soňky ýyllarda ýygnaňk aňsat bolmadyk ýol bilen gitdi. Birnäçe mesihiler, edil men ýaly, daşlara we demirlere gandallandylar, beýlekileri bolsa, her hili kemsitmeleri, yzarlamalary we haýbatlary çekmeli boldular. Ýygnaňk uly basyş astynda durýar. Ýöne bu zatlaryň hemmesi maňa ýere asfalt düşýän adamy ýatladýar. Ol asfaltyň üstüni düzlände, ýer güýçli basyşa sezewar bolýar. Soňrak şol gaty ýolda ýöräniňde, asfalty

deşiň çykan ýaşyl ösümlikleri görýärsiň. Bu ýaşayşyň güýjüdir! Ýygnak güýçli basyşa sezewar bolýar, ýöne Mukaddes Ruh şol basyşyň astyndan çykýar-da, täze ýaşayşyň döremesini berýär. Men bolmadyk ýedi ýylymyň içinde köp adamlar imana gelipdir. Bu Hudaýyň güýjüniň ýüze çykmasydyr. Ol ýygnagyň dileglerini eşidip, oňa ak pata beripdir.

Duşmanlarymyz bizi yzarlamak we türmä salmak bilen ýygnagyň soňuna çykarys diýip umyt etdiler, emma olar ýalňyşdylar. Oňki ýüzýyllyklarda ýygnagyň aman galyşy we dabaralanyşy ýaly, biziň döwrümüzde-de ýygnak aman galýar we dabaralanýar. Ýygnagyň ýerdäki etmeli işi tamamlanýança, Reb ony Öz söýgüsiniň güýji bilen goldar. Mundan soň ýygnak uly şatlyk içinde Reb bilen duşuşar.

Duşmanlar basyş etme, yzarlama we haýbatlar bilen ýygnagy döwüp bilmeýär, sebäbi ýygnagy Hudaýyň wadalarynyň diri, işjeň we täsirli güýji we her gün ýerden göge ýetirilýän dogma-dilegleriň güýji goldaýar. Bu biziň hemme zada ygtyýary bolan diri Halasgärimiziniň işi. Ýaşyl ösümlikleriň güýçli ösüp bilýändigini üçin Hudaýy şöhratlandyryň! Goý, Hudaý olara berkemäge, atyr ysly gülleri açmaga we gymmatly, diri Rebbimizniň şöhraty üçin hasyl getirmäge mümkinçilik bersin.

Hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesiniň agzalary. Ruhý çopan Rumaçık başlygyň orunbasary bolup gulluk edýär.

Lýubow Skworsowa

Türmäniň diwaryndaky ýazgy

Men: „Eger meni tussag etseler, maňa näme bolarka?“ diýip köp pikir edýärdim. Dostlarymyň köpüsi eýýäm türmelerde bolupdylar. Meniň ýaşymdaky Galina Wilçinskaýa eýýäm ikinji gezek türmededi. Men dogalarymda Hudaýdan: „Näme üçin Galina bu ýoldan ikinji gezek gitmeli? Onuň deregine ikinji gezek men oturyp bilerdim!“ diýip soratýardym. Ýöne Hudaý Öz saýlan wagtynda, meniň üçin taýýarlan synagyny iberdi-de, meni azatlykdan mahrumlyk ýolundan alyp geçdi.

Men türmäniň içini birinji gezek görenimde, hemme zada diýseň siňe seretdim. Garawul meni tükeniksiz koridorlardan, basgançaklardan ýöredip, ýokary alyp gidende, burça öwrülende, bu ýerden ýene çykyp biljek bilmejegim özümi gyzyklandyrdy. Iň ýokarky gata çenli bolan bar ýoly geçenimizden soň, garawul meni kamera gabap goýdy. Men düşegimi tutup we töweregime seredip, ol ýerde durdum. Men hatda

Lýubow Skworsowa (1959-njy ý. d.) 1983-nji ýylyň 12-nji fewralynda gije Gagradaaky mesihi dostlaryny baryp görme kararyna gelende, öýüne gaýdyp barmazyndan öň, uzaga çeken üç ýylyň geçjekdigini oňa hiç kim duýdurmady. Lýubany hususy öýlere milisiýalaryň aýlanyp barlag geçirýän wagtynda tutdular. Bu onuň ýigrimi dört ýaşamagyna iki hepde galanda boldy. Ol tussaglaryň garyndaşlarynyň Birleşmesiniň düzümine girmeyän bolsa-da, her gezek mümkinçiligi bolanda, olara her hili kömekleri edýärdi. Ol häzir durmuşa çykdy.

kiçijik äpişgejigiňem demir gözenek bilen ýapylandygyny gördüm. Alty sany tussag aýal meni ünsli synladylar.

Ahyrsoňy olaryň biri:

– Sen bu ýerde näme edýärsiň, balajyk? – diýdi.

– Men mesihi, şonuň üçin meni türmä saldylar. Ýöne, eger mümkin bolsa, men bu barada ertir gürrüň bereýin. Häzir meniň ukym tutýar. Meni iki gün mundan ozal tutdular. Meni milisiýa bölümünde iki gün sakladylar, diňe şu wagt bu ýere getirdiler – diýdim.

Beýleki tussaglar meniň dynç almagym bilen ylalaşdylar-da, günortanlyk naharyndan galan azajyk çorba hödür etdiler. Men şatlyk bilen iýdim.

Men biziň birnäçe wagyzçylarymyzyň – Pawel Rytikowyň, Stepan Germanýugyň, Pawel Sažnewiň, Iwan Tyagunyň we Anatoliý Balaskiniň oturan türmesinde, ýagny Woroşilowgraddaky türmede boldum. Şol doganlarymyz meniň hem bu ýerdedigimi bilenlerinde, nähili hem bolsa bir ýol bilen meni ruhlandyrmak islediler. Bir gezek men gezelenç edilyän howludakam, howul-harada diwara: „Ölýänçaň wepaly bol!“ diýip ýazylan sözleri gördüm. Diwara ýazylan, soňky ýyllarda özüme köp güýç beren bu sözlerimi görenimde, ruhum galkyndy.

Tussaglykda bolan wagtymda, men Rebbiň goragyny duýdum we Onuň öz dogalaryma beren jogabyny görüp bildim. Azatlykda işleriň köp görnüşleri meniň ünsümi sowýardy, ýöne türmede Hudaý mydama meniň ýanymdady. Pikirimde men mydama Onuň bilen gürleşýärdim, Ol hem, derrew mätäçliklerime jogap berýärdi. Başga ýüregimi döker ýaly hiç kim ýokdy, şonuň üçin hemme zady hatda nähili hereket etmelidigim ýaly iň ýönekeý çözgütleri hem, dogada Rebbiň önüne getirýärdim.

Tussaglykda bolmaklyk meniň üçin ak pata bolupdy. Men ol ýerde azatlykda bilmedik şatlygymy duýdum. Kameramdaky aýallar menden: „Özüňi bigünä bolsaň-da, türmä salanlarynda-da, sen nädip asuda hem şadyýan bolup bilýärsiň?“ – diýip soratýardylar. Men Reb üçin görgi görýändigime begenýärdim.

Ýöne men suduň ön ýanynda howsala hem ynamsyzlyk duýdum. Men suduň ön ýanyndaky gije uklap bilmedim. Men bu gijäni Hudaýdan akyldarlyk hem güýç sorap geçirdim. Ertesi gün ertir bilen türme furgony suduň binasynyň ýanyna baranda, men daşarda maňa garaşyp duran ejem bilen kakamy we köp dostlarymy gördüm. Men türmede üç

aý bolanymdan soň olaryň ýüzlerini görüp bilýändigime begenjimden ýaña aglasym gelyän bolsa-da, özümi ele aldym. Men yzarlaýjylaryň öz gözýaşlarymy görmegini islemedim, sebäbi olaryň men şübhe ýa-da gorky zerarly aglaýandyryn öýtmekleri mümkindi. Hudaý meni berkitdi-de, aglamazlyga güýç berdi.

Türme furgony suduň binasynyň önünde saklandy, ýöne garawullar meni çykarmadylar. Birnäçe minut geçeninden soň, olar suduň bolmaýandygyny aýtdylar-da, meni yzma alyp gitdiler. Günortandan soň, meni ýene suduň binasyna alyp gitdiler. Bu gezek daşarda dostlaryma golaý gelmäge ýol bermän duran kân milisionerler bardy. Garawullar ejem bilen kakama suduň zalyna girmäge rugsat berdiler, ýöne olary iň uzakdaky burçda oturtdylar. Kakam derrew özüniň gowy eşitmeýändigini gygyryp aýtdy, şýdibem, meniň golaýymda oturmak üçin öňe geçdi.

Sud iki gün dowam etdi. Suduň hökümni eşitdirmek üçin daşarda garaşyp duran mesihileriň hemmesini zala çagyrdylar. Kazy hökümi – üç ýyllyk türme tussaglygyny okap bolandan soň, dostlarym: „Batyr bol! Ölýänçäň wepalylygyňa gal!“ – diýip gygyryp gül okladylar. Meni yzma furgona alyp gidenlerinde-de, olar gül oklamagy dowam etdirdiler.

Men lagere barýan ýolda, Rebden ol ýerde özümiň ýene bir mesihini tapmagymy diledim. Reb hem, maňa jogap berdi! Men lagere baranymda, beýleki tussaglar maňa näme üçin iş kesendiklerini soradylar. Olar meniň taryhymy eşidenlerinden soň: „Bu ýerde sen ýaly imanly ýene bir aýal bar!“ – diýdiler.

Olar meni Mariýa Didnýak bilen tanyşdyrdylar. Bu meniň üçin uly şatlyk boldy. Mariýa maňa edil ejem ýaly boldy. Ol meni gorady, maňa kömek etdi we lagerde özümi nähili alyp barmalydygymy öwretди. İş diýseň agyrdy, şonuň üçin men Hudaýdan ilkinji günümden, öz borçnamamy ýerine ýetirmegime kömek bermegini soradym. Men mesihiniň mydama görelde bolmalydygyny, mydama gowy işlemelidigini, sebäbi munuň başga adamlar üçin örän güýçli şaýatlyk bolýandygyny anyk bilýärdim. Men borçnamamy ýerine ýetirip bilmerin, bu hem mesihi dällere erbet görelde bolar diýip gorkýardym. Her gün ertir bilen meniň brigadamy işe alyp gidenlerinde, men munuň üçin doga edýärdim. Her gezek öz bölümime gidenimde we iş yerimde oturanymda, doga etmegimi dowam etdirip: „Rebbim, men gowy hem çalt işläp bilerim ýaly, meniň ellerime ak pata ber!“ – diýip doga etmegimi dowam edýärdim. İş agyr

bolsa-da, gün içinde on iki sagat işleýän bolsak-da, men ony ýerine yetirip bilýärdim.

Lagerde bolan wagtymdaky ilkinji gyşda men erbet syrkawladym we ondan soň, uzak wagtlaý hem kynlyk bilen özüme geldim. Ene-atam meni görmäge gelenlerinde, nähili ýagdaýdadygymy görüp, juda biynjalyk boldular. Olar mesihi doganlarymyzyň hemmesine meniň ýagdaýym hakda habar beripdirler we töwellaçylyk dogasyny etmeklerini sorapdyrlar. Netijede meni has ýeňilräk işe bellediler, ýagdaýym bolsa, kem-kemden gowulaşyp başlady.

Mariýa ikimiz ýygy-ýygydan görüşýärdik. Biz howluda gezelenç edýärdik, Ýazgydan parçalary paýlaşýardyk, doga edýärdik, käwagt hem, ýuwaşjadan aýdym aýdýardyk. Biz öz dostlarymyz hakda gürrüň edýärdik, biri-birimize aýatlary okap berýärdik we gysgajyk ýygmanyşyklarymyzy geçirýärdik. Birimiz hat alanymyzda, ony bile okaýardyk-da, her bir täzelige begenýärdik. Lageriň başlygy bizi birnäçe gezek çagyryp, indi duşumaly dældigini aýtdy, ýöne biz şol gatnaşyksyz ýaşap bilmeýärdik.

Bir gezek garawullar biziň ýatýan ýerimizi we tumbamyzy barladylar-da, kiçijik Hoş Habarymyzy we içine aýatlar ýazylan ýazgy kitapçamyzy tapdylar. Olar hemme zatlarymyzy aldylar. Biz muny Rebden gelen zat hökmünde kabul etdik. Biz Ondan diňe bir zady, Hoş Habary saklanymyz üçin beriljek jeza çydam etmäge güýç bermegini diläp doga etdik. Şondan köp wagt geçmänkä, bizi lageriň başlagynyň ýanyna çagyrdylar. Biz onuň iş otagyna girenimizde, ol bize seretdi-de: „Men bu gün siziň bilen gürleşjek däl! Ertir men lageriň ähli ýolbaşçylaryny ýygnaýjak, şonda siz eden zadyňyz üçin hemmeleriň önünde jogap berersiňiz“ – diýdi.

Ol biziň asudalygymyzy we özümizi mesihilik mertebeliligi bilen alyp barşymyzy görüp haýran galdy. Biz jaýymyza baryp, ýagdaýlar üçin doga etmegi dowam etdirdik.

Ertesi gün ähli ýolbaşçylar ýygnaýdylar-da, Mariýa ikimizi-de çagyrdylar. Operativ bölümiň başlygy gözleg geçirilen wagtynda, Didnyak bilen Skworsowadan Injil tapandyklaryny habar berdi.

Hemmeler gyzyklandylar. „Şol Injil şu ýerdemi? Görsek bolýarmy?“ – diýip, olar soradylar.

Ýolbaşçylaryň wekilleri ony aýlaw boýunça iberdiler, şonda hemmeler ony örän ünsli synladylar. Ine, şol pursatda olaryň köpüsi Injili birinji gezek gördüler. Ol ýerdäkileriň käbirleri ýokary bilimlidiler, ýuridiki

bilimi alyp, dine garşy edebiýatlary köp okapdylar, ýöne olar Injili hiç haçan görmändiler. Olar sorag berip başladylar, şeýdip, biz Hudaý, Mukaddes Kitap we biziň imanymyz hakda gyzykly gürründeşlik boldy. Gözleg geçirilendigini ýa-da biziň Injil saklamak bilen eden „düzgün bozandygymyzy“ hiç kim ýatlamadam. Olar bizi näme üçin çagyrandyklaryny ýatdan çykaran ýalydylar, şonuň üçin ahyrynda bize nähili jeza beriljekdigini aýtmadylar. Birnäçe günden soň, Mariýa ikimize lageriň dükanýnda söwda edilmek üçin berilýän goşmaça puly alma artykmaçlygyndan mahrum edýändiklerini habar berdiler. Biz Rebbe gorandygy we aladasy üçin nähili minnetdar bolduk, biz ýekelikde oturylýan kamera höküm edilmä garaşýardyk!

Mariýanyň azatlyga çykmalý günü gelende, men begendim, sebäbi ol öýüne maşgalasyna gaýdyp barýardy, ýygnaýyň ýygnanyşyklaryna baryp, hemmeleri görüp bilýärdi, ýöne bir tarapdan gynandym, sebäbi men ýeke galýardym. Meniň türmedäki durmuşym Mesihdäki gadyrdan doganymyň barlygy bilen ýagtyly bolup durdy! Ýöne men eýýäm türme durmuşyna öwrenişipdim. Ol maňa iň kyn döwürde – lagerdäki ilkinji hepdelerde kömek etdi.

Aýrylyşan ilkinji günümüzde men Mariýanyň ýoklugyny örän ýiti duýdum. Öz ýagdaýlarym hakda gürrüň berere we paýlaşara hiç kim ýokdy. Emma Reb soň maňa has ýakyn boldy. Men işe giden we işden gelýän wagtymda, ýüregimde mydama Reb bilen gürlleşýärdim: „Reb bilen bolmak nähili gowy, hatda bu ýerde-de, lagerde-de, ýeňillik hem azatlyk duýýarsyň!“ Meniň gören günümi suratlandyrara söz ýok. Şunuň ýaly ýagdaýlarda Reb örän ýakynda bolýar!

Men lagerde bolan wagtymda, Hudaý maňa adamlara, aýratynam, garry tussaglara kömek etmäge köp mümkinçilikler berdi. Bir garry aýal elini döwdürdi, menem oňa seretdim we kirini ýuwdum. Lagere täze tussaglary getirende, olary synlamak hem maňa gyzykly bolýardy. Meniň ýüregimde mydama ýene bir mesihini getirerler diýen umyt bolýardy.

Bir gezek men täze tussaglaryň getirilişini synlap otyrkam, özüme tanyş ýaly bolup görnen bir aýaly gördüm. Ol tussaglykda oturan ruhy çopanlaryň biriniň aýaly Ulyana Germanýuga meňzeýärdi. Men uzakrakdan durup, onuň ýüzüni gowuja synladym, ýöne bu ol bolup bilmez diýen netijä geldim. Bu aýal juda garrydy, hordy we ýüzi solgundy, men Ulyanany gowy tanaýardym ahyry. Men ony tussaglyga alynmazymyň

.....

Henizem türme eşiğindäki Lýubany öýde ene-atasy garşy alýar.

.....

.....

Hudaýa gulluk ediş öý ýygmanyşygynda Lýuba bilen salamlaşmaga we türmede onuň bilen näme bolup geçendigini diňlemäge ýygananan juda köp dostlaryndan ýaňa oturmaga ýer ýokdy.

.....

.....

Lýuba we Andrey Ýudinsew (1-nji baba seret) bu ýaşlaryň ýygmanygynda özleriniň türmede geçiren tussaglykdaky ýyllary barada gürrüň berdiler.

.....

öň ýanynda görüpdim, ol şeýle gysga wagtyň dowamynda beýle üýtgäp bilmez. Men öz ýatýan ýerime gaýgylanyp gaýdyp geldim.

Birnäçe gün geçeninden soň, biri maňa:

– Olar täze etapda ýene bir baptist aýaly getiripdirler. Sen ony eýýäm gördüňmi? – diýdi.

– Ol nirede? – diýip, men soradym. – Olar ony haýsy baraga saldylar?

– Ol syrkaw, ony türme keselhanasyna ýerleşdirdiler.

Men türme keselhanasyna ылgap baranymda, ozalky gören aýalymy gördüm. Bu şol Ulyanady! Ol nähili üýtgäpdir! Ol ýoräbem, durubam bilmeyärdi, hatda gürlemäge-de güýji ýetmeýärdi. Men her boş minudymy Ulyana bilen geçirip, onuň aladasyny etdim. Iki hepdeden soň, ony keselhanadan çykaryp, işe ugratdylar. Bu onuň üçin örän kyn boldy. Ol kynlyk bilen ýoreýärdi, zordan işleýärdi, şonuň üçin men onuň aladasyny etmegi dowam etdirip, kirini yuwdum, düşegini ýazyp berdim. Meniň azatlyga çykmalý wagтым gelende, men gidenimden soň, oňa näme boljakdygyny zordan göz önüne getirýärdim. Meniň gitmeli günüm gelende, onuň ýanyna hoşlaşmaga bardym, soň biz gujaklaşdyk. Ol menden özi üçin doga eden dostlarynyň hemmesine salam aýtmagymy, tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesindäki aýallara aýratyn salam aýtmagymy haýyş etdi. Olary söýgi bilen ýatlada, işlerinde ruhlandyrmak isledi. Ulyana şeýle hem, özüniň saglyk ýagdaýyny göz önünde tutup, olaryň töwellaçylyk dogasyny etmegini haýyş etdi. Ol güýjüniň asla galmandygy sebäpli, lagerdäki işini ýeňilleşdirmekleri üçin haýyşnama ýazmaklaryny aýratyn haýyş etdi.

Men tussaglykdakam, iň gowy görýän Mukaddes Kitap aýadym: „Görjek görgüleriňden gorkma! Ine, iblis sizi synamak üçin, käbiriňizi tussaga saldyrar, siz on günläp muşakgat çekersiňiz. Ölýänçäň, sadyk gal, Men saňa ýaşaýyş täjini bererin“ (Aýanlyk 2:10) diýen aýat bolupdy. Yazgydaky başga-da köp aýatlar meniň üçin gymmatlydy, ýöne bu aýat welin, has aýratyndy. Üç ýylyň dowamynda meniň esasy maksadym ahyryna çenli wepaly bolup galmak bolupdy.

Indi azatlyga çykanymdan soň, men käwagt munuň meniň üçin ýeke-täk türme tussaglygy bolanmydygy hakda pikir edýärim. Eger Rebbiň yzyna wepalylyk bilen eýersek, bir tarapa sowulman, Onuň özümizi alyp barýan ýoly bilen gitsek, onda hemme zadýňam bolmagy mümkin. Hatda häzirlere: „Ahyryna çenli wepaly bol!“ diýen sözler ýüregimde ýygy-ýygydan ýaňlanyp dur.

Weniamin Markewiç

„Ýesir kaka“

1982-nji ýylyň oktýabrynda öz ýygnağymyzdan bolan bir maşgalany görmäge ýol bilen baryarkam, bir nätanyş adam meni çagyrdy: „Wenýamin Markewiç, duruň! Siz bize gerek!“ – diýip gygyrdy.

Men özümi tutup, tussag etmek isleýändiglerine düşündim-de, ädimimi tizleşdirdim. Men dostlarymyň öýüniň ýanyna ýetiberipdim, şonuň üçin olar meniň nirededigimi maşgalama habar berer ýaly, olaryň öýüne girip ýetişmek isledim.

– Ýok! Duruň! Gymyldamaň!

Iki sany erkek kişi köçeden ylğap geçdiler-de, meni sakladylar. Soň ýanymyzda milisiýanyň maşyny saklandy-da, meni türmä alyp gitdi. Meni tussag etdiler, ýöne muny tanyşlarymyň hiç haýsýsý görmedi.

Men kamerada oturanymda, mydama tükenilmedik işler hakda pikir edýärdim. Şol gün men birnäçe mesihi maşgalalara barmagy we doga etmek ýygnaşygynda wagyz etmegi planlaşdyrypdy. Ertesi

Weniamin Markewiç (1938-nji ý.d.) azatlykda bary-ýogy gysgajyk iki aý boldy. Soň 1982-nji ýylyň oktýabr aýynda, 44 ýaşyndaka, ony ikinji gezek türmä saldylar. Hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesiniň agzasy Markewiç Orjonikidzedäki (häzirki Wladikawkazdaky) Garaşsyz baptist ýygnağynyň ruhy çopany. Ol, şeýle hem, zehinli şahyr. Ony baş ýyllyk türme tussaglygyna höküm etdiler, ýöne 1987-nji ýylyň fewralynda sekiz aý wagtyndan ön çykardylar.

gün aýalym ikimiz garyndaşlarymyzy görmek üçin goňşy şähre gitmegi planlaşdyrypdyk. (Meni birinji gezekki tussaglygymdan iki aý mundan ozal boşadypdylar, men entek olary baryp görmändim). Men gullukçylaryň konferensiýasyna barmak üçin hepdäniň ahyrına garaşyp ýördüm. Garaşylmadyk ýagdaýda umytlarymyň we planlarymyň hemmesi puç boldy – men tussaglykdadym.

Men azatlyga çykanymdan soň, beýle tiz wagtyň içinde ýene tussaglyga salmaklaryna garaşmaýardym, şonuň üçin bu barada hiç kimiň bilmeýändigine düşünmegim ýüregimde agyr daş kimin bolup ýatyrdy. Ýöne üç günden soň, garawullar maňa aýalymyň getiren iýmitlerini we ýyly geýimlerini berdiler. Bu sowgatlar, iň bolmanda öz maşgalamyň meni nirededigimi bilýändigine ynandyrdy.

Soňrak men milisiýanyň biziň ýygnağymyzdan üç gullukçyny – Weniamin Çistýakowy, Wasiliý Mihini we meni tussag edendigini bildim. Dekabryň ahyrında sülçi bize suda taýýarlyk görmäge rugsat etdi. Şaýatlaryň görkezmeleri we beýleki materiallary sülçiniň ýanynda öwrener ýaly, dört gün yzly-yzyna bizi iş otagyna saldylar.

Üçülenji gün 25-nji dekabrdä Roždestwo boldy. Şol gün ertir bilen biz iş otagyna giren badymyza, Weniamin Çistýakow aňtaýja ýüzlenip: „Bu gün Roždestwo, mesihileriň hemmesi bu günü belleýärler. Bize bile doga etmäge rugsat ediň“ diýdi.

Sülçi razylaşdy. Soň biz üçimiz ýuwaşjadan „Asuda gije“ diýen aýdymy aýtdyk-da, Hudaýa Oglunyň doglany üçin minnetdarlyk bildirip doga etdik. Sülçi ümsüm ýerde oturyp diňledi. Biz doga etmegi tamamlanymyza, ýöne entegem dyza çöküp durkak, gapy açyldy-da, iş otagyna DHK-niň işgäri girdi. Ol näme bolýanyny görüp, derrew koridora çykdy-da, gapyny ýapdy. Şol gün ol gaýdyp gelmedi.

Soňrak meniň aýalym Roždestwo güni irden sülçini görendigini gürrüň berdi. Ol awtobusda işe gidip baryarka, aýalym iki kiçi çagamyz bilen ertirki baýramçylyk ýygnaşygyna barýan eken (uly çagalarymyz mekdepde ekenler, sebäbi Roždestwo biziň ýurdumyzda adaty işçi günidi). Aýalym sülçi bilen salamlaşypdyr-da, oňa bagtly Roždestwony arzuw edipdir we çagalaryndan kakasyna Roždestwo gutlaglaryny ýetirmegi ondan haýyş edipdir.

Biziň sudumyz 24-nji ýanwardan 2-nji fewrala çenli dowam edipdi. Birinji gün milisiýa maşyny suduň binasynyň ýanyna baranda, Weniamin,

Wasiliý we men garly meýdançada takmynan bir ýüz elli mesihi dostlarymyzyň duranyny gördük. Köpüsi bizi ruhlandyrmak we goldaw bermek üçin işlerinden rugsat alypdyrlar.

Sud wagtynda, hatda bize garşy bolan şaýatlyklaryň käbirleri-de, ruhlandyryjy boldy. Bir mugallym aýal:

– Biziň mekdebimizde gaty gowy ateistik programma bar, ýöne aýyplanýanlaryň işleri sebäpli, olardan hiç zat galmady diýen ýaly! – diýdi.

Imanlylaryň beren görkezmeleri hem, bize teselli berdi. Bir ýaş mesihi zenan:

– Men özümiň Mesihdäki doganlaryma garşy şaýatlyk edip biljek däl. Goý, maňa Hudaý kömek etsin! – diýdi.

Soň aýyplanýanlaryň jenaýatçylykly işleri hakdaky soraglara jogap berende, bir ýaş ýigit:

– Bular meniň doganlarym! Olaryň hormata mynasyp raýatlardyklaryny, gowy ýanýoldaş hem atadyklaryny men bilýärim. Olar hiç hili jenaýat etmediler. Olaryň ýeke-täk „günäsi“ mesihidiklerindedir. Ýöne menem mesihi, şonuň üçin, eger ýurdumyzda mesihi bolmaklyk jenaýat hasaplanylýan bolsa, onda olar bilen sud edilýänleriň oturgyjynda bile oturmaga taýýar – diýdi.

Iň soňunda sud bize – Wasiliý Mihine üç ýyl, Weniamin Çistýakowa dört ýyl, maňa bolsa, baş ýyl iş kesdi.

Meniň Kawkazdan Yakutiýa çenli ýörän wagtym ýüz gün dowam etdi, şonuň dowamynda men köp türmeleri gördüm. Solikamskdäki türmede men özümiň ýatdan bilýän parçamyň, ýagny Ýohannanyň Hoş habarynyň on ýedinji babynyň üstünde oýlanyp, köp günümi geçirdim. Bu bapda Isanyň haçdaky ölüminiň ön ýanynda eden beýik ruhanylyk dogasy bar. Dogada Isa „şöhrat“ sözünü alty gezek agzaýar. Mysal üçin, Ol Atasyndan Ogly şöhratlandyrmagyny soraýar we Özüne Atasy tarapyndan taýýarlanan işi ýerine ýetirmek bilen ýerdäki durmuşy arkaly Atasyny Özüniň hem şöhratlandyrandygyny aýdýar: „Seniň Maňa beren şöhratyňy Men olara berdim...“ (Ýohanna 17:22)

„Hudaý Özüniň ebedi şöhratyny nädip döredýärkä? Eger Isa Mesih haçda görgi görmeziniň ön ýanynda Hudaýyň ebedi, şöhraty hakda beýle kän gürrüň eden bolsa, onda ol şeýle wajyp hem ähmiýetli zatdyr“ – diýip, men gyzyklandym. Men Hudaýyň şöhratynda ünsümi jemlänimde, türme durmuşy aňsat hem şatlykly boldy.

Solikamskda hem, garaşylmadyk bir zat boldy: garawullar meni duşuşyga çagyrdylar! „Kim bilen?“ – diýip, men özümden soradym. Öýümden müň km. uzaklykdaky Ural şäherine meniň bilen duşuşmaga kim gelip biler? Garawullar meni duşuşylýan otaga alyp bardylar, ol ýerde hem, aýalym bar eken!

Bize ýarym sagatlyk duşuşyga rugsat berdiler, ýöne hatda şunuň ýaly gysgajyk duşuşyk hem, bahasyna ýetip bolmajak sowgatdy. Aýalym uly gyzymyzyň meniň bilen bile iş kesilen Weniamin Çistýakowyň ogly bilen nikalaşandygyny aýtdy. Men garşy däl digimi we ak patamy berýändigimi, olar üçin doga etjekdigimi aýtdym. Men çagalarymyň aladasyňy edýäni, mätäçliklerini doldurýany, hemme zatdan wajyby-da, olaryň janynyň gamyny iýýäni üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdim.

Meni birinji gezek tussag edenlerinde, häzirkî durmuşa çykjak bolup ýören gyzym on üç ýaşyndady. Aýalymyň aýal dogany bize myhmançylyga gelende, her hili gürrüňleri edip başlapdyr: „Seniň äriň nähili adam? Ol näme hakda pikir edýär? Ine, ol türmede, sen bolsa, çagalar bilen ýeke

.....
 Markewiçiň aýaly Sibirdäki Ýakutskýň golaýyndaky türmä dört ogluny
 alyp, kakalaryny görmäge barýar. Markewiçleriň on bir çagasy bar.

galdyň! Diňe bir ýa-da iki çaga bilen däl-de, öý doly çaga bilen galdyň! Ol öz maşgalasynyň aladasyny şeýle edýärmä?“

Ol gideninden soň, on üç ýaşly gyzym ejesinden: „Sen näme üçin oňa Isanyň Petrusa: «Sen Hudaýyň däl-de, adam işleri hakda pikir edýärsiň» – diýip jogap berşi ýaly jogap bermediň?“ diýip sorapdyr. Indi bolsa, meniň kiçijik gyzjagazym eýýäm ullakan bolup, ýaş wagyzça durmuşa çykjak bolup ýör!

Men aýalym bilen duşuşykdan kamera gaýdyp gelenimden soň, gyzym bilen onuň geljekki adamsyna toý gutlaglaryny we arzuwlaryny ýazmaga başladym. Men gadagan edijileriň bu haty saklamazlyklary we Rebbiň gyzym daga bu haty almaga kömek etmegi üçin doga etdim. Olar meniň hatymy wagtynda alypdylar. Tussaglykdaky atanyň ündewleri gelin bilen giýew üçin şeýle gymmatly bolupdyr welin, hatda ol haty toýda hemmeler üçin okap beripdirler.

Ýurda aýlanyň ýörüşme, men lagerlerde we türmelerde mesihiler bilen bile bolan köp adamlar bilen duşuşdym. Tussaglaryň biri maňa Nikolaý Boýkonyň salgysyny berdi we ol hakda gürrüň etdi. Başga bir türmede maňa özüniň köp aýlaryň dowamynda Boýko bilen bir stoluň başynda oturanyny buýsanç bilen gürrüň beren bir adama duş geldim. Ol garawullar özüni ýygy-ýygdan aýra saklanylýan ýere salan bolsalar-da, Boýkonyň hemme zady ýylgyryp kabul edendigini jikme-jik gürrüň berdi. Men şunuň ýaly şaýatlyklary eşidip ruhlanýardym.

1983-nji ýylyň iýulynda men ahyrsoňy Ýakutiýadaky lagere baryp ýetdim. Men beýleki tussaglar bilen gowy gatnaşyklary ýola goýdum. Köpler meni bu ýere näme üçin alyp gelendiklerini we näme üçin öýümden beýle uzakdadygymy soradylar. Men olara Reb hakda gürrüň berdim.

Rudolf Klassen bu lagerde edil meniň öň ýanymda bolan eken. Bir garry ýakutiýaly maňa: „Bir gezek meni haýsydyr bir etmişim üçin karsere saldylar, Rudolf bolsa, adamlara Mesih hakda gürrüň bereni üçin eýýäm ol ýerde oturan eken. Ol şeýle batyrdy! Ýolbaşçylyr onuň möhletini eýýäm bir gezek uzaldypdylar, ýöne ol Rebbe dönüklük etmedi. Ol ýerde Rudolf maňa Hudaý hakda gürrüň berdi“ – diýip gürrüň berdi.

Georgiý Wins tussaglaryň köpüsiniň entegem ýadyndady. Käbirleri: „Sen Winsi tanaýarsyňmy? Ol bu ýerde dört ýyllap tussaglykda boldy. Men onuň bilen köp çay içýärdim“ ýa-da „Biz bile işleýärdik“ – diýýärdiler. Bu ýatlamalaryň hemmesi položiteldi.

„Goňşy krowatda eýýäm alty gezek türmä düşen ogry tussag bardy. Ol syrkawlady, menem oňa seretdim. Biz ýakýndan tanşanymyzda, men oňa Mesih hakda gürrüň berdim. Men hatda oňa özümiň kiçijik Ýohannanyň Hoş Habarymy“ hem berdim.

„Bilýärsiňmi, Weniamin, sen biziň baragymyzda ýerleşen badyňa, mende täsir galdyrdyň. Men seniň beýlekiler ýaly däldigiňi bildim“ – diýip, ol maňa aýtdy.

Ýolbaşçylar ikimiziň gürlüşýändigimizi görenlerinde, ony soraga çagyrdylar, biziň näme gürrüň edendigimizi boýun almaga mejbur etjek bolup haýbat hem atypdylar.

„Bu ýerde seni synlaýandyklaryny men bilmändirin! Men olara seniň maňa Hudaý hakda gürrüň berendigiňi aýtmadym. Munuň üçin

.....
 Markewiç türmede wagtynda alan hatlarynyň käbirlerine göz aýlaýar.
 Tussagy ruhlandyrmagyň iň gowy usuly näme? Hatlar, hatlar, hatlar.

seni jezalandyrmaklaryny islemedim“ – diýip, soňrak ol maňa aýtdy. Şondan soň biz has hüşgär bolduk. Biz barakda gürleşmedik-de, daşarda nirededir bir ýerde gürleşýärdik. Bu adam Injil bilen gyzyklanyp başlady-da, gizlinlikde ony okap başlady.

Soň gyş geldi, bu meniň demirgazykdaky ilkinji gysymdy. Ýakutiýada gar sentýabryň başlarynda ýagyp başlaýar-da, iýuna çenli eremeýär. Ol gitdigiçe çuňlaşýar. Temperatura -60° C-dan aşak düşende-de, meniň gurluşyk brigadam açyk meýdanda işlemegi dowam etdirýärdi. Ýöne Hudaý sowuga çydamaga maňa gudrat bilen kömek etdi.

1984-nji ýylda lagere ýene bir wagyzçyny – rýazanly Nikolaý Popowy alyp geldiler. Men Mesihdäki doganymyň gelenine nähili begendim! Men Hudaýa nähili minnetdarlyk bildirdim! Biz doga etmek, öýün tazeliklerini paylaşmak, şeýle hem, kâwagt Injilden birnäçe aýat okamak üçin her gün onuň bilen daşarda duşuşýardyk.

Şol ýyl Nikolaý ikimiz Roždestwony bile baýramçylyk edip belledik.

Dekabr örän sowuk boldy, gar hem örän galyň ýagdy. Baraklaryň territoriýalarynda, ýeri azajyk bolsa hem gyzdymak üçin, çukur gazdylar-da, ot ýakdylar. Nikolaý ikimiz şunuň ýaly ýakylan otlaryň biriniň ýanynda duşuşyp, „Asuda gijäni“ ýuwaşjadan aýtdyk we bile doga etdik. Biz gutlag otkrytkalaryny we maşgalalarymyzdan hem dostlarymyzdan gelen hatlarymyzy paylaşdyk.

Biziň alan hatlarymyz ajaýypdy. Kähälatlarda olarda Mukaddes Kitapdan tutuş bir bap ýazylýardy. Ýöne bir gezek brigadamyzyň ýolbaşçysy maňa hatlarymyň birini derrew bermedi. Munuň deregine ol meni şol hat hakda gürrüň etmek üçin çagyrdy.

– Bu haty ýazan gyz örän ýaş öýdýärin, ýöne ol bu ýerde goşgudan bir: „Mesihi bolmaklyk ýamanlyga ýagşylyk bilen jogap bermegi aňladýar“ diýen setiri ýazypdyr. Nähili gowy sözler! Ol: „Siziň uýaňyz“ diýip gol çekipdir. Bu ganybir garyndaşlykmy? – diýip, ol sorady.

– Hawa, Mesihniň ganynyň arkasyndan – diýip, men jogap berdim.

– Hm, men şeýledirem öýtdüm-le.

Soň ol maňa haty berdi.

Çagalarymdan gelen hatlar duranja ak pata bolýardy. Bir gezek men özümiň kiçi oglumdan, on birinji çagamdan hat aldym. Ol entek mekdebe gitmeýärdi, ýöne galamda basmaça harplar bilen: „Kaka, men saňa garaşýaryn! Garawullara aýt, olar seni öýe goýbersinler“ – diýen

sözleri ýazypdyr. Onuň haty juda tolgundyryjydy. Sebäbi kiçi oglum meni çala tanaýardy ahyry, meni tutanlarynda, ol juda kiçijikdi. Soň onuň: „Çyralaryň hemmesi ýakylanda, ähli kakalar öýlerine gaýdyp gelýärler“ diýen çaga aýdymyny öwrenendigini we köplenç aýdyp ýörýändigini aýtdylar. Bir gün agşam ol: „Eje, çyralaryň hemmesi ýakylady, näme üçin kakam öýe gelenok? Sibirde çyra ýakylmaýarmyka?“ – diýipdir.

Bir gezek nobatçy meni çagyryp:

– Siziň gyzyňyzdan şübheli otkrytka geldi, ol size: „Ýesir kakam“ diýýär. Bu zatlar nämäni aňladýar? Biziň ýurdumyzda ýesir ýok, diňe tussaglykdakylar bar. Eger ol ýene bir gezek şeýle diýip ýazsa, men ony öz şäheriňizdäki milisiýa goýberjek, goý, oňa ýesiriň kim bolýandygyny düşündirsinler! – diýdi.

Men oňa „ýesir“ sözünüň Mukaddes Kitap jümlesidigini aýtdym.

– Bu ýerde Mukaddes Kitaby äsgermeyärler! Oňa hat ýazyň-da, düşündiriň – diýip, ol gazaplandy.

Men ofiser bilen bolan bu gürrüňi gyzyma ýazdym. Soň ol Pesahda otkrytkanyň ýüzüne: „Hudaýyň Sözi üçin tussag edilen gadyrdan kakam! Seni baýramçylyk bilen gutlaýaryn! Mesih ölümden direldi!“ – diýip ýazypdyr. Maşgalam – aýalymam, çagalarymam meni goldadylar, meniň üçin bu goldaw örän gymmatly boldy.

Wagtyň geçmegi bilen meni başga lagere geçirdiler. Birinji gün garawul meni ýanyna çagyryp, hiç kime Hudaý hakda gürrüň bermeli dälidigimi aýtdy. „Eger sen bu ýerde wagyz edip başlasaň, men seni ýenjerin – diýip, ol haýbat atdy. – Munuň üçin meni hiç kimem jezalandyrmaz. Men mamla bolaryn! Hiç hili Hudaý ýok, Ol bar bolaýanda-da, men Ony atardym!“

Men entek Hudaý hakda aýdylan munuň ýaly eýmenç sözleri eşitmändim, ýöne jogap bermedim. Men baraga gaýdyp geldim-de, bu ýagdaýda özüme kömek etmegini sorap, Hudaýa doga etdim. Hudaý hem meni eşitdi; ol garawuly tizara başga lagere geçirdiler.

Men Dawudyň: „Mysapyrlyk çeken öýümde parzlaryň maňa nagmalar boldy“ (Zebur 119:54) diýen sözlerini ýatlap, ýygý-ýygýdan aýdym aýdýardym. Ýöne meniň iň esasy tesellim hem goldawym özümiň Mukaddes Kitapdan ýat tutan baplarym bolupdy. Bu aýatlar meniň kalbyma iýmit berip, resul Pawlusyň Efesliler 6:11–12-de gürrüňini edip ýazan gara güýçler bilen göreşde kömek etdi. Bu „hemme zady edenden soň“, „durmak“ üçin aýratyn güýjüň zerur bolan şol „ýaman günleridi“

(13-nji aýat). Reb doga-dilegiň, Hudaýyň Sözüniň we Öz kuwwatly adynyň üsti bilen ýeňiş berdi. Görgülerdäki şöhrat Reb üçin diňe Hudaýyň güýjüniň üsti bilen mümkin bolýar.

İçimde rahatlyk bolsa-da, men pikirimde: „Näme üçin meniň şaýatlygymyň üsti bilen şeýle az adam Rebbe iman etdikä? Näme üçin janlaryň köpçülikleýin halas edilmesi bolmaýarka?“ – diýip pikir edýärdim. Men mümkin boldugyça Mesihe şaýatlyk edýärdim, ýöne göze görünüp duran ullakan üýtgeşmeleri görmeyärdim.

Bu tussaglaryň ýürekleriniň topragy ekinçi daýhan hakdaky tymsaldakysy ýaly, „ýoluň gyrasyndakydy“ (Matta 13:4). Ynsan ýüreginiň ateizmden we çuň ahlaksyzlykdan doludygyny sebäpli, şeýle ýüreklere ekilen Hudaýyň Sözüniň tohumy derrew ogurlanylýar. Köp adamlar bilesigelijiligi sebäpli, menden Hudaý hakda soradylar. Diňe iki-ýeke adam Hudaýy çyn ýürekden bilmek we Onuň Sözüni eşitmek isleýärdi.

Mysal üçin, kimdir biri bilen Hudaý hakda gürleşip, köp wagtyňy sarp edýärsiň, ol adam uly gyzyklanma bildirýär. Başga adamlar bilen gowy gatnaşyklary saklaýarsyň, ýöne Hudaýa bolan iman hakda gürrüň eden badyňa, olar bu temada gürleşmekden boyun towlaýarlar.

Adamlaryň üçünji görnüşi bilen gürleşeniňde, olar diňe öz garaýyşlarynda durýarlar. Mende şeýle işler bolupdy. Hudaý hakdaky gürründeşlikden soň, bir tussag maňa: „Ikimiziň aramyzda hiç hili tapawut ýok. Sen imanly, men hem imanly. Sen doga edýärsiň, menem doga edýäriň!“ – diýdi. Ýöne men Mukaddes Kitaba tabyn bolmagyň gerekdigini baradaky soragy öňe süremde, ol: „Men Mukaddes Kitaby hiç haçan okamadym, okamagam islämok. Men ol ýerde ýazylan zada ynanmaýaryn“ diýdi. Mundan soň, ol gürleşmek islemedi.

Käwagtlar men garawullaryň gürläp buýruk berýän megafonyny alyp, iň bolmanda bir gezek hemmelere bir wagtyň özünde wagyz etmek isleýärdim. Elbetde, beýle bolmady-da, diňe arzuwlygyna galdy.

Ahyrsoňunda men Rebbiň mesihileri diňe bir maksat – eger Mesihde gutulyş tapmasalar, heläk boljakdyklaryny günäkärlere aýtma maksady bilen tussaglyga iberýär diýen netijä geldim. Hudaýyň Sözüniň bize aýdyşy ýaly: „Men erbet adama: «Sen hökman ölersiň» diýsem, sen hem oňa duýduryş bermeseň ýa-da onuň ömrüni halas etmek üçin erbet ýollaryndan el çekmek barada onuň bilen gepleşmeseň, ol erbet adam öz günäsi zerarly öler, emma onuň gany üçin Men seniň bilen haklaşaryn“ (Ezekiýel 3:18).

Mihail Azarow

Gazetdäki mukaddes

„Ine, Kryuçkow üçin al!“ – diýip, mähelläniň içinden biri meni ýumrugy bilen urdy.

Men ýañyja öz işleýän zawodymdaky bolan, DHK-niň agentleriniň mesihilere töhmet atan we hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaklaryny kemsiden ýygnagyndan çykytdym. Netijede adamlar imanlylara garşy şeýle bir gaharlandylar welin, olaryň käbirleri göni köçede ýanyma ylgap gelyärdiler.

„Muny bolsa, Wins üçin al!“

Ýöne geçip baryan adamlar üstüme hüjüm eden adamlary çekip aýyryýardylar, soň maňa ölmän gaçmak başartdy.

Şu gezekki urulmadan soň, milisiýa imanlylaryň öýlerini, şol sanda meniňem öýümi dökdüler. Soňrak prokuror özleriniň pul taparyn öýdendiklerini maňa aýtdy, ýöne, elbetde, tapmadylar, sebäbi bizde pul yokdy. Ýöne olar meniň öýümden iki sany mesihilik žurnalyny tapdylar. Meni Jenaýat kodeksiniň 190 we 227-nji maddalarynda aýyplap tussag

Mihail Azarow (1935-nji ý.d.) 1984-nji ýylyň awgustynda Belgoroddaky Garaşsyz baptist ýygnagyň ruhy çopany bolup gulluk edýändigi üçin tussag edildi. Ony sowet zähmet lagerinde baş ýyllyk azatlykdan mahrum etdiler. Bu onuň Hoş Habar üçin ikinji gezek oturyşydy. Şonda ol 48 ýaşyndady. Ruhý çopan Azarowy 1987-nji ýylyň martynda garaşylmadyk ýagdaýda azatlyga çykardylar. Aýaly Nadežda ikisiniň baş çagasy bar.

etdiler. 190-njy maddada „sowet hakykatyna dil ýetirmekdi“. 227-de bolsa, ýaşlary dogry ýoldan çykarmak, edebiýatlary ýaýratmak we başga-da birnäçe işler hakda gürrüň edilýär. 227-nji madda yzy bilen azatlykdan baş ýyl mahrum edilmäni alyp gelýär.

Men suda çenli türmede dört aýlap oturdym. Meniň ýanymda takmynan on tussag bardy. Olaryň köpüsi ýokary wezipedäki adamlardy – inženerler we ýolbaşçylardy. Olaryň hemmesi meni ýalňyşlyk bilen tussag edendiklerine ynanyrdylar. Olar biziň ýurdumyzda garaýyşlary üçin tussag edip bilýändiklerine kynlyk bilen ynanyrdylar. Olaryň köpüsi hökümet wekilleriniň bu ýalňyşlyk üçin ötünç sorap, meni öýe goýberjekdiklerine ynamlydylar. Hatda olaryň käbirleri maňa öý salgysyny berip, öýlerine baryp, aýallaryna olaryň nirededigini aýtmagymy haýyş etdiler. Olaryň hijisem, meni dowamly möhlete höküm ederler diýip pikir etmediler.

Türmede men hemmelere özümiň mesihi bolandygym üçin tussag edendiklerini açyk aýdýardym. Men aç-açan dogma edip, Hudaý hakda köp gürrüň edýärdim. Tussaglaryň köpüsi Hudaýyň bardygy bilen höwes bilen ylalaşýardylar, ýöne käwagt olar Ony ýöne bir ulanmak isleýän ýaly bolup görünýärdiler. Mysal üçin, olar Hudaýyň özlerine az möhlet almaga kömek edip bilýänmidigi bilen gyzyklanýardylar.

Men kamerada aýratynam gijelerine aýdym aýdýardym. Başgalar olary diňlemegi gowy görýärdiler. Garawullar aýdym aýtmagyň gadagandygyny maňa birnäçe gezek duýdurdylar, ýöne men barybir dowam edýärdim.

Roždestwoda men: „Şu gün siziň Halasgäriňiz Reb Mesih doguldy“ – diýip hat ýazdym. Meniň bary-ýogy ýekeje kagyzym bardy, ýöne bu sözleriň hemmesini uly harplar bilen ýerleşdirmek başartdy. Kameramdakylaryň biri, baş inžener, maňa kömek etdi. Muny garawul gördi.

– Bu gowy hat, – diýip, ol aýtdy, – ýöne näme üçin Onuň doglan gününü görkezmediňiz?

Şonda men senäni doly ýazdym.

Täze ýyla az wagt galanda, DHK-niň polkownigi bilen iki sany maýor meniň ýagdaýlarymyň nähilidigini görmäge geldi.

– Siz öz dostlaryňyzyň ikisiniň eýäm Hudaýyň önünde durandyklaryny bilýärsiňizmi? – diýip, olar soradylar.

Elbetde, men bu barada hiç zat bilmeýärdim.

– Siz Boris Artýuşenkony tanaýarsyňyzmy?

– Hawa, ol meniň dostum – diýip, men jogap berdim..

– Ol öldi, sebäbi ýaşamak islemedi, şonuň üçin Hudaýyň ýanyna gitdi – diýip, polkownik aýtdy.

Borisi takmynan meniň tussag edilen wagtymda tutupdylar. Onuň türmede ölendigi şübhesizdi. Beýlekisi Ýefimdi. Ol biziň ýygynagymyzyň wagyzçysydy, öz öýüni ýygynanyşyklar üçin açypdy. Men özümiň ýakyn iki dostumyň ölendigini eşidenimde, näme edip bilýärim? Men Hudaýa doga etdim-de, öňde özüme garaşýan zatlaryň hemmesini Onuň ellerine berdim.

– Siz olaryň baran ýerine barmak isleýärsiňizmi? Biz size kömek edip bileris – diýip, gürrüňiň ahyrynda polkownik haýbat atdy.

Ahyrsoňy meni suduň binasyna alyp bardylar. Işi diňlemeklik iki gün dowam etdi. Şol günlerde men köp mesihi dostlarymyň edişi ýaly, oraza tutdum. Men Hudaýdan diňe bir zady – Oňa wepaly bolmaga kömek etmegini diledim.

Suda köp adamlar – döwletiň wezipeli adamlary, ateistler, tele we radio reportyorlar, şeýle hem, köp mesihiler geldi. Garry kazy suduň zalynda özüniň hiç haçan şeýle köp adamy görmändigini aýtdy. Üçülenji gün meniň hökümimi okadylar: zähmet lagerinde baş ýyllap azatlykdan mahrum etmeli.

Tizara meni ugratmaga başlamak üçin türme furgonyna mündürdiler. Otluda tussaglaryň biri meni bir minutlap gowuja synlady-da: „Eý, oglanlar, bu şol gazetde taryhyny okan, sudda özüniň tussaglar üçin doga edýändigini aýdan mukaddes!“ diýip gygyrdy.

Sud işiniň gidip duran wagtynda kazy beýleki tussaglykdaky mesihiler bilen gatnaşyk saklaýanmydygymy boýun alýanmydygymy sorady. „Elbetde, olar meniň doganlarym, men olar üçin doga edýärim“ – diýdim. Kazy imanlylary göz önünde tutdy, ýöne otludaky adam ähli tussaglar üçin doga edýändirin diýip düşünpdir. Gazetdäki makala maňa gaty gowy kömek etdi. Şol makalanyň kömegi bilen ateistler ýamanlyk etjek boldular, emma ol meniň peýdama bolup, köp gapylary önümde açdy.

Bu adam otluda mukaddesiň bardygyny aýdan wagtynda, başga bir tussag ony bir gyra itip, önümde dyza çökdi-de, möňňürip başlady. Ol menden başyna elimi goýup, özi üçin rehimdarlyk dilemegimi haýyş etdi. Ol prawoslaw ybadathanasynda şeýle doga edýändiklerini görüpdir, şonuň üçin ol meniň öz günäsini aýyrmagymy isledi.

Ol çykgynsyz ýagdaýdady. Ol birnäçe adamy öldüripdir, indem bolsa, eden jenaýaty üçin töleg tölemeli bolan ýerine lagere barýan ýoldady. Biz Woroneže barýançak ýolboýy gürleşdik, menem oňa Hoş Habary

düşündürdim. Beýleki tussaglaram diňlediler-de, käwagt: „Gatyrak gürle, eşidemizok“ diýdiler. Biz türmä baranymyzda, ol adam ikimizi aýyrdylar.

Meni kamera alyp bardylar, görüp otursam, meniň ýaşaýan ýerimdäki gazet menden öň barypdyr. Tussaglar meniň kim bolandygymy eýýäm bilýärdiler. Şonuň üçin olar derrew menden öz imanym hakda sorap başladylar.

„Meniň babam imanly adam, şol sebäpden hem, size kömek bermek üçin men elimden gelen zatlaryň hemmesini ederin“ – diýip, bir ýaş ýigit maňa aýtdy. Ol meniň ýanymda bolýardy, hatda maňa naharynam berjek bolýardy. Onuň diýýän we edýän zatlaryndan, babasynyň gowy mesihi bolandygy aýdyň görnüp durdy.

Men Woronežniň türmesinde bir aýa golaý boldum. Kamerada adam juda köpdi, dem alar ýaly däl, ýatara ýer ýokdy. Tussaglar hatda krowatlaryň aşaklarynda-da gysylyşýardylar.

Woronežden meni Çelyabinskiň türmesine äkitdiler, ol ýerde men ýigrimi sekiz günümi geçirdim, şol ýerde hem, türmede bolan ýyllarymyň hemmesindäkiden-de eýmenç zatlara duş geldim. Her gezek kimdir birini bu ýere Çelyabinske geçirenlerinde, türmedäki tussaglar: „Ol ýerde-de «çäksizlik» barmy?“ diýip sorýardylar. „Çäksizlik“ jenaýatçylaryň beýleki tussaglary terrorlap, kellesine gelyän zatlaryň hemmesini edýän bandasynyň zalym hereketlerini aňladýardy.

Ýura biziň kameramyzdaky şonuň ýaly jenaýatçylar bandasynyň ýolbaşçysydy. Ol ýaş hem güýçli, äpet bedenli ýigitdi. Onuň kakasy, ejesi we üç erkek dogany türmede otyrdylar, Ýuranyň özi bolsa, türmede ikinji gezekdi. Agşam bandadakylaryň biri garawullara seredip durýardy, Ýura bolsa: „Men gan görmek isleýärin!“ diýip buýruk berýärdi. Olar beýleki tussaglara gürrüňini etmäge-de utanýan zatlarymy edýärdiler.

Olar maňa hiç haçan degmeýärdiler, ýöne beýleki adamlaryň sesleri we nalalary ýüregiňi paralýardy. Iki gat gapy bizi garawullardan aýra salýardy, şonuň üçin olar näme bolýanyny hiç haçanam eşitmeýärdiler. Ýuranyň bandasy bolsa, biri geläýmesin diýip seredip durýardy, sebäbi tutaýsalar, olary jezalandyrardylar.

On baş gün geçeninden soň, men bu ýabanylyga çydam edip bilmedim. Men: „Hudaýym, bu meniň çydamymdan agyr gelýär“ – diýip doga etdim. Birden meniň kelläme Mukaddes Kitapdaky: „Ine, size ... duşmanyň bütün güýjünü depelemäge ygtyýar berdim...“ (Luka 10:19) diýen sözler geldi.

Men Rebbiň özümi hüjüme girmäge ugradýanyny duýdum, ýöne men munuň näme bilen gutarjagyny asla bilmeyärdim.

Şol gün agşam Ýura buýruklary paýlap başlanda, men onuň ýanyna baryp, elinden tutdum-da:

– Ýura, Ýazgy özüňe edilmegini islemeýän zadyňy başgalara etmeli däldigini aýdýar – diýdim.

Hemmeler näme bolarka diýip doňup galdylar. Urlan we üstlerinden gülnen adamlar, belki, bu gije asudalykda, zorluksyz geçjer diýen umyt bilen maňa seretdiler.

Ýura elini çekip aldy.

– Saňa zyýan ýetirmek islâmok, atam. Ýöne men ýabany haýwan ýaly bolanymda, gowusy gyra çekil. Bar öz ýerinde otur.

– Gulak as, Ýura, gel gürleşeli. Sen maňa bary-ýogy bir sagat berýärsiň, menem saňa öz geçmişiň hakda gürrüň berjek – diýip, men aýtdym.

– Bolýar, sen mydama hakykaty aýdýarsyň. Biz, dogrudanam, sen hakda hiç zat bilmeyäris.

Ol öz dostlaryna ýüzlendi:

– Oňa gürlemäge rugsat berýärismi? – Olar eginlerini gysdylar. – Bolýar, başlaber – diýip, Ýura aýtdy.

Men olara mesihiler we olaryň yzarlanyşlary hakda gürrüň berdim. Men edilýän tussaglar we jerimeler, ýygmanyşyklaryň bölünmesi hakda aýtdym. Men bir, iki, üç sagadyň dowamynda gürrüň berdim. Bu wagta çenli eýýäm ýatylmaly wagtd boldy.

– Seniň gürrüňiň gyzykly boldy, ýöne agşam tamamlandy. Sen maňa Mesihiň özüňe edilmegini islemeýän zadyňy başgalara etmeli däldigini aýdanyny aýtdyň. Men köpräk zat eşitmek isleýärim – diýip, Ýura aýtdy.

Garawullar koridora girdiler, tussaglara özleriniň ýerlerine geçmek gerekdi, şonuň üçin men gürrüňi ertir agşam dowam etmäge söz berdim.

Iki sany tussag meni uzak gije diýen ýaly ýatmaga goýmady. Olar gijesi bilen meniň düşegimiň ýanynda durup, maňa soraglar berdiler, meni öz imanymy goramaga mejbur etdiler. Olaryň ikisem sowatlydylar, kyrk ýaşlaryndadylar, olar Ýuranyň we onuň bandasynyň elinden köp görgüleri görüpdirler, olaryň ýaralaryndan gan entegem akyp durdy.

Şondan soňky on gije hemme zat gaýtalandy. Tussaglar meniň ýanyma gelip: „Haýys edýäris, Isa hakda gürrüň ber. Biz şatlyk bilen diňläris. Bu akylsyzlygy bes etmek üçin bir zatlar et“ – diýýärdiler.

Şonuň üçin men „Özüňe edilmegini islemeýän zadyňy başgalara etme“ diýen temadaky gürrüňimi dowam etdirdim. Elbetde, Ýurany indiden beýläk gan talap etmekden saklamak kyndy. Ýöne nähilidir bir gudrat bilen maňa gürlümäge rugsat berýärdiler, tussaglar bolsa meni diňleýärdiler we her hili soraglary berýärdiler. Beýleki tussaglar özlerini meniň bilen bir kamerada goýmaklaryny haýyş edip başladylar. Olar goralmaklaryny isleýärdiler. Ýöne türmäniň başlygy muňa başgaça seredýärdi. Ol meniň täsirim astynda olaryň imanly bolaryndan gorkýardy.

Çelýabinskden soň biz, Krasnoýarska barýan ýolumyzda ýene iki türmeden geçdik. Umuman, men dürli türmelerde iki aýdan gowrak wagt geçirdim. Martyň ahyrynda men, ahyrsoňy, Krasnoýarskiň golaýyndaky Nižniý Ingaşdaky lagere bardym. Bu lager örän erbetdi, onuň hyryn-dykyndygyny başlygy-da aýdýardy. Baraklardaky krowatlar üç gat edilendi. Bitden saplanmak mümkin däl, sebäbi bizde ýuwnar ýaly suw mydama ýetmezçilik edýärdi. Bize berilýän azajyk suw, ýük maşynlarynda getirilýärdi. Adamlar açlykdan hem sowukdan ölýärdiler.

Men başga bir baptistiň, Aleksey Kalýaşiniň, (12-nji baba serediň) menden ozal ol ýerde bolandygyny bildim. Barakdaky adamlaryň ýatларыnda ol gowuja galypdyr, olar maňa hatda onuň ýatan yerinem görkezdiler. Olar maňa onuň alan we soň olara galdyran gutlag otkrytkalaryny görkezdiler. Men otkrytkalardaky Ýazgydan alnyp ýazylan aýatlary okap begendim, sebäbi ol ýerde mende Mukaddes Kitap ýokdy. Alekseyiň ýanynda Ýazgynyň bolandygy bildirip dur. Ol gidipdir, ýöne gowy şaýatlyk galdyrypdyr, şonuň üçin ony tanaýanlar meniň bilen gowy gatnaşykdadylar.

Men ýeňil geýinýärdim, sebäbi zatlarymyň köpüsini ogurlapdylar, temperatura bolsa, -30°С çenli aşak düşüpdi. Ýöne beýleki tussaglar maňa telpek bilen, ýyrtykdygyna garamazdan gymmatly hazyna bolan jorap tapyp berdiler. Men özüm bilen paýlaşan zatlarynyň hemmesi üçin minnetdardym. Lageriň başlygy maňa erbet garamaýardy, ýöne onuň işgärleri maňa gazaply çäklendirmeleri goýdular. Olar, eger kimdir birine Hudaý hakda gürrüň bersem, onda meni gazaply jezalandyrjakdyklaryny aýtdylar.

Lagerdäki tussaglar mydama üşeyärdiler we açdylar, bu bolsa örän gynajy tapdy. Bu zatlaryň hemmesiniň üstesine-de, meniň ilkinji iş günüm özüm üçin gynama boldy. Men agaç byçgylaýan enjamyň ýanyna agaçlary alyp barmalydym. Arkamda agyrylaryň bardygy sebäpli, agyr ýükleri götermeklik mende ýiti agyrylary döretti. Meni

türme keselhanasyna ugratdylar. Ol ýerde gözden geçirdiler-de, mende dogrudanam arka agyrynyň bardygyny aýtdylar, şonuň üçin meni birazajyk ýeňilräk işe geçirdiler.

Birnäçe aýdan soň, garawullar beýleki tussaglarda meniň alan otkrytkalarymy tapdylar. Olar meni otkrytkalary ýaýratmakda aýypladylar-da, iki aýlap ýeke oturylýan kamerada oturdylar. Mundan soň, 1986-njy ýylyň noýabrynda, meni jerime izolýatoryna alty aýlyk geçirdiler. Meni artykmaçlyklaryň hemmesinden – türme dükanýnda söwda etmekden we maşgalam bilen görüşmekden mahrum etdiler. Başlyk meni ýanyna çagyryp, meniň halkyň we öz ýurdumyň duşmanydygymy aýtdy. Ol izolýatoryň ýolbaşçysyna meni aç gynamagy buýurdy. Ol meni ýene ýekelikde oturylýan kamera geçirenlerinden soň, mümkinçilik bolan badyna öz eli bilen atjakdygyny aýdyp haýbat atdy.

Ýöne bu synaglaryň içinde Hudaý maňa dileg etmäge we ruhdan düşmezlige güýç berdi. Hudaý biziň ýolumyzy we isleglerimizi bilýär. Men ýekelikdäki kamerada oturanymda, aýaklarym çişdi, howply örgün peýda boldy. Maňa juda kyn boldy, şonuň üçin men: „Hudaý, bu meniň üçin agyr bolýar. Meniň janymy al“ diýip doga etdim. Köp wagt geçmänkä, başlyk meniň ýagdaýymyň nähilidigini görmek üçin kameramyň ýanyndan geçdi. Ol meniň ýagdaýymyň erbetdigini görüp, garawullara krowady diwardan aýyrmagy we men gündiz ýatyp biler ýaly, ony aşak düşürmegi buýurdy. Hudaý maňa kömek etdi. Aýaklarymdaky çiş aýryldy, kynçylyklar geçdi.

DHK-niň işgärleri meniň bilen gürleşmek üçin tiz-tizden gelyärdiler. Olar meniň üstümden gülyärdiler we: „Sen garaýyşlaryňy üýtgedýänçäň, şu ýerde bolarsyň. Sen tabyn bolýançaň, biz seniň möhletini uzaldir ýöreis“ – diýip haýbat atýardylar.

Men olaryň sözlerinde durup biljekdiklerine şübhelenmeýärdim, ýöne Hudaýa bil baglamagy dowam etdirýärdim, sebäbi Rebbiň rehiminiň we güýjüniň bardygyny bilýärdim. Men izolýatordakam, Belgoroddan DHK-niň işgärleri meniň bilen gürleşmek üçin lagere geldiler, ýöne atlaryny aýtmadylar. Olaryň biri dört ýa-da baş gezek gelipdi. Ol aňyrrakda durup, maňa dokumentini görkezdi, ýöne men onuň adyny okap bilmedim. Ol maňa her hili soraglary berdi. Ol hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesini watana dönüklükde aýyplady. Ol biziň mesihi edebiýatlary çap etmegi, haýyşnamalar ýazmazlygymyzy, ýöne DHK bilen hyzmatdaşlyk etmegi talap etdi. Men mydama oňa göni jogap berip, islendik görnüşdäki

hyzmatdaşlykdan boýun towladym. Şonuň ýaly söhbetdeşliklerden soň, maňa uzak wagtlap hiç hili medisina kömegini bermediler.

DHK-niň tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesiniň işi bilen tanyş bolandygy sebäpli, eger lageriň daşyndaky adamlar meniň ýagdaýymy bilseler, onda maňa we aýalyma garşy täze aýyplamalaryň yönkeljekdigini duýdurdylar. Olar maňa näme bolýanyny Hudaýyň adamlarynyň bilmegini islemeýärdiler. Ýöne meniň hemme zadymy alandyklaryny, özümiňem fiziki ýagdaýymyň erbetdigini aýalyma aýtmak başardty.

Hudaýyň adamlary meniň üçin töwellaçylyk hatyny ýazdylar, menem özümi unutmadyklaryny bildim. Häkimiýet wekilleri, elbetde, garşy çykyp, meniň öz dostlaryma haýyşnama ýazmagy bes etmeklerini sorap hat ýazmalydygymy aýtdylar. Ýöne her gezek lagere telegramma we haýyşnamalar gelende, meniň ýagdaým gowulaşýardy. Men bu kömek üçin Rebbe we dostlaryma örän minnetdardym.

Men hat alanymda mydama begenýärdim. Tussag üçin munuň köp ähmiýeti bardy. Hat okanynda, bir pursatlyk hem bolsa, tussaglykdadygyňy ýatdan çykaryarsyň. Ýöne bir begenip, Hudaýa minnetdar bolýarsyň. 25-nji dekabrdä men garawulyň koridor bilen ýöräp gelşine: „Göklerdäki şöhrat Hudaýa, ýere parahatlyk, adamlara şatlyk!“ diýýänini eşitdim. Men, elbetde, geňirgendim. Ol bu sözleri ýene bir gezek aýtdy, soň meniň izolatorymyň gapysyna gelip:

– Mihail Azarow, siz şunuň ýaly sözler ýazylan haty kimiň alýandygyny bilýän-ä dälisiňiz-dä? – diýip sorady.

– *Bilýärim*, – diýip, men boýun aldym.

Ol maňa hatlaryň ullakan daňysyny berdi, hatlaryň sany takmynan ýüz elli bolup, ýurduň dürli künjeklerinden gelipdi. Men olary okadym we ýene okadym hem-de Hudaýa minnetdarlygymy aýtdym. Daşary ýurtdan hem hatlar we otkrytkalar aldym. Men adamlaryň, aýratynam, bizi dogra-dileg bilen goldaýan beýleki ýurtlardaky dostlarymyzyň, alada edýändikleri üçin diýseň tolgundym.

Jerime izolatorynda meni iň erbet tussaglar bilen bile goýdular. Adatça beýleki tussaglar olaryň ýanlarynda durmak hem islemeýärdiler. Ýöne özleriniň eýmenç günälerini we zorluklaryny bes etmäge ynanýarmaga Hudaý maňa kömek etdi. Olar adatça maňa gowy gatnaşykdadylar.

Izolýatorda oturanyma baş aý bolanda, meni başga-da birnäçe tussaglar bilen bilelikde örän sowuk kamera geçirdiler. Soň olary alyp

gitdiler. Başga tussaglary alyp gelyärdiler we alyp gidýärdiler, ýöne men ol ýerde mydama galýardym. Ol ýeriň nähili sowukdygyny men hatda suratlandyryp hem biljek däl. Meniň bogunlarym şeýle bir çişdi welin, ne tirsegimi, ne-de dylzarymy epip bilýärdim. Men sowugyň içinden geçenini duýdum. Meniň bar edip bilen zadym, Hudaýa umyt baglamakdy. Men garawullardan birnäçe gezek özümi bu ýerden alyp gitmeklerini haýyş etdim, ýöne olar mydama gülüp: „Eger saňa bir zat gerek bolsa, onda öz Hudaýyňa doga et“ – diýýärdiler.

Azatlyga çykmaly wagtymyň ön ýanlarynda meniň ýanyma otuz baş ýaşlaryndaky bir gullukçy gelip başlady. Ol hiç haçan öz familiýasyny aýtmaýardy. Ol diňe sowet döwletiniň tabşyrygy boýunça meniň bilen gürleşmelidigini, sebäbi hökümetiň imanlylaryň hemmesiniň işlerine täzeden seredýändigini aýtdy. Ol dört ýa-da baş gezek geldi we özümi günäkärleýän zatlarynda meniň günäkärdigim, Soýuza garşy töhmeti ýaýratmaga gatnaşandygym we tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesiniň sowet hakykatyna töhmet atýan zatlary çap edýändigi hakda arza ýazmaga yajak boldy. Men näme diýeyin? Elbetde, men her punktyna garşy çykyp, ýazmakdan ýa-da şoňa meňzeş dokumentlere gol çekmekden ýüz öwürdim. Soňrak bu gullukçy döwletiň meni goýbermäge garşy daldigini, ýöne DHK bilen hyzmatdaşlyk etjekdigim baradaky diňe bir dokumente gol çekmelidigimi aýtdy. Men mesihi hökmünde munuň ýaly arza gol çekip bilmejekdigimi aýdyp jogap berdim. Özümi erbet duýýandygyma seretmezden, bu zatlara gol çekmejekdigimi bilýärdim.

Ol adam soňky gezek meniň bilen gürleşmäge gelende:

– Şu gün uçar uçýar, siz hem oňa münüp bilersiňiz, ýöne siz derrew gol çekmeli, ýogsam, siz oňa münmeýärsiňiz – diýdi.

Ol maňa özümi günäkär hasaplaýandygym we aklamagy haýyş edýändigim ýazylan dokumenti uzatdy.

Men:

– Men muňa gol çekip biljek däl. Eger meniň azatlyga çykmagym hakda buýruk bar bolsa, onda men, elbetde, gitmek isleýärin. Ýöne men hasaba alma, harby gulluga, hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesine, tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesine, „Mesihi“ çaphanasyna ýa-da biziň doganlyk gatnaşyklarymyza bolan garaýşymy üýtgetmedim. Men bu zatlaryň hemmesini dogry hem öz ýerinde duran zat hasaplaýaryn.

.....
Mihail Azarow öýüne gaýdyp gelendigi mynasybetli
Mukaddes Kitaby sowgat hökmünde alýar.
.....

.....
1988-nji ýylda açyk asmanyň astyndaky
ýygnaňsykda edilen wagyz.
.....

Iň soňunda ol uludan demini aldy-da:

– Näme isleseňiz, şony ýazyň – diýdi.

Soň men özümiň Mihail Azarowdygymy, Jenaýat kodeksiniň käbir maddalaryny bozan diýip çaklanylyp tussag edilendigimi, Soýuza garşy bolmakda günäkär däldigimi, eger sowet döwleti din bilen baglanyşykly bolan işlere seredýän bolsa, meniňem işime seretmeklerini, eger olar meni goýbermek isleseler, onda öýe gitmek isleýändigimi ýazdym.

Gullukçy meniň arzamy kabul etmek islemedi, ýöne barybir ony alyp gitdi. Takmynan iki hepde geçdi, meniň fiziki ýagdaýymam birden erbetleşip başlady. Men mydama süňküme çenli üşeyärdim, ýüregimde güýçli agyry bardy, gijelerine ýatyp bilmeýärdim. Ýekşenbe gününüň, 22-nji martyň, uzak gijesini men doga edip geçirdim. Men üşeyärdim. Men uzak ýaşamajagymy duýýardym, men eýýäm janym bilen hoşlaşdym. Ertesi gün, 23-nji martda, daňdan sagat dördte, garawul meniň kameramyň gapysyny açyp: „Mihail Azarow, gutlaýaryn! Mende siziň üçin gowy täzelik bar. Biz sizi boşatmak hakdaky buýrugy aldyk“ – diýdi.

Men muňa ynanyp bilmedim! Munuň azajyk ön ýanynda maňa ýolbaşçylaryň ýene alty aý izolýatorda saklamagy planlaşdyrýandyklaryny we meniň hiç haçan çykmajakdygymy aýtdylar. Olar meni duşuşyklardan we iberilen iýmitlerden mahrum etdiler hem-de ýagdaýymy görüp, möhletim gutarýança, diri galaryn öýtmediler. Ýöne Rebde meniň üçin başga planlary bardy. Indi men azatdym.

24-nji martda meni lageriň başlygynyň iş otagyna çagyrdylar. Ol: „Mihail Azarow, men sizi çyn ýürekden gutlaýaryn. Sowet döwleti sizi wagtyndan ön boşatma kararyna geldi. Men siziň üçin örän şat. Ýöne seresap boluň. Bu ýere gaýdyp gelmän. Siz biziň duşmanymyz bolsaňyzam, öz garaýyşlaryňyzy üýtgetjeňize men ynanyaryn“ – diýdi. Ol garawullara maňa ýyly köwürüş, geýim we aýalymyň iberen puluny bermegi buýurdy.

Maňa demir ýol wokzalyna çenli üç km. golaý ýol ýöremek gerekdi, ýöne men zordan hereket edýärdim. Emma Hudaý meni terk etmedi. Meniň ýanymda bir maşyn saklandy-da, sürüji alyp gitmegi teklipe etdi. Ol kiçiräk dükanýň ýanynda saklandy, şol ýerden hem, men birazajyk çörek hem-de süýji satyn aldym. Men şeýle bir açdym welin, göwnüme hiç haçan iýip doymajak ýalydym. Soň sürüji meni şähre demir ýol wokzalyna alyp bardy. Men telpek, şarf, ellik satyn aldym-da, indiki otlamündüm.

Men takmynan sagat on birde gije Krasnoýarska baranymda, köne dostumyň öýüne ugradym. Telpegimi we şarfymy aýyrýançam, ol meni tanamady. Birden ol öňki tussagyň indi öz öňünde durandygyna akyly ýetirdi. Ol meni gujaklap aglady. Meniň ilkinji isleyän zadym ýylanmakdy.

Men ol ýerde birnäçe gün bolup, beýleki mesihiler bilen görüşdim. Dostum maňa gowuja seretdi, men güýç ýygnap ugradym. Soň men Moskwa uçdum, ol ýerde meni aýalym bilen iki oglum garşy aldy. Ahyrsoňy men mähriban Belgorodyma gaýdyp geldim! Meni görmek üçin öýümize köp dostlarymyz geldi. Men şeýle bir hordum welin, käbir adamlar meni tanamadylar. Olar meniň üçin örän şadyýan garşy alyş taýýarlapdyrlar – şeýle köp dostlar, şeýle köp güller! Köpler, edil men ýaly, agladylar.

Şol agşam ýygnanyşykda men başdan geçiren zatlarymy gürrüň berdim. Meniň diri galanyma hemmeler hayran galdylar. Yöne men syrkaw bedenli, yöne sagdyn ruhly bolmak, munuň tersine bolandan gowy diýip pikir edýärim.

Reb meni saklady. Hudaýa ynanmak, Oňa garaşly bolmak we Onuň öz Goragçymyzdygyny bilmek nähili şatlykly zat. Reb wepaly hem rehimdar bolany üçin maňa Özüne wepaly bolup galmaga hem-de şol garaňky günlerde Özüne bil baglamaga mümkinçilik berdi. Mesih: „Eger meni yzarlan bolsalar, sizem yzarlarlar...“ (Ýohanna 15:20) diýdi. Goý, Ol biziň hemmämize kömek etsin.

Mihail Horew

„Afrikankadan“

1986-njy ýylyň 19-njy dekabrynda ir ertir bilen biziň maşgalamyz şol gün azatlyga goýberilmeli bolan kakamyzy garşy almak üçin türme derwezesiniň ýanyna gitmäge taýýarlyk gördi. Ýöne sagat ýedide gapymyzyň jaňyny basdylar. Ejem gapyny açdy, ol ýerde bolsa, türme eşiginde kakam durdy. Biziň hemmämiz begenip, ony gujaklap başladyk. Görüp otursak, türmäniň önünde mesihi dostlarymyzyň köpüsi – çagalar, ýetginjekler we Moldawiýanyň köp şäherlerinden uly adamlar ýygnaýşan ekenler. Türmäniň ýolbaşçylary kakamy uly märekäniň göni türmäniň girelgesiniň önünde garşy almagyny islemändirler, şonuň üçin olar ony gizlinlikde maşyna mündürüp, öýe alyp gaýdypdyrlar. Ine-de, ol geldi. Biz hatda dogra edip hem bolmankak, türmäniň önünde oňa garaşanlar gelip başladylar. Soň kakam ýedi ýyldan soň ilkinji

Mihail Horew (1931–2012 ý.ý.) öňki SSSR-iň territoriýasynda joşgunly hoşhabarçy we wepaly ýaşlar gullukçysy hökmünde imanlylaryň arasynda juda meşhurdy. Ýazga bolan yranmaz wepalylygy, şeýle hem, gyzgyn, gowy degişgenligi üçin ony uly adamlar ýaly, ýaşlaram gowy görüpdirler. Sowet hökümeti ruhy çopan Horewiň hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaýyndaky gullugy bilen gyzyklanyp, ony umumy netijesinde on iki ýarym ýyllyk türmä saldylar. Onuň soňky möhleti 1986-njy ýylyň dekabry aýynda gutardy. Mihaile bilen

aýaly Weranyň üç ogly bar.

gezekki wagzyny etdi, bu wagyz „Resullaryň işleri“-niň 12-nji babyna esaslanýardy. [Oglunyň ýatlamalaryndan.

Hirodes patyşa resullaryň käbirlerine el galdyrdy, häkimiýet wekilleri hem, Petrus bilen Ýakuby tussag etdiler. Bu adaty tussag etme däldi, sebäbi ol adamlar resullardylar, ýygnaýyň sütünidiler. Irki mesihiler güýçli gorkan bolsalar gerek: „Eger ähli liderlerimizi tussag etseler, bize näme bolarka?“ – diýip pikir edendirler.

Bu ýyl biz hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaqlar Birleşmesiniň ýigrimi bäşinji ýubileýini belledik, şonuň üçin bizde bu çarkandakly ýoldan ýöremäniň ýigrimi baş ýyllyk tejribesi bar. Aslynda, eger ýygnaýyň бүтін taryhyna ser salsak, onda bizde eýýäm iki müň ýyla golaý ýyllyk tejribämiz bar. Şeýle-de bolsa, liderlerimiziň hemmesini tussaglyga çekseler, birden mundan beýläk özüme näme boljakdygynyň gaýgysyny edýäris. Liderleri tussag edenlerinde, Iýerusalimde galan azajyk topar has köp ejir çeken bolsa gerek. Ahyr netijesinde bizde „Resullaryň işleri“ diýen kitap bar. Biz Täze Ähtde ýazylan zatlaryň esasynda umytly hem ynamly bolup bileris. Ýöne ilkinji mesihilerde bu ýokdy. Garaşylmadyk ýagdaýda Hirodes ýygnaýyň käbir liderlerine el galdyrdy.

Ýöne, bellige alyň, Hirodes ýygnaýyň ähli liderlerine el galdyrmady. Näme üçin ol olaryň hemmesini tussag etmedi? Sebäbi mesihiler beýle bir köp däldi ahyry. Ol olaryň hemmesini ýygnaý, ýygnaýyň soňuna çykyp bilerdi. Belki, oňa aýgtylyk ýetmezçilik edendir? Belki, oňa erbet maksatlar ýetmezçilik edendir? Onda bularyň ikisem ýeterlik bolandyr diýip pikir edýäris. Näme üçin ol diňe birnäçelerini tutdyka?

Ol günlerdäki ýagdaý hem, edil häzirki ýalydy.

Hökümet wekilleri diňe Hudaýyň ýol beren zatlaryny edip bilýärler. Olaryň görýän çäreleriniň hemmesine ýokardan gözegçilik edilýär, olarda munuň üçin Hudaýyň rugsady bolmaly. Prokuroryň sanksiýasy bolmasa, adamy türmä salyp bilmeýişleri ýaly, hökümetem Hudaýyň sanksiýasy bolmasa, mesihlere el gatyp bilmeýär.

Hirodes ýygnaý liderleriniň diňe birnäçesine el galdyryp bildi. Ýakuby tussag etdiler, oňa näme bolanyny siz bilýärsiňiz, onuň kellesini aldylar, sebäbi Hudaý muňa rugsat etdi. Petrusy-da tussag etdiler, ýöne onuň üçin hemme zat başgaça tamamlandy. Türmäniň gapylary açylyp, Petrus çykdy, sebäbi serhetleri diňe Hudaý goýup, duşmanyň näme edip biljekdigini, näme edip bilmejekdigini çözüär.

Bu gün gapy açylanynda, meniň özümi nähili duýanymy siz bilýärsiňizmi? Garawullar meni derrew howlukdyryp, tiz maşyna mündürüp, uçup diýen ýaly alyp gaýtdylar. Men: „Siz nirä howlugýarsyňyz?“ diýip soradym. Görüp otursam, siziň hemmãňiz maňa türmäniň önünde garaşyp duran ekeniňiz. Olar meni ol ýerden tiz alyp gaýtmaly bolupdyrlar! Bu gün olar meni boşadanlarynda, munuň Petrusyň azatlyga çykanyndakysyndan-da uly gudrat bolandygyny men duýdum. Nãme üçin? Sebäbi Petrus türmeden gaýdanda, garawullaryň hemmesi uklap ýatyrtdylar, emma men gaýdanymda, olaryň hemmesi oýadylar, şonuň üçin meni gözlerini açyp alyp çykdylar. Men: „Rebbim, Seniň üçin aşakyn bir zat barmy? Seniň güýjüň çägi barmy?“ – diýýärin.

Şol sebäpden hem, Hudayyň adamlarynyň biriniň agyr ýagdaýa düşenini ýa-da doganlarymyzyň birini türmä salanlaryny eşidenimizde, ruhdan düşmãliň. Bu zatlaryň hemmesi Hudayyň rugsady bilen bolýar,

.....
Entegem türme geýminde bolan Mihail Horew
azatlyga çykan günü maşgalasy bilen surata düşmäge
wagt tapýar.
.....

şoňa görä-de, eger Hudaýyň ygtyýary bolmasa, duşman bizi ýekeje minut hem köp saklap bilmeyär.

Men iki müň ýylyň dowamynda ýygnaga degişli sanksiyalary üçin Hudaýa minnetdar. Hirodesiň el galdyrany sebäpli ýesirlikde bolup ýören erkekleriň we aýallaryň wepalylygy üçin Rebbe minnetdar. Men tussag edilmedikler, ýöne Hudaýyň yzyna düşüp barýan ýolunda özlerine duş gelen zatlaryň hemmesini kabul etmäge taýýar bolanlar üçin Rebbe minnetdar.

Men türme lagerlerinde bolan wagtymda, mydama: „Rebbim, Sen meniň töweregimdäki adamlary görýärsiň. Men olar bilen haşan Sen hakda gürrüň edip bilerin?“ diýip doga edýärdim. Olar gödekdiler, käbirleri bolsa, şeýle bir zaýalanan bolup, adam şekillerinem ýitiripdiler. Men: „Rebbim, Seniň hyzmatkäriň gürleşmäge taýýar. Maňa mümkinçilik ber we sebäp taýýarla“ – diýdim. Kāwagt hepdeler hem aýlar geçýärdi, mende bolsa, hiç kim bilen gürleşmäge mümkinçilik bolmaýardy. Men näme edip bilýärin? Men diňe olaryň önlerinde mesihi hökmünde ýaşadym. Ýöne başga wagtlarda men adamlar bilen her gün gürleşip bilýärdim, kāwagt hem, şol söhbetdeşlikleriň şobada hasyl berýänini görýärdim.

Mysal üçin, bir gezek Omskdaky lagerde meni on baş günlük karsere saldylar, şol sebäpden esasy lagere gaýdyp gelmezimden ön meni edarada bellige almalydylar. Men ol ýere baranymda, on bāşe golaý işgär bardy. Men başlyga şu wagtyjk karserden gelenimi we esasy lagere gaýdyp barmaga rugsat almalydygymy aýtdym. Ol maňa söz berdi, ýöne seresap bolmalydygymy duýdurdy.

– Gulak asyň, Horew, – diýip, ol ýerdäkileriň biri aýtdy, – mende size bir sorag bar. Siz, dogrudanam, Hudaýa ynanýarsyňyzmy ýa-da bu bir oýunmy?

„*Sag bol, Rebbim*, – diýip, ýuwaşja doga etdim, – *bu hut meniň dilän zadym*“

– Siz näme üçin bilmek isleýärsiňiz? – diýip, men soradym.

– Aý, belki, size mundan bir peýda gelyändir. Ýa-da bu siziň nähilidir bir oýnuňyzdyr. Men nireden bileýin?

– Men Hudaýa hakykatdan ynanýaryn.

– Siziň hakykatdan hem, Hudaýa ynanýanyňyza men ynanmaýaryn.

– Gulak asyň, – diýip, men aýtdym, – bu ýerde siz on baş adam, men siziň hemmähiziň ynanmaýan adamladygyňyza, hijiňiziň gizlinlikde Hudaýa doga etmeyändiginize ynanmaýaryn.

– Seresap bol, Horew! – diýip, başlyk meniň sözümi bölde. – Bu sözleriňiz üçin men häzir siziň garşyňyza ýene bir jenaýat işini gozgap bilýärin! Bu dini agitasiýa. Biziň Konstitusiyamyza laýyklykda, meniň dine garşy agitasiýa bilen meşgullanmaga hakym bar, ýöne dini agitasiýa Jenaýat kodeksiniň 142-nji maddasy bilen gadagan edildi. Siz 1929-njy ýylda çykan dini kultlar baradaky Kanuny bozanyňyz üçin üç ýyl goşmaça möhlet alyp bilýärsiňiz. Baraga baryň-da, bu ýerde aýdan zatlaryňyz hakda ýazyň, bizem size täze iş açýarys.

– Men ýene üç ýyl bu ýerde bolmaga taýýar, – diýip, men olara aýtdym, – eger, iň bolmanda, ýekejäňiz mesihi bolsaňyz, onda bu biderek bolmaz.

Men öz baragyma gaýdyp bardym. Haýsydyr bir sebäbe görä, soňundan hiç zadam bolmady. Lageriň başlygy soň meni çagyrmady. Şondan soňrak men şol gullukçylaryň käbirlerine ýekelikde duş geldim. Olaryň hemmesi meniň bilen mylakatly salamlaşdylar. Olaryň biri öz ene-atasynyň mesihi bolandygyny, ýöne muny hiç kime aýtmandygyny aýtdy. Ol çagalykdan bäri Hudaýa doga edýändigini aýtdy.

Başga bir gezek, tussaglaryň hemmesi garawullara özlerini belletmek üçin bir jaýa girýän wagtynda, bir gullukçy meni howlynyň aňyrsynda durup, köwşümiň hapadygyny aýdyp gygyrdy-da, öz iş otagyna çagyrdy. Görüp otursam, ol ýöne bir meniň bilen ýekelikde gürleşmäge mümkinçilik gözleýän eken. Köp ýyllaryň dowamynda ony Hudaýyň barmydygy baradaky pikirler gynapdyr, ol bu barada meniň bilen gürleşmek isläpdir. Lagerde galan möhletimiň dowamynda ol käwagt maňa bir ýol tapyp kömek edýärdi. Şeýdip, Hudaý maňa kiçik bir bolan wakanyň miwesini görkezdi.

Tussaglykda bolan ýyllarymyň dowamynda men ýurduň dürli künjeklerinden bolan tussaglara duş geldim. Meniň mesihidigimi bilen bir adam maňa şu wakany gürrüň berdi:

– Bizi bir etap edip, Habarowska iberenlerinde, – diýip, ol gürrüňe başlady, – biziň otlymyzda bary-yogy bir gyz bardy, ol mesihidi. Men onuň adyny bilip bilmedim. Biziň бүтін syýahatymyzyň dowamynda ol gyz her gün aýdym aýtdy. Garawullar haýsydyr bir sebäbe görä, oňa muny gadagan etmediler. Ol bolsa, aýdym aýtmagyny dowam etdirdi. Adatça tussaglar aýal görenlerinde, özlerini gödek alyp baryrlar. Olar goh edýärler, gülyärler we her hili ýigrenji zatlary aýdýrlar. Bu gyza bolsa, hiç kim hiç hili erbet zat aýtmady. Onuň aýdymlyry biziň hemmämize täsir etdi. „Ýene aýtsana!“, „Maňa aýdymyň sözlerini ýazyp bersene“

– diýip, erkekler gygyryşýardylar. Kābirleri garawula: „Seržant, oňa aýtsaňyzlaň, aýdymyny dowam etdirdisin-le. Ony wagonyň içine aýlasana, biz onuň ýüzüni görelile“ – diýýärdiler.

Ol aýdym aýdan wagtynda, wagonda ümsümlik höküm sürýärdi. Hatda birnäçe gezek oturan barypýatan jenaýatçy erkeklerem, gözýaşlaryny gizlejek bolup, ýüzlerini aňra öwürýärdiler.

– Ol näme hakda aýtdy? – diýip, men soradym. – Aýdymyň sözleri nähilidi?

– Sözleri ýadyma düşenok, – diýip, ol jogap berdi, – ýöne men entegem onuň aýdymlaryny ýüregimde duýýaryn.

Ol şol gyzyň aýdan aýdymlarynyň haýsy hem bolsa, belki, biler öýdüp, men birnäçe aýdymy aýdyp bermegi teklipl etdim. Men birini aýtdym, ikisini, soň üçünjisini aýtdym. Her gezegem ol:

– Ýok, bu däl – diýdi.

Men: „Eý, Hudaý! Sen ýüregimdäki agyrllygyň hemmesini bilýärsiň“ diýen aýdymy aýdanymda, ol:

– Hawa, hawa! – diýip, gygyrdy. – Edil özi! Ol hut şu aýdymy aýtdy!

Dostlarym, geliň, häzir şol aýdymy aýdalyň, soň hem, tussaglar üçin doga edeliň.

„Afrikanka“ – bu üýtgeşik karser. Türmede soňky gezek oturanymda, meni ol ýere üç gezek saldylar. Soňky gezek on baş günlük saldylar. Bu kiçijik hem örän sowuk kameranyň beton poly beýikligi kyrk sm, aralygy bolsa otuz sm. bolan metal burçlar bilen inedördül edilip bölünen. Şol sebäpden hem, kameranyň içinde ýöremek, oturmak ýa-da ýatmak mümkin däl. Döwlen äpişgeden doňduryp baryan ýel mydama öwsüp durýar. Ol ýerde bir gezekde, oturyp we diwara ýaplanyp, bary-ýogy birnäçe minut uklamak başardýar. Ýöne irkilen badyňa, sowukdan ýaňa derrew oýanýarsyň-da, doňmaz ýaly, elleriňi we aýaklaryny owkalamak gerek bolýar. Bu kamera düşýän tussaglar tapdan düşmeden ýaňa, inedördül oýuklara düşýärdiler. Şonuň üçin kamera „afrikanka“ diýýärdiler – ol ýere ak bolup girýärsiň, çykanyňda bolsa, göge örtülip we ganyň gatap çykyarsyň.

Diňe Hudaýyň rehimi we siziň dogalaryňyz arkaly maňa türme tussaglygy wagtymdaky iň kyn döwrüme çydam etmek başartdy. Bu wagtdyň agyry döwür boldy. Bar güýjüm gutardy. Ylýasyň bir agajyň astynda oturyp, Hudaýdan özüne ölmäge rugsat bermegini soragy ýadyma düşdi. Hudaý onuň haýyşyny ýerine ýetirmedi. Munuň deregine Ol ony iýmit hem

dynç alyş bilen üpjün etdi, soň hem, Ylýasa tabşyryk berdi. Men: „Belki, Hudaýda meniň üçin ýene ýumşy bardyr. Meniň üçin ölmeklik hemme zatdan aňsat bolar, ýöne Hudaý muny isleýärmikä?“ – diýip pikir edýärdim.

Hut şonda men Rebbiň özümi Öz ellerinde saklaýanyny, daşymy dolap duranyny we Hudaýyň meniň ýüregime: „Eger sen Menden azatlyk sorasaň, sen tarapdan hiç hili eglişik bolmazdan, Men ony saňa berýärin. Eger sen ölüm sorasaň, onda Meniň ugrumda görgi görüp öleniň ölümünü bererin, ýöne eger sen: «Goý Seniň islegiň bolsun!» diýip doga etseň hem-de çözgüdi Maňa goýsaň, onda Men seni Öz ýollarym bilen alyp gitmegi dowam etdirýärin“ diýenini duýdum.

Şeýdip, uly göreş başlandy. Men eger azatlyk ýa-da ölüm dilesem, onda Onuň gürrüňsiz olary berjekdigini anyk bildim. Ýöne eger özümi Hudaýyň erkine doly ynansam, bu görgüler ýolundan gidýärin. Men öz ömrüni on baş ýyl uzaltmagy haýyş eden Hizkiýa hakda pikir etdim. Hudaý onuň haýyşyny yerine ýetirdi, ýöne netijede näme boldy?

„Meniň Rebden nämendir bir zat talap etmäge hakym barmy?“ – diýip, özümden soradym. Soň men dileg etdim: „Rebbim, men indi Senden hiç zat haýyş etjek däl. Goý Seniň erkiň amala ašsyn. Maňa diňe Seniň islegiňi yerine ýetirmäge güýç ber“. Birden ýüregimi şatlyk doldurdy.

Men oýuklaryň arasyndaky pola seresaplyk bilen aýagymy basyp, batareýa tarap süýşdüm. Batareýanyň ýyljaklygy meni hayran galdyrdy! Men oňa ýaplanyp, arkamy ýylatdym, agyry köşeşip başlady. Men özüme, edil Ilýanyňky ýaly, kyrk günlük syýahatyň garaşýanyna akyl ýetirdim. Bu ýoluň näçe wagt dowam etjegini men bilmeýärdim, ýöne munuň eýýäm ähmiýeti ýokdy. Men özümi Rebbiň islendik pursatda azatlyga çykaryp biljekdigini, ýöne Oňa özümi ynanyňarkam, meni Öz islän ýolundan alyp gitjekdigini bilýärdim.

Baş ýyllık möhletimiň ahrynda men özümi azatlyga çykarajakdyklaryna düşünp başladym. Maşgalam meni görmäge gelende, olar Nikolaý Baturine ýene höküm çykarandyklaryny aýtdylar, menem özüme şeýle boljakdygyna ynanyrdym. Lageriň ýolbaşçylary maňa güýçli basyş edýärdiler. Olar maňa gelen hatlary bermeyärdiler, maşgalama ýazan hatlarymy-da ibermeýärdiler. Men diňe gysgajyk, ýönekeý zatlary ýazmaga çalyşýardym, ýöne ýolbaşçylar barybir hatlarymy goýbermeýärdi. Mysal üçin, işgärleriň biri maňa diňe özleriniň rugsat eden zadyny ýazyp biljekdigimi aýtdy.

– Bolýar, – diýip, men jogap berdim, – men näme diýmeli? Siz maňa harplaryny aýdyp duruň, menem ýazyp, maşgalama ugradaýyn, olar meniň diridigimi bir bilsinler.

– Ýok, – diýip, ol aýtdy, – biz şeýle etsegem, siz ol ýere nähilidir bir gizlin habary ýazarsyňyz. Serediň, ine, bu siziň ýazan hatyňyz. Bu ýerde: „Men siziň maňa iberen tapoçkaňyzy aldym. Sag boluň, ol örän ajaýyp“ – diýilýär. Bu ýerde nähilidir bir başga habar bar.

– Maňa ynanaýyň, – diýip, men jogap berdim, – ol ýerde hiç hili gizlin habar ýok! Maşgalam maňa tapoçka goýberipdir, menem ony alandygymy olara ýöne bir habar bermek isledim. Ine, bolany.

Bu bary-yogy kiçijik bir epizod, ýöne mundan ulurak zatlar boldy. Men çykgynsyzlyk duýup başladym. Men Hudaýyň mydama ýol berýändigini bilýärdim, ýöne hiç hili ýagtylygy görüp bilmeýärdim. Men özümi uzyn, garaňky tunnelde ýaly duýdum. Men özümi her bir tunneliň gutarýandygyna, Hudaýyň meni ýagtylyga alyp barjakdygyna ynandyrmagy dowam etdirdim. Ýöne näme üçindir sözlerim boş ýaly bolup görünýärdi.

Bir gün meni garawul çagyrdy. Ol: „Ýör, lageriň önündäki ýeri depmek gerek“ – diýdi.

Lageriň töwereğine iki hatar tikenli sim aýlanandy, olaryň arasyndaky ýeri bolsa, haşal ot gögermez ýaly we aýak yzlar gowy görner ýaly, mydama depip durýardylar. Garawul meniň baragymdan ýene bir tussagy çagyrdy, soň hem, bizi bir garawulyň ýanyna alyp bardy-da: „Bu ikisini al, goý, ýer depmäge gitsinler“ diýdi.

Biz píl alyp, esger bilen gitdik. Ol her birimize işlemeli ýerimizi görkezdi, bizem ýeri ýumşadyp başladyk. Esgeriň bizi garawullamakdan başga işi ýokdy, şonuň üçin ol meniň ýanyma gelip gürläp başlady:

– Gulak as, atam, seni näme üçin türmä saldylar?

– Men Hudaýa ynanyan adam, – diýip, men jogap berdim, – şonuň üçin meni türmä saldylar.

– Hudaýa ynanyan adam! – diýip, ol haýran galyp gygyrdy. – Beýle zat bolup bilmez!

– Sen, eýsem, hiç haçan Hudaýa ynanyan adamy görmänmidiň?

– Duş geldim, – diýip, ol jogap berdi, – sen nähili Hudaýa ynanyan adam?

– Men mesihi. Eger has takygyny aýtsam, men – baptist. Sen haçan hem bolsa bir wagt baptistler hakda eşitdiňmi?

– Elbetde, – diýip, ol jogap berdi, – meniň goňşym baptistdi. Gel, men seniň adyň ýazylan kagyzy göreýin – ol meniň adymy okady. – Horew? Dur bakaly, men seniň kimdigiňi bilýärim! „Hakykatyň habarçysynda“ sen hakda ýazypdyrlar.

Şu pursatda beýleki tussag bize golaý gelip başlady. Esger ony haýadyň gutaran ýerine ugratdy. Soň ol maňa:

– Men öýde ýaşap ýörkäm, harby gulluga çagyrmankalar, biziň goňşymyz – baptist, ýygnagyň ruhy çopany bardy. Ol „tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesiniň býulletenini“ we „Hakykatyň habarçysyny“ alyardy, ýöne ol olary öz öýünde saklap bilmeýärdi, sebäbi onuň öýüni ýygy-ýygdydan dökýärdiler. Ejem bilen kakam oňa şol žurnallary biziň öýümüzde saklamaga rugsat berdiler, şonda men olaryň hemmesini okap çykdy. Ine, men seniň adyňy nireden bilýärim – men seniň ýazan makalalaryňy okadym.

Ýaş esgeri dört aý mundan ozal gulluga çagyrypydylar, ol hem, maňa özüniň žurnaldan okan ýygnak täzelikleri hakda gürrüň berip başlady. Biz üç sagat gürrüň edipdiris. Munuň ýaly duşuşygyň lagerde nädip mümkin bolýandygy hakda kim pikir edýär?

– Sen öz goňşyň bilen haçan hem bolsa bir wagt ýygnanyşyga gidip gördüňmi? – diýip, men soradym.

– Gitjek boldum, ýöne gitmedim, sebäbi milisiýa ýygnaga ýygy-ýygdydan baryp, baranlaryň hemmesiniň familiýalaryny ýazyp alýar – diýip, ol aýtdy.

Gürrüňimiziň ahyrynda ýaş esger:

– Doga eden wagtyňda, haýyş edýärim, meniň üçin doga etmegi ýatdan çykarma – diýdi.

– Muny soňa goýmak gerek däl, gel, häzir doga edeli – diýip, oňa aýtdym.

Şeýdip, edil şol ýerde, men elim pilli onuň üçin doga etdim.

– Men seni bu ýeri depmäge ýene çagyraryn – diýip, ol hoşlaşanymyzda aýtdy.

Ýöne şondan soň men ony hiç haçan görmedim. Ertesi gün, maňa garşy täze iş taýýarlaýançalar, meni jerime izolatoryna saldylar. Soň meni ýene suda alyp bardylar, gaýtadan höküm çykardylar we ýene iki ýyl bolmagym üçin, başga lagere geçirdiler. Meni ruhlandyrmak üçin şol üýtgeşik duşuşygy Hudaýyň gurnandygyna men düşündim. Hudaýymyz

durmuş ýagdaýlarymyzyň hemmesini düzýär, bize nämäniň we haçan gerekdigini Ol bilýär.

Bu gün, öýümde ilkinji gezek bolýan günümde, men göni iki ýyl mundan ozal, baş ýyllyk möhletimi tamamlap, lagerden çykmary bolan wagtymda, bolan zady ýatlaýaryn. Azatlygyň deregine maňa ýene iki ýyl berdiler. Ýöne men özümi ýeňiji duýdum. Meniň ruhum çökmedi! Men özümiň täze ýagdaýlarym we meni gudrat bilen alyp baryany üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdim. Öňdäki iki ýyl üçin Hudaýyň üýtgeşik bir zady taýýarlaýanyna ynandym. Men öz kameramda ýeke oturdym, ol kiçijik bolany sebäpli, içinde gezip bolmaýardy – we „Şatlan, şatlan, mesihi“ diýen aýdymy aýdýardym.

Meniň gapymyň önünde duran garawul meni saklajak bolmady-da:

- Siz şunuň ýaly wagtyňyzda nädip aýdym aýdyp bilýärsiňiz?
- diýip sorady. Ol şol gün meniň çykarylmary günümdigini bilýärdi.
- Dostlaryňyzyň bir topary derwezäniň önünde dur, olaryň hemmesi aglaýarlar we sizi gaýgy edýärler. Siz nädip aýdym aýdyp bilýärsiňiz?

Derwezäniň önünde aýalym bilen oglumy Omskan we beýleki şäherlerden bolan mesihi dostlarymyzyň arasyndadyklary düşnükli. Olara meni goýbermeýändiklerini aýdypdyrlar, şonuň üçin hemmesi gynanypdyrlar. Ine, men muny garawula nädip düşündirmäge synanyşdym:

– Hemme zat bolmalysy ýaly bolup dur. Olar aglamaly, men bolsa şatlanmaly. Ýüki göterýän adam ýeňiji bolmaly, ony goldaýanlar bolsa, gaýgylanmalydyrlar.

Resul Petrus gowy görelde bolupdy. Ol türmedekä şatlandy, onuň ruhy şatlandy, şonuň üçin ol asuda uklady. Ýygnak näme? Ýygnak uklaman doga etdi. Petrus uklady, ýygnak bolsa uklamady. Bu olaryň ruhy taýdan ýokarydygyny aňladýarmy? Asla ýok. Bu olaryň ýagdaýa çuň düşüňýändiklerini aňladýar. Ýöne Petrus Ýakubyňky ýaly kellesiniň kesilmeginiň mümkindiginden gorkmady. Perişde kamera gelende, ol Petrusy oýarmaly boldy. Ýöne Petrus uklaman, tolgunyp oturan bolsa, ýygnak hem, bu wagtda arkaýyn dynç alan bolsa näme bolardy? Eger bir adam mätäçlik çekip ezyet çekýän bolsa, sizem arkaýyn bolsaňyz, ýüregiňize täsir etmeýän bolsa, onda bir zadyňyz düzűw dälidir.

Şol gün, iki ýyl mundan ozal, Reb maňa sorag berdi. Elbetde, men sesi hakykatdan eşitmedim, ýöne ýüregim bilen Onuň: „Azatlyga çykjak günüňde üýtgeşik bir zadyň bolmagyny isleýärsiňmi? Maňa öz haýysyňy aýt“ – diýenini ýüregim bilen eşitdim.

Men birnäçe minutlap bu hakda pikir etdim. *Men, hakykatdanam, näme işleýärim? Men boşadylan günüm maşgalam bilen bile bolmak işleýärim, bu gün meniň doglan günüme düşýär.* Ýöne bu nädip bolup biler? Bir günde Sibirden öýe baryp ýetmek asla mümkin däl. Meni Ulan-Udä, öýden ýene iki esse uzaga, geçirenlerinde, azatlyga çykan günüm maşgalam bilen duşuşmak hakda pikir hem etmeli däldi. Ýeri näme, men Hudaýa öz islegimi aýtdym; bizde şeýle hukuk bar.

Soňrak, alty hepde öň, meni birden türme başlygynyň iş otagyna çagyrdylar-da, Kişinýowdaky türmä geçirýändiklerini aýtdylar. Men näme üçindigini soradym. Garawul bilmeyärdi, ol diňe buýrugy ýerine ýetirýärdi. Garawullar meni uçarda Kişinýowa alyp gitmelidiler. Diňe şonda azatlyga çykan günüm maşgalam bilen doga etmegi haýyş edenim meniň ýadyma düşdi.

11-nji noýabr günü elime gandal geýdirdiler-de, üç sany garawulyň gözegçiligi astynda meni Kişinýowa ugratdylar. Şol garawullar soňy bilen öz şäherinde azatlyga çykarmak üçin tussagy uçarda beýle uzak aralyga alyp gidilenini eşitmändiklerini aýtdylar. Adatça tussagy otluda alyp gidýärdiler, ýol hem, bir hepde we bir aý dowam edýärdi. Men näme diýeyin? Diňe eginlerimi gysdym. Mundan soň esgerler meniň bilen gürleşmediler, sebäbi olara gürleşmek gadagandy. Men hiç kim bilen gepleşip bilmez ýaly, olar meni ortada oturtdylar. Bu bolsa, meni doly kanagatlandyryýardy, sebäbi men ünsümi bir ýere jemläp, Hudaýa dileg edip bilýärdim.

Men Rebden: „Men nädip beýle beýiklige galma hormatyna mynasyp boldum?“ – diýip soradym. Men ýerden on müň metr ýokarlykda uçup barýan uçary göz önünde tutmadym-da, ýüze çykan ýagdaýlary göz önünde tutdum. Tussaglary aýratyn bir ýagdaý ýüze çykmasa, hiç haçan uçarda alyp gitmeýärdiler. Ýöne häzir bu diňe meniň azatlyga çykmagym üçin bolupdy. Men bu barada köp pikir etdigimçe, munuň iki ýyl mundan ozal eden haýyşyma berlen jogapdygyna şonça-da göz ýetirdim. Bu gün biz özümiziň hiç haçan Hudaýdan ýeterlik derejede soramaýandygymyzy batyrgaýlyk bilen aýdyp biljek. Biz edil Hudaýyň öz düşüňjelerimizden daşarda ýerleşýänine ynanýan ýaly, Ony özümiziň diňe kiçijik garaşmalarymyz bilen çäklendirýäris.

Men Hudaýdan şu gün maşgalam bilen bolmaga rugsat etmegini haýyş etdim, ýöne Onuň jogaby haýyşymdan has artyk boldy. Men diňe

bir öz maşgalam bilen bile däl-de, eýsem, Hudaýy söýýän we Oňa hem-de Onuň ýygnagyna gulluk edýän dostlarymyň köpüsi bilen hem dogra edip bilýärim. Bu biziň hemmämiz üçin baýramçylyk günüdür.

Pikir edip görüň – eger bu birleşme şunça şatlyk getirýän bolsa, onda, ahyrsoňy, göklere düşenimizde bize näme garaşýarka? Biz özümizden öň giden we geçen ýyllaryň dowamynda bize garaşan mukaddesleriň hemmesi bilen birigýäris. Bizde şatlanmaga köp sebäp bolar. Ol ýerde biziň üçin garaşylmadyk sowgatlar hem köp bolar diýip pikir edýärim, sebäbi biz häzir Rebbiň özümizi alyp baryan ýollarynyň hemmesine düşünmeyäris. Men hemme zada derrew düşünjekdigimizi aýdamok. Biz Hudaýyň ýollaryna münlerçe ýyllaryň dowamynda düşüneris diýip pikir edýärim. Biz Hudýýň akyldarlygyndan dolarys we Onuň özümizi alyp baryan ýollaryna gowy düşünenimizde, dynman şatlanarys hem haýran galarys. Biz: „Ýa Reb, Seniň akyldarlygyň nähili beýik! Biz köp zada düşünmändiris!“ diýeris.

Doganlar, bize eýýäm şu wagtdan Hudaýa köpräk ynanmak gerek. Biz göklere baranymyzda, Ony şöhratlandyrarsy we Oňa öwgi aýdarys. Yöne häzir hem, Hudaýyň biziň durmuşymyz babatdaky plany hatda iň agyr ýagdaýda-da, bütün akyldarlygyň hem şöhratyň Hudaýy hökmünde Oňa ynanmagy we şöhratlandyrmagy bize öwretmekden ybarat. Şeýle etmek bilen Ol bizi Göklere taýýarlaýar.

Menden öň boşadylan birnäçe gullukçylara – Minýakowa, Baturine we beýlekilere synag möhleti garaşýardy, şonuň üçin men özüme-de şeýle edilerine garaşýardym. Yöne tussagy diňe lageriň düzgünlerini bozany üçin synag möhleti bilen „sylaglap“ bilýärler, yöne men beýle etmedim, şol sebäpden hem, lageriň ýolbaşçylarynyň näme etjegini görmeklik meniň üçin gyzyklydy.

Boşamagyma az wagt galanda, meniň baragymdaky abraýly tussag ýanyma geldi-de:

– Gulak as, Mihail, maňa seniň bilen gürleşmek gerek. Başlyk meni ýanyma çagyrdy-da, indiki aýda seniň eden üç düzgün bozmaňy aýtmalydygymy maňa aýtdy. Eger men şeýle etmesem, ol meni ýekelikdäki kamera salýar. Men näme edeyin? – diýdi.

Men näme diýjegimi bilmedim. Eýsem, men oňa ýalan sözlemegi maslahat berip bilerinmi? Yöne men oňa beýle etmeli dældigini aýtsam, onda ony jezalandyrrlar.

– Bagyşla, – diýip, men ahyrsoňy aýtdym, – ýöne men saňa hiç hili maslahat berip biljek däl. Seniň özüň çözmeli.

– Beýle bolsa, men ýöne bir seni karsere salmaz ýaly, bolgusyzja düzgün bozmalary aýdaryn.

Men bir aýdan soň, işime üç düzgün bozmany ýazjakdyklaryna ynanyrdym. Şondan soň mende bir ýyllyk synag möhleti bolýar. Maňa şäherden çykmaly däldiginden, agşamlaryna öýden çykmaly däldiginden we meniň öýdedigimi milisiýanyň barlap durjakdygyndan başga, men munuň nämedigine entegem düşüňip bilemok. Ýöne beýleki hemme zatlary bolşy ýaly, bu işi-de men Rebbe ynanyryn.

Men muňa şeýle seredýärim: resul Pawlusyň gullugy döwründe boş wagty az bolupdyr. Ol mydama hereketde bolupdyr, bir ýerde uzak

.....
 Mihail Horewiň göçgünli wagyzlary ony ýaşlaryň gowy görýän adamy etdi.

wagtlap seýrek bolupdyr. Ony tapmak kyn bolupdyr. Ýöne ony Rimde öý tussaglygynda saklanlarynda, ol hiç ýere gidip bilmedi, hemmeler onuň ýanyna baryp gürleşip bilipdir. Pawlus şol döwürde hatlary ýazypdyr. Şonuň üçin Pawlusuň iki ýyllyk „synag döwri“ hemmeler üçin ak pata bolupdyr. Meniňem synag möhletimi, edil şonuň ýaly edip, Hudaýyň ulanmagy üçin dileg edýärin.

Soňky birnäçe günde men siziň hemmãnizi görjekdigim hakda pikir etdim we siziň bilen nãmãni paylaşarkam diýip oýlandym. Bu gün men öýe gelyärkãm, maňa anyk düşnükli boldy. Meniň aýtjak bolýan esasy pikirim – Hudaý hiç haçan üýtgemeyär. Ol düýnem şeýledi, şu günem şeýle, mydama-da, Mesih gaýdyp gelyänçä, şeýle bolar, ýygnak Onuň aýratyn goragy astynda bolar. Eger biz dürli ýagdaýlarda Oňa wepaly bolsak, onda Onuň ak patasyny alarys. Hudaý biziň tarapymyzda bolar.

Meniň birinji gezek tussag astynda bolanyma, türmä ilkinji gezek salnanyma ýigrimi ýyl geçdi. Birinji gezek tussag edilenime on gün geçenden soň, meni sülçiniň iş otagyna çagyrdylar. Haýsydyr bir sebäbe görä, ol gapyny açyp goýdy-da, meni koridordan geçýän adamlary görer ýaly edip oturtdy. Bu adaty zat däl, şonda men bu ýerde bolup geçýän zatlar hakda pikir etdim. Soň hem tussagy alyp baryan garawuly gördüm. Şol tussag Gennadiý Krýuçkowdy. Ony şu wagtjyk tussag edipdirler, olar meniň muny bilmegimi isleýärdiler. Ol geçeninden soň, gapyny ýapdylar-da, sorag etmäge başladylar.

– Siz bu hakda näme pikir edýärsiňiz? Siziň Birleşmãniziň başlygy indi tussag edildi. Siziň işiňiz gutardy.

Men:

– Eger siz meniň Isamy ýene haça çüýlediler-de jaýladylar, Onuň gabyrhanasynyň agzyna daş togaladylar diýen bolsaňyz, onda bu, dogrudanam, ahyrzaman bolardy. Ýöne Mesih ölümden direldi! Onda siz meni gynandyrmak üçin näme aýdyp bilersiňiz? – diýdim.

Mesih ölümden direleninden soň: „Size parahatlyk!“ – diýdi. Biziň Rebbimiz üýtgemedi. Ol şu günem öňküsi ýaly. Ol ähli – gowy hem erbet ýagdaýlarda bize Öz parahatlygyny iberýär.

Wladimir Ohotin

Diňleýji tussaglaryň aýdymçysy

– Aý, Ohotin, bize şu wagtyk kadrlar bölüminden siz babatda jaň etdiler. Siz gidip, zähmet rugsadyna arza ýazmaly – diýip, maňa aýtdylar.

Umuman-a, men eýýäm zähmet rugsadyndadym, ýöne bir aýalym bilen aýlygymy almak üçin iş ýerime barypdym. Men:

– Bolýar, men bararyn – diýdim.

– Siz ol ýere gidersiňizmi? Siz şol binanyň önünde çyndanam durarsyňyzmy?

– Hawa, hawa, elbetde.

Biz kadrlar bölümi ýerleşýän binanyň önüne baranymyzda, men burçuň aňyrsynda duran gara „Wolgany“ gördüm. Şonda men bir zadyň bardygyna düşündim. Aýalym: „Bu maşyn maňa ýaranok“ diýdi.

Biz binanyň içine girdik, soň içerde oturan aýal:

– Bolýar. Biz siz gelersiňiz diýip umyt etdik. Bu blankany baş inženeriň ýanyna gol çekdirmäge alyp baryň, soň bu ýere getirň – diýdi.

Aýalyma bolsa ol:

.....
 Ýygnaýyň saz ýolbaşçysy bolmaklyk döwlete garşy iş diýip atlandyrmak kyn, ýöne Wladimir Ohotini (1942-nji ý.d.) iki ýarym ýyl türme tussaglygyna höküm etmäge ýeterlik boldy. Ohotin 42 ýaşynda 1984-nji ýylyň noýabr aýynda, özüniň Krasnodardaky Garaşsyz baptist ýygnaýyndaky sazçylyk gullugy üçin tussag edildi. Ony 1987-nji ýylyň maý aýynda boşatdylar. Wladimir bilen aýaly Nadeždanyň sekiz çagasy bar.

– Siz adamyňyza bu ýerde garaşyp bilersiňiz – diýdi.

Men blankany alyp gitdim. Men esasy girelgeden çykanymda, gara „Wolganyň“ indi binanyň önünde duranyny gördüm. Gapynyň agzynda duran iki sany erkek kişi derrew meni tutdy.

– Tizrāk maşyna mün! – diýip, olaryň biri aýtdy.

– Nāme bolýar? Siz meni nirä alyp baryarsyňyz?

– Sem bol. Ýöne maşyna mün.

Olar meni maşyna itip mündürdiler-de, soň özlerem mündi. Ýolda ýörän wagtymyzyň dowamynda olar meniň ellerimden berk tutup oturdylar. Ilki meni sülçiniň iş otagyna alyp bardylar. Soň hem, milisiýa bölümindäki derňew izolatoryna alyp bardylar. Bu bary-ýogy ini bir metr, uzynlygy bir ýarym metr bolan kiçijik jaýjagazdy, üstesine-de, mör-möjeklerden doludy. Olar meniň ýanyma bir jenaýatçyny saldylar.

– Seni nāme üçin tutdular? – diýip, ol adam sorady.

– Men mesihi, – diýip jogap berdim.

– Bilýärsiňmi, men saňa nāme diýeyin, eger olar senden dini hiç zat tapmasalar, onda seni goýberýärler.

Birnāçe minutdan soň, ony ýene alyp gitdiler.

Meniň türmede bolan ilkinji gijām önümde garaşýan zada taýýarlanmaga kömek etdi. Ýagdaýlar siziň öndäki söweşe çykanyňyzy aýdanda, size pikiriňizi bir ýere jemläp doga etmek gerek.

Birnāçe gün geçeninden soň, meni derňeýji izolýatordan türmä geçirdiler. Ol ýerdäki demirden bolan hemme zat – demir gapy we çarçuwa örän ýüregiňi gysdyrýar. Ol ýeriň bütün atmosferasy adamyň ruhuny basyp, ony ezjek bolýar.

Meni kamerama geçirdiler. Ilki men tussaglara salam berdim-de, soň dileg etdim.

„Sen kim? – diýip, olar soradylar. – Sen bu ýere nāme üçin düşdün?“

Men olara özümüň mesihidigimi aýtdym. Adatça jenaýatçylar dünýäsi mesihiler hakda bilýärler we olara örän hormat goýýarlar. Belki, hemmesi däl, ýöne gartaşan adamlar, durmuşyň şarpygyny dadanlar, mesihilere çuň hormat goýýarlar, hatda olara kömek etmäge-de çalyşýarlar.

Türmede bolan ilkinji pursadyndan başlap, men özümi bu ýere Rebbiň Özüne gulluk etmegim üçin alyp gelendigine düşündim. Men gandallydym, ýöne gandallar mesihi üçin gulluk etmäge berilýän täze mümkinçilikdi. Men türmede nädip gulluk edip bileýin? Adamlara Hudaý

hakda gürrüň bermek, toba gelmelidigini wagyz etmek bilen. Kābir adamlar meni diňleýärdiler, ýöne şol bir wagtyň özünde maňa garşy durýan adam hem köpdi.

Jenayätçylar dünýäsi şeýtanyň zalym baglary bilen berk daňlandyr. Bu adamlaryň Hudaýdan gorkmazlyklary aklyňy haýran edýär. Men bu adamlaryň aňyna täsir etjek boldum, ýöne diňe söz ýeterlik däl ýaly bolup göründi. Men olar bilen Hudaý hakda gürlleşjek bolanymda, gidýärdiler. Şondan soň men aýdym aýdyp başladym. Meniň üçin saz mydama Hudaýa gulluk etme we Ony şöhratlandyрма tări bolupdy. Ýöne men tussaglyga düşenimden soň, Hudaý maňa saz gullugy babatda düýbünden täzeçe düşünje berdi.

Adamlar gaty sesli gürlleşýärkäler ýa-da öz işleri bilen gümra wagtynda, aýdym aýtmak kyn bolýar. Şunuň ýaly päsgelçilikler oratora päsgel berşi ýaly, aýdymça-da päsgel berýär. Hyryn-dykyn ýa-da sesli baraklarda tussaglaryň kimdir birine üns berer diýip nädip tama etjek? Türme kamerasy ýetmiş adamdan ybarat bolup, olaryň hersi öz işi bilen başagaý bolup bilýär. Hemmeler gürlleşýärler, emma hiç kim diňlemeýär. Munuň ýaly ýerde nähili gulluk bolup biler?

Bu ýagdaý maňa Danyýeli ýatlatdy, şonda men onuň öz gullugyny alyp barşy we adaty boýunça Hudaýy şöhratlandyryşy hakda pikir etdim. Danyýel adamlaryň ünsüni özüne çekmäge we adam tapmaga çalyşmady. Ol özüni köşge Hudaýyň Özüne gulluk etmegi üçin alyp barandygyny bilýärdi. Danyýeliň gullugy özüniň Iýerusalime tarap bakyp duran penjirelerini açyp goýup, ene ýurdundan ýesir edilip alnyp gaýdylan halky üçin her gün üç wagtyna dyza çöküp doga etmekden ybaratdy. Ol biri seredýändir öydüp, hiç haçan töweregine seretmeýärdi, adamlaryň öwgüleri we üns bermeleri ony gyzyklandyрмаýardy. Ol özüni Hudaýyň esidýänini bilýärdi, bu onuň üçin ähmiýeti bolan bar zatdy.

Men Danyýeliň göreldesine eýerip, hemişe edişim ýaly, Hudaýy şöhratlandyрма kararyna geldim. Şonuň üçin doga edip, soň aýdym aýdyp başladym. Tiz wagtdan kamerada ümsümlük höküm sürdi. Adamlar diňlediler! Maňa olaryň ünsüni çekmäge çalyşmak we gürrüň etmegi bes etdirjek bolmak gerek bolmady – aýdymyň özi ümsümligi dörettdi. Bu adamlary ümsümjek diňlemäge diňe Hudaýyň güýji mejbur edip bildi, sebäbi jenaýatçylar hiç kimi sylamaýarlar!

Meniň olara ýygy-ýygýdan aýdyp beren aýdymym: „Ýatda sakla! Meniň gözüm seniň üstüňdedir“ diýen aýdymdy. Dostum Ýakow Skornýakow bu aýdymy aýtmagy gowy görýärdi. Ol Rostow türmesinde bolanda, köp aýdýardy, indi bolsa, men ony kameradaşlaryma aýdýaryn. Bu aýdym türmede meniň üçin gymmatly boldy, meniň näme üçin ony ozal gymmatly saýmandygym meni gyzyklandyrýardy. Ýakowyň bu aýdymy şeýle gowy görmeginiň sebäbiniň, bu aýdymyň durmuşymyza nähili ýagdaý bolsa-da, Hudaýyň gözleriniň mydama seredýänini bize ýatladýandygynydaýdymyňa ynanýaryn.

Bir gezek meniň kameramdaky ýetmiş sany erkek kişi gezelenç edilýän howludan gaýdyp gelenlerinde: „Ýatda sakla! Meniň gözüm seniň üstüňdedir“ diýen aýdymy arassa, güýçli bir sesiň aýdýanyny eşidip haýran galdym. Meniň ýüregim joşdy, soň men: „Bu sözleriň şu adamlaryň ýüreklerine täsir edeni üçin sag bol, Rebbim!“ diýip doga etdim.

Türmede her dürli adamlar oturýan bolsalar-da, adatça olara ýeterlik derejede gowy gatnaşygy ýola goýmak başardýar. Pesah ýekşenbesinde men özümiň has meşhurrak tussagymyzyň ýanyna bardym-da:

– Bu gün biz Mesihiň ölümünden Dirlemesini belleýäris, şonuň üçin men üýtgeşik bir zat etmek isleýärin. Men aýdym aýdyp Hudaýy şöhratlандыrmagy isleýärin. Haýyş edýärin, sen hemmeleriň ümsüm bolmagyny sorap bilermisiň? Olar saňa gulak asarlar – diýdim.

– Bolýar, – diýip, ol jogap berdi.

Umumy hümrüdiniň ortasynda ol:

– Ümsüm boluň! Hemmeler dymсын. Wladimir aýdym aýdýar – diýip gygyrdy.

Men – bir sagadyň, soň iki, soň hem üç sagadyň dowamynda – aýdym aýtdym. Ahyrsoňy men saklandym-da, mähelläni ýadatmazlyk üçin çykyşymy doga etmek bilen tamamladym.

Tussaglykdaky ýyllarymy Hudaýyň söýgüsini paýlaşyp geçirerim ýaly, meniň goşgularymy, aýdymalarymy we sözlerimi Rebbiň bu adamlaryň durmuşlaryny üýtgetmek üçin ulanmagyny hemme zatdan köp isleýärdim. Aýdym aýtmaklyk meniň gullugymdy, Hudaý hem muňa ak pata beripdi.

Meni bir kameradan beýlekisine geçirendikleri üçin Hudaý dürli ýerde şaýatlyk etmegim üçin meni ulandy. Meni bir kamera geçirenlerinde, men aýdym aýdýardym we tussaglara Hudaý hakda gürrüň berýärdim.

Soň başga kamera geçirenlerinde, adamlaryň başga bir toparyna şaýatlyk etmäge mümkinçilik bolýardy. Meni mydama: „Seni näme üçin türmä saldylar? Jenaýat kodeksiniň haýsy maddasy boýunça?“ diýen sorag bilen garşy alýardylar. Men mesihidigimi aýdyp jogap berýärdim, soň hem, dyza çöküp doga edýärdim.

Elbetde, türme durmuşy ten üçin aňsat zat däl. Mysal üçin, temmäki tüssesini al. Men kamerada ýetmiş adam bilen oturyärdym, olaryň hemmesem çilim çekýärdiler. Tüsse şeýle bir goýy bolýardy welin, bir zat görjek bolsam, men zordan görýärdim. Kislorodyň yetmezçilik edýändigini sebäpli men birnäçe gezek tas huşumdan gidipdim. Netijede şol gün men gowşaklyk duýdum, şol gün hem, duýdansyz sud başlandy. Gapy açylan wagtynda, men tüsseli kamerada otyrdym, ýüregimem bulanýardy.

– Ohotin, çykalga!

Men koridora çykdy, garawullar hem, meni nirädir bir ýere alyp gitdiler. Birnäçe minutdan soň men:

– Siz meni nirä alyp barýarsyňyz? – diýip soradym.

– Ümsüm bol-da, yzmyza düş.

– Ýöne biz nirä barýarys?

– Suda, – diýip, olar jogap berdiler.

– Suda? Näme üçin maňa öňünden habar bermediler?

– Bu ullakan mesele däl.

Meni milisiýa furgonyna mündürdiler. Men furgondan düşenimde, men hatda arassa howany duýmadymam, sebäbi ol ýerde maňa garaşyp duran dostlarymy gördüm. Men özümi edil düýş görýän ýaly duýdum-da, perişde görýändirin öýdüpdirin. Men nähili begendim! Dostlarymyň gelmeginiň üsti bilen Hudaý meni diýseň ruhlandyrdy!

Men suduň zalyna baranymda, otuz baş ýaşlaryndaky aýal ýanyma geldi-de:

– Siz Ohotinmi? – diýip sorady.

– Hawa.

– Meni sizi goramaklyga bellediler. Ýöne men öz aklawçyňyz hökmünde maňa garşy çykmagyňyzy isleýärin. Siz maňa düşüňýärsiňizmi? Men nädip sizi goraýyn? Men partiýanyň agzasy. Adam öldüreni goramak has aňsat bolardy. Biziň hijimiz sizi goramaýarys, şonuň üçin men aklawçyňyz hökmünde maňa garşy çykmagyňyzy soraýaryn.

Men oňa eýýäm sülçä hiç hili ateist aklawçyny kabul etmejekdigimi aýdandygymy aýtdym. Ol ýeňillik bilen dem aldy-da, öz ýerine baryp oturdy. Ýöne birnäçe minutdan soň ol ýene geldi-de:

– Haýyş edýärin, maňa garşy çykýandygynyzy kaza aýdyň – diýdi.

– Hökman.

Ýene baş minutdan soň ol ýene geldi:

– Diýmek, siz maňa garşydygynyzy düşündirýärsiňiz, bolýarmy?

– Näme üçin siz beýle gaýgy edýärsiňiz? – diýip, men soradym. – Elbetde, men hemme zady düşündirýärin.

Sud başlandy, kazy:

– Sud edilyän Ohotin, sizde aklawçynyň hyzmatyndan peýdalanmaga hakyňyz bar. Siz näme karara gelyärsiňiz? – diýdi.

Men oňa Mukaddes Kitapda adamyň goragynyň peýdasyzdygynyň aýdylýanyny aýtdym. Meni Hudaý goraýar.

Soň kazy aklawça ýüzlendi:

– Siz nähili pikir edýärsiňiz?

– Elbetde, elbetde, goý, ony Hudaý gorasyn – diýdi.

Sud wagtynda Hudaýyň Öz güýjüni görkezişini we ýeňiş gazanyşyny gördüm. Işaya pygamberiň kitabynda:

Men seretdim, kömekçi ýokdy;

hiç kimiň Meni goldamaýandygyna haýran galdym.

Onsoň Öz golum Maňa ýeňiş getirdi,

Öz gazabym Meni goldady (Işaya 63:5) diýen parça bar, men oňa hiç haçan düşünmeýärdim.

Meni mydama – „Öz gazabym Meni goldady“ diýen jümläniň nämäni aňladýandygy gyzyklandyryardy. Ýöne men sud wagtynda düşüniپ başladym. Meni suduň zalyna alyp baryp, kazynyň we onuň kömekçileriniň garşysynda oturdanlarynda, men munuň söweşdigine düşündim. Ölüme baryan söweş başlanjak bolup dur. Biri ýeňiji bolmaly, beýlekisi-de ýeňlen. Mesihi hökmünde yza çekilmejekdigimi bilýärdim. Men söweş üçin bar güýjümi jemlemelidim, sebäbi men ýa ýeňmelidim, ýa-da ýeňilmelidim. Üçünji ýol ýok. Dawudam Jalut bilen söweşmäge çykanda, gazaplanypdy. Ol piliştleriň Hudaýyň halkynyň üstünden gülýänini gördi. Olar Hudaýyň adyna sögündiler we dil ýetirdiler. Dawut munuň dowam etmegine nädip ýol bersin? Munuň ýaly gülküleri eşideniňden, öleniň gowy.

Eger siz deňme-deňi kabul etmäge taýýar bolsaňyz, eger ýeňişden başga bir zady kabul etmäge razy bolsaňyz, onda eýýäm ýeňlensiňiz. Duşman sizi ýok eder. Siz saçy syrylan Şimşona meňzeş bolarsyňyz. Daşyňyzdan öňkiňiz ýaly görünmegiňiz mümkin, ýöne güýjüňiz galmaz. Eger siz türme lagerine düşseňiz, sizde günäkärlere wagyz etmäge güýç galmaz. Şol ýerde oturanda, men düşnüksiz duýgyny duýdum. Hudaý şol pursatda maňa zerur bolan güýji berdi!

Mundan başga-da, Hudaý meni ruhlandyrmak üçin kiçijik bir wakany ulandy. Biziň birnäçe dostlarymyz suduň zalynyň önünde daşarda durdular. Olaryň biri arakesme wagtynda iki ýaşlyja gyzym kiçijik Mariýa meni görüp biler ýaly ony ýokary göterdi.

– Kaka! Kaka! Maňa seret! – diýip, ol gülüp başlady.

„*Ol nämä güljärkä?* – diýip, men pikir etdim. – *Onuň kakasyny tutdular. Ol gülmeli däl-de, aglamaly*“. Ýöne soňrak ol aglasa, gözýaşlarynyň ýüregimi ejekdigine düşündim. Ýazgynyň bir aýadynda: „Ol seniň agzyňy gülküden doldurar“ – diýip ýazylgy, şonuň üçin çagamyň gülküsi meni ruhlandyrdy.

Soň ol: „Indi men aýdym aýtjak“ – diýdi. Ol: „Şeýle mukaddes hem täsin gijede, adamlara kömek etmek üçin, Hudaýyň Ogly doguldy...“ – diýip aýdym aýdyp başlady.

Men haýran galdym. Hudaý durmuşymyzdaky ähli şatlykly pursatlary jemläp, bu bize gerek bolan wagtynda bizi ruhlandyryar. Kiçijik pursatlar Hudaýyň nazarynda hiç haçanam kiçijik bolmaýar.

Birinji günki suddan soň meni yzma kamera alyp gitdiler, tussaglar hem meni edil maşgalanyň agzasy ýaly garşy aldylar. „Ohotin, ol ýerdäki zatlar nähili geçdi? Nämeler boldy?“ Olar biynjalyk boldular, şonuň üçin hemme zady bilmek isleýärdiler.

Ertesi gün meni ýene suda alyp gitdiler, men ýene Hudaýyň güýjüni gördüm. Ol maňa ýene bir ullakan ýeňşi berdi: kazynyň iki kömekçisi iş diňlenýän wagtynda meniň tarapymy tutdy. Her gezek men jogap berenimde, olar ýylgyrdylar. Men jogap berenimde olaryň begenýändiklerini men gördüm. Olaryň ýüzleri ýagtylýardy. Ýöne olar hökümi okamak üçin kazy bilen bile gaýdyp gelenlerinde, men olary kynlyk bilen tanadym. Olaryň ýüzleri solgundy, gözleri aşak bakýardy. Olar maňa hatda seredip hem bilmediler. Olaryň yüz keşbinden men rehim edilmegine garaşmaly dældigini bildim. Höküm edil prokuroryň talap edişi ýaly boldy. Deliller

getirilendigine, maňa garşy subutnamalaryň ýokdugyna seretmezden, men rehim edilmegine bil baglap bilmeýärdim.

Höküm yglan edilende, mesihileriň hemmesi ýerlerinden turup, „Isa üçin ýaşamak, Onuň bilen ölmekdir“ diýen aýdymy aýtdylar. Olaryň aýdymy perişdeleriň horunyň aýdymyna meňzedi. Olaryň gullugy aýyk şaýatlyk boldy. Türmedäki adamlar, soňrak lagerdäki adamlar hem olaryň aýdym aýdandyklaryny bildiler. Bir mesihi gyz hatda prokuroryň ýanyna baryp, oňa Reb hakda gürrüň berip, onuň meni adalatsyz aýyplandygyny subut etmäge çalyşdy.

„*Berekella!* – diýip, men pikir etdim. – *Ol söweşe taýýarlykly gelipdir.*“

Men aýdyma goşulmadym. Men ony özüm bilen alyp gitmek üçin ýadymda möhürlejek bolup, ýöne bir diňläp durdum. Soň mesihiler gülleri oklap başladylar, bu-da, Hudayyň şöhratynyň subutnamasy boldy. Men gülleri ýygnadym, ýöne meni furgona alyp baryarka, garawul olary elimden aldy. Furgonyň bosagasynda dört sany gwozdika ýatyrdy. Men garawuldan olary ýanym bilen alyp gitsem bolýanmydygyny soradym, emma ol rugsat etmedi.

– Iň bolmanda ýekejesini alsam bolýarmy? – diýip, men soradym.

– Bolýar-da, ýöne diňe ýekejesini.

Men güli aldym-da, ony kurtkamyň içine gizledim. Soň garawul meni furgona salyp gulplady. Men beýlekileriň daşarda öz aralarynda gürleşýändiglerini eşitdim.

– Bu güller dogrudanam onuňky, olary almaga oňa rugsat etmelidiris – diýip, olaryň biri aýtdy.

Bir minut geçeninden soň, gapy açyldy, olar maňa galan üç güli hem berdiler.

Türmä gaýdyp gelenimden soň, men tussaglara sud hakynda gürrüň berdim we olara gülleri paýladym.

– Bulary alyn, – diýip, men aýtdym, – bular maňa eýýäm söýgi salamyny getirdi, indi olar siziňki.

Köpden bäri azatlygy görmedikler bu sowgady aýratyn gymmatly hasapladylar.

Men köp wagt geçmänkä, özümi 12-nji lagere geçirýändiglerini bildim.

– Ah, Ohotin, bu iň erbet lager. Ol açlyk lageridir – diýip, beýlekiler aýtdylar.

Men olar bilen bile doga etdim-de, ellerini gysyp hoşlaşdym.

Men 12-nji lagere baranymda, öz gözlerime ynanyň bilmedim. Bu ýer bilen deňeşdireniňde, türme ajaýypdy. Lager batgalykda ýerleşýärdi, şonuň üçin mydama hemme zat çygly bolýardy. Iň erbet ýeri-de, howlynyň içinden geçeniňde, tussaglaryň biri-birine wagşy ýaly daran ýerinde gan hem görmek bolýardy. Naharhanada adamlar haýwan ýaly bolýardylar. Biz ýeterlik derejede ýmit almayardyk, şol sebäpden hem, hemmeler açdy. Aç haýwandan gorkunç näme bolup biler?

Açlyk beýniňi öçürýär, adam ýabany bolýar-da, onuň ýekeje – iýme islegi bolýar. Tussaglar biri-birlerini urýarlar we başgalaryň iýmitini alýarlar. Günortanlyk naharyndan soň, diňe aňsamlyk naharyna ýetmegi arzuw edýärsiň. Aňsamlyk naharyndan soň, aç ýatýarsyň-da, uzakly gije ertirlik naharyna ýetmegi arzuw edýärsiň. „*Eger azatlykda bolan bolsam, men çöregiň özüni iýip doýardym. Men çörekden başga hiç zadam islemezdin!*“ diýip pikir edýärsiň.

Bir gezek men türmäniň dükanyna baryp, azajyk çörek satyn aldym. Men ol ýerden çykanymda, maňa garaşyp duran birnäçe güýçli tussagyň duranyny gördüm. Olar: „Bize çöregi ber“ diýdiler.

Başga biri bolan bolsa bermezdi. Mesihi bolanym üçin men olary diňe söz bilen gowy görüp bilmedim. Şonuň üçin açlykdan özüm ejir çekýän bolsam-da, çöregimi paýlaşdym.

Başga bir gezek men yokarda işläp durdum, aşagymda bolsa, ullakan ot ýanyp durdy. Onuň tüssesi gaty erbetdi, menem ondan dem almaly bolýardym. Köp wagt geçmänkä, men gowşaklyk duýdum. Ýöne tussaglar: „Ohotin, aýdym aýtsana!“ diýenlerinde, men erbet tüssäniň bardygyny aýdyp, haýyşdan yüz öwürip bilmedim. Şonda, ýiti tüsse bokurdagymy we öýkenimi ýakyp barýan bolsa-da, bar güýjümi bir yere ýygnap, aýdym aýdyp başladym. Elbetde, resul Pawlusyň aýdyşy ýaly, biri diňlemek isleýän wagtynda, muňa garşy çykýanlaram tapylýar. Biz özümizi pida edip, her bir jan üçin göreşmelidiris.

Türmede ýa-da lagerde Hudaýyň hyzmatkäri bolmaklyk sabyrlylygy talap edýär. Howlukmaç bolmak bolmaýar. Özüň mesihidigini aýdanyňda, beýleki tussaglar seni ýiti synlap başlaýarlar. Arassa, mesihi durmuşynda ýaşamak gerek. Sen ahlaksyz, ýigrenji gurşawda ýaşaýarsyň, ýöne bu gurşawyň özüne täsirini ýetirmegine ýol bermek bolmaýar. Sen ol ýerde bolan ilkinji gününden Rebbe gulluk edip başlamaly. Lagerde alty aýa

golaý bolanymdan soň, bir tussag: „Biz sen hakda köp zat bilemizok, ýöne seni synlaýarys. Biz seniň mydama arassaja hem tämizdigiňi görýäris“ – diýdi.

Tussaglar arassaçylygy duýýarlar, sebäbi sen naharhanada olaryň ýanynda oturýarsyň we goňşy krowatda ýatýarsyň. Eger adam arassaja bolsa, oňa hatda türmede-de hormat goýýarlar. Eger ol hapa bolsa, ol beýlekilere ýaramaýar. Elbetde, lagerde arassa bolmak üçin, muny edeniňden, diňe aýdanyň aňsat. Öz geýimiňi ýuwanyňdan soň, ol guraýança ýanynda garawullap oturmaly bolýarsyň, ýogsam ony ogurlap gidýärler. Ýöne, eger özüňe seretmeseň, başgalar saňa hormat goýmaýar.

Men durmuşda hiç haçan huşumy ýitirmändim, ýöne lagerde birnäçe gezek şoňa golaý bardym. Eger arkaňdan ogrynça gelip, kelläňe biriniň urmagy hakda gürrüň edilýän bolsa, onda huşuňy ýitirme aşa erbet zat bolmazdy. Ýöne güýjüň gaçyp, bedeniň ýykylmajak bolup göreşeninde, gaty erbet duýgy bolýar.

Şunuň ýaly pursatlarda şeytan ýanyňda durup: „Beýle bolmaly däl. Seniň durmuşyň başgaça bolup biler“ – diýýär. Ol, eger ýan berip, göreşmegi bes etseň we kiçijik eglişik etseň, lagerdäki durmuşyň öýündäkidende gowy boljakdygyny aýdýar. Kābir tussaglarda ýolbaşçylar bilen aýratyn gürleşikleri bolýar: olar gowy ýaşaýarlar, olar hatda et we ýag hem iýýärler. Şunuň ýaly pursatlarda şeytan saňa isleýän zatlaryň hemmesini tekliپ edýär. Huşuňda bolmak üçin göreşýän bolsaň bolsa, sen diňe: „Ýok, gerek däl! Maňa senden hiç zat gerek däl“ – diýip pyşyrdap bilýärsiň. Onuň teklibini kabul edeninden öleniň gowy. Hiç haçan ýan bermeli däl, sebäbi bu eglişigiň başlangyjy bolýar.

Hapalanmaly däl diýen maksady öz öňünde goýmak gerek. Wagtyndan öň, ýan berenden öleniň gowy diýen karara gelmeli. Ölmäge şunuň ýaly taýýar bolmaklyk – ýeňişdir, sebäbi diňe şonda sen hakyky azat bolýarsyň. Hiç zat seni biynjalyk etmez. Seniň ýüregiň Hudaý bilen, şol sebäpden hem, sen Onuň hemme zadyň aladasyny etjegini bilýärsiň. Saňa iýmegiň gerekdigini Ol bilýär, şonuň üçin gerek zadyňy, hatda hiç wagt garaşmaýan wagtyňda hem, saňa berýär. Mysal üçin, bir gezek men açlykdan ölüp barýardym we mundan artyk çydap bilmejegimi duýýardym. Men öz baragyma gaýdyp geldim, ol ýerde bolsa, gijeki stoluň üstünde üç çüýşe gaba gaplanan mürepbe bilen iberilen zatlar durdy. Ol zatlaryň nireden gelenini men bilemok. Kimdir biriniň meni görmäge geleni we

bu zatlary goýup gideni görnüp durdy. Biziň ýükümüzizi ýeňletmek üçin Hudaý garaşylmadyk ak patalary ulanýar.

Meniň alan hatlarymam, ak pata we uly şaýatlyk boldy. Göklerde Mesih: „Men türmededim, siz Meni görmäge bardyňyz“ diýip, köp mukaddeslere aýdanda, bu nähili sylag bolar. Hatlaryň hyzmaty hem, çölde teşnelik çekip, suwa tarap ymtylýan adam ýaly, dostlaryndan habarjyga garaşýan tussag üçin teselliniň uly çeşmesi bolup durýandyr. Bir gezek men Pesahda 136 sany hat aldym. Meniň hatlarym baradaky habar lagere ýaýranda, adamlar ýanyma gelip: „Sen, dogrudanam, bu hatlary aldyňmy? Seniň näçe dostuň bar? Mesihileriň sany näçe?“ – diýip soradylar. Men otkrytkalarymy özüme galdyrmadym-da, olary beýlekiler bilen paylaşdym. Köpler olary okadylar.

Tussaglykdaky mesihä nähili hatlar gerek? Esasan hem, biz Hudaýyň Sözüne mätäç, sebäbi lagerimizde Mukaddes Kitap ýokdy. Bir aýal: „Gadyrly doganym, men saňa Reb Isa Mesihiniň söýgüsi bilen salam ýollaýaryn. Saňa Ýohannanyň Hoş Habarynyň dördünji babyny ýazýaryn“ – diýip ýazypdyr. Soň ol tutuş baby ýazypdyr-da: „Çyn ýürekden çykyan arzuwlar bilen seniň uýaň“ – diýipdir. Bu ýönekeý zatdy, ýöne şeýle pata berijidi. Ol öz Mukaddes Kitabyňy alyp ýazypdyr. Bir adam şunuň ýaly hat ýazanda, hatyň tussaga düşjek düşmejeginiň aladasyny etmeli däl. Bu Hudaýyň işi. Hat ýazýanyň bar etmeli zady, haty ýazmakdyr.

Bir gezek men bir oglanjykdan hat aldym. Ol: „Gadyrly Wolodya daýy, men on bir ýaşymda. Men başynjy klasda okaýaryn. Ine, men size näme ýazmak isledim: «Men zerarly sögülen, yzarlanan, nähak ýere her hili gybatyňyz edilen mahaly siz bagtlysyňyz!». Ýazan – Wasýa“ – diýip ýazypdyr. Ol akyly oglanjyk! Ol bary-ýogy on bir ýaşynda bolsa-da, şeýle gowy ruhlandyryjy hat ýazypdyr.

Şeýle-de bolsa, bir gezek meniň örän gaharym geldi. Men naharhana bardym, ol ýerde bolsa, birnäçe adam mesihileri her hili tankytlap, hakykatyň üstünden gülüp oturan ekenler. Biz jedelleşip başladyk. Başgalar Rebbe garşy gürläýärkä, dymmaly däl. Eger sen dymsaň, ýan berseň we aýdýan zatlary bilen ümsüm ylalaşsaň, günä edýärsiň. Seni näme etjekdikleriniň tapawudy ýok, sen hakykaty goramaly. Şunuň ýaly etseň, ýeňiş gazanarsyň, başgalaram seni sylap başlarlar. Olar özüni goramaýan adamy ýigrenýärler. Emma hiç zatdan gorkmasaň, gözlerine seredip, hakykaty aýdyp bilseň, olar seni sylarlar.

Bu jedelden soň, türme gullukçylarynyň biri meni gyra çagyryp:

– Ohotin, saňa salam aýdýarlar – diýdi.

– Dogrudanammy? Kim?

– Meniň ejem, – diýip, ol aýtdy, – ol imanly aýal. Diňe ol däl, onuň tutuş ýygnagy saňa salam aýdýar.

Gullukçy ejesiniň uzakda ýaşaýandygyny aýtdy. Ol zähmet rugsady wagtynda ejesiniň ýanyna gidipdir-de, öz lagerindäki mesihi Ohotin hakda oňa gürrüň beripdir. Onuň ejesiniň we бүтін ýygnagyň maňa salam aýdýandygy baradaky täzelik gökden gelen habar ýaly boldy. Meniň minnetdarlygymyň we şatlygymyň çägi bolmady.

Mesihilerden uzakda bolmaklyk – bu synagdyr, ýöne Hudaýyň adamlary goýberýän ýerine goýberýäniň bir sebäbiniň bardygyny biz bilýäris. Lageriň ýolbaşçylary mesihileri hapa sözleýän we Hudaýa dil ýetirýän adamlaryň içinde goýmak bilen olary aýra goýmaga çalyşýarlar. Diňe Rebbi tanaýan adam saňa hakyky kömegi berip, hasratyň hem gaýgyň baryny paýlaşmaga ukyplydyr.

Mesihä ýagşylyk edýän her bir tussag özüne töwekgelçilik edýär. Ol mesihä ýagşylyk etmegini bes edýänçä, ýolbaşçylar oňa basyş etmegini dowam etdirýärler, şonuň üçin men hiç kimden ýagşylyga garaşmazlygy öwrendim. Ateistleriň bu strategiýasy meni näme sebäpden bir işçi brigadasyndan beýlekisine üç gezek geçirendiklerini düşündirýär. Birinji garawulym bilen biz ylalaşdyk, şonuň üçin olar meni beýleki brigada geçirdiler. Beýleki garawulym ilki meniň dilen duşmançylykda boldy, ýöne meni gowy tananyndan soň, maňa bolan gatnaşygyny üýtgetdi. Meni ýene başga ýere geçirdiler.

Men iki ýylyň dowamynda ýeke boldum. Men: „Rebbim, haýyş edýäriň, bu ýere meniň ýanyma Mesihdäki doganlarymyň birini goýber“ – diýip köp dogra edýärdim. Şondan soň Reb meniň ýanyma Mihail Gorýanini goýberdi.

Mihail ikimiz anna günleri oraza tutýardyk-da, indiki anna sabysyzlyk bilen garaşýardyk, sebäbi dogra etmäniň bu üýtgeşik wagtynda alýan ruhy güýjümüz bize köp kynçylyklary ýeňmäge kömek edýärdi. Bizi käwagt munuň üçin jezalandyryňan bolsalar-da, oraza tutýardyk.

Bizi ýekşenbe günü işlemekden boýun towlaýanymyz üçin hem jezalandyryýardylar. Bir Pesah meniň ýadyma düşýär – bu günü „meýletin“ zähmet günü etdiler. Mihail gündizki çalşykda, men gijeki çalşykda

işlemelidim. Günün dowamynda käbir tussaglar: „Ohotin, sen öz dostuň jerime izolatoryndadygyny bilýärsiňmi? Ol işlemekden boýun towlapdyr, şonuň üçin ony ol ýere on günlük salypdyrlar“ – diýdiler.

Şol gün günortanlyk naharyndan soň, takmynan sagat ikide, meniň brigadamyň ýolbaşçysy maňa iş otagyna barmalydygyny aýtdy. Ol ýerde maňa eýýäm türmäniň birnäçe işgäri garaşyp otyrды. Olaryň biri:

– Ohotin, sende poeziýa zehiniň bar öýdýärsin. – (Olar meniň hatlarymy okapdyrlar) – Şonuň üçin mydama nähilidir bir položitel zat bar, dogrumy? Seniň türmedeligiň gowy boldy, indi sen öz zehiniňi giňeldip bilýärsiň – diýdi. Soň ol äheňini üýtgetdi. – Biz seni täze madda boýunça täzedan sud etmäge taýýar. Bizde zerur subutnamalar bilen şaýatlar bar. Bu gezek sen berk režimi alýarsyň. Sen muňa näme diýärsiň? Sen biziň bilen işleşmäge taýýarmy?

– Meni ýykмага çalyşmaň, islän zadýňyzy ediň. Meniň bilen gürleşmäň – diýip, men jogap berdim.

Bu olary gürpbasdy etdi. Olar tussaglaryň hüjüme geçmegine endik edinmändiler. Türme işgärleri „berk režimiň“ lagerleri we täzedan ýyl kesme hakda gürrüň edip başlanlarynda, tussaglaryň titremegine we hemme zada razy bolmaklaryna garaşýarlar.

– Umuman, sen bu ýerde näme işleýärsiň? Aýdym gurnagyny guraýarsyňmy? Biz saňa geçirimlilik etdik, ýöne sabyr kāsämiziň islendik pursatda dolmagy mümkin. Sen özüň ikinji ýyl kesilmegine nähili golaýdygyňy bileňok. Gorýanin babatda näme? Ol seniň kimiň?

– Ol meniň Mesihdäki doganym.

– Ol bu gün jerime izolatorynda. Ol işe gitmedi. Sen bu hakda näme pikir edýärsiň?

– Men onuň takdyryny paylaşmaga taýýar.

– Goýsana? Beýle bolsa, senem ol ýere gidýärsiň!

Men ýerimden turup, gitmäge taýýarlandym.

– Sen nirä barýarsyň? – diýip, türme işçisi sorady.

– Naharhana günortanlyk naharyna.

– Otur, biz entek gutaramyzok.

Men oturdym.

Uly işgär meni sorag edip başlady:

– Gulak as, Ohotin, saňa izolatora gitmek nämä gerek? Işe gidiber.

– Pesah ýekşenbesinde däl, – diýip, men oňa aýtdym.

– Năme üçin „ýok“? Saňa jeza nămă gerek? – Ol birnăçe minutlap meniň pikirimi üýtgetjek boldy. Soň olaryň hemmesi taktikasyny üýtgedip, meni gorkuzjak boldular. Bu kömek etmăninden soň, olar ýene asuda äheňe geçdiler.

– Gulak asyň, – diýip, ahyrsoňy men söze goşuldym, – men aýtmaly zatlarymyň hemmesini aýtdym.

– Bolýar, bar, saçyňy alsynlar.

Men iş otagyndan çykdy. Ertesi gün men olaryň ertirlik barlag wagtynda yzymdan gelip, jerime izolatoryna alyp gitmeklerine garaşdym. Ýöne hiç zat bolmady. Ýene bir günden soň garaşdym, emma ýene hiç zat bolmady.

Men adamy ýykylmaga mejbur etmek üçin şeytanyň ulanyan mekir hüjümleri hakda köp pikir edýärdim. Mysal üçin, türme işgärleri ýekşenbe günü işlemekden boýun towlandygym üçin öz maşgalamy görüp bilmejekdigimi aýtdylar. Ýöne Mukaddes Kitap: „Gözümizi imanymyzyň Öňbaşçysy, Kämilleşdirijisi, öňüne goýlan begenç ugrunda utanjy äsgermăn, haçdaky ölüme döz gelip, Hudaýyň tagtynyň sagynda oturan Isa dikeliň“ (Ýewreyler 12:2). Şeytan özüniň mekir hüjümleri bilen gelende, gözünüzi Mesihden aýyрмаň, Onuň ýaralaryny ýada salyň – şonda şübheleriňiziň hemmesi gaýyp bolar.

Mihail ikimiz ýekşenbe günleri işlemeli dăldigi babatda doly ylalaşyga geldik. Biz Hudaýyň bize kömek edenini we dürli ýagdaýlarda öňünden aladamyzy edenini gördük. Mysal üçin, meniň işe gitmedik bir ýekşenbămde meni iş otagyna çagyrdylar. Şol ýere baryarkam, men ýolda Mihailiň brigadasynyň ýolbaşçysyna duş geldim. Ol meniň işde dăldigimi göreňde, haýran galyan we gynanyan ýaly bolup göründi. Görüp otursam, Mihail hem işe çykmandyr, bu brigadir bolsa, men işe çykandyryn diýip umyt eden eken, sebăbi ýolbaşçylar ikimiziň aramıza çöp atjak bolyardylar. Olar: „Görýärsiňmi, ikiňizem imanly adam, ýöne ol işe çykdy, sen bolsa çykmaryň“ diýjekdiler.

Ol adam meni iş otagyna alyp bardy. Türme işgärleri maňa ruçka bilen kagyz berdiler-de:

– Düşündiriş ýaz. Sen năme, bu brigadada hora ýolbaşçylyk edýändirin öýdýärsiňmi? Ine, ýaz!

– Siz meniň năme ýazmagymy isleýärsiňiz?

– Bu gün năme sebăpden işe çykmandygyňa düşündiriş ýaz.

Soň men: „Bu gün ýekşenbe – Rebbiň günü. Ine, men näme üçin işe çykman ekenim“ – diýip ýazdym.

Olar meniň düşündirişimi ara alyp maslahatlaşyp başladylar.

– Eýsem biz ony işlemäge mejbur edip bilerismi?

– Ýok, edip bilmeris.

– Näme üçin? Bizde hukuk bar.

– Umuman-a, ýok. Biz ýekşenbeden başga günleriň hemmesinde ony işlemäge mejbur edip bilýäris.

Soň olar meniň entegem ol ýerdedigimi bildiler-de, gitmelidigimi aýtdylar.

Boşamagyma iki aý galanda, ýanyma DHK-niň iki sany işgäri geldi. Olar:

– Wladimir Ohotin, biz size iş kesendiklerine gynanýarys – diýdiler.

– Size azajyk gijiräk ýaly bolup görnenokmy? Meniň türmä gelen wagtymyň başlarynda siz nirdediňiz? – diýdim.

– Ol wagt biz size kömek edip bilmedik. Biz diňe şu wagt 190-3 madda boýunça iş kesilenleri aklamaga rugsat alyp bildik. Sizi we Gorýanini boşadyp bilýärler. Size möhletiniňiziň ahyryna çenli garaşmak gerek däl. Siziň bar etmeli zadyňyz Ýokary Sowetiň Prezidiumyna aklamagy haýyş edip hat ýazmak we geljekde munuň ýaly jenayaty etmejekdigiňize olary ynandyrmak.

Edilen gürrüňleriň hemmesi ýasamady. Olaryň biri žurnalda Turin plaşaniasy (plaşanisa – *ybadathana sözi* – tabydyň içine ýazylýan matanyň yüzüne çekilen Mesihniň keşbi) hakda okandygyny aýdyp başlady. Ol Mesih we Mukaddes Kitap hakdaky soraglary berip başlady we çyn ýürekden berlen jogaplary diňledi. Ýöne bu zatlaryň hemmesi duzakdy. Gürrüňlerimizden soň ol:

– Baryň, naharlanyň, soň ýene geliň. Men siziň bilen gürleşmek isleýärim.

Ýöne nahardan soň ol:

– Siz näme üçin arza ýazmaly dälmişiňiz? Şondan soň siz öýüňize gidip bilersiňiz.

Şeýtan şeýle hüjüm edýär. Şunuň ýaly ýagdaýlarda dogry hereket etmäge güýç bermegini sorap, men Hudaýa dileg etdim. Adam köp ýyllap Hudaýa wepaly bolubam, kyn pursatlarda Ondan yüz öwürüp bilýär. Siz hüşgär bolmalysyňyz we mydama ünsli bolmalysyňyz. Men oňa munuň ýaly arzany ýazyp bilmejekdigimi aýtdym.

– Nämä üçin ýazyp bilmeýärsiňiz? – diýip, ol sorady.

– Görýärsiňizmi, men bu ýerde jenaýatçy hökmünde däl-de, öz mesihilik garaýyşlarym üçin otyryn. Eger men mundan beýläk jenaýat etmejekdigim aýdylyan arza gol çeksem, onda bu jenaýat edendigimi aýtdygym bolýar. Bu günäni boýun almak bolýar. Ýöne men günäkär däl, men ýalan zady ýazyp biljek däl. Aldaw – günä bolýar ahyry. Eger siz meni boşatmak isleýän bolsaňyz, onda hiç hili şertsiz boşadyň.

– Diýmek, siz gol çekmeýärsiňiz-dä? – diýip, ol ýene sorady.

– Ýok, çekmeýärin.

– Beýle bolsa, gutardy. Sag boluň.

Şol agşam men Mihail bilen görüşdim. Olar bu taktikany onda-da ulanypdyrlar, emma ol hem, gol çekmeden boýun towlapdyr.

Bir aý geçeninden soň, meniň ýanyma prokuror geldi.

– Eýsem, siz aklama sorap, arza ýazmak islemeýärsiňizmi?

– Ýok, men etmedik jenaýatym üçin aklama sorap biljek däl – diýip, men düşündirdim.

– Aý, bu, umuman-a, aklama baradaky haýyş däl-de, geljekde jenaýat işine baş goşmajakdygyňyz hakdaky ýönekeý arza bolýar.

Indi olar şol bir zady, ýöne başga sözler bilen ýazmagymy isleýärdiler.

Soň edil boşamagymyň ön ýanynda ýolbaşçylar meni soňky gezek ýekşenbe günü işlemäge mejbur etjek boldular. Men boýun towlamagy dowam etdirdim, şonda olar meniň jerime izolýatorynda on üç gün oturmalydygymy aýtdylar. Birden olar özleriniň pikirini üýtgeden ýaly boldular.

– Bu size nämä gerek? Size işlemek gerek däl. Diňe iş ýere baryň-da, şol ýerde oturyň.

– Ýok, bu aldaw. Eger men iş ýere barsam, onda bu meniň işlemelidigimi aňladýar.

– Beýle bolsa, ýörün, saçaňyzy syrally. Siz jerime izolýatoryna gidýärsiňiz.

– Gulak asyň, saçymy syrmak nämä gerek? Meni on baş günden boşadýarlar – diýip, men olara ýatlatdym.

– Örän erbet. Eger siz göni oturmaşaňyz, eliňize gandal geýdirerler.

Şeýdip, olar meniň saçymy syrdylar-da, kamera alyp gitdiler. Men özümi 6-njy kamera salmaklaryny haýyş etdim, sebäbi Mihail şol ýerdedi. Garawul gapyny açdy, tussaglar: „Eý, bize indi gerek däl“ – diýip gygyryp başladylar.

Ýöne Mihail meni görende: „Baş üstüne, gir“ – diýdi.

Biz gujaklaşdyk we doga etdik. Men onuň horlananyny duýdum.

– Seret, olar meniň saçymy syrdylar, – diýip, men aýtdym.

– Gaýgy etme! Mukaddes Kitap Isanyň gyrkymçynyň öňündäki guzy ýaly bolandygyny aýdýar.

Biz bilelikde göni bir gün bolduk. Ýygnakda bolşy ýaly, her bir adamba dürli zehin bolar. Mihail mydama wagyz etmekde ýolbaşçy bolýardy, men bolsa – sazda. Beýleki tussaglar onuň wagzyny diňlediler, soň hem, bizden bile aýdym aýtmagymyzy haýyş etdiler.

Kamera sowuk hem çyglydy. Howasam gaty erbetdi. Tussaglar edil ýeňil neşe ýaly täsir edýän çefir gaýnadýardylar. Munuň üçin olar ýanýan zatlaryň hemmesini, köplenç hem, esgileri ýakýardylar. Şonuň üçin howa ýiti tüsseden doludy. Kameradaky beýleki tussaglar ýaşdylar, olar muňa çydap bilýärdiler, ýöne meniň başym aýlanýardy.

Poluň üsti açyk sementdi. Biziň ýorganymyz, düşegimiz, kurtkamyz we başgabymyz ýokdy. Meniň üstünde ýatar ýaly zadym ýokdy, diňe inçejik heňli oturgyçlar bardy. Adama dynç almak gerek, şonuň üçin men Mihailden niredi ýatjakdygymyzy soradym. Ol uzyn oturgyjyň üstünde ýatdy, beýleki tussaglarda – ogrularda bolsa, pola düşär ýaly, dürli esgileri we geýimleri bardy. Mesihi bolanym üçin men olardan ogurlan zatlaryny paýlaşmagy haýyş edip bilmedim.

Ilki menem Mihail ýaly, uzyn oturgyjyň üstünde ýatjak boldum, ýöne munuň ýaly ýerde nädip ýatjak? Men uzyn gijämi ondan ýykylmazlyga çalşyp ýatdym.

Ertesi gün Mihailiň bu kamerada bolmaly soňky günüdi, şonuň üçin beýleki tussaglar bizden soňky gezek bile aýdym aýtmagy haýyş etdiler. Mundan soň ikimiz hoşlaşdyk. Ol meniň möhletimiň gutarýanyny, şonuň üçin indi lagerde görüşmejekdigimizi bilýärdi. Ol boşadylan günüm meni garşy almak üçin geljek dostlarymy görmek üçin üçegini üstüne çykjakdygyna söz berdi.

Ertesi agşam men polda ýatmaga synanyşdym. Pol sowukdy, çygdy we mör-möjeklerden doludy. Iki sagatdan soň, men süňküne çenli üşedim. Arkam bilen böwreklerim şeýle bir agyrdy welin, ýerimden turmaly boldum. Şonuň üçin indiki on iki günde oturyp dynç almaga çalyşdym. Bu-da oňaýsyzdy, ýöne poldan gowudy.

Bir gezek meniň bilen görüşmek üçin izolýatora prokuror geldi.

– Ohotin, siz bu ýerde näme işleýärsiňiz? – diýip, ol sorady.

– Men bu ýerde ýekşenbe güni işlemändigim üçin otyryn.

Birden ol:

– Diýmek, siziň esasy aladaňyz dini kultlar baradaky sowet kanunyna tabyn bolmazlyk bolýar-da?

– Dogry. Meniň ýeke-täk aladam Hudaýyň Sözüne tabyn bolmakda we Oňa gulak asmakda jemlenen.

– Gowy. Bu meniň bilmek islän zadym.

Men onuň muny aýdanyna şatdym. Garşydaşlarymyz esasy wezipämiziň Hudaýyň Sözüni ýerine ýetirmekte jemlenýändigine düşünse gowy. Eger mesihi hökmünde bu biziň baş maksadymyz bolsa, onda güýçli, şatlykly we yeňişli bolarys. Eger adam Hudaýyň Sözüni ýerine ýetirmese, ol eglişik edýändir, ol ejiz bolar we utandyrylar.

Meniň soňky, hakykatdan kyn synagym ýekşenbe agşamy, jerime izolyatoryndaky soňky gijede boldy. Men uzyn oturgyjyň üstünde, ýykylmazlyk üçin ünsümi bir ýere jemläp ýatyrdym. Takmynan gije sagat üçlerde birnäçe tussag karseriň bir kemarasyndan gaçyp, yzlaryna esasy

Wladimir Ohotin türme lagerlerinde bolan wagtynda aýdym aýdýardy. Azatlyga çykanyndan soň, ol aýdym aýtmagyny dowam etdirýär, hora ýolbaşçylyk edýär we wagyz edýär.

lagere barypdyr. Olary tutup, yzlaryna jerime izolýatoryna alyp geldiler. Olaryň birini biziň kameramyza taşladylar, beýlekiler hem, ony tutup urup başladylar. Olar bolan kynçylyklar üçin ol jeza mynasyp diýip pikir etdiler. Men näme etmeli? Lagerde munuň ýaly ýagdaýlar bolýar, ýöne senden soň galan tussaglaryň näme edendiklerini sorasalar näme etmeli? Gowusy gözüňi ýumup uklan kişi bolmaly.

Ýöne bu ýagdaýda men nämendir bir zat etmelidigimi duýdum. Men doga edip, Hudaýdan güýç soradym. Soň men azajyk gymyldadym-da, edil şu wagtyk oýanan ýaly bolup ýerimden galdym. Galanlar urulýan adamdan yza çekildiler. Olar azajyk utanýan ýaly göründiler we menden nähili ýatanymy soradylar. Olar meniň bolan zady eşitmändigime göz ýetirmek isleýärdiler.

Sagat başde garawul geldi-de:

– Ohotin, gitmeli wagt boldy – diýdi.

Men dileg etmek üçin ellerimi gowşurdym.

– Eliňe näme boldy? – diýip, ol sorady.

– Men gitmezimden öň doga edýärin, soň hem, aýdym aýtmak isleýärin.

Men muny aýdanymda, ol gaharly göründi, ol maňa aýdym aýtmaga rugsat bermeli däl, ýöne töweregine seredende, beýleki garawullary görmedi, şonuň üçin:

– Bolýar, aýt – diýdi.

Men soňky aýdymymy aýtdym; soň ol meni garawullaryň binasyna alyp gitdi we häzir meni alyp gitjekdiklerini aýtdy. Men baraga barsam bolýanmydygyny soradym.

– Näme üçin? – diýip, ol sorady.

– Kurtkamy we telpegimi almak üçin, hatlarymy-da almak isleýärin.

Ol meni baraga alyp bardy. Hemmeler uklap ýatyrdylar, şonuň üçin men hiç kim bilen hoşlaşyp bilmedim. Garawul meni diýseň howlukdyrdy. Ol hatda maňa gyş köwşümi almaga-da mümkinçilik bermedi. Soň ol meni äkidilmäge garaşyp duran bir topar tussaglaryň ýanlaryna alyp bardy.

– Meni nirä geçirýärler? Meni on ikisine boşadýarlar – diýdim.

– Diňe otla münýärsiň-de, Krasnodara gidýärsiň. Şol ýerde bir gije türmede bolýarsyň, ertesi aňra äkiderler.

Men ertesi gün Krasnodarda boşadarlar öýtdüm. Men lageriň önünde meni garşy almak üçin aýalym eýýäm ýola düşendir diýip gynandym. Men

.....
Ohotiniň maşgalasyndakylarda hem sazçylyk zehini bar. Maşgala: „Meniň
üçin ýaşayyş – Mesihdir“ diýlip ýazylan hatyň önünde dur.
.....

ol lagere baranda, gaýgy etmezligi we meni Krasnodarda boşadýanlaryny bilmegini diläp doga etdim.

Bizi türme wagonyna mündürdiler. Biz Timoşewskä bardyk. Ol ýerde otly on iki sagat durdy, soň Noworossiýskä, soň hem Krasnodara bardyk. Bu wagtyň dowamynda bize iýmäge we içmäge hiç zat bermediler.

Ol ýere baranymyzdan soň, meni türmä alyp gitdiler. Janymyzyň duşmany bolan şeýtan bizi günä çekjek bolup yörşüne hiç haçan saklanmaýar. Meni podpolkownik çagyrdy-da:

– Siz gaýdyp ýalňyşlyk edip, türmä öwrülip gelmersiňiz diýip umyt edýäris – diýdi.

– Tussaglygymyň sebäbi ýalňyşlygym däl. Men bu ýerde öz garaýyşlarym üçin otýryn – diýip, men aýtdym.

Mesihi hökmünde biziň durmuşymyz hereket hem güýç bilen kesgitlenilmelidir. Eger töweregimizdäki adamlaryň pikiriniň ähmiýetiniň

ýokdygyny aýtsak, ýalňyşýandyrys. Beýle bolsa, näme üçin Mesih biziň dünýäniň ýagtylygydygmyzy, ýeriň duzudygmyzy, dagyň üstündäki şäheri gizläp bolmaýandygyny aýdýar?

Danyýeli bolgusyz adamlaryň göripçiligi we gybaty sebäpli, ýolbarsly çukura okladylar. Ýöne görripler ilki onuň döwlet jenaýatçysydygyny aýtmaly boldular. Ýöne Danyýel aglamadam, rehim edilmeginem soramady. Ýöne ol ýolbarsly çukura düşende, dyza çöküp doga etdi. Hudaý näme etdi? Ol Öz perişdesini ýolbarslaryň agzyny ýapmaga goýberdi. Ertir bilen Danyýeli goýberdiler, duşmanlaryny bolsa, çukura atdylar, ýöne olar özleriniň günäliklerine düşüňip gorkup gygyrdylar. Jenaýatçylara-da şeýle ediler. Ýöne eger siziň ýüregiňiz arassa bolsa, eger Hudaýyň önünde ýöreyän bolsaňyz, siz gorkmarsyňyz. Hudaý Öz perişdesini goýberer.

Stepan Germanýuk

Ýeriň aňry ujuna sürgünlik

Suda çenli meni türmede saklamadylar. Munuň deregine maňa öýde ýaşamaga rugsat etdiler, menem işlemegimi dowam etdim. Sülçi özüne gerek bolan wagtynda, meni soraga çagyryýardy. Oňa iş açmak kyndy, sebäbi maňa garşy hiç hili subutnamasy ýokdy. Ol diňe meniň ýygnagyň ýygmanyşyklarynda wagyz edenimi we adamlary ruhy galkynyşa çagyranymy görkezip bilýärdi. Biz sülçi bilen gürleşdik: ol jemleýji soraga meni çagyranynda, ýagny häkimiýet wekilleri meni tussag etmeli diýen karara gelenlerinde, muny duýdurjakdygyna söz berdi.

Bir gün iş telefony jyrlady.

– Stepan, bu gödek sesli adam ýene-de siziň bilen gürleşmek isleýär – diýip, bir işgärim meni çagyrdy.

Men trubkany alanymda, öz sülçim Kruçerowyň sesini tanadym.

– Stepan, meniň iş otagyma derrewjik geliň – diýip, ol aýtdy.

Stepan Germanýuk (1934-nji ý.d.) hoşhabar mesihî baptistleriň ýygnaqlar Birleşmesinde gulluk edeni we Woroşilowgradda hem-de Harkowda wagyz edeni üçin ony 1983-nji ýylda ikinji gezek tussag edenlerinde, kyrk dokuz ýaşyndady. Ruhy çopan Germanýuk 1986-njy ýylyň maýynda ikinji gezek oturyp çykanyndan soň, aýaly Ulýana öýünde ony garşy alyp bilmedi, sebäbi onuň özi tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesinde işläni üçin türmededi. Saglygynyň peselip barýany sebäpli, ony wagtyndan ön boşatdylar, 1987-nji ýylyň iýulynda bolsa, ol aradan çykdy.

– Men gürleşenimizden soň gaýdyp bilýärimmi? – diýip, men ondan soradym.

– Bu gezek hiç zady söz berip bilemok.

Men hemme zadyň gutarandygyna düşündim: meni türmä salýarlar. Men işdeşlerime indi özlerini görmejekdigimi aýtdym-da, olar bilen hoşlaşdym. Olaryň käbirleri agladylar.

Men derrew öýe bardym-da, aýalymy we çagalarymy bir ýere jemledim. Biz dyza çöküp, öz ýolumyzy Rebbiň ellerine tabşyrdyk. Şol wagt üç ýaşynda bolan iň kiçi çagamyz aglap: „Kaka, milisiýa gitme!“ diýip ýalbaryp başlady. Men geýmimi çalyşdym, käbir ýyly zatlarymy ýygnadym we kakadylan çörek aldym-da, aýalym bilen bile gitdim. Biz ol ýere baran badymyza, sülçi maňa tussag edilyändigim baradaky orderi görkezdi, soň hem, prokuroryň iş otagyna alyp gitdi. Döwlet aýyplaýjysy maňa öz işim boýunça materiallar içine salnan üç sany uly bukjany görkezdi.

– Stepan Germanýuk, – diýip, ol aýtdy, – men sizi gowy tanaýaryn. Maňa sizden gerek ýeke-täk zat – siziň dini işden ýüz öwürýändigizdir, menem bu bukjalary oda atýaryn-da, sizi goýberýäin.

– Men muňa söz berip biljek däl, – diýip, men jogap berdim, – men Rebbe gulluk etmegi bes edip biljek däl.

Ulyana ikimiz gözlerimiz ýaşly hoşlaşdyk. Men ony Rebbiň bizi terk etmejekdigini aýdyp köşeşdirdim. Şol wagtlar maddy ýagdaýymyz örän agyrdy. Biziň baş çagamyz kiçijikdi, bar pulumyz jaýyň gurluşygyna gidýärdi.

Meni milisiýa bölümünde alyp galanlarynda, kiçi inim Slawigi hem şol gün tussag edendiklerini bildim. Onuň bilen koridorda duşuşanymyzda, biz gujaklaşdyk we doga etmek üçin dyza çökdük. Nobatçy garawul bizi saklajagam bolmady. Soň bizi dürli kameralara alyp gitdiler.

Men suda garaşyp, kamerada otyrkam, DHK-niň işgärleri mende eksperiment geçirdiler. Olar meniň kamerama aklyndan azaşan adamy getirdiler. Ol uzak gün hümürdedi we baglanyşyksyz sözleri aýdyp gygyrdy, yöne beýleki tussaglar bilen menem oňa hiç hili üns bermedik. Ağsama golaý garawullar kameradan tussaglary çagyryp başladylar. Ilki biz dokuz sanydyk, soň ýedisini alyp gitdiler, şeýdip, biz diňe ikimiz – men we şol kemakyl adam galdyk. Men örän biynjalyk boldum. Beýlekiler kameradan çykanlaryndan soň, ol geýmini ýyrtyp, meniň ýanyma golaýlaşyp başlady. Ol guduzlan ýalydy, şonda men onuň özüme hüjüm

etjek bolýanyňy gördüm. Men doga edip başladym-da, oňa gaty ses bilen: „Isa Mesihiň adyndan buýruk berýärin, meniň ýanymdan aýry!“ diýdim.

Ol uzyn boýly güýçli adamdy, ýöne şobada ol yza çekildi. Birnäçe wagt geçeninden soň, ol ýene golaý gelip başlady, men ýene Isanyň ady bilen oňa yza çekilmäge buýruk berdim. Bu dört sagatlap dowam etdi. Men dartgynlydym we hüşgärdim hem şeýle janypkeşlik bilen doga edýärdim. Men ýekeje minutlygam gözümi ýumup bilmedim, sebäbi ol maňa topuljakdy. Soňrak men türme ýolbaşçylarynyň gapynyň seredilýän yerinden bu hereketleri synlap oturandygyny bildim. Olar meniň nähili hereket edýänimi barlamak üçin bu adam bilen önünden gürleşipdirler öýdýärin. Ýöne goranmak üçin birnäçe gezek Isa Mesihiň adyny aýdanymy hem-de kemakylyň ejizlöp burça çekilýänini görenlerinde, garawullar grip, yalaňaç bolan ol adamy alyp gitdiler.

Soň gowuja geýnen şlýapaly bir täsin başga bir adam kamera girdi-de, gaty sesi bilen sowet döwletini tankytлады. Soň ol meniň ýanyma gelip:

– Náme üçin sen hiç zat aýdaňok? – diýdi.

– Mukaddes Ýazgy bolsa, ähli ygtyýarlygyň Hudaýdandygyny anyk aýdýar. Mesihi hökmünde men döwlet hakda erbet zat aýdyp biljek däl – diýip, men jogap berdim.

Ýöne ol meni günüme goýman, döwleti tankytlamaga üznüksiz yrjak boldy. Daň atýança bu ýagdaý dowam etdi. Ýöne bu öňki aňşamkydan ep-esli aňsat boldy. Ertesi gün meni inimiň kamerasyna geçirdiler.

Kiçijik çagalarymyň mensiz galandyklary baradaky pikir meni gaýgylandyryýardy. Olaryň her biriniň Rebbi tanamagy we söýmegi meniň iň uly arzuwymdy. Inim ikimiz anna – adaty doga hem oraza – günlerinden başga-da, maşgalalarymyz üçin oraza tutmak we gyzgyn doga etmek üçin çarşenbäni hem goşmagy makul bildik.

Woroşilowgradyň sudunyň uly zalynda geçen sud, aslynda göz üçin edildi. Ýerli mekdeplerden we hünärmençilik mekdeplerinden mugallymlar gatnaşdy. Onuň içine girmek käbir mesihilere-de başartdy. Prokuror meni öz wagyzlarymy dini kultlar baradaky kanuny bozmak üçin örtgi etmekte aýypлады. Men özüme söz berlende, maňa garşy ýöňkelen aýyplamalaryň ýalandygyny we garşydaşdygyny görkezdim. Ýöne aýyplama täzedan seretmäge ýa-da meniň sözlerimiň hakykatmydygyny anyklamaga hiç hili synanyşygam edilmedi. Munuň deregine kazylar arakesme yglan etdiler. (Ýöne bu arakesme däl. Olara goragy güýçlendirmek üçin

köpräk wagt gerek bolupdy). Mundan soň, aýalym yzyna zala salnan ýeke-täk mesihi bolupdy.

Slawik ikimiz aklawçy almakdan ýüz öwürdik. Biz Hudaýyň Sözünden köp aýatlary getirip, özümizi özbaşdak goradyk. Sud gidip duran wagtynda, biz oraza tutdyk, bu penşenbe hem anna günleridi – Rebbimiziň görgi gören günleridi. Anna günü günortandan soň, hemmeleri zala saldylar-da, hökümi okadylar: meni dört ýarym ýyl lagere we üç ýyl sürgünlige höküm etdiler, Slawigi bolsa, dört ýyl lagere, iki ýyl hem sürgünlige höküm etdiler.

Mesihiler derrew gülleri oklap başladylar. Men öz oturan gözenegimden geçen gülleri aljak boldum, emma garawul meniň ýakamdan tutup, elimden gülleri çekip aldy-da, meni yz tarapky gapydan süýrüp äkitdi. Men hatda öz sumkamy we kurtkany alyp yetişmedim, milisiýa olary soň maňa getirip bermelidi. Şol wagt kimdir biri girilýän gapyny ýapdy-da, dostlarymyz türme furgonynyň ýanynda bize duşup bilmezleri ýaly, olary içerde galdyrdylar, ýöne biz olaryň: „Isa üçin ýaşamak“ diýen aýdymy aýdanyny eşitdik. Ol aýdym ajaýyp bolup ýaňlandy.

Meni Petrowskdaky 24-nji lagere iberdiler. Ol ýerde meni diýseň gowy garşy aldylar! Dostum Pawel Rytikow ol ýerde eýýäm bolup ýördi, özem ädik ussasy bolup işleýärdi. Ol maňa iýmit berdi we meniň bilen salamlaşmaklary üçin lagerdäki mesihileriň hemmesi bilen duşuşygy gurnady. Onda kiçijik Hoş Habar bardy. Biz indiki baş aýyň dowamynda Hudaýyň Sözüni okamak we öwrenmek üçin duşuşdyk. Paweliň gitmeli günü gelende, men ony gidip bilen ýerime çenli ýöräp ugratdym. Men dostlarymyzyň uly toparynyň haýadyň aňry tarapynda oňa gülli garaşyp durandyklaryny gördüm. Lageriň ýolbaşçylary biziň dostlarymyzyň şeýle köpdüğine haýran galdylar!

DHK-niň işgärleri hatda türmede-de meni günüme goýmadylar. Dört ýyldan gowrak wagtlap olar meniň bilen dil tapjak boldular. Mysal üçin, men azajyk wagtlap, lageriň kiçijik otagynda işledim: blankalary doldurdym we işçilere gurallaryny eltip berdim. Inim Slawik bilen başga-da iki sany mesihi hem, şu lagerdediler. Arakesme wagtynda biz gysgajyk gürleşmek we doga etmek üçin şol jaýjagazda duşuşýardyk. Bir gezek lageriň dolandyryjysy bilen adaty geýimdäki bir adam gelip, boýag soradylar. Munuň üçin maňa lageriň başlygyndan buýrugyň gerekdigini aýdanymda, adaty geýimdäki adam otagyň içine ünsli göz aýlady-da, ony

gözleri bilen ölçedi. Olaryň gidenine takmynan bir sagat geçeninden soň, men daşary çykyp, töweregime göz aýlamalydygymy duýdum. Men jaýyň töweregine aýlandym, şonda şol iki adamyň üçekdedigini gördüm. Men içeri gaýdyp girdim, ýöne tiz wagtdan ýokarymda aýak seslerini eşitdim. Günortanlyk naharyndan soň men ýaşrak bir tussagdan üçege çykyp, ol ýerde näme bardygyny görmegini haýyş etdim. Ol üçekde deşik ýasap, oňa mikrofon salyp goýandyklaryny, ondan şnuryň çykyp duranyny aýtdy. Şondan soň biz diýýän zadymyza ünsli bolduk.

Başga bir gezek meni lageriň başlygynyň iş otagyna çagyrdylar. Men otaga girenimde, meni DHK-niň podpolkownigi Romaşka harby geýimde garşy aldy. Ol meniň bilen salamlaşmak üçin öňe süýşdi-de, maňa elini uzatdy, soň hem:

– Salam, Stepan! – diýdi.

– Tussag bilen elleşip görüşmeklik – düzgüne garşy bolýar – diýip, men ýerimden gozganman aýtdym.

– Diýýäniňiz näme? Muny ýatdan çykaryň!

– Ýok, bu gadagan – diýip, men jogap berdim.

Ol oturdy, meni-de oturmaga çagyrdy. Onuň oturgyjynyň aňyrsynda ýol torbasy durdy, men ondaky iýmitleri görer ýaly, ol ony çalaja açyp goýupdyr.

– Şeýlelikde, Stepan, ýagdaýlaryňyz nähili? – diýip, ol aýtdy.

– Iwan Romaşka, siziň näme üçin bu ýere geleniňizi men bilýärin. Siz meniň ejizlän ejizlemänimi görmäge geldiňiz. Ilki siz maňa berk jeza berýärsiňiz, indi bolsa, bir sumka iýmit alyp, meniň ejizleýşimi we siziň elniizi gysyp: „Haýyş edýärin, maňa bu ýerden çykмага kömek ediň!“ diýmegimi görmek üçin gelyärsiňiz. Meni günüme goýuň. Sizden kömek alanyndan, türmede ölenim gowy.

Käwagt bizi barlamak üçin DHK-niň agentleri duýdansyz gelyärdiler. Olar maňa gowy iş berendikleri üçin lageriň ýolbaşçylaryny tankytlaýardylar we meni has agyr işe bellemeklerini talap edýärdiler. Bir gezek meni tussaglaryň smola eredýän ýerine işe geçirdiler. Ol ýerdäki tüsse zäherlidi, ýöne men bu işi-de özleşdirdim, aýdymlar aýdyp, gowy işlemäge çalyşýardym. Başlyk meniň işleýşimi görmek üçin birnäçe gezek geldi, ahyr soňunda hem, meni has aňsadrak işe geçirdi.

Bir gezek 24-nji lagerde has şatlykly waka boldy. Bu waka biziň lagerimizdäki syýasy ateist, örän ruhdan düşen, sustupes adam bilen

baglanyşyklydy. Ol özüniň bar boş wagtyňy durmuşyň ebedi manysyny gözläp kitap okamak bilen geçirýärdi. Mende onuň bilen Hudaý, Mesih we janynyň halas bolmasy hakda gürleşmäge köp mümkinçiligim bolýardy. Bir gün ol howluda maňa duş gelip: „Stepan, haýyş edýäriň, maňa kömek ediň. Men doga etmek isleýäriň!“ – diýdi. Biz boş duran ussahana girdik, soň ol dyza çökdi-de, aglap başlady. Ol öz günälerini bagyşlamagyny haýyş edip, Hudaýa dileg edip başlady. Men onuň tobasynyň hakykydygyny gördüm. Şol agşam men beýleki mesihilere bu adamyň toba edenini aýtdym. Biz örän begendik! Ony tizara boşadýardylar. Soňrak men onuň imanda berk durandygy baradaky habary aldym.

Möhletimiň ahyryna çenli, meni sürgüne ugratmazlaryndan öň, DHK-niň agentleri meni bilen gürleşmek üçin lagere gelip başladylar. Bir gün meni göni işden çagyrdylar, şonuň üçin mende hatda elimi ýuwmaga-da mümkinçilik bolmady. Men iş otagyna girenimde, iki agent meni bilen salamlaşmak üçin ellerini uzatdylar.

– Bagyşlaň, ýöne siziň görşüňiz ýaly, meniň ellerim hapa. Men şu wagtyk işden geldim – diýdim.

– Bu şeýlemi? Eger elleriňiz arassa bolan bolsa, siz biziň elimizi gysardyňyzmy? – diýip, olar soradylar.

– Yok, men size arassa elimem uzatmazdym – diýip, men boýun aldym.

– Bolýar, iň bolmanda siz ýuregiňizdäkini aýdýarsyňyz.

– Siz kim? – diýip, men soradym.

– Biz ýöne bir siziň bilen gürleşmäge gelen adamlar.

– Eger men siziň kimdigiňizi bilmesem, onda siz bilen gürleşmeýäriň.

Men gitjek bolup yzma öwrüldim.

Şol wagt olar maňa şahadatnamalaryny görkezdiler. Olaryň biri DHK-niň maýory Kiýewden gelen Fesunenkody, beýlekisi, uluragy, DHK-niň polkownigi, Worosilowgraddan gelen Iwan Wolynýukdy. Gürründeşligimiziň dowamynda olar hoşhabarçy mesihi baptistleriň Bütinsoýuz birleşmesi bilen hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaqlar Birleşmesini birikdirmek üçin işleýändiglerini, olaryň umumy işiniň halkara derejesindäki ähli dini denominasiýalary birikdirmekden ybaratdygyny düşündirdiler.

– Eger ýygnaqlaryň hemmesi bir bolup birigip bilýän bolsalar, onda kimdir birine özüni „baptist“ ýa-da „prawoslaw“ diýip atlandyrmak nämä gerek? – diýip, olar soradylar-da, biziň hemmämize birikmäge kömek etmek isleýändiglerini aýtdylar.

– Men entek tussag, meniñ üç ýylym galdy. Bu meseleler bilen hiç hili umumy zadym ýok. Ýöne siz meniñ şahsy pikirimi bilmek isleýän bolsaňyz, onda men şonuň ýaly soýuzlaryň bolmagyna düýbünden garşy – diýip aýtdym.

Soň olar meniñ maşgalam hakda we şeýle köp ýylyň dowamynda çagalarymyň mensiz oňmaly bolýandyklarynyň gaýgyly zatdygy hakda gürrüň edip başladylar. Olar meniñ azatlygymyň özleri bilen işleşjek işleşmejekdigime baglydygyny aýtdylar. Ýöne men olara hiç zadyň bagly dældigini, durmuşymda hemme zadyň Hudaýyň belleýşi ýaly bolandygyny, maşgalamyň aladasyny Hudaýyň edendigini we zerur bolan zatlaryň hemmesi bilen üpjün edendigini aýdyp jogap berdim. Ahyrynda men olardan hiç hili kömek almajakdygymy aýtdym. Soň olar gtdiler.

Möhletimiň gutarmagyna bir gün galanda, meni görmäge aýalym geldi, bize gysgajyk wagtlyk duşuşmaga rugsat etdiler. Men Ulyana özümi sürgüne Habarowsk ülkesine, öýümüzden juda uzaga, ugradýandyklaryny aýtdym. Ol maňa ýolda iýer ýaly iýmit getiripdir, soň biz hoşlaşdyk.

Beyleki tussaglar maňa hoşlaşyk aňşamyny gurnadylar. Adamlaryň köpüsi meni gowy tanaýardylar, şol sebäpden hem, maňa gowy gatnaşykdadylar. Men olaryň köpüsi bilen Hudaý hakda gürrüň edipdim. Indi hoşlaşjak wagtym hem, olara ýene wagyz etdim we olardan eden gürrüňlerimizi ýatdan çykarmazlyklaryny haýyş etdim. „Bolýar, Germanýuk, biz ýatda saklarys, ýöne biz indi sen ýaly adama düş gelmeris“ – diýip, olar aýtdylar. Men gaýdanymdan köp wagt geçmänkä, Rebbiň olaryň ýanyna Makeýewkadan bolan wagyzçy Aleksandr Krugowyhy iberendigini soňrak bildim.

Men sürgün edilen ýerime çenli baryş şertimiň nähili boljakdygyny anyk bilmeýärdim, ýöne ýoluň aňsat bolmajakdygyny bilýärdim. Men mamlala bolup çyktdym. Etap Woroşilowgrad türmesinden başlandy-da, müň kilometr gündogarda Amurdaky Nikolayewskde tamamlandy. Men dokuz sany agyr türmeden geçdim, yüzlerçe tussaglar bilen köp türme wagonlarynda syýahat etdim, Sowet Soýuzynyň kän territoriýasyndan geçdim we her hili zorluklaryň we kynçylyklaryň şaýady boldum.

Otlularda garawullar dört adama niýetlenen böleklerde on ýediden ýigirmä çenli tussagy salýardylar. Türmelerde bize ýola juda az iýmit – kiçijik duzlanan balyk bilen bir döwüm gara çörek berýärdiler. Tussaglar adatça platformalarda oturyp, bir gezekde bar iýmitini iýýärdiler, soň hem, üç günläp aç gidýärdiler.

Etap edilme meniň üçin mydamalyk ýatda galyjy boldy, sebäbi bu örän eýmenç zat bolsa-da, munuň ýaly syýahat Hudaýyň ak patasyndan doly boldy. Ýolda Hudaý barada köp gowy gürrüňleri berip bildim. Adamlar Hudaý hakda örän gyzyklanyp diňleýärdiler.

Birinji türme Worosilowgrad türmesi boldy. Ol ýigrenjidi, bitden, beýleki mör-möjeklerden we hapadan doludy. Men onda, öz „öýümdäki türmede“ birnäçe gün boldum, soň otluda Harkowa ugratdylar. Harkowyň türmesinde bize Worosilowgrad türmesinde edilen zatlardan nägile boldular. Bize dezinfeksiýa geçirdiler, soň köne tranzit kamera ýerleşdirdiler.

Dişsiz tussag Ýana duş gelenim ýadyma düşýär. Ol türmede ýigirmi ýedi ýyl oturdy. Soňky gezek oturanda, ol gaçmaga synanyşypdyr, munuň netijesinde hem, ýene birnäçe ýyla höküm edilipdir. Ýan hiç zada ynanmajardy. Ýöne men oňa Deržawiniň „Hudaý“ diýen goşgusyny okap berenimde, ol örän ünsli diňledi, gözlerine bolsa, ýaş aýlandy.

– Men hiç kime we hiç zada gulak asmajaryn, men hiç kime ynanmajaryn, ýöne, ine, sen öz Hudaý hakedaky goşgyň bilen gelip, nähilidir bir ýol bilen ýüregime täsir etdiň – diýip, ol aýtdy.

Ýan birnäçe günläp meniň ýanymda boldy, emma soň bizi aýyrdylar-da, dürli ugurlara ugratdylar. Oňa soň näme bolanyňy men bilemok. Şonuň ýaly adamlary görseň gynanýarsyň we nähilidir bir ýol bilen ruhdan düşme uçudynyň gyrasyndan saklanyňy duýanyňdan soň, olar bilen aýrylyşanyňa gynanýarsyň.

Harkowda alty-ýedi gün saklanlaryndan soň, meni Swerdlowska iberdiler, ol ýerde örän ullakan hem eýmenç türme bardy. Otluda geçiren birnäçe gijämiziň dowamynda biz ýatyp bilmedik. Türmä baranymyzdan soň bolsa, bizi adaty kamera däl-de, kiçijik, demir bilen örtülen kamera ýerleşdirdiler. Tussaglar bizi alyp gitmeklerini talap edip başladylar, ýöne türmede işleýän aýallaryň biri: „Gulak asyň, oglanlar, siz gowusy ýeriňizde galyň, bu ýerde örän ogurlyk kän, siziň bar zadyňyzy alarlar. Mundan başga-da, sizi bu gün agşam alyp gidýärler“ diýdi.

Bizi çalaja ýylysy bolan çorba bilen naharladylar, şeýdip, birneme güýjümize geldik. Şol agşam bizi otluda ýene nirädir bir ýere ugratdylar.

Indiki türme Nowosibirsk türmesidi. Ol ýerde, meniň pikirime görä, eslije arassady. Bizi naharladylar-da, Krasnoýarska çenli ýolda iýer ýaly zady ýanymyzda-da berdiler.

Krasnoýarskdaky türme köneje agaç binady. Bizi ýerzemin bölümde ýerleşdirdiler-de, düşege meňzeş bir zat berdiler. Men öz düşegimiň üstünde näçe adamyň ölendigini bilemok, ýöne ondan hiç zat galmadyr diýen ýalydy. Soň bizi polunda we diwarlarynda gatap galan gan yzlary bolan kamera saldylar. Bu ýerde adam urandyklary, hatda öldürendikleri hem görnüp durdy. Bir gije meni ölüme höküm edilenleriň kamerasyna saldylar. Ol ýerdäki oturgyçlar pola betonlanyp goýlandy, pol demirdendi. Agyr demir gözenek kiçijik äpişgäni ýapyp durdy. Bu garaňky, eziji ýerdi.

Krasnoýarskda bolanymdan soň, meni Irkutsk türmesine ugratdylar. Men ol ýeriň ýigrenji ýagdaýyny doly görnüşde kynlyk bilen suratlandyryp biljek. Türme – bu üç gatly binady. Ol ýerde bir gatdan beýlekisine geçjek bolsaň, edil ýangynçynyň başgançaklaryndan ýörän ýaly edip, metal başgançaklardan ýöremeli bolýardy. Irkutska baranymyzda doly tapdan düşendigimiz sebäpli, biz derrew garawullar yzymyzdan gapyny ýapan batlaryna krowadymyza özümizi goýberdik. Ýöne uklamazymyzdan önürti, tussaglar düşekleriň tikinlerinden mör-möjekleriň çogup çykyp, rehimsizlik bilen çakyandyklary sebäpli gygyrysyp hem-de böküp turusyp başladylar. Olar nähilidir bir gan sorujylar bolup, bizi agşamlyk nahary edinmekçi bolupdylar. Biz birnäçe çüýşe gap tapyp, gijämiň galan bölegini şol tomzajyklary çöpläp geçirdik.

Ertesi gün irden biz garawullara bizi başga ýere geçirýänçäler, iýmít iýmekden ýüz öwürýändigimizi aýtdyk. Biz näme sebäpden bizi bu ýigrenji kamera ýerleşdirendiklerini soradyk. Türme lukmanyny çagyrdylar. Ol bolsa: „Aldamaňyzy bes ediň! Bu ýerde hiç hili mör-möjek ýok“ – diýdi. Subutnama hökmünde biz oňa gijesi bilen çöplän tomzajyklarymyzy görkezdik. Ol öz gözlerine kynlyk bilen ynandy, soň bizi derrew başga ýere geçirdiler, geýimlerimiziň hemmesini bolsa gyzgyna tutdular.

Irkutska gelyärkäk ýolda men Leningraddan bolan syýasy tussag Ýegor Dawydowa duş geldim. Ol diýseň gowy adamdy. Men ondan hiç haçan erbet söz eşitmedim. Ol maňa örän ysnyşdy, hatda gijesine-de maňa golaý ýatýardy. Ol, hakykatdanam, adamlara gowy gatnaşykda we beýleki tussaglardan tapawutlanýardy. Dawydowa on ýyl iş kesipdiler. Ol biziň jemgyýetimiz bilen diýseň gyzyklandy we mesihiler hakda köpräk bilmek isledi. Men oňa syýasy göreşiň hiç ýere alyp barmajakdygyny subut etmäge çalyşdym. Men oňa Hudaý bilen ýakynan tanyşmagy teklip etdim-de, adam Hudaýy tananda, onuň näme üçin ýaşamalydygyny

hem-de näme ugrunda söweşmelidigini bilýänini aýtdym. Biz Irkutskda aýrylyşdyk, bu ýerde ol sürgüne galdy. Ýegor diňe bir meniň bilen gatnaşyk saklamak we sürgünlikden hat ýazmak bilen çäklenmän, eýsem, maşgalama men hakdaky täzelikleri-de habar berýärdi.

Irkutskda azajyk bolanymyzdan soň, bizi Habarowska alyp gitdiler. Ol ýerdäki türme-de örän erbetdi. Ýöne „gowy türme“ diýen düşünje-de barmy? Ýöne bu ýerde haýsydyr bir sebäbe görä, bizi ertesi gün daňdana çenli barlamadylar. Biziň hemmämizi ullakan bir kamera saldylar-da, düýbünden garawulsyz goýdular. Ýekeje garawulam bizi barlamady. Şol gije gören zorluklarymy men suratlandyrmaga çalyşjagam däl!

Habarowskdaky türmeden meni gandally alyp gaýtdylar. Garawullar meni Amurdaky Nikolaýewskä uçarda alyp gitjekdiklerini aýtdylar-da, hiç kim bilen gürleşmeli däl digimi, töwerege seretmeli däl digimi, umuman, hiç zat etmeli däl digimi, diňe elim gandally üsmüm oturmalydygymy duýdurdylar. Olar meni AN-24, ýolagçy uçaryna, mündürenlerinde beýleki ýolagçylar maňa seretdiler. Men solgun reňkli hem ýadawdym, mundan başga-da, syýahat eden döwrümde sakalymam ösüpdi. Iki esger meniň yzymda, ikisi-de öňümde oturdylar, içeri işler Ministriliginden bolan ofiser meniň ýanymda oturdy.

Men Nikolaýewskdäki türmä baranymda, gyzgyn garşy aldylar. Olar maňa gowuja balyk çorba bilen, adatça türmede berilýän ýürekbulandyryjy ýarym çig bir zady däl-de, hakyky çörek berdiler. Ol ýerdäki türme kiçidi, elbetde nahary näçe az adama bişirseler, ol şonça-da gowy bolýardy. Ýerim örän ýakymlydy, hatda ýakymly ysam gelyärdi. Men ol ýerde iki gün dync alyp bildim. Soň meni Çumikana sürgünlige ugradýandyklaryny aýtdylar.

„Çumikan nämekä? Ýeriň bir ujundaky näbelli bir kiçijik obajykdyr“ – diýip pikir etdim. Ýöne men ol ýere ugramaga taýýardym.

Nikolaýewskden bolan Mihail Sidow atly syýasy tussag meniň bilen syýahat edip ýördi. Bizi kiçijik AN-2 uçaryna garawulsyz mündürdiler. Uçar Tugura gonanda, biz ondan düşdük, ýöne töwerekde milisiýa ýokdy. Özümi mydama milisiýanyň idip ýörmegine endik edinenimiz sebäpli, ony görmändigimiz üçin birhili aljyradyk.

– Belki, bizi düşürmeli däl ýere düşürendirler? – diýip, Mihail çaklady.

Biz näme etmelidigimizi bilmän, aeroportyň daşyny aýlandyk. Biz birden kimdir biri bizi tutup, gaçmaga synanyşyk etmekde aýyplar diýip gaýgy edýärdik. Ahyrsoňy biz dispetçeriň ýanyna bardyk.

– Siz geldiňizmi, oğlanlar – diýip, ol ýylgyrdy, – bu sürgünleriň obasy. Bu ýerde kimdir biriniň sizi garşy alaryna garaşmaň. Bu ýerde awtobus ýöremeýär, oba bolsa, bu ýerden dört km. uzaklykda ýerleşýär, şol sebäpden hem, siz pyýada gitmeli bolýarsyňyz. Obadaky milisiýa bölümine baryň, biz bolsa, siziň işiňizi ol ýere goýbereris.

Biz ýene daşary çykdyk, ol ýerde şemal güýjeýärdi. Töwerekde diňe birnäçe kiçik hem gýşaran agaç bardy. Biz bu ýerde mydama sowuk, gar syrgynynyň bolýandygyny we gar tupanynyň turýandygyny eşitdik.

Elbetde, men sürgünligiň göwün açma boljagyna garaşmaýardym. Ýöne Mukaddes Kitap: „... (siz) maňa garşy ýamanlyk etdiňiz, ýöne Hudaý muny ýagşylyga öwürdi“ diýýär. Şonuň üçin men telpegimi çykaryp sesli doga etdim: „Ýer we onuň üstündäki zatlaryň hemmesi Hudaýyňkydyr, şonuň üçin eger bu ýerde haýsydyr bir adamlar ýaşayan bolsa, eger iň bolmanda bir adam ýaşayan bolsa, onda menem ýaşap bilerin. Men Seni şu ýerde şöhratlandyrarın, Rebbim“.

Mihail ikimiz oba tarapa gidip başladyk, ýöne ol juda üşedi, şol sebäpden hem, ýele garşy durup bilmedi. Men oňa öz telpegim bilen güpbimi berdim, şeýdip, ikimiz oba tarap ýoly bile dowam etdirdik. Biz oba baranymyzda, köçelerde köp sanly itleri gördük, adamdan it köpdi.

Çumikan – bu ýeriň aňry ujundaky kiçik obady. Bu ýere diňe uçarly ýa-da tomusda azyk bilen kömür getirýän baržalaryň birinde baryp bolýar. Oba Uda derýasynyň Ohot deňzine guýýan ýerinde ýerleşýär. Bu oba Habarowsk ülkesiniň kenar ýakasynda ýerleşýär. Ondan aňra gidere ýer ýok. Men öz möhletimi geçiren lagerimden alty mün km-den gowrak uzaklykdadym. Bu diýseň içgysgynç ýerdi.

Mihail ikimiz ahyrsoňy oba girenimizde, doňduk diýen ýalydyk. Biz milisiýa bölümine bardyk-da, gelendigimizi aýtdyk. Milisiýanyň başlygy:

– Bolýar, şu ýerde azajyk garaşyň. Işiňiz gelende, men siz bilen gürläşerin – diýdi.

Soň ol maňa duýdurdy:

– Bu ýerde wagyz ederin diýip pikir etme. Biz muňa ýol bermeris. Biz örän berk tutýarys.

– Bu ýere sürgün edilmekden-de berk nähili jezany siz maňa berip bilersiňiz? – diýip, men soradym. – Ýa-da siz meni günorta goýbermegiň pikirini edýärsiňizmi? Men garaýyşlarym we çagyryşym boýunça wagyzçy. Şonuň üçin men wagyz ederin.

Ýöne men soňrak duýduryş bermegiň onuň işdigine düşündim.

Dokumentlerimiz geleninden soň, milisiýanyň başlygy bize iş berdi-de goýberdi. Mundan soň biz ýerli bölüme bardyk. Ol ýerde iki sany aýal stoluň başynda bir zat ýazyp otyrdy. Men olaryň biriniň ýanyna baryp, özümiň mesihidigimi, Hudaýa ynanýan adamdygymy, meni imanym üçin sürgün edendiklerini aýtdym. Otagdakylaryň hemmesi başlaryny galdyryp, meni ünsli diňläp başladylar. Bu olar üçin täze bir zatdy. Oba döräli bari, onuň taryhynda bu ýere hiç haçan mesihileri sürgüne goýbermändirler.

Meni obadaky umumy ýaşaýyş jaýynda ýerleşdirdiler. Bu ýer diýseň ýigrenji ýerdi, hemmeler serhoşdylar. Bir adamyň aýlygyny alan badyna, dükana gidip, arak bilen iýer ýaly zat satyn alýandygyny gürrüň berdiler. Ol aşa köp içip, özüni bilmeyärdi, özüne gelende bolsa, ýene içýärdi. Bu ýagdaý pul gutaryança dowam etdi. Umumy ýaşaýyş jaýyndaky ýagdaý şeýledi – jylawsyz günä we ýigrenji serhoşlukdy.

Ol ýerde Mihaili goýup, men umumy ýaşaýyş jaýynda galmazlygy karar edindim. Men edara gaýdyp bardym-da, aýallardan maňa kimdir biriniň öýünde bir otag tapyp bermegi haýyş etdim. Biz bir gapydan beýlekisine bardyk, emma meni hiç kim almak islemedi – olaryň hemmesi sürgün edilen adamlardan gorkýardylar. Ahyrsoňy biz bir garry mordwin aýalyň öýüne bardyk-da, ondan meni öýüne almagyny haýyş etdik.

– Ýok! – diýip, ol jogap berdi.

– Mama, gulak asyň, men Hudaýa ynanýan adam. Maňa öýüňizde galmaga rugsat ediň. Men size kömek ederin. Siz ökünmersiňiz.

– Aý, bolýar-da, – diýip, ol aýtdy, – Hudaýa ynanýanyň üçin men seni alaýyn. Ýöne bu gün däl, dört günden soň gel. Men saňa ýer taýýarlajak.

Soň men myhmanhanada ýerleşdim. Soň men umumy ýaşaýyş jaýyna Mihaili görmäge bardym. Men onuň öz krowadynda egrelip titröp oturanyny gördüm.

– Olar meni bu ýere öldürmäge getiripdirler. Men bu ýerde asla ýaşap bilemok. Örän sowuk, iýere-de zat ýok. Men öljegimi bilýärin – diýip, ol aýtdy.

– Ýok, sen ölmersiň. Saňa näçeräk pul berdiler? – diýip, men ondan soradym.

– On rubl.

– Bolýar, ýör meniň bilen.

Biz dükana bardyk. Men oňa dört ýarym rubla elektropeç satyn aldym. Soň makaron, gury süýt, çorba üçin azyk, bir sany çörek we birnäçe zatlary satyn aldym. Biz umumy ýaşayş jaýyna bardyk-da, makaronly çorba bişirdik. Çorbanyň ysy otaga ýaýranda, ol ruhlandy. Ruhlanmak we ýaşamagy dowam etdirmek üçin adama köp zat gerek däl!

Birnäçe günden soň, men garry aýalyň öýüne göçdüm. Ol maňa krowadam taýýarlapdyr. Men krowadyň ýanynda dyza çökdüm-de, maňa bu ýerde ýaşamaga mümkinçilik bereni üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdim.

Men öýe aýalyma hat ýazdym-da, Çumikandaky ýagdaýlary, bu ýerde ýeterlik iýmit tapmagyň kyndygyny, şeýle hem, ony üç ýyllap, sürgünligimiň ahyryna çenli, görüp bilmejekdigimi, sebäbi onuň bu ýere gelip bilmejekdigini ýazdym. Men noýabrda hat ýazdym, dekabrdan bolsa, meniň ajaýyp aýalym Çumikana geldi. Ol Lidiýa Winsiň ýanyna baryp, meniň nirededigimi gürrüň beripdir we oňa hatymy okadypdyr.

„Ulyana, haýal etmän onuň ýanyna git – diýip, ol maslahat beripdir. – Başgalaryň diýjek zatlarynyň we näme pikir etjekdikleriniň aladasyny etme, gitseň, özüň görersiň“. Şeýdip, aýalym uçara münüp, meni görmäge geldi.

Aeroportdan maňa aýalymyň gelendigini habar berdiler, ýöne men ol ýere gidip bilmedim, sebäbi biz güýçli syrgynyň merkezindedik, hemme zat garyň astyndady. Iş ýerimden maşyny haýyş edip aldym-da, aeroporta Ulyananyň zyndan geldim. Biz garry mamanyň öýüne giren badymyza, derrew Hudaýa minnetdarlyk bildirmek üçin dyza çökdük. Ulyana maňa: „Sen meni bu ýerde görmejekdigiňi ýazypsyň, ýöne, ine, men iki aýdan soň bu ýere geldim!“ – diýdi. Dört günden soň ol ýazda bu ýere göçüp gelmegi berk ýüregine düwüp, öýe gitdi.

Mundan soň durmuşym öňküsi ýaly dowam etdi. Meniň öýümiň eýesi serhoşlugyň ýesiridi. Ol üç işde işläp, aýda baş ýüz rubla çenli gazanýardy-da, gazanjynyň hemmesini içgä sarp edýärdi. Men onuň öýüne gelenimden soň, oňa içmegi bes etmegini ýalbaryp haýyş etdim. Onuň dostlary gelmegini bes etdiler, soň ol: „Serediň, meniň öýümde mukaddes ýaşayar“ – diýýärdi.

Köp wagt geçmänkä hemme zat üýtgäp başlady. Men hemme zady ýuwdum we arassaladym-da, öýi tertibe saldym. Men şeýle hem, onuň üçin tagamly ukrain naharlaryny bişirdim. Meniň kömek edýändigimi görüp, ol menden hatda jaý üçin kireýem almady. Dostlarym maňa iýmitli sowgatlary köp goýberýärdiler, şonuň üçin, Hudaýa şükür, ikimiz gowy ýaşardyk.

Täze 1978-nji ýylyň aprelinde aýalym bilen çagalarym Çumikana geldiler. Ýolbaşçylar bize özümize jaý bermäge söz berdiler. Bu wagt men eýýäm baş hasapçy bolup işleýärdim. Meniň inspektorym maňa diýseň gowy gatnaşykdaýy, ol meniň gowy ýeri almagym üçin alada edýärdi.

Ýöne ýerli partiýa komitetiniň işgärleri meniň jaý alanymy bilip, meni ondan çykarma kararyna gelipdirler. Aýalym gyzlarym bilen eýýäm tuty-da asypdylar we biz doga edip, jaýa ak pata beripdik, ýöne gözegçilik ediji gelip, bizi ondan çykardy. Olar bizi köneje alakaly jaýa ýerleşdirdiler. Ýöne biz ol ýere goşlarymyzy geçirdik-de, olaryň üstünde oturdyk-da, gitarany alyp, Hudaýa öwgüler aýdyp, Ony şöhratlandyrdyk. Hemmämiz ruhabelentdik, sebäbi biziň aladamyzy Hudaýyň etjekdigini bilýärdik.

Mundan köp wagt geçmänkä, men öz başlygymdan tokaýyň gyrasyndaky kiçijik bir jaýy segsen rubla satyn almada rugsat aldym. Mundan soň ol jaýy rejelemek üçin işçileri ugratdy, biz birnäçe otag gurduk, şeýdip, bir aýdan soň jaýymyz owadan göründi. Biz Hudaýy şöhratlandyrdyk. Ýerli komitetiň başlygy öý hakda esidende: „Serediň, bu baptist bizi ýene aldady. Onuň üçin hatda bu ýerem jennet“ – diýipdir.

Men öýüň gapdalynda kiçiräk bakja-da ekdim. Men daşlaryň içinde kartoşka ekdim, sebäbi tomsuň diňe iki ay dowam edýän ýeri bolan Uzak Gündogarda ol diňe şeýdip gögerip bilýärdi. Gün daşlary gyzdyrýar, kartoşka-da azajyk gyşygrak bolsa-da, ösýär. Ol bize bir gyşa ýetýärdi.

Tiz wagtdan biz goňsuçlykda ýaşaýan bir maşgala bilen dostlaşdyk. Men olara ýygy-ýygýdan barýardym, şonda maşgalanyň kakasynyň köp ýyl mundan ozal Hoş Habary wagyz edeni üçin wepat bolandygyny bildim. Men, şeýle hem, olaryň goňşy Bogorodskoýe obasynda sürgünde bolan mesihi Ýewgeniý Rodoslawowy tanaýandyklaryny-da bildim. Onuň şaýatlyklarynyň kömegi bilen maşgalanyň birnäçe agzasy Rebbe gelipdir. Şeýle-de bolsa, iň uly doganlary Ilýa örän keýir bolup, uzak wagtlap Mesihi kabul etmekden ýüz öwrükdir. Görüp otursak, onuň aýaly ýerli oba edarasynnda işleýän eken. Men oba ýaňy gelip, mesihidigimi aýdanymda, ol öýüne baryp adamsyna:

– Şol mesihini bu ýere biziň üçin goýberen bolsalar gerek – diýipdir.

Ilýa derrew:

– Sen näme üçin ony çagyrmadyň? – diýip sorapdyr, ýöne soň: – Aý, bolýar-da, onuň bilen nädip hem bolsa, duşuşjagymyza ynanýaryn – diýipdir.

Ondan köp wagt geçmänkä, men olara duşdum, sebäbi meniň öýünde ýaşan garry mamam olar bilen tanyşdy. Bir gezek olar onuň öýüne myhmançylyga gelenlerinde, mende olar bilen birnäçe sagatlap gürleşmäge mümkinçiligim bolupdy. Soňy bilen men olara köp barýardym, olar hem, bize gelyärdiler. Ilýa balykçydy, onuň aýaly bolsa, sowatlydy – ykdsadyýetçi hem hasapçydy. Köp ýyllaryň dowamynda ol adamsynyň Rebbe gelmegine ýol bermezlige çalşypdyr, emma häzir ol adamsyny toba gelmäge we gutulýş almaga itýärdi! Olar nähili agladylar we biz Rebbe nähili şatlandyk!

Biziň Çumikandaky ýygnağymyz diýseň gowudy. Kāwagt ýekşenbe günleri ýygnaşyşyklarymyz ertirden aғsаma çenli dowam edýärdi. Biz uzakly gün aýdym aýdyp, Hudaýy şöhratlandyryýardyk. Men adamlary iýmtildireme zadym bolar ýaly, dogada we Sözde wagtymy köp geçirýärdim. Biz mydama ýygnaşygy doga etmekden başlaýardyk. Her ýygnaşykdа biz Köne Ähtden birnäçe bap we Tāze Ähtden birnäçe bap okaýardyk-da, бүтін Mukaddes Kitaby geçmäge synaşýardyk. Gyzlarymyz Liliya bilen Olga ýygnaşyşyklara işjeň gatnaşýardylar, olar gitara çalýardylar, bizem aýdym aýdýardyk. Kiçi çagalarymyz bolsa, goşgy okaýardylar. Biz ýygnaşyşyklarymyzda örän köp aýdym aýdýardyk, sebäbi täze halas bolan adamlara dogrudanam aýdym aýtmagyň gerekdigine düşünýärdik. Bizde elde ýazylan gowy aýdym kitaplary bardy, şonuň üçin biz wagtyň nähili geçýänini bilmän, sagatlap aýdym aýdýardyk. Men ýerde haçan hem bolsa bir wagt ýene şunuň ýaly gatnaşykda bolarys diýip pikir etmeýärim.

Biz Ilýa bilen aýalyny okatdyk. Tomus gelende bolsa, men olary deňiziň ýanyndaky kölün sowuk şor suwunda çokundyrdym. Şol suwda çokundyrma gullugyna Reb diýseň gowy ak pata berdi. Belki, bu şu gazaply sebitde kimdir biriniň haçan hem bolsa bir wagt suwda çokundyrylan ilkinji gezegidir, adamlaryň Rebbe ynanýanyna şaýatlyk eden we Oña öz durmuşyny tabşyran birinji ýagdaýdyr. Biz uly baýramçylyk gurnadyk we üýtgeşik tagamlary taýýarladyk. Men olara ellerimi goýup doga etdim. Soň biz Rebbiň aғsamyny geçirdik. Biziň öýümüzde, аýратnam, bagyşlama alan bu adamlaryň ýүрекlerinde, şatlyk şeýle uly boldy. Wepaly imanlylar bolan Ilýanyň ene-atasynyň eden dogalary jogapsyz galmady.

Biziň maşgalamyz Ilýa we onuň aýaly bilen köp wagtyny geçirýärdi we biz olaryň ruhy taýdan gün-günden ösýändiklerini görýärdik. Olaryň kiçi ogullary Tolik biziň çagalarymyz bilen dostlaşdy-da, olardan köp zatlary

öwrendi. Biz şunuň ýaly gatnaşyklardan uly lezzet alýardy, ýöne biziň tizara aýrylyşmaly bolýandygymyzy bilýärdik.

Bu wagt ýerli hökümet wekilleri biz sebäpli biynjalyk bolup başlapdylar. Ýerli partiýa komitetiniň başlygy meni iş otagyna çagyryp, biziň indi duşuşmaly dăldigimizi aýtdy. Ol: „Siz gowusy seresap boluň, ýogsam, biz siziň aladaňyzy edersiz“ – diýip duýdurdy.

Men onuň bilen asuda gürleşdim-de, hiç hili haýbatdan gorkmaýandygymy we wagyz etmegimi dowam etdirjekdigimi, sebäbi Hudaýyň isleginiň şeýledigini aýtdym.

Mundan köp wagt geçmänkä, meni milisiýa bölümüne çagyrdylar. Ol ýerde, samyr derisini gözleýän ýaly edip, meniň öýümi dökmäge berlen orderi görkezdiler. (Ýurduň şu böleginde köp adamlar samyr awlaýardylar-da, derilerini satýardylar). Men olara öýi dököp bilýändiglerini aýtdym, ýöne başga bir zat gözleýändiglerini bilýärdim. Men öýe gaýdyp geldim-de, biziň öýümüzizi döjekdiklerini çagalara aýtdym, şonuň üçin biz bilelikde dyza çöküp munuň üçin doga etdik. Tiz wagtdan dört sany milisioner geldi-de, öýi dököp başladylar. Olar mesihi edebiýatlaryny tapanlarynda, olary alyp gitmek üçin aýryp goýdular.

– Muny alyp gitmän, bu samyryňky däl ahry – diýip, men aýtdym.

– Biz barybir alýarys, – diýip, olar jogap berdiler.

Şonda men prokuror bilen duşuşmagy talap edip başladym. Olar bir milisioneri prokuroryň yzyndan goýberdiler. Ol gelende bolsa, gynanýan görnüşi:

– Men bu barada hiç zat bilmeýärim. Men hiç haçan munuň ýaly işe duş gelip görmedim. Men Birýukow bilen gürleşerin – diýdi.

(Birýukow DHK-niň wekilidi. Bu kiçijik obada meni bu ýere sürgün edýänçäler, DHK-niň işgäri bolmandyr, ýöne meniň Çumikana gelenime iki-üç aý geçeninden soň, DHK-niň işgäri Gennadiý Birýukowy bu oba iberdiler. Ol meni gürleşmek üçin bary-ýogy birnäçe gezek çagyrdy, ýöne esasan hem, daşymdan meni synlady).

Indi prokuroram:

– Men bu zatlardan habarly däl. Birýukow bilen maslahatlaşaryn-da, onuň diýenini ederin – diýdi.

Birnäçe minutdan soň ol gaýdyp geldi-de:

– Hudaýy ýatladýan zatlaryň hemmesini almaly. Biz barlarys-da, hemmesini soň gaýtaryp bereris – diýdi.

Şeýle-de bolsa, Hudaý bize ak pata bermegini dowam etdirdi. Biz çagalar bilen her hepdede Mukaddes Kitapdan bir baby ýat tutma kararyna geldik. Çarşenbe günleri biziň maşgalamyz mydama oraza tutýardy, çagalaram her neneň ýagdaý bolanda-da, çarşenbe günü mydama ýygnanyşygyň bolýandygyny, bir hepdede öwrenen aýadyňy aýdyp bermelidigini bilýärdiler. Kāwagt biz kitaba seredýärdik, ýöne adatça baplary, aýratynam, Işayadan, Ýakubyň hem Petrusyň hatlaryndan baplary ýat tutýardyk.

Biz çagalar bilen deňziň kenaryna gezelenç etmegi we mōwç urýan suwlary ýa-da dymma ýyldyzlary synlamagy gowy görýärdik. Uzak Gündogaryň asmany örän üýtgeşik. Ukrainada asman diýseň beýikde, ýyldyzlar hem, örän kiçik ýaly bolup görünýärdi, emma bu ýerde ýyldyzlar örän uly ýalydy, olara seredip gözüň doýmaýardy. Köplenç gijelerine biz ýyldyzlary görmäge çykýardyk-da: „Eý, asman! Sen nähili ajaýyp, sen Hudaýyň söýgüsiniň şöhlelenmesisiň“ – diýen aýdymy aýdýardyk.

Bizde bu ýerde şaýatlyk galdyrmaga uly islegimiz bardy. Bir Pesah gününde daňdan sagat dördte daşary çykyp: „Gulak as, Çumikan! Mesih ölümden direldi!“ diýip gygyranym ýadyma düşýär. Elbetde, kâbir adamlar beýlekilere seredende, biziň bilen has köp gyzyklanýardylar. Milisionerleriň we ýerli ýolbaşçylaryň aýallary aýratyn gyzyklanma bildirýärdiler. Men olara „Ölümden soň ýaşaýş barmy?“ – diýen kiçik kitaby okamaga berdim. Men olara başga usullar bilen hem şaýatlyk etdim. Men ilki öýünde ýaşan garryma şaýatlyk etmäge çalyşdym, emma onuň özi-de, entegem, çagalary-da serhoşlygyň we azgynçylygyň gullarydylar.

Meniň maşgalam hiç haçan, hatda şol uzakdaky obada-da, özüni ýalňyz duýmaýardy. Bize Zakarpatýeden, Kawkazdan, Murmanskdan we Merkezi Russiýadan, Sibirde, Uraldan we Aziýadan adamlar hat ýazýardylar. Ýurdumyzda biziň hat almaýan ýekeje-de küňjimiz yokdy. Biz özüme hat ýazan her bir adama, iň bolmanda gysgajyk sözler bilen, jogap ýazmaga çalyşýardyk. Men lagerdekām, alan hatlarymyň hemmesine jogap bermek mümkin dāldi, şonuň üçin sürgünlikdekām her bir hat ýazana jogap bermegi önümde maksat edip goýdum. Şol hatlary almaklyk nähili gudratly ak pata bolupdy! Moskwadaky, Odessadaky, Harkowdaky, Kiyewdāki we öz şäherimiz bolan Worosilowgraddaky mesihi dostlarymyzyň ýaşaýşyny bilmeklik nähili gowudy!

Meniň sürgünlik möhletim 1980-nji ýylyň iýunynda gutardy. Maňa pasportymy berdiler, biz goşlarymyzy barza ýükledik-de, ýüzüp gitmäge

taýýarlandyk. Hatda başlygymam bizi ugratmaga geldi. Biz onuň bilen dostlaşypdyk, men onuň bilen Hudaý hakda köp gürrüň edýärdim. Barža ýöremäge taýýar bolanda, men paluba çykyp, Hudaýa doga etdim. Men bu oba üçin Oňa minnetdarlyk bildirdim we Onuň bu ýerde-de ak patasynyň bolmagyny diledim, şeýle hem, bu ýerde ýaşar ýaly ýer bereni we aladamy edeni üçin minnetdarlyk bildirdim. Mundan soň men, belki, bu ýeri hiç haçan görmejekdigime düşüňip, Çumikan bilen hoşlaşdym.

Sürgünligiň üç ýyly geçdi. Men näme öwrendim? Men durmuşymda bolup geçýän zatlaryň hemmesinden, her bir türme möhletimden we her bir ýaşan jaýymdan sapak almaga çalyşýaryn. Ol ýerde, Çumikanda, Mezmurda (62:8): „Eý halk, her wagt Oňa bil bagla, ýüregiňi Oňa dök, Hudaý bize penadyr“ diýlip aýdylyşy ýaly, Reb maňa mydama Özüne umyt baglamagy öwretdi. Dogrudanam, ol ýerde bizde ýeterlik iýmitimiz bardy, şeýle hem, gerek zatlarymyzyň hemmesi bardy. Biz Hudaýyň üznüksiz aladasyny we üpjün etmesini gördük.

Çumikanda bolan wagtymyzda, Rebbe öwrülen adamlary şol ýerdäki sowuk suwda ýak çokundyranymyz iň uly şatlyk bolupdy. Olaryň: „Bu ýere şu maşgalany ibereniň üçin sag bol, Rebhim!“ diýenini eşitmeklik biziň üçin örän gymmatly bolupdy. Dogrudanam, Hudaý bizi iberdi, bizem öz etmeli işimizi ýerine ýetirdik. Biz Onuň islegini ýerine ýetirdik we ähli ýagdaýlarda Hudaýa ynanmalydygyny sapak edindik, sebäbi hiç hili ýagdaýa seretmezden Ol mydama biziň bilendir.

Hatda taýgada-da, temperaturanyň -45°C çenli düşýän we käwagt ýeliň sagatda segsen km. ýetip, adamlary ýýkýan we jaýlaryň üçeklerini goparyan ýerinde-de, Hudaý biziň bilen boldy. Gar tupany çendenaşa gazaply bolany üçin, öz öýümizi tapyp bilmeris öýdüp gorkup daşary çykyp bilmedik wagtymyzda-da, Ol biziň bilen boldy. Birnäçe günün dowamynda öýe gelip bilmändigleri sebäpli, çagalar mekdepe galmaly bolanlarynda-da, Ol biziň bilen boldy. Şunuň ýaly ýerdäki durmuş adamyň ýüregini ýumşak hem rehimdar edýär. Duş gelen tupanlarymyzyň hemmesiniň, ýaşaýş ýerimizi üýtgetmelerimiziň hemmesiniň we jaý gözlemelerimiziň hemmesiniň Ol tarapyndan biziň üçin önünden taýýarlanylyp goýlandygy üçin Hudaýa şükür. Hatda diňe şu sebäp üçin hem, biz Hudaýa minnetdarlyk bildirmelidiris, hemme zat üçin Oňa minnetdarlyk bildirmelidiris.

Sürgünlik – bu Hudaýdan nämedir bir zady öwrenmek isleýän adam üçin örän gowy mekdepdur. Bütün ýer ýüzi Onuňkydyr! Hemme zat –

wadalar, ylhamlar we adamlar Hudaýyňkydyr! Biz ewenkleriň, ýakutlaryň, tunguslaryň, nanaýslaryň arasynda ýaşadyk. Bu milletler ýok bolup baryan halklardyr, olar Hudaýy tanaman heläk bolýarlar. Ýöne Hudaý maňa olaryň arasynda ýaşamaga, olar bilen gürleşmäge we olara Rebbiň adyny ýetirmäge mümkinçilik berdi.

Türmelerde we sürgünlikde Hudaýa gulluk edip ýörkäm, käwagt: „Indi Hudaý meni Özüne gulluk etmegim üçin nirä ibererkä? Gudratygüýçli meni ýene nirede ulanarka?“ – diýip gyzyklanýardym. Men Çumikandakam, wagty gelende, nirä gitmelidigini Hudaýyň görkezmegini sorap dileg edýärdim. Aýalym zatlarymyzyň hemmesini satypdy, şonuň üçin öňki ýaşan şäherimize gaýdyp barara ýerimiz ýokdy. Çagalarymyz eýýäm ulalypdy, olara gowy ýaşlar topary, sazy we hory bolan ýygnakda bolmak gerekdi. Biz Harkowa gitme kararyna geldik.

Biz Harkow welaýatyna baranymyzda, gullukçylar bizi gyzgyn garşy aldylar. Olar menden öňki gullugym hakda soradylar, soň meni welaýat mejlisine we ýerli ýygnagyň ýolbaşçylygyna goşdular. Meniň bütün maşgalam hoş habar gullugyna çekildi. Çagalarymyzam örän sagdyn, gowy bolan Dergaýow ýygnagyň agzalary boldular. Olaryň diýseň gowy, örän tejribeli Wiktor Moşa atly uly ruhy çopany bardy. Şol wagt ol imany üçin eýýäm üç gezek türmede oturyp çykyppy, häzir bolsa, eýýäm dördünji gezek türmede otyr.

Ýerli häkimiýet ilkibaşdan duşmançylykly boldular. Biziň ol ýerde ýerleşenimize köp wagt geçmänkä, olar ýygnanyşygy bozup girdiler-de, meni on baş günlük tussag etdiler. 1981-nji ýylyň ahyryna çenli men ýygnanyşyga baranym üçin dört gezek on baş günlük tussaglykda bolup çykdy. Soň olar maňa garşy täze jenaýat işini taýýarlap başladylar. 1983-nji ýylyň 8-nji maýynda men ýygnanyşygyň boljak ýerine barýarkam, köçäniň gapdaldaky burçdan iki sany erkek kişi ylgap çykdy-da, meni tutdy. Olar meniň portfelimi garsa aldylar-da, DHK-niň şahadatnamasyny görkezdiler, soň maşyna itip salyp, nirädir bir ýere alyp gitdiler.

Kameramda men öz dostum Pawel Rytikowyň düşnükli edip hapa diwara Mukaddes Kitapdan ýazan – Ylham 2:10 we Korintoslylar 10:31 – iki aýadyny görüp begendim. Men onuň bilen bile bir welaýatyň ýygnaklarynda Rebbe gulluk edipdik, bizi ozalam bile tussag edipdiler. Men ony martda tussag edendiklerini bilýärdim, ýöne ol meniňem bu ýerdedigimi bilmeýärdi. Indi men onuň hem şu türmededigini bilýärdim.

Meni „üçlük“ kamerasyna bellediler-de, koridor bilen alyp gitdiler. Men gidip barýarkam, önde başga bir tussagy gördüm. Golaýrak baranymda, men onuň Pawel Rytikowdygyny gördüm.

Biz derrew gürleşdik, sebäbi bizi islendik pursatda aýyrmaklary mümkindi. Ýöne garawullar bizi ýerzemin bölüme alyp bardylar-da, bir kamera saldylar. Biz gapydan girenimizde, Pawel meniň aýagyma basdy-da, kamerada şugulçynyň bardygyny duýdurdy, şonuň üçin gürleşende seresap bolmak gerekdi. Biz, esasan hem, gezelenç edilýän howla çykanymyzda gürleşýärdik. Biz, şeýle hem, bile doga edýärdik. Üç gün diýseň tiz geçdi, soň Paweli suda alyp gitdiler, şondan soň men ony görmedim.

Men bu kamerada galdym. Ol yerde men beýleki tussaglara Hudaý hakda gürrüň berip bilýärdim. Hiç kim sözümi bölmeýärdi we meni saklajak bolmaýardy. Alty hepdäniň dowamynda men olara Köne Ähtden bilen zatlarymyň hemmesini, şol sanda Mesih baradaky pygamberliklerem, gürrüň berdim. Soň men Rebbiň durmuşy we haça çüýlenmesi hakda gürrüň berdim. Käbir tussaglar çagalar öýlerinde ulalypdylar, şonuň üçin Hudaý hakda hiç haçan hem eşitmändirler, şonuň üçin bu zatlar olar üçin täzelikdi. Her gezek men Hudaý hakda gürrüň edenimde, beýleki altı ýa-da ýedi tussag ünsli diňleýärdi, soň hem, eşiden zatlarynyň hemmesi hakda pikir alyşýardylar.

Meniň işime seredilen wagtynda, ýolbaşçylar meni soraga seýrek çagyryýardy. Galyberse-de, näme maksat bilen çagyrsynlar? Meni Ukrainanyň Jenaýat kodeksiniň 187-nji maddasyny bozmakda – sowet döwleti we jemgyýeti hakda bilgesleşýin gybat ýaýratmagyň pikirini etmekte aýyplapdylar. Ýöne olarda maňa garşy hiç hili subutnama ýokdy.

Pesahyň ön ýanynda men entegem kameradadym. Baýramçylygyň deregine gaýgyladym. Ýüregimde hasrat bilen möhürlenen daş ýatyrdy, ýöne men juda sustupes dâldim. Men muňa taýýardym, sebäbi islendik pursatda özümi tussag etjekdiklerini bilýärdim. Ertesi gün ýygnakdaky dostlarymyň hemmesi irki ýygnanyşykdan soň türmä geldiler. Şeýdip, möhür çym-pytrak boldy, daş hem, gabryň agzyndan aýryldy. Meniň dostlarym geldi! Men olaryň aýdym aýdyşlaryny eşitdim, kameramýň äpişgesinden olary görüp bildim. Olar şeýle bir köpdüler welin, milisionerler biynjalyk bolup başladylar we şol günün özünde meni başga türmä geçirdiler.

Şeýdip, jahankeşdeligiň we tussaglygyň ikinji möhleti başlandy. Meni üç ýyllyk berk režime höküm etdiler. Ýöne men ruhumda duşmanlarymyzyň

.....

Stepan we Ul'jana German'yuklar gyzlary Lili'ya bilen Iwan Horewiñ 1987-nji ýylyñ maý aýynda bolan toýunda. Iwanyñ ejesi sag tarapda dur. Ul'jananyñ ýagdaýy juda erbetleşenden soñ, ony mart aýynda türmeden boşatdylar. 3-nji iýulda ol aşgazan düwüninden öldi.

.....

entek kanagatlanmandyklaryny duýdum. Meni azatlykdan mahrum edenleri, aýalymdan we çagalarymdan jyda düşürenleri olara ýeterlik däl di. Olar başga bir nejisligi taýýarlap, ony tapdan düşen, syrkaw görgüli aýalym Ul'janany tussag etmek bilen amala aşyrdylar.

Ul'janany ogullarymyzy mekdebe alyp barýarka tutup alyp gidýärler. Milisi'ya ony Harkowda ýygnak geçirmekde ýalandan aýyplap, otludan düşürüp alyp galypdyr. Ilki oña on baş gün beripdirler. Çagalarymyz bu barada maña hatlarynda ýazdylar. Soñ sud ony Ukrainanyñ Jenayät kodeksiniñ 187 we 138-nji maddalarynda aýyplapdyr. Çagalarymyz diýseñ gynandylar. Olar özleriniñ ejesine garşy yönkelen töhmetlere we ýigrenji ýalana zordan döz geldiler hem-de onuñ saglygyny juda gaýgy etdiler. Şol gussaly hem umytsyz ýagdaýda olar maña: „Kaka, indi ejemem seniñ bolýan ýerinde bolup ýör“ – diýip ýazdylar.

Şeýlelikde, aýalym tussaglykdady, çagalarym bolsa, ýeke galdylar. Ateizm örän zalym zat. *Ateistler indi näme ederküler?* Ateizm kimdir birine näme tekliپ edip biler? Olar ene-atanyñ ikisiniñ türmä salyp, çagalaryny ýeke goýup, biziñ maşgalamyzda tejribe geçip gör di.

Ýöne, Hudaýa şükür, bu wagtdan öň çagalarymyzyň hemmesi ýygnaq agzalary bolupdylar. Biz gaýgylary ýüreklerimizdäki rahatlyk bilen kabul etdik, sebäbi Hudaý biziň çagalarymyzyň aladasyňy rehimdarlyk bilen etdi we olary Özüne tarap öwürdi. Olar Mesihi eýýäm kabul edipdiler, şonuň üçin biz diňe bir ejir çekmän, eýsem parahatlyk bilen ölüp hem bilýärdik. Çagalar Hudaýy tanaýarlar; çagalar gutulýş alan!

Ýöne indi biziň öýümüz boş hem ümsümdi. Ozal bile gürrüň edýändigimiz, aýdym aýdýandygymyz, aglaýandygymyz we şatlanýandygymyz sebäpli gije sagat bire, ikä çenli ýatman oturýanymyz üçin şadyýan hem hereketli bolan öý boşdy. Gyzymyz Liliýa ol ýerde hasrat çekip ýeke galdy. Kāwagt gyşda örän sowuk bolýardy, şonuň üçin ol gowy ýyladylmaýan jaýda ýatmaly bolýardy.

Şu ýerde meniň şeýle ejiz hem syrkaw aýalymyň tussag edilmegine ýol bereni üçin Hudaýdan öýkelän wagtymyň hem bolandygyny ýatlamalydyryn. Iki günläp diýen ýaly, ýüregim örän garaňky hem howsalaly boldy. Ýöne soň men akylyma aýlandym-da, Rebbe ýüzlenip doga edip hem aglap başladym: „Yalbarýaryn, ony Senden köprak söýýärim diýip pikir edenim üçin meni bagyşla. Onuň üçin men Golgotada ölmedim, ýa Reb, *Sen* öldün“. Reb hem meniň dogama jogap berdi. Aýalymyň tussag edileni üçin hasrat çekýän bolsam-da, hiç haçan munuň ýaly sustupeslige düşmedim, sebäbi Hudaýyň ony nähili gowy görýänini bilýärdim. Hudaý bize näme berse, şony hem, Onuň elinden kabul etmelidiris.

Meniň möhletim tamamlanyp, öýe gaýdyp baranymda, çagalarymy ýygnaý, haýal etmän, göni aýalymyň saklanylýan lagerine gitdim. Men ony bir ýarym ýyldan bäri görmedik bolsam-da, gysga wagtlaýyn duşuşyk bermeklerini haýyş etdim, emma nobatçy aýal etmedi. Soň men lageriň gözegçisinden bary-ýogy baş minut görüşmegimizi, meniň azatlyga çykanymy we öýe gaýdyp baranymy görüp, aýalymyň köşeşmegini haýyş etdim. Gözegçi aýal bu zatlaryň hemmesiniň meniň günämdigini, aýalymy we çagalarymy heläk edendigimi, Ulyana meniň ýüzümi-de görmez ýaly, bu ýerden ýok bolmalydygymyzy aýdyp gygyryp başlady. Men bu zatlaryň hemmesini asudalyk bilen diňledim, soň hem, bary-ýogy birnäçe minut görüşmäge rugsat bermegini ondan haýyş etdim. Ahyrsoňy ol aýalymyň işine seretdi-de, bize tizara üç günlük duşuşmaga rugsat berip bolýandygyny gördi.

„Bolýar, size duşuşyk bermek bolýar, ýöne bu gün däl. Ýigriminji iýulda geliň. Hâzir bolsa, şu ýerden ýok boluň!“

Men azatlyga çykanymdan soň, synag möhletindedigim sebäpli, milisiýa bölümüne baryp, duşuşyga rugsatnama almalydym. Ol ýerde gitmek üçin maňa belli bir ugry berdiler. 20-nji iýulda çagalar bilen birazrajyk iýmit alyp, lagere gitdik. DHK-niň işgärleri eýýäm ol ýerdediler. Çagalarym olary tanadylar, sebäbi olar suda gatnaşypdyrlar. Milisiýanyň olara habar berendigi we meniň gitjek ýolumyň ugruny aýdandyklary göze görünüp durdy. Olaryň garawullaryň biri bilen gürleşip durandyklaryny biz gördük. Bizi barlanlarynda bolsa, şol garawul goşlarymyzyň hemmesini diýseň ünsli barlady-da, hatda konwertleri-de açdylar, plita şokoladlary-da açdylar. Olar biziň haýsydyr bir edebiyaty geçirmäge synanyşmagymyzdan örän gorkýardylar, şonuň üçin hemme zady açyp gördüler.

Bizi duşuşyk otagyna alyp bardylar. Aýalymy alyp gelenlerinde bolsa, biz onuň daşky keşbini görüp, aňk bolup galdyk. Men hiç haçan adam, hatda lagerde-de, beýle horlanar diýip pikir etmeýärdim. Soňky gezek men ony lagere zyymdan baranda, bir ýarym ýyl mundan ozal, görüpdim. Şonda ol 80 kg-dy, özem etli-ganlydy. Indi ol 40kg. çenli horlanypdy, elleri bilen aýaklary edil taýak ýalydy. Ol örän ejizdi we gürrüňleşmekdenem ýadaýardy, ýöne onuň şahdi açykdy we güýçlüdi! Biz ony özüne getirmek üçin köp iýmit getiripdik, ýöne bu wagtyň içinde näme kömek edip biljek? Biz gujaklaşdyk, agladyk we Hudaýa Onuň bizi alyp gelen ýollary hem-de mydama ýanymyzdalygy, aladamyzy edýäni üçin minnetdarlyk bildirmek üçin hemmämiz dyza çökdük.

Biz baranymyzda, men güýjüne getirmek üçin Ulyana peýdaly nahar bişirdim. Ol lageriň iýmitini iýip bilmeýärdi. Lagerde bolan her bir adam ol ýerdäki iýmitiň nähili erbetdigini bilýändir. Olar şüläni we çorbany ýürekbulandyryjy, ýagly, ýarymy çüýrän azyklardan taýýarlaýardylar. Ony doly sagdyn bolan adam zordan siňdirýärdi. Syrkaw adam ony asla iýip bilmeýärdi. Aýalymyň aşgazanynda agyr keseli bardy. Oňa maýyp derejesini bermegini we ýörite berhiz bellemegini haýyş edip, ýolbaşçylara köp yüz tutduk. Lageriň lukmanlary bize oňa ýörite dereje berendiklerini, ýöne her gezek DHK-niň bu işe goşulyp, ol derejäni aýyryandygyny aýtdylar.

Biz duşuşygymyz wagtynda Rebbiň Aşşamyny hem bile ýatladyk. Rebbiň görgülerini we ölümünü ýatlamagymyz hemmämiz üçin aýratyn

pursat boldy. Biziň bilelikde bolan iki günümüz derrew geçip gitdi. Biz hoşlaşan wagtymyzda, Ulýana bizi gujaklady we ruhlandyrdy. Ol biynjalyk bolmaly däldigimizi, hemmämizi Rebbiň aman saklajakdygyny aýtdy.

Iki aýdan soň, Ulýana bilen gysgajyk duşuşmaklyga bize rugsat berdiler. Biz lagere 10.00-da bardyk, ýöne 13.00 çenli Ulýana bilen görüşmäge rugsat bermediler, sebäbi duşuşyk otagynda ýörite taýýarlygy görme bilen meşgullanýardylar. Bizi ondan aýra saklaýan aýnanyň iki tarapy-da reňklenendi, şol sebäpden hem, biri-birimizi zordan görüp bilýärdik. Gözegçiniň oturan ýerindäki aýna ol ýerde kimiň oturanyny görüp bolmaz ýaly, ekran bilen ýapylandy. Beýleki otaglar boş bolsa-da, bizi ol ýere salmadylar. Ulýana edil geçen gezekkisi ýaly hordy, ýöne ol indi ýörände, diwara ýapyşmaly bolýardy.

Biz baryp gaýdanymyzdan soň, aýalymy keselhana salypdyrlar-da, her hili dermanlary sanjypdyrlar. Ondan köp wagt geçmänkä-de, ony ýene lagere goýberipdirler. Şeýdibem, oňa maýyp derejesini bermediler.

Bizi yzarlaýjylaryň aýalymy türmede tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesiniň agzasy bolany sebäpli saklaýanlaryny anyk bilýärdim. Eger ol bu gulluga gatnaşmadyk bolsa, onda ony öňräk azatlyga çykaryp boljak

Hökümet tarapyndan kynçylyklaryň bardygyna we üznüksiz azar bermeleriň bardygyna seretmezden Stepan Germanýuk wagyz etmegini dowam etdirýär.

ekendiklerini ýygnakdaky dostlarymyzyň birnäçesi bilipdir. Mysal üçin, Krymdan bolan wagyzçy Pýotr Şohany DHK-niň işgärleri „gürründeşlige“ çagyranlarynda, ol gürründeşlik wagtynda olardan:

– Siz näme üçin Germanýugy saklap otýrsyňyz? Näme üçin ony goýbermeýärsiňiz? – diýip sorapdyr.

– Biz ony bireýýäm goýbererdik, ýöne tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesiniň agzasy – diýip, olar jogap beripdirler.

Ýöne, Hudaýa şükür, men muňa begenip biljek, sebäbi bu ýagdaýda Şawul bilen Dawudyň taryhy bilen paralleli görýäris. Mukaddes Ýazgynyň hiç ýerinde Dawudyň Şawuldan gorkandygy aýdylmaýar. Gaýtam Şawul Dawutdan gorkdy. Şawul patyşady, ol Dawudy yzarlady. Emma Dawut gorkmady, sebäbi Hudaý onuň bilendi. Biziň günlerimizde-de, ýagdaýlaryň edil şonuň ýalylygyna galýany üçin Hudaýa şükür. Hudaýyň biziň bilen bolýandygy üçin biz ýeňşe ynamlydyrys.

P.S. 1987-nji ýylyň 25-nji martynda garaşylmadyk ýagdaýda azatlyga çykanlarynda, Ulyana Germanýugyň ýagdaýy erbetleşmegini dowam etdirdi. Şol ýylyň maýynda ol öz gyzy Liliýa bilen Iwan Horewiň toýuna gatnaşyp bildi. Ýöne 3-nji iýulda Ulyana Germanýuk aşgazan düwüninden aradan çykdy. Iki gün geçenden soň bolan jaýlama çäresine dürli şäherlerden mesihi doganlar geldiler-de, onuň Hudaýa wepaly bolandygyna şaýatlyk etdiler.

Zinaida Wilçinskaýa

Tussag mama

Tussag edilmezimiň ön ýanynda men ýolumda ejir çekmeli boljakdygymy, türmä düşjekdigimi duýdum. Şonuň üçin özümi ýygy-ýygdydan barlaýardym. Öýde ýaşanymda, dok hem ýyly geýinýän wagtymda, özümden: „Birden milisiýa maşyny gelip, meni tussag etmäge berlen orderi görkezip: «Zatlaryňyzy ýygnaň» – diýseler gorkarynmy?“ – diýip soratýardym. Men taýýarlyk görmäge güýç bermegini sorap, Hudaýdan haýyş etdim, Ol meni, dogrudanam, taýýarlady. Öýümdäki zatlaryň hijisi meni saklamaýardy, men ol zatlaryň hemmesini Hudaýyň ýolunda goýup gitmäge taýýardym. Men Lutuň aýalynyň edişi ýaly däl-de, yzma seretmän, öýümi goýup gidip biljekdigimi bilýärdim. Soňrak meni tussag edenlerinde, Reb maňa güýç berdi.

Zinaida Wilçinskaýa 1986-njy ýylyň maý aýynda mesihi edebiýatyny alyp barýarka otluda tutulanda, 54 ýaşyndaky mamady. Tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birlleşmesiniň agzasy hökmünde ony iki ýyl zähmet lagerine höküm etdiler. Saglygynyň gowşaklygy we Günbatardaky mesihileriň işjeň garşylyk görkezmeği sebäpli, Wilçinskaýany iýunda, on bir aý möhletinden ön boşatdylar. Onuň adamsy Brestdäki Garaşsyz baptist ýygnaýynda gulluk edeni üçin alty ýylyny türmede

geçirdi. Wilçinskileriň dört çagasy bar. Olaryň gyzy Galina çagalar bilen işländigi sebäpli, iki gezek türmede oturdy.

Meni milisiýa bölümine alyp baranlarynda, ýalaňaç demir krowatly örän sowuk kamera saldylar. Garawullar meniň şarfyň bilen kurtkamy aldylar, şonuň üçin men krowatda diňe köýnekli ýatdym. Men titredim we doga edip başladym. Meniň doga edýänimi kameradaşym göreňde, ol hem dyza çöküp: „Men maňa çydaý biljek däl, menem üşeyärim“ – diýdi. Ol ýuwaşjadan aglap başlady.

„Rebbim, – diýip, men doga etdim, – eger Sen meniň bu ýerde üşemegimi isleseň, goý, onda Seniň islegiň bolsun, ýöne maňa söýgi, tabynlyk we boýun bolma bilen çydamlylyk ber. Ýöne Sen maňa kömek edip bilersiň. Eger Seniň islegiň bolsa, Sen meni bu ýerden alyp gidip hem bilýärsiň“.

Men ýene ýatdym, şonda ýylylyk duýdum. Men beýleki aýala: „Sen ýyllyňar ýaly, gujaklamaga maňa rugsat et“ – diýdim. Biz bile ýylandyk. Soňrak bizi dürli kameralara geçirenlerinde, ol kamerasyndakylaryň hemmesine: „Biziň kameramyzda Zina daýzany (olar meni şeýle atlandyryýardylar) Hudaý ýylyndyrdy, ol hem meni ýylyndyrdy“ diýip gürrüň beripdir. Hatda garawullaram maňa ýylgyryp seredýärdiler, sebäbi bu waka ýaýrapdy. Meniň öňki kameradaşym muny hemmelere gürrüň beripdir, bu-da hakyky şaýatlyk boldy.

Garawullar meni we şol aýaly türmä geçirenlerinde, men zatlarymy ýygnap, koridorda ýuwaşjadan garaşyp durdum. Garawul meni ebişitläp tutdy-da: „Eliňi arkaňa tut“ – diýdi. Ol elinde bir-iki sany gandal saklap durdy. Men ýöne bir ümsüm durup, oňa seretdim. Ol buýrugyny gaýtalady. Soň ol meniň elimi alyp, gandal bilen başga bir aýala dakdy.

– Gymyldamaň, ýogsam, gandal eliňizi gysar – diýip, ol duýdurýş berdi.

Men elimi aşak goýberdim.

– Siziň maňa gandal geýdirmäge hakyňyz barmy?

– Siz nämäni göz önünde tutýarsyňyz?

– Men aýal, üstesine-de men siziň ejeňiz ýaly. Eýsem, siz öz ejeňize gandal geýdirip bilersiňizmi? Siz maňa goşlarymy ýygnap çykmalydygyny aýtdyňyz, menem muny etdim. Siz meni nireä alyp gitseňizem giderin. Men garşylyk görkezemok, ýöne siz maňa bu gandaly dakdyňyz. Siziň beýle etmäge hakyňyz ýok!

– Biziň hakymyz bar. Bu buýruk, bizem ony ýerine ýetirýäris – diýip, garawul nygtady.

– Muny bütün dünýä biler. Muny meniň dostlarym bilenlerinde, olary sowet sistemasyňa töhmet atmakda aýyplamaň. Siziň edýän zadyňyz bikanun.

Türme gözegçisi meniň aýdanlarymy eşitdi. Ol garawulyň ýanyna baryp, oňa menden gandaly aýyrmalydygyny aýtdy.

– Ýuwaş, ýuwaş, biz eýýäm ony aýyryarys – diýip, ol aýtdy.

Şondan soň olar maňa gandal dakmaga synanyşmadylar.

Soň meni ýürekbulandyryjy, çygly, garaňky, ýalaňaç türme kamerasyna alyp bardylar. Men kamera girdim, hemmelere salam berdim we meni mesihi bolanym üçin türmä salandyklaryny aýtdym. Men dyza çökdüm we doga etdim olar meniň üçin ýer boşatdylar. Olar ünsli diňlediler. Men olar üçin hem doga edip, Hudaýdan olar görüp biler ýaly, olaryň ruhy gözlerini açmagyny diledim. Ol ýerde eýmenç adamlar bardy, ýöne bu doga olaryň ýüreklerine täsir etdi we ýumşatdy. Bir aýal hatda agladam, sebäbi ol prawoslawdy we azajyk Hudaýa ynanyardy. Soňrak ol maňa köp soraglar berdi.

Ol ýerdäki şertler diýseň erbetdi. Meniň düşegim öldi. Hemme zat sementdendi. Men düşekden aýagymy çykaryp, poluň üstüne sallap hem bilmeýärdim, pol şeýle sowukdy. Ýöne men bu kynçylyklaryň hemmesi üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirip, barybir şatlanýardym. Bizi halas etmekligiň, biziň günälerimiz ugrunda görgi görmegiň Mesihe nähili kyn bolandygy hakda men pikir etdim. Onuň görgüleri bilen deňeşdirende meniň görgülerim ýeňildi.

Bu türmede meni iki gezek jerime izolatoryna saldylar, birinji gezek ýarym günden gowrak sakladylar. Meniň kameramdaky tussaglaryň hemmesini ol ýere salyp çykarypdylar, sebäbi olaryň käbirleri bir mesele döredýärdiler. Ikinji gezek men ol ýere başgalaryň günäsi sebäpli düşdüm. Garawullar meniň günäsizdigimi bilýärdiler, hatda olar: „Biz seniň hiç zat etmändigini bilýäris“ hem diýdiler. Ýöne olar barybir meni jerime izolatoryna alyp gitdiler. Onda bolan wagtymda, men bu ýerde on başdan otuz güne çenli bolmaly bolan öz gadyrly dostlarym hakda pikir etdim. Nähili eýmenç ýer! Kamera ýyladylmaýar. Sement diwarlar ýaplanyp bolmaz ýaly derejede gödek tikeneklidi. Diňe çyg, sowuk sement polda oturyp bolýardy. Men bu zatlaryň hemmesine örän seresaplylyk bilen seretdim-de, mydama dostlarymdan haýsy hem bolsa biriniň şu wagt jerime izolatorynda bolmagynyň mümkindigi hakda pikir etdim we ony berkitmegini Hudaýdan soradym.

Biziň dostlarymyzy diňe Hudaý gorap we iňirdemekden saklap bilýär. Kyn ýagdaýlarda diňe Hudaýa doly wepaly bolan ýürek arz etmekden saklanyp bilýär. Imansyz adamlar türmä düşenlerinde, sustupeslikden we paýys sözlerden doly bolýarlar. Ýöne bu kynçylyklaryň hemmesini çeker ýaly, Öz adamlaryna güýç berýän Hudaýa şükürler bolsun!

Meniň ýüregim şeýledi, men hemmeleri derrew bagyşlaýardym we mydama ýüregime kimdir birine bolan ýigrenjiň girmegine ýol bermezlige çalyşýardym. Men olaryň hemmesi üçin doga edýärdim.

Sülçi Gennadiý Krýuçkowyň niredediginden başlap, maňa köp soraglary berdi. Ol biziň jemgyýetimiz baradaky zatlaryň hemmesini bilýärdi, şonuň üçin Georgiý Wins hakda gürrüň etdi. Tussag edilen günüm men derňewçä, Hudaýdaky şatlyk çeşmesini bilmekleri üçin özi we maşgalasy üçin doga etjekdigimi aýtdym. Ol: „Bolýar, doga ediň“ – diýdi.

Indiki ýyl meniň durmuşymda iň bagtly ýyl boldy. Şaýatlyk ederim ýaly, meni bu ýere goýbereni üçin her gün Hudaýa minnetdarlyk bildirdim. Mende tussaglar we garawullar bilen gürleşmäge mümkinçiligim köpdi. Köp tussaglar meniň imanymy görüp: „Dogrudanam, Hudaý onuň bilen“ diýýärdiler. Kâwagt olar hatda meni we imanymy ara alyp maslahatlaşýardylar. Bir gün men bir tussagyň beýlekisine: „Görýärsiňmi, Mesih oňa nähili kömek edýär. Görýärsiňmi, ol nähili şadyýan, bu zatlaryň hemmesi onuň üçin nähili aňsat. Görýärsiňmi, Mesih onuň ýüreginde nähili işleýär“ – diýenini eşitdim. Men Rebbe minnetdarlyk bildirdim, sebäbi Ol meniň ýüregimde dogrudanam işleýärdi. Men olaryň özüme nähili soraglary berjekdikleriniň gaýgysyny etmeýärdim. Meniň ýekeje islegim – Reb we Hudaýyň adamlary hakdaky şaýatlygy ýetirme islegim bardy. Biziň ýurdumyzdaky köp adamlar imanlylar hakda gazetlerdäki we radiodaky töhmetlerden bilýärdiler. Ýöne gürründeşliklerimiz wagtynda ýolbaşçylar hakykaty boýun alýardylar. Kâbirleri derrew iman etdiler, beýlekileri-de soňrak.

Türmedäki bir mekdep mugallymy özüni hondan bärsi tutýardy. Meniň türmä Hudaýa bolan ynামym sebäpli düşendigimi bileninde, ol pikirimi üýtgetmelidigime meni ynandyrmaga çalyşdy.

– Size bu zatlara çydajak bolmak nämä gerek? Hiç hili Hudaý ýok. Siz bu ýerde bigünä ejir çekýärsiňiz – diýip, ol aýtdy.

Ýöne meniň bilen bile birazajyk wagt bolandan soň, ol pikirini üýtgetdi. Ol:

– Mesih Zina daýza hakykatdanam kömek edýär. Görýärsiňizmi, Mesih nähili güýçli! Eger Mesih bolmadyk bolsa, ol bu ýerde diri ýaşap bilmezdi – diýip başlady.

Meni „gürledip“, maglumat çekip almak üçin kamerama bir neşekeş aýaly iberdiler. Ýöne birneme soňrak ol toba etdi.

– Size şol eden ýamanlygym üçin meni bagyşlaň – diýip, ol meni gujaklap aýtdy.

Men ony bagyşladym-da:

– Goý sizi Hudaý bagyşlasyn – diýdim.

– Eger bu ýerden çyksam, gaýdyp bu işi etmerin.

Men oňa Hudaýyň adamlaryny gözlemelidigini aýtdym, ol hem, ýygnaýşyga barjak boljakdygyny aýtdy.

Soň sudda şaýatlyk etmäge mümkinçilik boldy. Men ol ýere gidenimde we yzma türme maşynynda gelenimde, özümi alyp giden ýaş esgerler bilen köp gürleşdim.

– Biz hiç haçan Hudaýa siz ýaly ynanýan adamy görmändik, siziň Hudaýyňyz, gürrüňsiz, täsin Hudaý. Ol dogrudanam size kömek edýär – diýip, olar aýtdylar.

Bir ýaş esger örän çynlakaý soraglary berdi. Men oňa biziň ölüleri direldip bilýän, bize mydama kömek edýän we biziň bilen mydama bile bolýan Hudaýa ynanýandygymyzy aýtdym. Sudaň oň ýanynda hem, ol sorag bermegini dowam etdirip, meniň ýanymda durdy.

Ol adamlar maňa aýratyn üns berdiler, sebäbi men suddan öňem, sud wagtynda-da, örän syrkawdym. Bir adam maňa:

– Siz örän syrkaw, şol bir wagtyň özünde-de örän şadyýan. Sizi öz Hudaýyňyzyň goldaýandygy gürrüňsiz – diýdi.

Sud işiniň arakesmesi wagtynda, beýleki aklawçylar meniň ýanyma gürleşmäge geldiler. Men özüme aklawçy bellemeliklerini haýyş etsem-de, sud meni ony bellemäge mejbur etdi, bu baradaky gürrüňler başgalara hem baryp ýetipdir.

– Siz biziň hyzmatymyzdan yüz öwürdiňiz, ýöne indi bize Hudaý hakda şeýle köp zady gürrüň berdiňiz, biz size duşandygymyza we sizden Hudaý hakda şeýle köp zady bilendigimize şat – diýdiler.

Menem bu adamlara duşanyma begendim we olar üçin doga etdim.

Suddan soň, sudaň işgärleri-de gürleşmek üçin geldiler. Hudaý maňa köp akyldarlyk berdi. Indi maňa şol şatlykly hem agyr wagtda nähili

duýgulary duýanymy gürrüň bermegem kyn. Meniň üstüm bilen Hudaý şaýatlyk etdi, şonuň üçin ol adamlar özleriniň soraglaryna alan jogaplaryna haýran galdylar.

Lagere alyp gidiliş ugruma men özümi alyp barlan türmelerimde şaýatlyk etdim. Woroneždäki türmede men Habarowska sürgüne alnyp barylýan, ençe ezyetleri çeken bir aýala duş geldim. Biz dostlaşanymyzdan we bile doga edenimizden soň, ol Mesihi ýüregine kabul etdi. Ol şatlandy, Hudaýa minnetdarlyk bildirdi, soň hem, maňa minnetdarlyk bildirdi.

– Maňa minnetdarlyk bildirmäň. Size şaýatlyk edip bilmegim üçin meni bu ýere Hudaý iberdi. Eger bu ýerde men bolmadyk bolsam, onda size kim Hudaý hakda gürrüň bererdi? – diýip, men aýtdym.

– Hawa, dogry. Men bu ýere size duş gelmek üçin düşdüm – diýip, ol meniň bilen ylalaşdy.

Meni yzygiderli gatnaýan ýolagçy otlusyna mündirenlerinde, Hudaý maňa aýratyn ak pata berdi. Mesihileriň üýtgeşik adamlardygyny bilendigi üçin ýolbeletler meni ýolagçylaryň ýanynda bolmazlygym üçin aýratyn wagona geçirdiler. Mundan soň biz garawullar bilen gowy gürrüň etdik.

Men lagere baranymda, ýolbaşçylar meni çagyryp, Hudaý hakda gürrüň bermegi bes etmelidigimi duýdurdylar.

– Men mesihi, – diýip jogap berdim, – men dymyp biljek däl. Hudaý meni şonuň – adamlara Isa Mesih hakda gürrüň bermegim üçin şu ýere iberdi.

Ýolbaşçylaryň garşylygyna seretmezden, Hudaý maňa olara şaýatlyk etmäge güýç berdi.

Meni brigadamyň ýolbaşçysy zalym aýal eken. Ol tussaglar bilen diňe ýumruk hem gykylyk arkaly gürleşýärdi. Lagerdäkileriň hemmesi ondan gorkýardylar. İlkibadan ol meni çagyryp, eger kimdir birine Hudaý hakda gürrüň bersem, onda meni jezalandyryjakdyklaryny aýtdy.

– Men size gadagan edýärim. Siz Mukaddes Kitap aýatlaryny içine alýan hatlary ýazmarsyňyz – diýip, ol meni terbiýelemegi özüne tabşyrandyklaryny hem üstüne goşup aýtdy.

Göräýmäge, meniň bu ýerdäki işlerim erbet. Ýöne wagtyň geçmegi bilen Hudaý onuň maňa bolan gatnaşyklarynda ýüregini ýumşatdy. Men onuň gözlerinde iki gezek gözyaş gördüm, bir gezek dagy ol agladam.

Başda biziň gürrüňdeşliklerimiz ýgy-ýgydan bolýardy. Men hemme zady asudalyk bilen diňleýärdim, ýylgyrýardym we „Bolýar“ diýýärdim. Ol

meni janypkeşlik bilen Hudaýa garşy goýmaga çalyşýardy. Soň ol meniň şaýatlygyma garşy güýçsüz bolup çykanda, meniň bilen gürleşmegi üçin kapitany alyp geldi. Bu adam mesihiler bilen tanyşdy. Ol maňa hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesi hakdaky soraglary berdi we dini kultlara jogap berýän ýolbaşçynyň bu zatlary gürrüň berendigini aýtdy.

Ýolbaşçylar hem, bu ýolbaşçy bilen duşuşdylar-da, ýygnaklar Birleşmesi bilen gyzyklandylar. Men bu duşuşygyň bolany üçin Hudaýa minnetdardym, sebäbi şondan soň lageriň ýolbaşçylary maňa gowy gatnaşykda bolup başlady. Dini kultlar üçin jogap berýän ýolbaşçyny meniň, dogrudanam, ýygnaklar Birleşmesindedigime ynandyranlaryndan soň, ol biziň näme sebäpden 1929-njy ýyldaky dini kultlar baradaky Kanuny saklamaýandygymyzy ýolbaşçylara aýdypdyr. Şeýdip, olar bir wagtda hem Hudaýy, hem adamy kanagatlandyrmaga nädogry synanyşandyklaryna düşünişdirler. Olar meniň bilen ylalaşdylar!

Kapitan bilen gürleşenimden soň, meniň brigadamyň lideri menden köp hoşal bolup başlady. Biziň gürrüňlerimiz birneme ýumşak bolup başlady, ýöne men Hudaý hakda bir zat aýdan wagtymda, ol birazajyk wagtlap gaýgylanýardy. Ol:

– Men size gadagan edýärim! Muny aýtmaň. Siz Ony hiç haçan görmediňiz – Hudaý ýok – diýip gygyrýardy.

– Siz, eger isleseňiz, maňa gaharlanyp bilersiňiz, ýöne men Hudaýsyz hiç zadam edip bilmeýärim. Men mydama Onuň bilen gürleşýärim – diýip jogap berdim.

Wagtyň geçmegi bilen Hudaýyň Sözünden aýatlar getirenimde, bu onuň ýüregine melhem bolýardy. Men onuň bilen Hudaý hakda gürrüň edenimde, ol:

– Goý, Hudaý sizi sylaglasyn – diýýärdi.

Men hat alyp başlanymda, entek lagere baryp ýetmändim. Ilkinji haty men Brestdäki ýaşlar toparymyzdan aldym, soň aýratyn maşgalalar hat ýazyp başladylar. Elbetde, olar meniň salgymy ilki bildiler, soň beýleki şäherlerdäki dostlarymyz bildiler. Tizara lagere maňa hatlaryň akymy gelip başlady. Men Ukrainadan – Rownodan, Zdobnowdan, Kiwersydan, Kowelden hat aldym. Hatlaryň gelýän yerleriniň hemmesini sanamak mümkin däl. Hat hatda Ýakutiýa ýaly uzak ýerdenem geldi.

Hatlar Hudaý we Onuň söýgüsi hakdaky ullaň şaýatlykdy. Ýolbaşçylar maňa hatlaryň giden toplaryny berýärdiler we: „Biz olary

eýýäm barladyk“ – diýýärdiler. Olar özleriniň garaýyşlaryny doly üýtgetdiler-de, birneme sypaýyrak boldular.

Men çagalardan köp hat aldym, olar meniň üçin aýratyn gymmatlydy. Leningraddan bolan birnäçe çagalaryň doglan günüme, şeýle hem, baýramçylyklara otkrytkalar iberyäni ýadymda. Men olaryň hemmesine jogap bermäge çalyşýardym. Maňa Walgadan hem çagalar hat ýazýardylar. Ýolbaşçylar meni çagyryp:

– Bu çagalar kimler? – diýip sorýardylar.

– O, meniň çagalarym köp. Bular Hudaýyň çagalary.

– Ýöne bu çagalar size hat ýazýarlar.

– Elbetde, – diýip, men aýtdym, – men olar üçin bu ýerde ahyry.

Maňa garşy yönkelen aýyplamalaryň biri-de, meniň çagalary mesihli hökmünde terbiýelemegi gadagan edýän kanuny bozandygymdy. Şonuň üçin meni türmä saldylar, şonuň üçin hem çagalar maňa hat ýazýarlar.

Şeýlelikde, maňa çagalaram, garry aýallaram hat ýazýardylar. Olaryň käbirleri kynlyk bilen ýazýardylar, men bolsa, olaryň hemmesine jogap bermäge we olary ruhlandyrmaga çalyşýardym. Çagalar suratjyklary çekip ugradanlarynda örän tolgunýardym. Olar çekilen güllerini suratyny goýberýärdiler we: „Bu güller siziň üçin“ – diýip ýazýardylar. Pesahda olar haçlary, Günüň dogup gelyänini ýa-da ölümden direlmäniň suratyny çekýärdiler. Gözegçi meni ýanyna çagyryp, otkrytkalara seretdi-de: „Nähili gowuja! Çagalar nähili gowy çekipdirler“ – diýdi. Şeýdip, men çagalardan ajaýyp goldaw alýardym.

Soň daşary ýurtdan örän köp hat gelip başlady. Meni iki gezek çagyrdylar-da, lageriň işgärleri meniň ýanymda hatlary açdylar-da okadylar. Başda olar daşary ýurtdan gelen hatlara örän berk daradylar-da: „Siz daşary ýurtdaky adamlar bilen gatnaşyklaryňyzyň ýokdugyny aýdypdyňyz, ýöne serediň. Biziň üstümize daşary ýurtdan gelen hatlary ýagdyrýarlar“ – diýdiler.

Men olara mesihileriň Isa Mesihiniň söýgüsi bilen birikdirilendiklerini olara aýtdym. „Hemme ýerde – ýeriň her bir künjeginde – Isa Mesihiniň gany arkaly biziň dostlarymyz, garyndaşlarymyz bar“.

Olar hatlary açmazýandan önürti, men: „Eger bu hatlary Hudaýyň çagalary ýazan bolsa, onda olaryň heläk bolup barýan günäkärlere diňe söýgi we duýgudaşlyk bildirýändigini ynam bilen aýdyp bilerin“ – diýdim.

Ýolbaşçylar meniň sözlerimiň ýürekdendigine düşündiler. Olar hatlary açanlarynda, hemmesinde takmynan şeýle sözleri okadylar: „Hormatly lageriň başlygy, men bu otkrytkany meniň Mesihdäki doganym Zinaida Wilçinskä bermegiňizi ýürekden haýyş edýärim“. Soň ol otkrytkada: „Biz siziň üçin doga edýäris. Her gün maşgalamyz stoluň başynda ýygnananda, biz sizi ýatlaýarys. Biz Rebden sizi berkitmegini we size her gün zerur zatlaryň hemmesini bermegini soratarys. Biz lageriň ýolbaşçylarynyň size mähirli seretmesi üçin doga edýäris“ – diýilýär.

Lageriň işgärleriniň biri bu sözleri maňa okap berdi. „Siziň arañyzda söýgi, dogrudanam, örän uly, başga hiç kim beýle edip bilmeýär. Başga adamlaryň hijisinde siziň arañyzdaky ýaly söýgi ýok“ – diýip, ol düşündirdi. Ýolbaşçylar örän geň galdylar. Olar meni ikinji gezek çagyranlarynda, olar hatlary tizräk açdylar, olary özleri okadylar we rus dilinde ýazylanlaryny maňa okamaga berdiler.

Daşary ýurtdan gelen doga-dilegler we otkrytkalar Hudaýyň adamlaryna uly goldaw, ýüreklerine melhem bolýar. Men her bir haty we otkrytkany elime tolgunma bilen alýardym. Ilki men özüme hat ýazan gadyrdan dostlarymyň söýgüsi we açyk göwünliligi üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirip doga etdim. Soň olary okan wagtymda, ýuregim şatlandy we ruhlandy. Men täze güýç alýardym. Ýazgydan alnyp ýazylan aýatlar meniň üçin örän gymmatlydy, sebäbi bu lagerde biz hemme zatdan mahrumdyk hatda bize Hudaý hakda gürlemegem gadagan edilendi – indi bolsa, men Ýaşayyş Kitabyndan aýajyp aýatlary aldym.

Soň men Daniýadan sowgat aldym. Muny бүтін lager bildi. Ýolbaşçylar meni çagyryp, ony maňa berip bilmeýändiklerini aýtdylar. Men:

– Islän zadyňyzy ediň, ýöne ol adamlar muny maňa iberipdirler – diýdim.

Olar näme sebäpden ony yzyna gaýtarýandyklarynyň sebäbini görkezmän, yzyna ugratmaga hukuklarynyň ýokdugyny bilýärdiler. Şonda olar maňa:

– Biz ony adamyňyza iberýäris – diýdiler.

– Bolýar, eger ony almaga maňa rugsat edilmese, onda adamyma ugradyň – diýip, men razy boldum.

Ýöne munuň deregine olar ony ýanlarynda goýup, azatlyga çykan günüm berdiler.

Tizara men lagerde hatda oraza tutmagyň hem gadagandygyny bildim. Naharhana barmazlyk režimi bozmaklykdy. Sen isleseň islemeseň-de, gitmeli. Men birinji gezek oraza tutanymda, garawula:

– Men oraza tutýaryn, gitjek däl – diýdim..

Ol meniň naharhana barmaga borçludygymy duýduranynda, men:

– Bolýar, gidýärin. Men diňe oturjak – diýdim.

– Islân zadyňyzy ediň, ýöne siz ol ýere barmaly.

Meniň iýmeýänime hemmeler haýran galdylar. Olar:

– Siz nädip beýle edip bilýärsiňiz? – diýip soradylar.

– Men Reb bilen güründeşlik edýärin. Bu doga etmäniň esasy günü – diýip jogap berdim.

Maňa naharhana gitmelidigini duýduran garawul:

– Haýyş edýärin, meniň üçinem doga ediň – diýdi.

Başga-da köpler maňa doga-dileg hakda eňçe soraglary berdiler we doga etmegimi haýyş etdiler. Şunuň ýaly günlerde Hudaýyň adamlarynyň doga edip, seni goldaýandyklaryny duýýarsyň.

Ahyrsoňy, sekiz aýlyk aýralykdan soň, ýolbaşçylar meniň ýakynlaryma iki günlük gelmeklige rugsat berdiler. Garawullar olary barlamaga alyp gelenlerinde, kiçijik agtygym meni gördi. Ol ýylgyryp, meni gujaklamak üçin ylgaý gaytdy, ýöne garawul ony saklady. Olar meni bir otaga, maşgalamy bolsa, başga bir otaga ýerleşdirdiler. Ýöne ol üç ýaşly çaga meni nirä alyp barýandyklaryny gördi, soň hem, ol aglap, eline süýji alyp gapyny açdy we: „Ene!“ – diýdi. Ol maňa süýji berjek boldy.

Garawul aýal onuň elinden ebsitläp tutdy: „Seni kim bu ýere goýberdi? Bu gadagan“.

Men ony ogşadym-da, beýlekileriň ýanyna barmalydygyny aýtdym, ol bolsa, bildirmän maňa süýjini uzatdy. Ol aýal özüni oňaysyz duýdy, şonuň üçin: „Süýjini alyň“ – diýdi. Ol agtygymyň elinden tutup aglap duran çagany alyp gitdi. Ýakynlarymyň hemmesini barlansoňlar maňa olaryň ýanyna girmäge rugsat etdiler.

Biziň duşuşygymyz örän tolgundyryjy boldy. Men syrkawdym, böwreklerim agyryýardy, gijelerine ýatyp bilmeýärdim, men biri kömek etmese, elimi galdyryp geýnip hem bilmeýärdim. Maşgalam meniň örän üýtgändigimi aýtdy. Ilki bilen biz şunuň ýaly ajaýyp duşuşygy şu ýerde, entek ýerdekek bereni üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdik.

Maşgalam bizi doga edip goldan gadyrdan dostlarymyzyň hemmesiniň adyndan maňa salam getirdiler. Bu meni ruhlandyrdy, men Hudaýa minnetdar boldum. Elbetde, maşgalam gideninden soň, meniň fiziki ýagdaýym hakda dymyp ýörmediler. Olar biziň dostlarymyza aýdypdyrlar, şonuň üçin adamlar meniň üçin töwella ediji hatlary ýazyp başladylar. Ilkinji telegrammalar lagere gelende, ýolbaşçylar meni çagyrdylar-da: „Olar hat ýazmagyny bes edip, ýüregimize düşmezleri ýaly, sizi başga işe geçirendigimizi olara habar beriň“ – diýdiler.

Men türme lagerinde çykgynsyz ýagdaýda bolanymda, mesihi dostlarymyň töwellaçylygynyň maňa kömek edendigi sebäpli, men öz tejribämi paýlaşyp biljek. Bu gün käbir mesihiler haýyşnama we töwellaçylyk hatyny hökümete ýazmagyň nädogrudygyny, diňe Hudaýa ýüzlenmelidigini aýdýarlar. Ýöne Reb ýerde adamlaryň üsti bilen hereket edýär. Ester bilen Mordekaýa serediň, Hudaýyň halkynyň üstüne ölüm howpy abananda, olar näme etdiler? Ölüme sezewar ediljek ýewreýler üçin patyşanyň önünde töwellaçylyk etmek üçin Hudaý olary ulandy we olaryň dyrşamasyna sahylyk bilen ak pata berdi. Bu gün Hudaý biziň şeýle etmegimizi isleýär. Ol biziň dymmagymyzy islemeýär-de, dogalarymyzyň we haýyşnamalarymyzyň üsti bilen ýygnaýyn duşmanlary tarapyndan ýok edilme sezewar edilen ýesirlere kömek etmegimizi isleýär.

Men hatda muňa durmuşymdaky kiçijik epizodlar bilen hem şaýatlyk edip biljek. Mysal üçin, men garda köwüşli işlänimde, ony hiç haçan guradyp bilmeyärdim, şonuň üçin hem syrkawlaýardym. Maşgalam maňa gowuja ädik getirip berdi, emma ýolbaşçylar ony almagyma rugsat etmediler. Ýöne mesihiler töwellaçylyk edip başlanlarynda, olar maňa rugsat etdiler. İçinde ädigi bolan gap lagere gelende, olar lageriň içinde ylgap, meni gözlediler: „Size sowgat geldi, gaýrat edip, ony alyp gidiň“ – diýip, olar aýtdylar.

Soňrak men täze ädigimi guramaga goýanymda, gözegçiler menden:

– Näme üçin ädiksiz yörsüňiz? – diýip soradyrlar.

– Men ony guratmaga goýdum.

– Ony geýiň. Ýöne dostlaryňyza aýdyň, olar indi hat ýazmasynlar.

Ýolbaşçylar her dürli eglişikleri edýärdiler. Meni neçarçylyk bölümüne geçirenlerinde, olar menden: „Bu ýerdäki iş siziň üçin aşa agyr dälmi? Siz işiňizden razymy? Siziň dostlaryňyz mydama hat ýazýarlar“ – diýýärdiler. Beýleki tussaglar huşundan hem gidýärdiler, emma olara hiç

kim üns bermeýärdi. Ýöne Reb Öz adamlarynyň üsti bilen ýolbaşçylaryň ýüreklerinde hormat döretdi, şol sebäpden hem, olar hatda: „Bu ýerdäki iş size gaty agyr düşenokmy? Sizi başga işe geçirelimi?“ – diýip hem soraýardylar. Rehimdarlygy we Onuň adamlarynyň eden ajaýyp dogadilegleri hem-de töwellaçylyklary üçin Hudaýa şöhrat!

Reb maňa rehimdarlygyny başga ýol bilenem görkezdi. Mysal üçin, baraklarda doga etmek mümkin däl. Gün dogandan Gün ýaşýança, baraklar adaman, galmagaldan we paýyş sözlerden doly. Günüň dowamynda barak asla boş bolmaýar. Ýöne Reb Özi bilen gürleşip bilerim ýaly, iş ýerimde maňa ýer, „Fawor dagyny“ berdi (men ol ýeri şeýle atlandyryýardym). Men işe ýedide gelyýardım, beýlekiler bolsa, sekizden ir gelmeýärdiler. Men dyza çöküp, Hudaýa ýüregimi dökyýärdim-de, haýran galdyryjy kömegi alýardym. Şeýle hem, men ol ýerde hat okap bilýärdim. Men işe ýanym bilen hatlarymy-da alyp gidýärdim, sebäbi baraklarda mümkinçilik ýokdy. Gözegçiler ýygy-yygydan barlag geçirip, hatlary alýardylar. Birnäçe haty saklamaga rugsat edýärdiler, emma olar köpelse welin, ýok etdirýärdiler. Şonuň üçin men hatlarymy iş ýerimde ýanymda saklaýardym-da, kawaagt okaýardym. Dostlarym meniň üçin aýdymlary ýazyp goýberýärdiler, men olary aýdýardym. Men her gün „Fawor dagynda“ wagtymy geçirip, ýerdäki fiziki zähmetimi dowam etdirmezden önürti, ruhumy berkidýärdim.

Lageriň howlusynda men Reb bilen üznüksiz gürründeşlikde bolmak isleýärdim, şonuň üçin kalbym şeýle lezzet alýardy-da, elime sübse alyp yörüşme, töweregimdäki tussaglary görmeyärdim diýen ýalydym. Men süpürýärdim we aýdym aýdýardym. Beýleki aýallar haýran galyardylar. „Näme üçin siz mydama aýdym aýdyp yörsüňiz? Siz nämä şatlanýarsyňyz?“ – diýip, olar soraýardylar.

Tiz wagtdan olar meniň imanlydygymy, bu mesihi mamanyň Hudaý üçin we Hudaý hakda aýdym aýdýandygyny bildiler. „Men ýoly bilmesem-de, ony Sen bilýärsiň“ diýen aýdym meniň iň gowy görýän aýdymymdy. Men onuň sözleriniň hemmesini bilmeýärdim, ýöne oýananymdan tä giç aghsama çenli ony gaýtalap yörýärdim. Bu aýdym meniň ýüregimde näme sebäpden mydama parahatlygyň bolýandygyny düşündirýärdi – Reb meniň ýolumy bilýär.

Işden soň baraga gaýdyp gelenimde, Hudaý maňa şeýle bir güýç berýärdi welin, men töweregimi gurşap alan zatlaryň hemmesinden

goralgydym. Men hiç haçan hapa sözleri duýmaýardym. Kāwagt men oýanýardym-da, özüme: „Men entegem bu ýerdemi ýa-da eýýäm göge alnyp, ýerden äkidildimmi?“ diýip sorýardym. Ýöne birazajyk wagtdan soň, töweregime seredip, daşymdaky tussaglary göreňimde, özümiň entek lagerdedigime düşüňýärdim. Meniň baragymda we brigadamda uly ýaşly aýallar kändi, kâbirleri eýýäm gartaşandy. Bizde maýyplar hem pensionerler bardy. Gartaşan aýallaryň aglabasy adam öldürenlerdiler, olary günäleri gynap ýördi. Köpüsini hiç kim idemeýärdi. Olara hiç kim hat ýazmaýardy. Tussaglar hem ýolbaşçylar olary ýigrenýärdiler. Olar hemmelere gaharlydylar, ýöne men bu gödek daşýürek kalplara ýetmäge mümkinçilik bermegini Hudaýdan soradym.

Meniň ýanymda işleýän, ýedi ýyl iş kesilen bir gartaşan aýal käýinmekden we gödeklikden başga hiç zady bilmeýärdi. Ilki men oňa ýagşylyk bilen şaýatlyk etdim. Men ýumşak bolmaga we gowy sözleri aýtmaga çalyşdym. Bu onuň ýüregine täsirini ýetirdi.

– Siz – diri jan, siz doga edip, Hudaýdan özüňizi bagyşlamagyny soramaly – diýip, men oňa aýtdym.

– Munuň ýaly eýmenç jenaýat edenimden soň, men nädip doga edeýin? Hudaý indi meni eşitmeýär. Men Hudaýa gerek däl. Men hiç kime gerek däl.

– Reb haçdaky ogra: „Şu gün sen Meniň bilen jennede bararsyň“ – diýdi, eger sizem Ony kabul etseňiz, Ol sizi kabul eder.

Ol bu zatlary şeýle duýgular bilen kabul etdi, şol sebäpden men oňa:

– Doga ediň – diýdim.

– Ýöne men nädip doga edeýin? – diýip, ol sorady.

– Ýönekeýje, edil çaganyň kakasy bilen gürleşşi ýaly, sizem bagyşlama soramaly.

Men onuň howlynynyň bir burçuna baryp, çokunanyny we doga edenini gördüm. Men onuň ýanyna bardym-da, gürleşdim, şol wagtdan başlap ol meniň bilen dostlaşdy.

Meniň lagere nädip düşenim işdäki beýleki aýallary-da gyzyklandyryýardy. Lageriň bir işgäri geçip barşyna, imanlydygym sebäpli üstümden gülende, olaryň maňa sylaşykly garaýandygy aýan boldy. „Siz näme diýýäniňizi bileňzok. Bes ediň!“ – diýip, işdeşlerim meni gorap başladylar. Şondan soň, şol lager işçisi maňa hormat bilen seredip başlady. Şeýlelikde, Hudaý maňa işdeşlerime şaýatlyk etmäge mümkinçilik berdi.

Bayramçylyklar maňa imanymy paýlaşmaga aýratyn mümkinçilikleri beryärdi. Roždestwo ertirinde ýerimden turup, şadyýan ýylgyryş bilen iň golaýdaky goňşymy, soň beýlekisini gutladym. Olaryň ýüzlerinde utanjaň ýylgyryş peýda boldy, soň olaryň ýadyna düşdi:

– Wiý, hawa. Bu gün Roždestwo.

– Hawa, Roždestwo näme? Onuň nämäni aňladýanyny siz bilýärsiňizmi? – diýip, men tussaglardan soradym.

Käbirleri bildi, emma köpüsi bilmedi. Kimsi:

– Hawa, bu Hudaýyň doglan wagty – diýip, özüniň bu baradaky pikirini aýtdy.

Beýlekiler:

– Ol nirede we nädip doguldy? Isa Mesih ýere näme üçin geldi? – diýip soradylar.

Uzakly gün şeýle gürrüňler bilen geçdi.

Ertesi gün men öz işdeşlerimi gutladym. Olar maňa Roždestwo hakdaky dürli soraglary berdiler. „Siz nähili bayramçylyk edýärsiňiz?“ – diýip, gartaşan aýal sorady. Men Hudaýyň adamlarynyň bu üýtgeşik günü nädip bayramçylyk edip belleýändiglerini düşündirdim, ýöne meniň esasy ýürek islegim Mesihniň dogluşy hakda, Onuň bu dünýä guduratly gelşi hakda gürrüň bermekdi.

Soň aprelde Pesah geldi. Bu wagtda men türme keselhanasyndadym, ýöne Pesah günü ir ertir bilen turup, goňşy aýal bilen adaty sözleri aýdyp salamladym:

– Mesih direldi!

– Hakykatdan direldi! – diýip, ol jogap berdi.

Soň şepagat uýasy geldi-de, haýyrlý ertiri arzuw etdi.

– Mesih direldi! – diýip, men ýylgyryp aýtdym.

Olam şadyýan jogap berdi. Çalaja diri bolan adamlaryň hem, hakykaty görýändiglerine we bu ajaýyp salama jogap berýändiglerine begenip, Hudaýa minnetdarlyk bildirdim.

Şol gün brigadamdaky tussaglaryň birnäçesi meni görmäge geldiler. Ilki iki sany aýal geldi. Olaryň biri Rebbe örän ýakyndy. Biz onuň bilen köp gürlaşdik, ol maňa ýazylan hatlaryň ençesini okap berdi. Soň meniň gapdalymda işleýän örän zalym aýal geldi. Men ol geler diýip hiç haçan pikir etmeýärdim. Soňrak üç sany ýaş gyz geldi. Olar: „Mesih ölümden direldi!“ diýip, meni haýran galdyrdylar. Men olar bilen Reb hakda ep-esli

gürrüň etdim. Olar munuň bilen örän gyzyklanýardylar. Soň başgalaram geldi, şeýdip, Hudaý maňa hatda tussaglaryň üsti bilenem teselli berdi. Beýleki brigadadakylaryň hijisiniňem yzyndan adam gelmedi, emma Rebbim Isa Mesihniň ölümünden Direlen gününde meni görmäge kân adam geldi. Gelip, olaryň: „Mesih ölümünden direldi!“ – diýip salamlaşmagy has-da begendiriji boldy.

Ertesi günü baş lukman geldi. Ony görenimde, men: „Mesih ölümünden direldi!“ diýip gygyrdym. Ol maňa seredip: „Wilçinskaýa, hakykatdanam direldi!“ – diýdi. Men diýseň hoşal boldum. Baýramçylyk döwründe men öz salamyma lukmanlardanam ýa-da tussaglardanam jogap bermedik adama düş gelmedim. Kâbirleri nähili jogap bermelidigini bilmeýärdiler-de: „Mesih ölümünden direldi!“ diýen sözleri gaýtalaýardylar, şonda menem olara: „Hakykatdanam direldi!“ diýdim.

Men Pesah baýramyna gutlag otkrytkalarynyň ençesini aldym we palatamdaky beýleki aýallara okamaga berdim. Gowy şaýatlyk! Olar okap begendiler we okap bolansoňlar beýlekilere berdiler.

Türme keselhanasyndaky bir aýal meniň otkrytkalarymy we hatlarymy okap, Rebbe iman etdi. Bizi keselhanadan çykaranlaryndan soň, beýleki brigadalaryň tussaglary bilen gatnaşyk saklamak doly gadagan edilen bolsa-da, nähilidir bir ýol bilen gatnaşyk saklamaga çalyşdyk. Haýadyň aňyrsyndan ýa-da koridorda biri-birimize ruhlandyryjy sözleri aýtmaga çalyşýardyk. Ol maňa Reb we Onuň söýgüsi hakda köp soraglary berýärdi. Bu ýürek Hudaýa ýakynlygyna galdy, oňa düş gelenime diýseň begendim.

Hudaý Öz adamlarynyň üsti bilen meniň gudrat bilen azatlyga çykmagymy amala aşyrdy. Martyň başlarynda prokuror gelip, meni iş otagyna çagyrdy-da, mende öýe gaýdyp gitmäge mümkinçiligiň bardygyny aýtdy.

– Siz diňe mundan beýläk jenaýat işine baş goşmajakdygyňyzy ýazyň – diýip, ol aýtdy.

– Men hiç hili jenaýat etmedim, şonuň üçin ony etdim diýip ýazyp biljek däl.

– Siz islän zadyňyza ynanyp bilersiňiz, diňe arza ýazyň – diýip, lageriň işgärleri meni yrjak boldular. Olaryň biri kakdyryp:

– Hawa, siz ynanyp we öz işiňizi dowam etdirip bilersiňiz – ýöne arza ýazyň – diýdi.

– Ýok, men ikiýüzlülük edip biljek däl. Eger men işimi dowam etdirjek bolsam, onda bu meniň beýle arzany ýazmaly däldigimi aňladýar – diýip, men nygtadym.

Olar Hudaýa ynanyan we özleri bilen ylalaşýan adamlaryň köpdigine ynandyma synanyşdylar.

– Belki, – diýip, men ylalaşdym, – hatda arwahlaram ynanyarlar we Hudaýyň önünde titreşýärler, ýöne serediň, olar näme edýärler. Hudaýa ynanyň, Oňa wepaly bolmaýanlaram bar. Ýöne Hudaý biziň ýöne bir öli ynamymyzyň bolmagyny islemeýär, Ol wepalylygy isleýär. Men Oňa iň soňuna çenli wepaly bolup galmak isleýärim.

Men prokurora ýüzlendim:

– Siz giňä galdyňyz. Men bireýýäm Rebbe päk ynsap bilen gulluk etmäge wada berdim, şonuň üçin ölýänçäm, Oňa ikilik edip biljek däl. Men hiç zat ýazjak däl.

– Diýmek, siz öýüňize gaýdyp barmak islemeýärsiňiz. Siz gar arassalamagyňyzy dowam etdirip bilersiňiz – diýip, ol gödeklik bilen aýtdy.

Men ýerimden turup, gitmäge rugsat soradym we oňa Rebbiň Onuň gőzelligini gőrmäge we hakykaty bilmäge güýç bermegini arzuw edip gaýtdym.

Prokuroryň bu saparyndan soň men tussaglaryň we ýolbaşçylaryň arasynda meşhur boldum. Mende Reb hakda köpler bilen gürleşmäge we özümiň aklanmany näme sebäpden kabul etmändigimi düşündirmäge mümkinçilik boldy. Ähli brigadalaryň ýolbaşçylary meniň ýanyma geldiler we: „Näme üçin siz öýüňize gitmek islemeýärsiňiz? Bu ýerde näme maksat bilen galýarsyňyz?“ – diýip soradylar.

Meni hatda örän ýokary derejeli adam, ýerine ýetiriji bölümiň başlygy ýanyma çagyrdy.

– Näme üçin siz öýüňize gitmek islemeýärsiňiz? Döwletimizden aklanmany almazlygyňyz akmaklyk etdigiňiz boldy. Bu size edilen eglişik, siz gidip bilerdiňiz. Arza ýazmaga entek giç bolanok.

Men oňa aklanmany näme sebäpden kabul etmändigimi düşündirdim. Ol meni ünsli diňledi, şeýdibem, sözümi alyşdy. Ahyrynda ol maňa:

– Şol ruhda dowam edip, siz dogry edýärsiňiz. Sizi şu ýyl boşadýarlar, sebäbi uly günä geçişlik boljak. Siz ýaşıňyz sebäpli boşadylýarsyňyz – diýdi.

Men bu gürründeşligiň Rebbiň güýji bilen bolandygyny düşündirýärim, sebäbi Reb hemmelerden beýikdir, Ol ruhlandyryp we güýjümüzi berkidip bilýär. Bu adamyň sözleriniň üsti bilen Reb maňa: „Alada etme, sabyrly bol. Ýene azajyk wagtdan sen öýüňe gidýärsiň. Sen kynçylyk çekýän bolsaň-da, güýçli bol“ – diýdi.

Men bu erkek kişä minnetdarlyk bildirip gaýtdym. Soň bu sözler üçin men Hudaýa minnetdarlyk bildirdim. Öýe gitjegim üçin däl-de, bu adamlaryň, bu dünýäniň hökümdarlarynyň Hudaýyň güýjüni we hakykatyny göreni üçin. Olar meni ruhlandyrdylar. Rebbe şöhrat bolsun!

Meni aklanma bilen baglanyşyklylykda ýene iki gezek çagyrdylar. Soňky teklipe günä geçişlikden bary-ýogy iki hepde öň edildi. Lageriň işgärleri başga ýurtlardaky dostlarymdan gelen hatlary okap bermek üçin çagyrdylar-da:

– Görýärsiňizmi, olar siziň üçin nähili jan çekýärler? Ýöne biz sizi goýberip bilmeýäris. Biz sizi şatlyk bilen goýbererdik, ýöne beýle edip bilmeýäris. Arza ýazyň, siz azatlyga çykyarsyňyz – diýdiler.

Şeýlelikde, mende başlyga Hudaýyň hakykaty hakda gürrüň bermäge mümkinçilik boldy. Ol meniň bilen doly ylalaşdy.

– Siz mamla, – diýip, ol aýtdy, – ýöne bu biziň sizi ahyryna çenli saklamaly boljakdygymyzy aňladýar.

Meniň brigadirim hem, käbir şertleri ýerine ýetiren ýagdaýymda meni möhletinden öň boşadylmaga taýýarlamaga synanyşdy, emma men oňa tagallalarynyň biderekdigini aýtdym.

– Men özümiň günäkärdigimi boýun alyp toba etmeli bolýaryn, ýöne men hiç hili jenaýat etmedim, şol sebäpden hem, özümi günäli hasaplap we toba edip biljek däl, şonuň üçin, şeýle etmän, haýyş edýärim – diýip, men aýtdym.

Şonda ol maňa hemme zady düşündirmegimi teklipe etdi.

– Eger siz meniň öz pikirimi üýtgetmegimiň mümkindigini aýttjak bolsaňyz, onda muny aýtmazlygyňyzy isleýärim. Men durmuşymda öz dilimiň üsti bilenem, başgalaryň diliniň üsti bilenem, ýalanyň aýdylmagyny islemeýärim – diýip, men sözümi dowam etdirdim.

Lageriň ýolbaşçylary meni komissiýanyň maslahatyna çagyryjak bolup azara-da galmadylar, sebäbi olar munuň peýdasyzdygyny bilýärdiler.

Birneme wagt geçeninden soň, men günä geçişligiň öň ýanynda işden soň brigadiriň iş otagyna barmalydym. Men örän ýadawdym,

şol sebäpden hem, gapynyň ýanynda koridorda Hudaý bilen gürleşip oturypdyryn-da, töweregimde bolan zatlaryň hijisinem bilmändirin. Brigadirim birden koridora giren wagtynda, men oturdym. Lagerimiziň berk düzgünlerine laýyklykda, ol gelen wagtynda, tussaglar ýerinden tormalydy. Eger sen ýeriňden turmasaň, onda bu düzgüni bozma bolýar, emma men oturdym, sebäbi ony görmändirin.

Brigadir aýal iş otagyňyň gapysyny açdy, menem derrew ýerimden turdum-da:

- Bagyşlaň, men çuň oýa batypdyryn-da, sizi görmändirin – diýdim.
- Zyýany ýok, biynjalyk bolmaň. Giriň – diýip, ol ýylgyrdy.
- Tiz wagtdan günä geçişlik bolýar, siz gidip bilersiňiz. Siziň saglygyňyz nähili? Işiňiz nähili?

Ol meniň köp hatlarymy ünsli okapdy, şoňa görä-de, hatlaryň üsti bilen Rebbiň bu zalyň aýalyň ýüregine köp zat aýdandygyna ynanyň. Ol mydama menden hatlar we goşgular hakda sorady. Ol diýseň ýürekden gyzyklanyardy, soňunda hatda meniň dostlarymyň köpüsiniň türme lagerlerinden öýlerine gaýdyp barandyklaryna begendem.

– Ine, dostlaryňyz käbirlerini boşadandyklaryny ýazýarlar. Belki, sizem tizara boşadylarsyňyz.

– Siz maňa örän mylatkaly garaýarsyňyz. Hudaý sizi terk etmez. Meniň ýüregimde bir arzuw bar, Ondaky şatlygy bilsediňiz.

– Sizde şatlyk bardygyny men görýärin, siz adaty däl aýal. Siz mende uly täsir galdyrdyňyz – diýip, ol başyny aşak salyp aglady. – Ah, Wilçinskaýa, siz meniň ýüregime täsir etdiňiz – men aýdyp bilemok...

Ol gözyaşlaryny süpürdi we özüne erk edip bilmedi.

– Men size diňe ýagşylyk isleýärin, düşüniň, mende size we maşgalaňyza bolan hiç hili duşmançylyk ýok. Men siziň halas bolmanyň şatlygyny almagyňyzy hakykatdan isleýärin – diýip, men aýtdym.

Men onuň gaýgylananyňy gördüm. Soň ýerimden turup, birazajyk durdum-da:

– Men gidip bilerinmi? – diýip soradym.

– Gidiberiň, – diýip, ol gizlinlikde gözyaşlaryny süpürdi, ýöne bu keşp meniň ýadymda galdy.

Bu ýagdaýdan soň, men onuň gözlerini açmagyny sorap, Rebbe köp doga-dileg etdim. Soňrak meni tizara azatlyga çykarýandyklaryny eşideninde, ol aýal begendi. Ol meniň iş ýerime gelip:

– Siz öýüňize gidýärsiňiz! – diýip, şatlykly gygyryp aýtdy.

– Hawa, – diýip, men jogap berdim, – men öýe gidýärim, siz bolsa, bu ýerde galýarsyňyz, belki, biz hiç haçan ýerdekäk duşuşmarys.

– Dag dag bilen kesişmese-de, adam adam bilen duşuşýar. Biz ýene haçan hem bolsa bir wagt duşuşyp bileris.

– Eger siz imanlylar bilen duşuşmak isleseňiz, onda hatda şu ýerde-de, Gommelde, olar bar. – Men oňa Rebden şatlyk hem parahatlyk arzuw etdim. Ol aglady.

Meniň boşadylmagym duýdansyz boldy. Komendant garawullaryň jaýyna gelip, maňa:

– Biz siziň bilen duşuşanymyza örän şat, biz kän gürrüňler etdik. Biz siziň azatlyga çykjagyňyza örän şat. Belki, siz birinji günä geçişlikde gidip bilerdiňiz, emma Moskwa sizi şu wagt boşatdy – diýdi.

Men ondan özümi nämä esaslanyp boşadyandyklaryny soradym.

– Moskwadan, Ýokary Sowetden, gelen buýruk esasynda.

– Ýöne men aklanylmagymy soramandym.

– Siziň imanlylaryňyz siziň üçin haýyşnamalar ýazdy, şolaryň Ýokary Sowete ýüzlenip eden haýyşlary sebäpli, sizi boşadyrlar – diýip, komendant indi hiç haçan meni bu ýerde görmerin diýip umyt edýändigini hem aýtdy.

Bu ýere jenaýat edenim üçin düşmändigimi siz bilýärsiňiz. Munuň Hudaýyň işi sebäpli bolandygyny siz bilýärsiňiz – diýip, men oňa ýatlatdym.

– Gaýdyp gelmäh.

Ertirki barlag wagtynda, men hemmeler bilen hoşlaşdym we olara Hudaýyň iň gowy ak patalaryny, Rebbi tanamaklaryny arzuw etdim. Men özümiň öýe gaýdyp barýandygymy, gorkar ýaly zadymyň ýokdugyny bilýärdim. Olar bolsa aglaşdylar. Bir aýal boýnuma özüni oklap: „Men sizens näme ederkäm?“ – diýip aglady.

Men türme keselhanasynda Mesihi kabul eden aýaly-da gördüm. Ol edaranyň deňinden geçip barýarka, haýadyň aňry tarapyndady. Men oňa elimi bulap:

– Men öýe gidýärim – diýdim.

Ol haýadyň ýanyna ылgap geldi-de:

– Siz öýüňize gidýärsiňizmi? Men näme? Men sizens näderkäm? – diýdi.

.....
 Zinaida Wilçinskaýada özüniň türmedäki tejribelerini ýygnyanyşyklarda
 paýlaşmaga köp mümkinçilikler boldy.

.....
 SSSR-däki mesihiler özleriniň söygüsini güller bilen beýan edýärler. Günbatardaky
 mesihiler söygüsini hatlar bilen beýan edýärler. Är-aýal Wilçinskiler öýde
 birigendiklerine begenip, bularyň ikisindenem lezzet alýarlar.

– Siz bu ýerde ýene birazajyk wagtlyk galýarsyňyz, bu ýerden gitmäge, goý, size Hudaý kömek etsin – diýip, men ýuwaşja aýtdym.

Ol aglap başlady. Biz biri-birimize elimizi bulap aýrylyşdyk.

Ýolbaşçylar meni örän hoşamaýlyk bilen ugratdylar. Komendant maňa seredip:

– Wilçinskaýa, siz şeýle hormatlanylýan aýal, ýöne siz gaty erbet geýnen. Size geýimiňizi çalyşmak gerek, ýöne şakafyňyzda eşigiňiziň ýokdugyny biz görýäris – diýdi.

– Hawa.

– Ýöne size geýimiňizi çalyşmak gerek.

– Men erbet görnemek – diýip, ony ynandyrdym.

– Sizi kimdir biri garşy alýarmy?

– Hiç kim, sebäbi barýanymy hiç kim bilenok.

– Eger bilýän bolsalar, garşy alardylarmy?

– Hökman, olar göni şu ýere gelerdiler.

– Bolýar, olar sizi öýüňizde garşy alarlarmy?

– Eger bilseler, onda garşy alarlar. Ýöne bilmeseler garşy almazlar.

– Siz Gomelde kimdir birini tanaýarsyňyzmy? – diýip, komendant nygtady.

– Hawa, meniň bu ýerde Mesihdäki birnäçe erkek hem aýal doganlarym bar.

– Bolýar, brigadiriňiz sizi dükana alyp barar. Biz size birazajyk kömek bereris, ol hem, geýimiňizi çalyşmagyňyz üçin size köýnek satyn alyp berer.

Men oňa alada edeni we kömek etme islegi üçin minnetdarlyk bildirdim, ýöne maňa, dogrudanam, hiç zadyň gerek dälidigini, dükana baryp, özümni geým satyn alyp biljekdigimi aýtdym.

– Mende maşgalamyň goýberen azajyk puly bar, eger maňa geýmimi çalyşmak gerek bolsa, onda şeýle ederin.

– Ýok, ol siziň bilen gider-de, dükanyň nirededigini görkezer we size kömek eder. Oňa garaşyň.

Garawullaryň jaýynda özleriniň gürrüňleri bilen olar meniň çykmalý wagtymy yza çekdiler. Ýöne meni boşatmagyň wagty gelenini görenlerinde, mundan artyk saklap bilmediler. Komendant meniň azatdygymy aýtdy, ýöne:

– Wilçinskaýa, sizden haýyş edýärim, entek gitmän, brigadiriňize garaşyň. Ol häzir gelýär – diýip haýyş etdi.

– Eger siz menden beýle ýürekden haýyş edýän bolsaňyz, men garaşaryn – diýip, men jogap berdim.

Umuman-a, men barybir ony ýene bir gezek görmek isleýärdim.

Men derwezeden çykdy-da, gözlerimi ýokary galdyrdym we Hudaýa minnetdarlyk bildirdim. Ol ýerde duranymda, lageriň diwarlarynyň daşynda duranyma kynlyk bilen ynanyp bildim. Ýüregim ýarylara geldi. Men pikirimde, bary-ýogy birnäçe minut mundan ozal, hoşlaşan wagtymyzda aglan garry aýallaryň ýanyna dolandym. Olar aglap, meni gujakladylar, aýratynam, adam öldüren aýal. Ol möňňürip, boýnumdan gujaklady, bu hem, meniň ýüregimi paralady. Onuň maňa näderejede ysnyşandygyna men diňe boşajak wagtymda akyl ýetirdim. Ýüregim duýgulardan doldy, soň men Hudaýa: „Rebbim, belki, men bu aýal üçin bu ýerde ýene birazajyk wagtlap galyp bilerdim“ – diýip doga etdim.

Men ol ýerde pikirlenip durkam, edip biljek zatlarymyň hemmesini etmändigimi duýdum, belki, men lagerde galyp işgärlerine we tussaglara Hudaýyň söýgüsi hakda gürrüň bermelidirin. Men: „Eger Seniň islegiň bolsa, derwezäni aç, men olara köpräk gürrüň bermek üçin gaýdyp barjak“ – diýip doga etdim. Ýöne men, eger Hudaýyň erki bolmasa, onda kelleden ýekeje saçyň hem düşmejekdigine ynanýaryn, şonuň üçin meniň azatlyga çykmagym Onuň islegine garşy däl.

Men ýanyma brigadirimiň gelyänini gördüm. Biz bile yöräp baryarkak, men yzma öwrüldim.

– Siz näme üçin yzyňyza öwrülýärsiňiz? – diýip, ol sorady.

– Meniň ol adamlara örän nebsim agyryýar.

– Elbetde, siziň şeýle ýuregiňiz bar. Siz hemmeleriň aladasyny edýärsiňiz. Ýöne olar hiç haçan goýbermeli däl adamlar.

Bu bellikler bilen bilelikde Hudaý maňa Özi hakda gürrüň bermäge ýene bir mümkinçilik berdi.

– Hut şonuň ýaly adamlar üçin hem, Reb ýere geldi. Dogry adamlara toba gelmek gerek däl-de, şolar ýaly unudylyan, hiç kime gerek däl adamlara toba gelmek gerek. Reb olaryň janlaryny halas etmek üçin geldi. Ol günäkärleri halas etmek üçin Öz ganyny dökdü.

Ol ümsüm bolup diňledi.

Tizara biz dükana gelip ýetdik. Brigadir aýal harby geýimdedi, men bolsa, könelp giden türme köýnegindedim. Men köýnek saýladym-da, ony geýip gördüm. Onuň puluny tölöp, brigadir aýal meniň elimi gysdy.

– Men size duşanyma örän şat. Siz meniň ýüregimde gowy yz galdyrdyňyz. Men sizi ýatdan çykarmaryn.

Şeýdip, biz aýrylyşdyk.

Men Gomeliň köçelerinden ýöredim, satylýan harytlara seretdim we özüme etli somsajyk satyn aldym. Ýöne lagerdäki görgüli aýallar ýadyma düşende, men ony hatda iýibem bilmedim. Şol gün irden azajyk çörek iýen bolsam-da, men hiç zat iýip bilmedim. Reb maňa eger bizi tussaglyga iberyän bolsa, onda Mesihe şaýatlyk etmek üçin şatlyk bilen gitmelidigimizi ýene bir gezek görkezdi.

Men otlar petek alanyndan soň, öýüme jaň etdim. Çagalarym boşandygymy eýýäm bilýän ekenler. Menem gyzym Galinanyň bu ýere eýýäm agşamlyk geljekdigini bildim. Türme ýolbaşçylary maňa maşgalam bilen on sekizine we on dokuzyna duşuşmaga rugsat beripdi, şol sebäpden hem, gyzym eýýäm ýola düşen eken. Men telefonda olar bilen gürlleşenimde, örän begendim.

Şol wagt ýüregim Hudaýyň adamlaryna tarap ymtylýardy. Men mesihi tapyp, Hudaýa bolan minnetdarlygymy aýdyp ýüregimi dökmek isleýärdim. Alan hatlarymdan mende Gomeldäki mesihileriň ikisiniň salgysy bardy. Men bir aýalyň öýüni tapdym, ýöne ol meni tanamady. „Ozal siz daýawrakdyňyz“ – diýip, ol aýtdy. Biz bile doga etdik, soň men beýleki salga gitdim. Biz gürlleşip wagtymyzy diýseň gowy geçirdik – şeýle köp gözýaşlar, şatlyk, şeýle teselli boldy.

Şol dostlarym meni demirýol wokzalyna alyp bardylar. Soňrak Kobrindäki dostlarym Breste barýan ýolda meni garşy aldylar. Meniň Brestdäki maşgalam olaryň deňinden geçjekdigimi olara habar beripdir, şonuň üçin olar meni görmäge gelipdirler. Olar ähli wagonlardan meni gözläp başlapdyrlar, men bolsa, tanaýanlarymdan birini görermikäm diýip pikir edýärdim. Birdenem, olar peýda boldular! Şol otluda nähili şatlyk boldy. Biz doga etdik, agladyk we gürlleşdik.

Biz Breste geldik, ol ýerde bizi dostlarymyz, şeýle hem, duşmanlarymyz – hökümet wekilleri garşy aldylar. Dostlarymyzyň hijisi biziň haýsy wagondadygymyzy bilmeýärdiler, ýöne doganlarymyzyň biri özüniň deňinden geçip barýarkalar, DHK-niň işgärleriniň Wilçinskäýanyň on ikinji wagonda gelyändigini aýdanyny eşidipdir. Şonuň üçin meni nirede garşy almalydygyny mesihileriň hemmesi bilipdir. Biziň duşuşygymyz örän ýürekdeşlikli boldy. Otuza golaý adam – çagalarym, agtyklarym, ýaş

hem garry dostlarym gelipdir. Olar tutuş tambury eýelediler. Hemmesi uly şatlykdan doludy.

Biz öýe baryp ýetenimizde, ol ýerde maňa ondan-da köp adam, dostlarym, goňşularym garaşýan eken. Kâbir goňşularym aglady, biri bolsa, gül getirdi. Biz daşarda aýdym aýtdyk we dogra etdik. Şonda milisiýa gelip, bizi maşynyň içinden synlap durdy. Ýöne hiç kim bizi saklajak bolmady. Soň biz öýe girdik, dostlarymyz esli wagtlaý bizde myhmançylykda boldular. Öýde diňe adamym, agtyklarym we çagalarym galanda, içinden Mukaddes Kitap aýadyny alarym ýaly, çagalar maňa tabşyryklar gutusyny getirip berdiler. Maňa Süleýmanyň Pahimleri 31:8-9-njy aýatlar düşdi: „Agzyňy dilsiz üçin, ähli hossarsyzlaryň dawasy üçin aç. Agzyňy aç, dogrulyk bilen höküm çykar; garybyň, mätäjiň hakyny alyp ber“.

Men mydama garyp galanlaryň hemmesine uly duýgudaşlyk duýýardym. Meni bu gulluga saýlanlarynda, öz çagyrylan işimi tapdym. Men muny Rebbiň edenine şübhenmedim, şol sebäpden hem, ýüregim bu gulluk üçin Rebbe minnetdar boldy. Ýöne hatda tutulmazymyň öň ýanynda-da, kâbir adamlar, şol sanda garyndaşlarym, maňa: „Sen arakesme etmeli we bu işi bes etmeli. Bu işi başgalaram edip bilýär. Näme üçin sen etmeli?“ – diýip maslahat berdiler. Men bir hepdeden-de köp wagtlyk öýden ýygy-ýygydan gitmeli bolýardym, öýde bolsa, seretmek gerek bolan garry mama bardy, adamymam özüni erbet duýýardy, başga kynçylyklaram bardy.

Men: „Rebbim, doganlarym häzir: «Gitme, bu işi başga biri-de edip biler» diýýän bolsalar, Sen meniň ýürek islegimi – soňky demime çenli Saňa wepaly bolmagy islegimi bilýärsiň. Çagalyk Çagajyk döwrümden bäri men garyplary we mätäçleri goramaga çalyşýardym“. Indi Reb bu aýadyň üsti bilen meniň ýüregime ýene gürländen soň, men maşgalamdan:

– Siz bu barada näme pikir edýärsiňiz? Ýazgynyň bu parçasynyň üsti bilen kim gürläýär? – diýip soradym.

– Hudaý.

– Eger Hudaý gürläýän bolsa, onda men muny äsgermezlik edip bilerinmi? Ol maňa şeýle köp ýagşylyk edip, meni – biziň hemmämizi – şeýle täsin ýoldan alyp geçeninden soň, Oňa gulak asman bilerinmi? Biz Rebbiň bu çagyryşyny äsgermän bilerismi?

– Ýok, – diýip, adamym jogap berdi, – biz Oňa gulak asmaly.

Soň men çagalarymyzyň hemmesiniň pikirini soradym.

– Maňa dogrusyny aýdyň, meniň ýene bu işe başlamagyma siz razymy, bu gullukda maňa kömek edersiňizmi?

Olaryň hemmesi gözlerine ýaş aýlap, bu hasyl meýdanynda täze güýç bilen Hudaýa gulluk etjekdiklerine Oňa söz berdiler. Biz doga etdik:

– Ine, biz. Bizi al-da, nirede goýasyň gelse, şol ýere goý. Biziň isleýän ýerimize däl-de, Öz saýlan ýeriňe goý.

Biziň maşgala agzalarymyzyň hemmesiniň bir pikirde bolandyklary we doly ylalaşykdadyklary üçin Hudaýa örän minnetdar; bu meniň ýürek islegimi amala aşyrdy.

Ahyrynda men Hudaýyň adamlarynyň yzarlanylmagynyň Hudaýdan gelen ak patadygyny aýdyp biljek. Biz yzarlamalary şatlyk bilen kabul edýäris. Meni türmä salanlarynda, resullary zyndana salanlarynda, olaryň aýdym aýdandyklaryny köp ýatlaýardym. Biziň döwürümüzde Hudaýyň çagalary türmä düşenlerinde aýdym aýdýandyklaryna adamlar haýran galýarlar. Näme üçin olar aýdym aýdýarlar? Olaryň aýdym aýdýandyklarynyň sebäbi, Hudaý olara ak pata berdi. Ol ýere düşýänler Reb bilen ýöreýärler.

Elbetde, meniň tenim ejizdi. Kāwaḡt men örän syrkaw bolýardym. Ýöne ruhum şeýle bir sagdyn bolýardy welin, ol hatda tenimi-de gurşap alýardy. Güýjüm tükenende, men: „Rebbim, meniň halymyň nähili erbetdigini sen görýärsiň“ – diýýärdim. Şeýdip, ruhum teniň ejizligini ýeňýärdi. Rebbiň maňa beren gandallarynyň Ondan gelen gudratly ak pata bolandygyny men ynam bilen aýdyp biljek. Onuň meniň durmuşyma getiren ejirleriniň ak patasyny düşündirip biljek däl, ýöne olaryň içinden Hudaý meni gudrat bilen alyp çykdy.

Aleksey Kalýaşın

Öýlenýän ýigit diýen ýaly

Tutulan günüm men adatdakym ýaly, işe ugradym, ýöne kellämdä diňe bir zat – toýa taýýarlyk hakda pikirler bardy. Içeri işler bölüminiň işgärleri ýygna gymyzyň ýygna nasygyny böldüler, ýöne şonda men özümi edil toýuň ön ýanynda tutup äkiderler diýip pikir etmändim. Men işe başlanymda-da, bar pikirim toý bilen baglanyşyklydy: näme satyn almaly, nirede almaly we ýene näme etmeli.

Günortanlar töweregi iki sany milisioner sehe girdi. Men olary gördüm, ýöne, göni ýanyma gelip, elimden tutýança, beýle bir ünsem berip durmadym. Bu şeýle bir garaşylmadyk ýagdaýda boldy welin, men munuň tussaglykdygyna birbada düşünmedim.

Adaty geýimdäki erkek kişi portfelinden kagyz çykardy.

– Kalýaşın Aleksandrowiç sizmi? – diýip, ol sorady.

Aleksey Kalýaşın (1955-nji ý.d.) ilkinji gezek 1981-nji ýylda, toýuna bary-ýogy bir hepde galanda tussag edildi. Üç ýyldan soň, 1984-nji ýylyň 1-nji sentýabrynda dostlary azatlyga çykanyndan soň garşy almak üçin Nižniý Ingaşdaky lageriň derwezesiniň önünde ýygna ndylar, emma ol bu ýerde ýok eken. Azatlyga çykarmagyň deregine ýolbaşçylar ony täze „jenaýat“ aýyplamalaryny ýöňkemek üçin Krasnoýarska iberipdir. Ýalan, toslanylyp tapylan subutnamalar esasynda Alekseyi günäli hasaplap, goşmaça iki ýarym ýyla höküm etdiler. Birneme soňrak ol 1985-nji ýylyň iýunynda lagerde toý tutup, öz gelinligine öýlendi. Ahyrsoňy gaýdyp geleninden soň, Aleksey gulluga el goýlup saýlanyldy.

– Hawa.

– Siz tussag edilýärsiňiz! – diýip, ol maňa orderi görkezdi.

Men diňe şonda nämeleriň bolýanyna düşündim. Olar meni maşyna mündürüp, Wladimirdäki türmä alyp gtdiler.

Ýolda men ýene toý we onuň indi kän ýyllar yza çekiljekdigi hakda pikir etdim. Men Ninanyň, öz söýýän gyzymyň, meniň tutulandygym baradaky habary nähili kabul etjekdigi hakda pikir etdim. Men Hudaýdan öz umytlarymyzyň we planlarymyzyň bozulanyna döz gelmäge güýç bermegini soradym. Men toý çakylygyndaky: „Atam! Öz adyňy şöhratlandyr“ (Ýohanna 12:28) diýlip ýazylan Mukaddes Kitap aýadyny ýada saldym-da, Hudaýdan hatda wakalaryň şunuň ýaly garaşylmadyk öwrülişikleriniň üsti bilen hem, Öz adyny şöhratlandyrmagyny soradym.

Garawullar meni türme koridory bilen alyp barýarkalar, men ullakan, adamdan doly kamerany, içinde onlarça adamlaryň sögüşýänini we uruşýanyňy göz önüne getirdim. Men Rebden kömek etmegini sorap, pikirimde muňa taýýarlandym. Ýöne garawul kameranyň gapysyny açanda, men kiçijik otagy gördüm, ol ýerde bir gartaşan adam oturdy. Biz tanyşdyk, soň men onuň türmede eýýäm ýigrimi ýyldan gowrak wagt oturanyňy bildim. Men oňa özümi mesihilik işim üçin tutandyklaryny gürrüň berdim. Onuň köp soraglary bardy, şonuň üçin biz uzak gije Hudaý we mesihilik ynamy hakda gürrüň etdik.

Üç günden soň, meni ejem bilen duşuşyga alyp bardylar, ejem öňde duran toýy örän alada edýärdi.

– Eje, bu zatlaryň hemmesi – ilki meniň tutulmagym, indi hem sud – şeýle duýdansyz boldy. Nina aýt, işleriň şeýle bolanyňa men örän gynanýaryn, ýöne ol özüni maňa borçly ýaly duýup, üç ýyllap garaşmaly dälidir. Men ony beren wadalaryndan boşadýaryn. Eger ol başga birine durmuşa çyksa, men ondan öýkelemerin we oňa düşünerin – diýip, men aýtdym.

Şu pursatda biziň duşuşygymyz tamamlandy.

Sülçi meni eglişige getirjek bolup, köp jan çekdi. Meniň toý planlarymy duzak hökmünde ulanyp, maňa azatlyk teklipl etdi. Munuň deregine ol maňa Mukaddes Kitabyň 1929-njy ýyldaky dini kultlar baradaky Kanunyna garşy dældigini, şol kanuna eýermäge razydygym barada arza ýazmagy teklipl etdi. Ol hatda arza ýazmagyň deregine, muny magnitofona ýazmagy teklipl etdi.

Sülçi biziň gürrüňimizi her gezek: „Alekseý, siziň toýuňyz on dokuzynjy sentýabra bellenen. Şol wagta çenli siz azatlyga çykyp bilersiňiz. Siz ýaş ýigit. Öýlenmegiň dereğine üç ýyllap türme lagerine gitmek size nämä gerek? Bu barada pikir ediň“ – diýip jemleýärdi.

Men oňa öz mesihilik garaýyşlarymyň garşysyna hiç haçan gitmejekdigimi aýtdym. Bu göreşde Hudaýdan yranmaz bolmaga we Özüne wepaly bolmaga dowam etdirmäge kömek etmegini soradym.

Suduň ön ýanynda men sülçüden maňa gelinligim bilen duşuşmaga rugsat bermegini soradym. Ol öz ýanynda on baş minut duşuşmaga rugsat etdi. Nina ilkinji sözlerinden başlap, meni ruhlandyrdy, ýöne men oňa:

– Nina, olar maňa üç ýyl iş kesjekdiklerini aýdýarlar. Biz üç gün ýa-da üç aý hakda gürrüň edemzok. Bu uzak döwür. Sen maňa garaşmaly däl! Men seni maňa durmuşa çykjakdygyňa beren wadaňdan boşadýaryn – diýip aýtmaga özümi borçly duýdum.

– Alekseý, men seni söýýärin, şol sebäpden hem, seniň aýalyň bolmaga beren wadamdan asla ýüz öwürmerin – diýip, ol jogap berdi.

– Sülçi Wladimir Wladimirowiç, eger Mukaddes Kitabyň 1929-njy ýyldaky dini kultlar baradaky Kanuna garşy çykmaýandygyny aýtsam, onda meni boşatjakdygyny aýdýar. Sen bu teklipe barada nämä pikir edýärsiň?

Nina göni meniň gözlerime seretdi.

– Biz bu barada hatda gürrüňem etmeris!

Men iň wajyp meselelerde pikirdeşim bolan gelinligi bereni üçin Hudaýa minnetdar boldum.

– Nina, synaglaryň bu ýolundan geçmäge Hudaý bize kömek eder – diýip, men aýtdym.

– Elbetde, Alýoşa, Isa bizi terk etmez. Men seniň üçin köp doga ederin.

Biziň duşuşygymyz gutardy. Men kamera ýüregim şatlykdan dolup geldim. Men kameradaşyma Nina bilen bolan duşuşyk we biri-birimize çuň düşünenimiz we biri-birimizi söýýändigimiz hakda gürrüň berdim.

Sud wagtynda suduň binasynyň önünde köp mesihiler ýygnandylar, emma olara girmäge rugsat bermediler. Dostlarymdan we garyndaşlarymdan diňe ejeme gatnaşmaga rugsat etdiler. Men özümi ateist aklawçynyň goramagyndan ýüz öwrenimde, kazy:

– Aklawçyňyz hökmünde nähili aklawçynyň bolmagyny isleýärsiňiz? – diýip sorady.

– Men özümi goramagy diňe Mukaddes Kitap taglymaty bilen tanyş bolan we meniň hereketlerimiň maksadyna düşünmäge ukyply bolan mesihi aklawça ynanyp biljek.

– Biziň бүтін ýurdumyzda munuň ýaly aklawçy ýok.

– Beýle bolsa, eger mesihi aklawçy daşary ýurtdan gelse, men garşy bolmaryn – diýip, men jogap berdim.

Kazy meniň haýyşymy ret etdi.

Sud üç gün dowam etdi. Meni ýygnagymyzda ýygnanyşyklary geçirmekde, munuň üsti bilen hem, jemgyýetçilik tertibini bozmakda aýypladylar. Esasy şaýatlar meýletin toparyň agzalary we biziň ýygnanyşygymyzy bozan milisionerlerdi. Elbetde, beýleki mesihi şaýatlar we men öz asuda ýygnanyşygymyzyň jemgyýetçilik tertibini asla bozmaýandygyny düşündirdik.

Kazy hökümi yglan etmezinden öň, maslahatlaşyýan otaga meni alyp bardylar. Ol ýerde sülçi – DHK-niň maýory maňa käbir soraglary bermek isledi.

– Alekseý, siz Gennadiý Krýuçkow hakda nähili pikir edýärsiňiz? Onuň ýöne bir aýlanyp ýören wagyzçydygy bilen ylalaşýarsyňyzmy?

– Yok! – diýip, men jogap berdim. – Ruhy çopan Krýuçkow ýygnagyň saýlan we ähli mesihileriň sylaýan Hoş Habar gullukçysy. Ol aýlanyp ýören wagyzçy däl.

Ol maňa başga soraglary-da berdi, soň hem, telefony galdyryp, kazynyň oturan maslahatlaşma otagy bilen birikdirmeklerini haýyş etdi-de, maňa nähili höküm çykarmalydygyny aýtdy. Hut şonuň aýdyşy ýaly, men üç ýyl aldym. Maňa başga ýere gitmäge taýýarlyk görmelidigimi aýtdylar.

– Ýöne bizde tussaglary öýüne golaý lagerde ýerleşdirmegiň gerekdigi hakdaky kanun bar, näme üçin meni nirädir bir ýere goýberýärler? – diýip, men kaza aýtdym.

– Hawa, siz dogry aýdýarsyňyz, dogrudanam, tussaglary öýlerine golaý lagerlerde ýerleşdirmelidigini aýdýan kanun bar, ýöne kanundan çykma-da bar, belki, müňden bir sany kanundan çykma bardyr. Ine, baş üstüne, siz şol seýrek ýagdaýsyňyz – diýip, ol jogap berdi.

Başga ýere äkidilen wagtymyzda, garawullar otuza golaý adamy otlynyň bir bölümüne dykdylar. Bize örän az iýmit berdiler. Men birnäçe türmeleriň içinden geçdim, ýöne Swardlow türmesiniň şertleri iň erbedidi. Otuz sany tussaga niýetlenen kamera bir yüz otuz sanysyny salypdyrlar.

Bize ýatar ýaly ýer ýokdy, hatda oturara-da ýer ýokdy. Şonuň üçin biz ýolumyzyň dowam edilmegine garaşyp, hapa polda haltalarymyzyň üstünde oturdyk.

Birinji gün zalym ýüzli we elleri uzyn bir adam täze gelenleriň arasyna aýlanyp, her kimiň goşlaryny barlady. Ol islân zatlarynyň hemmesini aldy, oňa hiç kim garşy çykyp bilmedi.

Menden bu ýere näme üçin düşendigimi soranlarynda, Hoş Habary wagyz edenim üçin tussag edilendigimi düşündirdim. Mesihileri ozal başga türmelerde görenleriň hemmesi şobada maňa üns berdiler. Olar maňa iýmit berdiler we dynç alyp bilmegim üçin krowatda ýer tapdylar. Soň Swerdlowskden gaýdyňam, üstüme sorag baryny ýagdyrdylar.

Ahyrsoňy men barmaly ýerime baryp ýetdim-de, Sibirde ýerleşýän Krasnoýarsk ülkesindäki lagere düşdüm. Meniň ýanymda Mukaddes Kitap bardy, sebäbi men türmede ony ýanymda saklamaga rugsat bermeklerini sorap arza ýazypdym. Ýöne lagerde garawullar ony elimden aldylar.

– Saňa lagerde Mukaddes Kitaby bermäge rugsat edenimden, ölenim gowudyr. Diňe meniň jesedimiň üstünden geçip bererler! – diýip, ýerine ýetiriji bölümiň uly leytenanty Danilçenko aýtdy.

Soňrak men lageriň işgärleri bilen öz Mukaddes Kitabymy sorap, birnäçe gezek gürleşdim, emma olar:

– Sizi haýsy madda boýunça sud etdiler? Din üçinmi? Sen bu ýerde Mukaddes Kitap almak isleýärsiňmi? Eger sen bu ýerde adam öldüreniň üçin ýa-da başga bir zat üçin oturan bolsaň, onda rugsat bermekleri mümkindi. Ýöne Mukaddes Kitaba akylyny aldyrana ony bermeklik – beýle zat asla bolmaýar!

Men derrew lagerde başga bir mesihini – „Mesihi“ çaphanasynyň beýleki agzalary bilen bilelikde sud edilen Sergeý Bubligi tapdym. Biz ozal tanyş däldik, ýöne men indi özümiň ýeke däldigime begendim. Biz bir lagerde sekiz aý bolduk.

Lageriň şertleri ezijidi. Iýmit azdy, hatda suwy-da, bir ýerden getirmelidi. Ýolbaşçylar bize ýuwunmak üçin azajyk suw almaga rugsat edýärdiler, ýöne bu kiriňi ýuwmaga ýetmeýärdi.

Özüňi lagerde nähili alyp barmalydygyny eýýäm bilýändigini Sergeý maňa kömek etdi. Biz işden soň, wagtymyzy bile geçirýärdik: gürleşýärdik, doga edýärdik we azatlykdakylar hakdaky tazelikleri paýlaşýardyk. Beýleki tussaglar käwagt:

– Siz gürleşmek üçin beýle köp temalary nireden tapýarsyňyz? Biri-biriňizi görmeklik ýüregiňize düşenokmy? Bu ýerde lagerde hatda garyndaşlar ýa-da goňşular duşuşanlarynda-da, iki ýa-da üç agşamy bile geçirýärler-de, hemme zadyň gürrüňini edýärler, şunuň bilen gürrüň gutaryar.

Biz Reb Isa Mesihniň söýgüsiniň we Onuň haçda döken ganynyň bizi dogan edendigini düşündirdik. Gürrüňleriň temalary hakda aýtsak bolsa, onda temalar hiç haçan gutarmaýardy, sebäbi biz Mukaddes Kitap, Rebbiň ýollary we Rebbiň bizi alyp barşy hakda gürrüň edýärdik. Biz şeýle hem, ikimize-de hat ýazyan umumy dostlarymyzyň köpdügin, şol hatlar hakda hem gürrüň edýändigimizi aýdýardyk. Şonuň üçin biziň dostlugymyz Mesihdäki doganlyk gatnaşyklarymyzyň şaýatlygy boldy.

Biziň alyan hatlarymyzyň sany hem, beýlekileri haýran galdyryýardy. Sergey adatça her gün ýüze golaý, baýramçylyklarda bolsa, bir yüz ellä golaý hat alýardy. 1983-nji ýylyň Roždestwosynda men üç ýüzden gowrak hat we otkrytka aldym. Dostlarymyz káwaagt Mukaddes Kitapdan tutuş bir baby, goşgular we aýdymlar ýazyp goýberýärdiler. Sergey ikimiziň biri-birimizden syrymyz ýokdy. Biz hatlarymyzy, hatda meniň Ninadan alan hatlaryma çenli, bile okaýardyk.

Men lagere gelmezimden öň Sergeyde poçta meselesinde kynçylyklar bolupdyr. Dört aýyň dowamynda ýolbaşçylar oňa mesihilik mazmunly hatlaryň ýekejesinem bermändir. Maşgalasy muny bilip, arz edipdir, netijede onuň hatlaryny berip başlapdyrlar.

Men elimden Mukaddes Kitabymy alandyklary üçin Krasnoýarsk ülkesiniň prokuroryna arza ýazmakçy boldum. Birneme wagt geçeninden soň, ol bu meseläni çözmek üçin geldi, soň meni-de gürrüňdeşlige çagyrdylar. Ol maňa Mukaddes Kitaby diňe özbaşdak okasam we ony başgalara bermesem alyp biljekdigimi aýtdy. Prokuror Danilçenko (maňa Mukaddes Kitaby bereninden ölenini gowy görýänini aýdan) ýerine ýetiriji bölümiň başlygyny çagyrdy. Soň ol meniň Mukaddes Kitabymyň nirededigini sorady.

– Seýide, – diýip, Danilçenko jogap berdi.

Prokuror oňa Mukaddes Kitaby getirip, maňa bermelidigini aýtdy. Danilçenkoda tabyn bolmaktan başga ýol galmady. Ol baraga meniň Mukaddes Kitabymy alyp geldi!

Pesahdan ön Sergey ikimiz tussag dostlarymyza üýtgeşik bir zat etmegi makul bildik. Biziň lagerimizdäki adamlar açlykdan ejir çekýärdiler, iş bolsa tapdan düşürýärdi. Köpler witamin ýetmezçiliginden we umumy güýçden gaçmadan keselleýärdiler. Biz baýramçylykda iýer ýaly zadyň bolmagy üçin çörek, mürepbe we margarin ýygnap başladyk. Mesihniň ölümünden direlen gününde biz hemmelere şatlykly baýramçylygy arzuw etdik-de, çörek kesip, oňa margarin bilen mürepbe çaldyk, soň islän adamlaryň hemmesine berdik. Köpler bu sahylygy gözlerine ýaş aýlap kabul etdiler, sebäbi olar özleri bilen paylaşmak üçin özümizi iýmiden mahrum etmeli bolandygymyzy bilýärdiler.

Lagere baranyma sekiz aý geçeninden soň, maňa ýene başga ýere gitmäge taýýarlanmalydygymy aýtdylar. Başlyk meni DHK-niň buýrugy boýunça başga ýere geçirýändiglerini aýtdy.

Sergeý bilen aýrylyşmak gaty agyr düşdi. Biz köp zady bile çekipdik. Meniň ýanymda Mesihdäki doganymyň bolmagy uly goldawdy. Indi öňde näbellilik garaşýardy. Hoşlaşjak wagtymyzda Sergey maňa Gelip çykyş 31:49 aýtdy: „Biri-birimizden uzak düşen mahalymyz, Reb bizi gözden salmasyn“.

Meni oktyabrda alyp gitdiler. Mundan bir aý ön maşgalam meni görmäge gelipdi, şonda ejem maňa keçe ädik, güpbi we telpek getiripdi. Ýolbaşçylar bu zatlary elimden alyp, bu zatlaryň hemmesini gysga aljakdygyma hat berdiler. Äkidilmezimiň ön ýanynda şol haty alyp, başlygyň ýanyna baranymda, ol haty elimden ýöne bir alyp goýdy. Şonuň üçin meni gys bilen duşuşyga ýeňil geyimde alyp gitdiler.

Meniň täze lagerim Nižniý Ingaşda ýerleşýärdi. Ol ýerde durmuş öňki bolan lagerimdäkiden has gazaplydy. Baraklar hyryn-dykyndy. Krowatlar üç gat bolsa-da, köpler polda ýatmaly bolýardylar. Lagerde mör-möjekleriň we bitiň sansyz-sajaksyzydygynyň üstesine-de, deri keseli öç alýardy. Birinji gezek hammama baranymda, aňk bolup galdym: tussaglaryň köpüsinde ýara бүтін endamyny tutup durdy. Olaryň bedenleri çüýreyän ýalydy. Meniň birinji bolan lagerimde munuň ýaly ýagdaýdaky adamy türme keselhanasyna salýardylar-da, oňa derrew medisina kömegini edýärdiler. Emma bu ýerde muňa hiç kim üns bermeyärdi.

Men Zeburyň 91-nji babyny öz dogadilegimiň esasy edinip, bu agyr keselden meni goramagyny Hudaýdan soradym. Hudaý meni eşitdi – bu

ýerde bolan ýyllarymyň dowamynda, bu kesel mydama ýanymda bolan bolsa-da, maňa ýokuşmady.

Düzgünlerem birinji bolan lagerimdäkiden tapawutlanýardy. Mysal üçin, aňşamlaryna işden we aňşamlyk naharyndan soň, baraklara barmaga rugsat etmeýärdiler. Munuň deregine „çyra öçürilýänçä“, bizi koridorda saklaýardylar. Şeýdip, biz ýatylmaly wagta garaşyp, koridorda hyryn-dykyn bolup durýardyk.

Başda men täze lagerde özümi ýalňyz hem sustupes duýýardym. Ýöne bir aňşam biz adatdakymyz ýaly, koridorda durkak, tussaglaryň biri birden: „Sen nireden, dost? Seni näme üçin bu ýere getirdiler? Haýsy madda bilen?“ – diýip sorady.

Men oňa gürrüň berdim, ol hem, birhili janlanan ýaly boldy.

„Sen mesihimi? Biziň ýanymyzda bir mesihi, Aleksandr Nikitkow, boldy. Gowy oglandy, ony ýaňy-ýakynda boşatdylar. Diýmek, sen olaryň biri-dä?“

Soň ol baş tussaga bir zat aýtdy, ol hem, ýanyma gelip, maňa soraglar berip başlady. Bu bolsa, Hudaý baradaky gürrüňdeşliklere alyp bardy, şeýdip, ruhum galkyndy. Indi men özümi unudylan hem ýeke duýmadym. Hudaý maňa ýene gulluk berdi.

Tiz wagtdan beýleki tussaglar lagere DHK-niň işgärleriniň gelip, derňewler geçirip we meniň bilen ýaşayan we işleýän tussaglary sorag edip başlandyklaryny aýtdylar. DHK-niň işgärleri men hakda ýazmaça görnüşde maglumatlary bermelidiklerini aýdypdyrlar.

– Alekseý, DHK-niň işgärleri meni birnäçe gezek çagyrdylar-da, sen hakda soradylar. Soňky gezek olar maňa seniň haýsydyr bir düzgün bozmaňy aýtmagymy, soň seni olaryň on baş günlük gabajakdyklaryny aýtdylar. Men saňa el galdyrmak islemeýärin! Men beýle edip biljek däl! Ýöne olar talap edýärler. Men näme edeyin? – diýip, bir adam aýtdy.

Ýöne oňa näme maslahat bereýin?

– Özüň çöz, bu seniň wyždanyňa bagly – diýip, men aýtdym.

Bu gürrüňden soň men mydama öz zatlarymy barlap, düşegimiň aşagyna, jübime seredip ýördüm, sebäbi kimdir biri bir ýerime pyçak ýa-da gadagan edilen bir zat salyp, soň hem, ony aňsatlyk bilen „tapyp“ bilýärdi. emma ol adam maňa garşy hiç zadam etmedi. Soň ol özüne meniň bilen dostlaşmagy, geçmişim we ýygnaçym hakdaky soraglary bermegi, soň hem, ol zatlaryň hemmesi hakda DHK-ne maglumat bermegi tabşyrandyklaryny boýun aldy.

DHK-niň maňa täze möhleti taýýarlaýandygy göze görünüp durdy. Olar meniň poçtamy, ahyrsoňy ejeme ýazan hatlarymyň birinde ýalňyşlyk tapýançaýlar gaýta-gaýta barladylar. SSSR-iň altmyş ýyllygyna günä geçişligiň bolýandygyny yglan edenlerinde, ejem günä geçişlikden soň meniň öýe barmagymyň mümkindigini ýazdy. Men muňa bize ýolbaşçylaryň adamçylygyna däl-de, Hudaýyň merhemetine bil baglamalydygymyzy ýazyp jogap berdim. DHK-niň işgärleri bu haty aldylar-da, meni „Sowet döwletine we jemgyýetçilik tertibine garşy töhmet atyjy hat üçin“ onbaş günlük jerime tussaglygyna saldylar.

Roždestwo baýramçylygyna men üç ýüzden gowrak hat aldym. Men begenip, Hudaýa minnetdarlyk bildirdim, ýöne beyleki tussaglar meniň üçin şeýle köp adamyň alada edýänine kynlyk bilen ynanyrdylar. Roždestwonyň ön ýanynda baraga baranymda, bu günü menden başga dokuz adam bellemek isledi. Olaryň biri mesihi maşgaladandy. Onuň ejesi bilen uýasy ýygnaý azgalardy, ýöne onuň özi günäli durmuşda ýaşap, bu lagere düşüpdür. Şu ýerde hem ikiniz tanyşdyk. Ol adam maňa diýseň ysnyşypdy. Beýlekileri-de, Isa Mesih bilen gyzyklanyp başladylar.

Biz bir ýere üýşen badymyza, biri meni daşary çagyrdy. Ol ýerde adatyça lageriň daşynda işleýän, işden diňe gije gaýdyp gelýän tussag durdy. Ol kurtkasynyň aşagyndan düwünçek çykaryp, ony maňa berdi.

– Bu näme? Muni kim berdi? – diýip, men soradym.

– Sen Darýany tanaýarsyňmy?

– Hawa, – diýip, men jogap berdim. Ol aýal biziň lagerimiziň ýanyndaky şäherçede ýaşardy. Ol maňa eýýäm birnäçe gezek ýyly aýakgap bilen eşik goýberipdi. – Sen ony haçan gördüň?

– Şu wagtyk. Ol entegem lageriň ýanynda dur.

Men tolgundym. Bu Roždestwonyň ön ýanydy. Bu wagt hemmeler öz ýakynlarynyň ýanyna ýa-da ýygnaýşyga howlugaýardylar. Ýöne gýşda giç agşam Mesihdäki tussag doganyna azajyk şatlyk getirmek üçin lagere gelmeklik – bu mesihilik söýgüsiniň täsin ýüze çykmasydy! Gözýaşymy zordan saklap, men bu adama minnetdarlyk bildirip, düwünçegi baraga alyp geldim.

Biz düwünçegi bile açdyk-da, içinden şokolad bilen birnäçe süýji tapdyk. Men şokolady on bölege böldüm, her kime ujypsyzja bölekden düşdi, ýöne bu sowgadyň üsti bilen Hudaý dostlarymyň ýüregine çuň täsir etdi. Biziň keýpimiz kökdi we baýramçylyk keýpidi. Men içine Mesihniň dogluşy

baradaky Mukaddes Kitap aýatlary ýazylan kagyzlary paýlanymdan soň, biz Roždestwo üýşmeleňini şol aýatlary bile okap jemledik.

Meniň möhletim ahyrlyp barýardy, emma üstüme gara bulutlaryň ýygnanýanyny duýýardym. Meniň täze möhletim üçin maňa garşy materiallary taýýarlamaklyk güýçlenýärdi. Tussaglary çagyryp, men hakda sorag edýärdiler. Ýolbaşçylar meniň her bir ädimimi synlaýardy. DHK-niň işgärleri bilen gürleşenlerinden soň, tussaglar menden özlere düýbünden nätanýş bolan zatlary soradydylar. Mysal üçin, olar menden hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaqlar Birleşmesiniň gullukçylary hakda, olaryň nirede ýaşaýandyklary, olaryň her biriniň nähili gullugy alyp barýandygyny soradylar. Olar, şeýle hem, başga adamlar bilen hiç haçan gürrüňi edilmeyän zady, ýagny ýygnaýyň içki işleri hakdaky soraglary berdiler. DHK-niň işgärleri maňa garşy delil talap edip, tussaglary mydama dört-baş sagadyň dowamynda saklaýdylar. Käwagt olar maňa bu gürrüňleri aýdyp beryärdiler.

Bu zatlaryň hemmesiniň nämä alyp barjagyna men düşündim: meni üç ýyllyk möhletimiň soňunda boşatmaýarlar. Munuň bilen ylalaşmak kyndy. Nina ikimiz toý meýilnamalarymyzy ýene soňa goýmaly bolduk, biz meniň gaýdyp baranymy we toýy bile bellemegi karar edinipdik. Möhletimiň uzalma howpy diýseň anyk abanan wagtynda, maňa ruhy goldaw zerur boldy, şonuň üçin men maşgalamy Rebbe getiren wagyzçy Wladimir Iwanowiçe hat ýazdym. Men ondan Harun bilen Oruň Musanyň söweşde ýeňmegi üçin doga etmek bilen ony goldaýyşlary ýaly, meni goldamagyny haýyş etdim.

Men göni möhletimde boşaryn diýip entegem umyt edýärdim. Tussaglygyň soňky günleri hemme zat ümsüm boldy. Boşamagyma dört gün galanda, men lagere degişli zatlaryň hemmesini tabşyrandygymy tassyklaýan zerur gollary ýygnaپ başladym. Men hemmeler bilen hoşlaşybam başladym.

Meniň boşamagyma iki gün galanda, baraga sülçi geldi-de: „Kalyaşin, seniň tumboçkaň nirede? Maňa seniň kagyzlaryňa seretmek gerek“ – diýdi.

Ol barlap başlady. Meniň az zadym galypdy. Beýleki tussaglar menden özlere nämedir bir zat, aýratynam, otkrytkalary galdyrmagymy haýyş edipdiler, şonuň üçin men eýýäm hemme zadymy diýen ýaly paýlapdym. Ýöne sülçi meniň tekjämi boşatdy. Soňrak meni iş otagyna çagyrdylar-da,

190-njy madda boýunça aýyplaýandyklaryny aýtdylar. Ýene bir sud bolýar, maňa ýene üç ýyl bermekleri mümkindi.

Garawullar meni jerime izolýatoryna alyp gitdiler. Ol ýerde bir tussag iki günden soň boşadylýardy, şonuň üçin men ondan ýüze çykan ýagdaýy maşgalama ýetirmegi haýyş etdim. Bir gün geçeninden soň, garawullar meni ýekelikde oturylýan izolýatora geçirdiler, ol ýerde men ýedi günümü geçirdim.

Şol synag günlerinde Reb maňa aýratyn ýakyn boldy. Resullaryň işleriniň 21-nji baby meniň ýadyma düşdi. Onda köpler Pawlusy Iýerusalime syýahata gitmekden saklanmagy haýyş edýändigleri, ol ýerde oňa gandallaryň we jepanyň garaşýanyny duýdurýandygy hakda gürrüň berilýär. Emma Pawlus: „Näme üçin aglaşyp, meniň ýüregimi agyrdýarsyňyz, bu edýäniňiz näme? Men Iýerusalimde diňe bendi bolmaga däl, eýsem, Reb Isanyň ady üçin ölmäge-de taýyn“ (13-nji aýat) diýýär. Üç ýyl mundan ozal Wladimir türmesinde öz ýüregimi derňäp, Pawlusyň aýdanlaryny aýtmaga taýýarmydygymy özümden sorapdym. Men diňe gandal dakynmaga däl-de, hatda Rebbiň ady ugrunda ölmäge-de taýýarmy? Şonda men özümiň Hudaýyň işi ugrunda tussaglykda bolmaga taýýar, ýöne ölmäge taýýar däl diýen netijä gelipdim. Indi ýedi günlük izolýatorda bolan günümde Reb ýüregime aýratyn golaýlaşdy. Pawlusyň sözleri hakda oýlanyp, men ahyrsoňy: „Men Reb Isanyň ady üçin ölmäge taýýar“ – diýip bildim.

Şeýlelikde, Reb meniň kalbymy taýýarlady. Ýöne tenime adaty bolmadyk bir zat bolýardy: edil bir zat meni gije oýaryp, ýatmaga goýmaýan ýaly, ýüregim güýçli urup başlady. Günortanlyk naharyndan soň, ýüregiň çalt urmasy ýene başlandy. Men şunuň ýaly ýagdaýda suda çenli indiki baş aýymy geçirdim. Suddan soň, ýüregim meni bimaza etmegini bes etdi-de, ritmi kadalaşdy.

Bu gezek hem, edil üç ýyl mundan ozal bolşy ýaly, meni toýy näbelli bolan wagta çenli – belki-de, mydamalyk yza çekmeli boljakdygy baradaky pikir bimaza etdi. Men Nina we biziň umytlarymyz hem planlarymyz hakda pikir etmezlige çalyşdym, sebäbi munuň ýaly pikirler juda agyrylydy. Elbetde, Ninanyň maňa doly düşünýändigini we meni goldaýandygy baradaky pikir örän köşeşdirýärdi. Oňa maňa durmuşa çykmagy teklipl edenimde, durmuşymyň Rebbe bagyş edilendigini, şol sebäpden hem,

biziň bilelikdäki durmuşymyza köp kynçylyklaryň hem synaglaryň düş gelmeginiň mümkindigini düşündiripdim. Men gullukçynyň, belki-de, tussagyň durmuşyny paýlaşmak isleýän islemeýändigini hakda çynlakaý pikirlenmegi ondan haýyş edipdim. Nina, eger bu kynçylyklaryň hem görgüleriň ýolundan ýöremelidigini aňladýan bolsa-da, Rebbiň yzyna meniň bilen bile düşmäge taýýardygyny aýdyp jogap beripdi. Biz görgülerimiziň entek toýdan ön başlanjakdygyny asla bilmändik.

Suddan ön meni Krasnoýarskdaky türmä geçirdiler-de, ölüm jezasy berlenler üçin ulanylýan kamera saldylar. Bu kamerada düşegiň ýoklugy, krowatlaryň hem, demirdendigi sebäpli, men gije ýatyp bilmedim. Haltamy başymyň astyna goýup, men göni demir krowadyň üstünde ýatdym, ýöne tiz wagtdan oýandym, sebäbi demriň sowugyna gapdaldym üşedi. Men üşemez ýaly, uzak gije eýläk-beýläk agdarylmaly boldum. Men ol ýerde bir aý boldum.

Sud wagtynda hukuk goraýjylar maňa garşy delil hökmünde iki haty ulandylar. Birinjisi ejemiň ýazan hatydy, onuň üçin men eýýäm on bäş gün oturyp çykypdym. Ikinjisi Rostowly Zaýsewa Larisa ýazan hatymdy. Olaryň aýtmagyna görä, şol hatda „ters elementler“ barmyş. (Şol elementleriň nämede jemlenendigini şu güne çenli-de bilemok). Olar meni fotoalbum saklamakda hem aýypладыlar. Ony men maşgalamdan we dostlarymdan alan hatlarymdaky suratlar, şeýle hem, hatlardan, goşgulardan hem Mukaddes Kitapdan alnan aýatlardan doldurypdym. Çaklanylyşyna görä, albom manysy boýunça şyltak atyjydy. Gözleg wagtynda, „Hakykatyň habarçysy“ žurnalynam tapdylar.

Ylmy-ideologiki ekspertizanyň beren netijesinde: „Öwrenmek üçin berlen materiallar Sowet döwletine we sosial gurluşa bilgeşleýin ýalan pikirleri özünde saklaýar. Ol pikirler Sowet Soýuzynyň Kommunistik partiýasynyň syýasatyny we Sowet döwletiniň dine, ýygnağa we Hudaýa ynanyan adamlara bolan gatnaşygyny kemsitme ýoly bilen okyjyda ideologik duşmançylygy döretme, olaryň arasynda erbet sosial-syýasy hereketleri döretme, ahyr netijede hem, ilatymyzyň dine ynanyan böleginiň esasynda SSSR-de hereket edýän tertibe guramaçylykly syýasy oppozisiýa döretme maksadynda yranmazdyr. Şeýle hem, Kalyaşiniň 1983-nji ýylyň 25-nji maýynda Mariýa Kalyaşine ýazan hatlarynda we «Meniň sergezdançylyk ýyllarym» atly albomynda hem, ynanyň üçin yzarlanylma ideýasy tassyklanylýar“ diýilýärdi.

Aýyplamany öwrenenimden soň, men teologiki bilimde ekspertler bolan ýuristleriň gatnaşmagynda başga derňewi geçirmeklerini haýys edip, suda ýüz tutdum. Meniň işimiň „Hakykatyň habarçysy“ atly mesihilik žurnalyňa, albomyndaky mesihilik mazmunly Mukaddes Kitap aýatlaryna we goşgularyna esaslanýandygy sebäpli, men munuň ýaly dini temadaky materiallara ateist-ekspertler dogry baha berip bilmeýär diýip hasapladym. Birazrak wagt geçeninden soň, sülçi meniň teologiki ekspertiza geçirme baradaky haýysymyň ret edilendigini, ýöne işimi öwrenmegi dowam etdirmek üçin SSSR-iň prokuroryna geçirýändiglerini aýtdy. Suddan birnäçe gün öň sülçi ýanyma aklawçy alyp geldi. Men onuň bilen gürleşmäge razy boldum, ýöne ol aýal gürründeşligiň gysga boljakdygyny, sebäbi howludygynyň şobada aýtdy.

„Ýöne bu işe adam durmuşy we birnäçe ýyllyk türme möhleti bagly bolup dur ahry, bu meniň üçin çynlakay zat. Men size öz işime degişli kanuny soraglary bermek isleýärin“ – diýip, men aýtdym.

Ol meniň soraglaryma gyssanmaç jogap berdi. Ýöne goranmagym üçin wajyp görnen zatlary ýazyp başlanymda bolsa, mundan artyk wagtyňyň ýokdugyny, özüniň gitmelidigini aýdyp, ol meniň sözümi böl-di.

„Larisa Georgiyewna, meni üç güne däl, üç aýa däl, eýsem, üç ýyla, belki, ondan hem gowrak ýyla höküm edýändiglerine düşüňärsiňizmi? Maňa siziň kanunçylyk boýunça kömegiňiz zerur gerek, ýöne siz meniň işime düşünmäge we soraglaryma jogap bermäge-de wagt sarp edesiňiz gelenok. Her kimiň öz ykbalynyň, öz taryhynyň bardygyna düşünmeli, siz hemme işe birmeňzeş seredip bilmeýärsiňiz. Men sudda siziň goragyňyzdan ýüz öwürmäge mejbur bolýaryn“ – diýip aýtdym.

Meniň ejeme, Nina we dostlarymyzyň birnäçesine suduň boljak gününü we ýerini bilmeleklik başardypdyr. Krasnoýarsk baptist ýaşlar ýygnaýandan hem ençe ýaşlar geldi. Başda hukuk işgärleri sud üçin diňe kiçijek otag berdiler, ol ýere hiç kimem ýerleşmeýärdi. Ýöne men kazydan ulurak otag bermegini haýys edenimden soň, ertesi gün ol otag mesihi ýaşlaryndan doldy.

Menden alnan „Hakykatyň habarçysy“ sud wagtynda köp ünsi özüne çekdi.

– Näre üçin siz, baptistler, bu žurnaly çap edýärsiňiz? – diýip, kazy sorady.

– Siz öz gazetleriňizde we žurnallaryňyzda mesihilik mazmunly makalalary çap ederdiňizmi? – diýip, men jogap berdim.

– Elbetde, ýok! Bu nähili sorag?

Soň men mesihiler üçin mesihilik edebiyatynyň nähili wajypdygyny we „Hakykatyň habarçysynyň“ diňe ruhy goldaw, mesihileriň durmuşy we şaýatlyklary, bütin ýurtdaky ýygnaklaryň durmuşy baradaky temalary çap edýändigini düşündirdim.

– Biz öz žurnalymyzy gowy görýäris, ol bize gerek – diýip, men sözümiň üstüni ýetirdim.

Kazy sözüni dowam etdirdi:

– Kalýaşın, bu žurnalyň gadagandygyny siz bilýärsiňiz! Siz ony nädip okap bilýärsiňiz?

– Biziň mesihilik žurnalymyz meniň üçin örän gymmatly, men ony mydama okaýaryn – diýip, men jogap berdim.

Hudaý gudrat bilen suduň gidişine ak pata berdi-de, duşmanlaryň niýetlerini masgara etdi. Hudaý maňa soraglara şeýle bir jogap bermäge kömek etdi welin, hatda prokuror hem, ýaragsyzlandy-da, ýene näme sorajagyny bilmedi. Soňrak ejem zaldakylaryň hemmesiniň meni boşadarlar diýip pikir edendiklerini, sebäbi suduň meniň bigünädigimi görkezendigini aýtdy.

Birazajyk wagtlyk men nämedir bir zadyň pikirini edip, ünsümi jemlejek bolup aşak bakdym. Nina bolsa, men hasrat çekýändirin öýdүpdir, şonuň üçin maňa ýylgyryp seretdi-de, başyny atyp: „Başyňy galdyr! Gam çekme!“ – diýdi. Men oňa ýylgyrmak bilen jogap berdim, soň onuň goldawynyň kömegi bilen ýüregimde ýene ýylylyk duýdum.

Ahyrsoňy kazy maslahatlar otagyna gitdi, soň hem gelip, hökümi okady: iki ýarym ýyl azatlykdan mahrum etmeli. Dostlarym maňa gül oklap başladylar, ýöne garawul meni otagdan çykarmaga howlukdy.

Suddan soň meni başga kyrk sany tussag bilen bir otagda ýerleşdirdiler. Potolokdan suw damyp durdy, şonuň üçin düşekler öldi. Tussaglar meni kän bir mylatatly garşy almadylar, ýöne men özümiň mesihidigimi aýdanymda, lagerlerde Weniamin Markewiç, Oleg Popow we Georgiý Wins bilen bile bolan adamlar gürleşmek üçin ýanyma geldiler.

– Sen Georgiý Winsi bilýärsiňmi? – diýip, biri sorady.

– Hawa, ol biziň gullukçylarymyzyň biri.

– Ony görseň, oňa Kiselden salam aýt. Biz Uralda bile oturdyk.

– Men Georgiý Winsi ýene görjek görmejegimi bilemok, ony ýurtdan kowdular, raýatlygynam aldylar – diýip, men jogap berdim.

2-nji ýanwarda meniň doglan günüm boldy. Elbetde, kameradakylaryň hijisi muny bilenokdy, men bu hakda aýtmagam islemedim. Günortandan soň, garawul garaşylmadyk ýagdaýda meni çagyrdy.

– Siz meni başga kamera geçirýärsiňizmi, men zatlarymy alayynmy? – diýip soradym.

– Ýok, hiç zadam almaň!

Meni duşuşyk otagyna alyp bardylar. Ol ýerde maňa Nina bilen kiçi jigim Ýewgeniý garaşyp duran eken! Doglan günüme nähili ajaýyp sowgat! Bize iki sagatlyk duşuşyk wagtyny berdiler.

Men Krasnoýarsk türmesinde sekiz aýymy geçirdim. Bize her gün duza ýatyrylan kelem berýärdiler, ol turşudy hem birhili yslydy. Mende gazan hiç haçan ýuwulýan däldir, çorba her gün düýnden galan hapa gazanda bişirilýändigir diýen pikir döredi. Meniň aşgazanym agyryp başlady. Bize aňsamyna suwly ýarma berýärdiler.

Sekiz aýdan soň garawullar meni başga ýere gitmäge çagyrdylar. Meni owadan tokaýyň içinde ýerleşýän Berýoza derýasynyň ýanyndaky lagere geçirdiler. Men diýseň begendim: arassa howa, açyk asman, suwuň ýakymly syçratgylary... Ertesi gün meni eýýäm işe çagyrdylar, ýöne her gün men işden soň, daşary çykýardym.

Köp wagt geçmänkä, meniň ýanyma Nina geldi, şonda biz edil türmede toý dabarasyny geçirmäge rugsat bermeklerini sorap arza bermegi makul bildik. (Eger ol tussagyň aýaly bolup, meniň möhletim gutarýança, iki ýyllap aýrallykda ýaşama kararyna gelen bolsa, onda men, elbetde, garşy çykmakçy däldim). Men arza berdim, soň ýolbaşçylar 10-njy iýuny nikany hasaba alma günü edip bellediler. Lageriň ýolbaşçylary biziň toý meýilnamamyza päsgel bermäge çalyşdylar, emma Hudaý bizi gorady, şeýdibem, toý bellenen gününde boldy. Biziň ene-atalarymyz Ninanyň ýanynda geldiler, Dedow ýygnagynyň gullukçysy Nikolaý Kruçinin dabarany geçirdi.

Toýdan soň maşgalam we Nina dagy gidenlerinden soň, ýolbaşçylar meni gürründeşlige ýygy-ýygydan çagyryp başladylar-da, haýbat atyp hem gorkuzdylar. Prokuror meni gomoseksualistleriň kamerasyna goýberjekdigini aýdyp haýbat atyp şeýle diýdi:

– Men seni şonuň ýaly kamera salaryn, şonda ol ýerde seni näme edýändiglerini bilersiň!

– Siz maňa ölümden erbet zat etmersiňiz – diýip, men jogap berdim.

– Hawa, bu dogry. Biz ölümden aňry girip bilmeýäris – diýip, ol ylalaşdy.

– Ýöne men ölümden gorkamok. Men mesihi. Eger ölsem, göklerde Reb bilen bolaryn.

Prokuror jogap bermedi-de, diňe meni yzyna alyp gitmelidiklerini görkezdi. Bu biziň soňky gepleşigimiz boldy.

Birnäçe gün geçeninden soň meni garaşylmadyk ýagdaýda lageriň başlygynyň ýanyna çagyrdylar. Men gürleşmek üçin ýene biri gelendir öýtdüm, ýöne munuň başga sebäbi bar eken. Meni başga lagere gitmäge howlukdyrdylar, hatda zatlarymy almaga-da rugsat etmediler.

Täze lagerde meni iň agyr işe – agaç taýýarlaýjylyga ugratdylar. Biz günde on iki sagat işleýärdik, şonuň üçin agşama golaý men şeýle bir güýçden düşýärdim welin, hatda agajyň üstünden ätläbem bilmeýärdim. „Hudaýym, eger meniň betbagtçylyga uçramagyma ýol berseň, onda arz etmän, Senden hemme zady minnetdarlyk bilen kabul etmegime kömek et“ – diýip, men doga etdim.

Hudaý meniň dogalarymy eşitdi, şonuň üçin iki hepdeden soň, meni aňsadrak işe geçirdiler. Ol ýerde biz gün içinde sekiz sagat işleýärdik, agşamlaryna alan hatlarymy okamaga we olara jogap ýazmaga-da wagtym galýardy. Men bu lagerde bary-ýogy üç aý boldum, soň meni başga lagere geçirdiler. Garawullar meni örän uzaga, Ural daglaryna çenli goýberýändiklerini aýtdylar. Şeýdip, bu gezek meni türmeden türmä – Krasnoýarska, Omska, Swerdlowska, Perme, Kizele geçirip, günbatara ugratdylar.

Swerdlowsk türmesinde men Ukrainadan bolan Iosif atly tussaga duş geldim. Ol özüniň Kiyewdäki Winsler maşgalasyny tanaýandygyny aýtdy. Ol Lidiýa Mihaýlownany, mamany uly hormat bilen ýatlady, şeýle hem, Winsiň gyzyňyň özüne Mukaddes Kitap berenini, şondan soň, aýaly ikisiniň olary has köp hormatlanyny aýtdy. „Hawa, siz baptistler gyzykly adamlar! Siziň aýallaryňyzyň siz türmedekäňizem, köp ýyllap aýralykdakaňyz hem, şeýle wepalydyklary maňa ýaraýar. Biziň günlerimizde bu seýrek duş gelýän zat“ – diýip, ol aýtdy.

Men Iosif bilen kamerada bary-ýogy bir ýarym sagat oturdym. Soň garawullar bizi dürli kameralara saldylar, şeýdibem, biz biri-birimizi gaýdyp görmedik. Ýöne biziň gürrüňimiz meniň ýadymda galdy.

Kizelde garawullar bizi podwal gatdaky kamera saldylar. Ol ýerde pol suwdy. Kamera uludy, şonuň üçin bizde ýer ýeterlikdi. Men otluda örän ýadadym, şonuň üçin krowatdan özüme ýer tapynyp ukladym. Ýöne men ukynyň arasynda başagaýlygyň artýanyny eşitdim. Kamerada köpden bäri bolup ýörenler meniň bilen gelen täze adamlaryň zatlaryny görüp we alyp ýördüler.

Meniň gezegim gelip ýetdi. Kimdir biri bykynymdan itip:

– Hany, ildeş, haltaňy aç! Nämäh bardygyny göreli – diýdi.

Men başymy galdyrdym. Meniň öňümde garry sygan durdy. (Onuň eýýäm on baş ýyldan üç gezek oturanyny soňrak bildim. Ony iki gezek ölüm jezasyna höküm edipdirler, ýöne soň bu hökümi on baş ýyllyk höküm bilen çalşypdyrlar).

– Ine meniň zatlarym. Görüň – diýip aýtdym.

Ol hemme zady görüp başlanda, meniň bar goşumyň hatdan ybaratdygyny gördi. Şol wagt mende müňden gowrak hat bardy.

– Bu näme? – diýip, ol sorady.

– Meniň poçtam!

– Kim saňa hat ýazýar? – diýip, ol haýran galyp sorady.

– Dostlarym! Men mesihi, şonuň üçin mende her bir şäherde, hatda бүтін дүнйәде-de dostlarym bar!

– Oňa zatlaryny gaýtaryp beriň! – diýip, ol beýlekilere buýruk berdi. Soňrak ol beýleki türmelerde mesihilere duş gelendigini we olara örän hormat goýandygyny aýtdy.

Ahyrsoňy men özümiň täze lagerime gelip ýetdim. Ýolbaşçylar şobada meniň üçin aýratyn şertleri döredip başladylar. Mysal üçin, olar meni „agyr ýagdaý“ diýip atlandyrdylar, ýogsam, ýekeje düzgün bozmam hem ýokdy. Käbir tussaglar lageriň ýolbaşçylarynyň Kalýaşiniň Hudaý hakyky gürrüňlere olary mejbury çekendigini aýdyp, ýalan töhmet atmaklaryny talap edip haýbat atandyklaryny aýtdylar.

1986-njy ýylyň 7-nji maýynda meni işden DHK-niň iki sany işgäri bilen gürleşmäge çagyrdylar. Olar Permden we Kizelden maňa ýaňy ýakynnda „Hakykatyň habarçysynyň“ redaktory bolmakda aýyplap tutulan gullukçy Wasiliý Ýudinsew hakda birnäçe sorag bermek üçin gelipdirler. Men ýygnak gullukçysyna garşy hiç hili görkezme bermek islemedim-de, eýýäm baş ýyldan bäri türmededigimi, şol sebäpden hem, azatlykda bolýan

zatlar hakda az zat bilýändigimi düşündirip ötüň soradym. Emma soň olar meniň azatlykdakam Ýudensewi tanaýandygymy-tanamayandygymy we onuň ýygnak içinde näme hyzmat bitirendigini aýtsam gowy bolardy diýip haýbat atyp başladylar.

Men munuň ýaly maglumaty bermekden boýun towladym-da, ýygnagyň içki işlerine gatyşmaga haklarynyň ýokdugyny göni aýtdym. DHK-niň Permden gelen maýory guduzlan ýaly bolup, maňa gygyryp başlady. Ahyrynda ol aýalym bilen boljak duşuşykdan mahrum etjekdigine söz berdi. Men hut şundan hemme zatdan beter gorkýardym, sebäbi ertesi günü Nina gelmelidi. Men baraga gussaly gaýdyp geldim. Ýöne şol aňsam haýran galdym, sebäbi meni Nina bilen duşuşyga çagyrdylar! Biz nähili şatlandyk we Rebbi şöhratlandyrdyk!

Ertesi gün iş alyp baryjy ofiser duşuşyk otagyna girende, ol ýerde meni görüp gaharlandy:

- Kalýaşın, saňa duşuşyk berdilermi? Duşuşmaga kim rugsat etdi?
- Lageriň başlygy rugsatnama gol çekdi – diýip, men aýtdym.

Ol lageriň başlygyny çagyryp, DHK-niň işgärlerini ertesi gün demirýol wozzalyna alyp gidende, meni duşuşykdan mahrum etmegini aýdandygyny oňa aýtdy. Ýöne başlyk bu düzgünnama hakda hiç zat bilmeýän eken, Nina bolsa, iş alyp barýan ofiser giç aňsam gaýdyp gelmezinden bir gün ir geldi. Boş otaglar bar bolany sebäpli, bize derrew duşuşyk berdiler. Hudaýyň merhemeti bilen, DHK-iň işgärleriniň başgaça karara gelendiklerine seretmezden, Nina ikimiz görüşdik.

Möhletimiň gutarmagyna baş aý galand, Kizelden gelen DHK-iň maýory meni ýygy-ýygydan çagyrdy. Ilki ol azatlyga çykanymdan soň, nähili ýaşamakçy bolýandygymy bilmek isledi. Men ömrümiň Hudaýa gulluk etmäge bagyş edilendigini, şol sebäpli hem, Hudaý özümi nämä bellese, ýygnakda şol işleriň hemmesini etjekdigimi aýtdym. Soň ol azatlykda özümi seresap alyp barmalydygymy, iň esasy zat hem, DHK-iň ýygnakdaky işine päsgel bermeli däldigimi aýtdy.

Möhletimiň gutarmagyna birnäçe gün galand, doldurmaly kagyzy my aldym, ýöne ýolbaşçylar maňa psihologiki basyş etmeklerini dowam etdirdiler. Men tolgundym. Doga edemde Hudaýdan: „Men öýde dostlarymyň arasynda, aýalymyň ýanynda dogrudanam birnäçe günden soň azatlykda bolarynmy? Ýa-da geçen gezekki ýaly, boşadylmaly günümde meni başga türmä geçirýärlermi?“ – diýip soradym.

.....
 Alekseyi öýünde aýaly Nina
 we ölaryň ilkinji çagasy
 garşy alýar, bu çaga Aleksey
 türmedekä dogulýar.

.....
 Aleksey azatlyga çykandan soň, Hudaýyň gullugyna bellenilýär.
 Öýünde ýygnaç geçirýändigini üçin oňa birnäçe gezek jerime
 töledendiklerine garamazdan, ol wagyz etmegini dowam etdirýär
 we Rebbe wepaly gulluk edýär.

Men lagerdäki soňky gijämdе uklap bilmedim. Daň atdy, tussaglar işe gitdiler. Sagat ona çenli meni garawullaryň jaýyna çagyrmadylar. Meni on bir otuzda çagyrdylar, soň lageriň daşyna goýbermezlerinden öň, garawullar meni hatda barlamadylaram.

Söýgüli ýakynlarym we dostlarym maňa daşarda garaşyp duran ekenler. Kiçi uýam Nadýa ylgap gelip boýnumdan asyldy. Aýalymyň jigisi Pawel hem ylgap geldi, soň hemmesi daşyma ýygnandylar. Men azatdym! Baş ýarym ýyllyk tussaglyk yzda galdy! Ýöne Hudaýa wepaly gulluk etme – ýürek islegim üýtgedi. Şonuň üçin edil derwezäniň ýanynda, maşgalamyň we dostlarymyň arasynda men şu wagtjyk geçip bolan ýolumda eden merhemeti üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdim.

Men doga edip, hat ýazyp we töwelläçylyk edip, tussag mesihi hökmünde goldaw berenleriň hemmesine ýürekden minnetdar. Mesih ugrundaky görgülerimi paýlaşanyňyz üçin size minnetdar. Mesihiň aýdyşy ýaly: „Men zyndandadym, siz Meniň ýanyma geldiňiz“. Wadasyna wepaly bolan Hudaý size muny artygy bilen gaýtaryp berer.

Nikolaý Şepel

Görgi görmäge taýýar

Birinji gezek tussag edilmegimiň ön ýanynda (1963-nji ýylda), men önümde uly kynçylyklaryň we synaglaryň duranyňa akyly ýetirdim. Ine, bu nähili boldy.

Men aňşamymy gartaşan ejemiň öýünde geçirdim. Soň awtobus duralgasyna gelenimde, Hudaýyň Sözüniň üstünde pikirlendim we içimden nagma aýtdym. Ýol uzakdy, men bolsa, gara büren ýolda ýekedim. Men Reb bilen diýseň gowy gürleşme pursadyny duýup durdum, ýöne birden pikirimde Onuň: „Sen Meni söýýärsiňmi?“ diýen soragyny eşitdim.

Men çuň tabynlyk bilen: „Hawa, Rebbim, Seni söýýänimi Özüň bilýärsiň“ – diýdim.

Soň ikinji sorag berildi: „Sen Meniň ugrumda görgi görmäge taýýarmy?“ „Hawa, Rebbim, taýýar“ – diýip, men jogap berdim.

Şol pursatda ýanyma gelip tormozlaryny jyrladan awtobus meniň pikirlerimi böl-di. Birnäçe gün geçeninden soň, edil iş wagtynda meni başlygyň iş otagyna çagyrdylar. Ol ýerde elinde tussag etmeklige berlen orderi tutup, milisiýa çagasyň duran eken.

.....
1984-nji ýylyň ýanwarynda Nikolaý Şepeli (1938–2011.) hoşhabarçy Piter Peters bilen bile Tbiliside tussag etdiler. Şol wagt 45 ýaşynda bolan Nikolaýy azatlykdan üç ýyl mahrum etmäge höküm etdiler. Bu onuň ikinji gezek tussag edilişidi. Ony 1987-nji ýylda boşatdylar. Soňky döwürde aýaly Ýekaterina bilen ol Hutory şäherçesinde ýaşady. Şepelleriň ýedi çagasy bar.
.....

Türme kamerasyňa giren pursatymdan başlap, mende Mesihe şaýatlyk etme mümkinçiligi peýda boldy. Beýleki tussaglar derrew daşyma üýşüp, sorag ýagdyryp başladylar: „Sen kim? Seni näme üçin tussag etdiler?“ Men özümiň mesihidigimi, Hoş Habary wagyz edenim üçin meni tussag edendiklerini olara aýtdym.

Ahyrsoňy, başda maňa gödegräk garan bolsalar-da, beýleki tussaglar bilen hem gowy gatnaşygy ýola goýdum. Kameradaky ilkinji günümden başlap, aňşamky jaň kakylan badyna we tussaglar ýatyp başlanda, krowadymyň ýanynda doga etmek üçin dyza çökmegi özüme düzgün edindim. Ýöne kameradaşlarymyň käbirleri maňa päsgel bermäge çalyşdylar. Birinji aňşam doga edip başlanymda, kimdir biri kelläme kitap goýdy. Olaryň hemmesi muňa nähili seretjegime garaşdylar, ýöne men kitaba üns bermän doga etmegimi dowam etdirdim. Doga edip bolanymdan soň, kellämdäki kitaby aýryp, ony stoluň üstüne goýdum-da ýatdym. Ertesi aňşam olarda başga bir pikir peýda boldy. Uzak günüň dowamynda olar kiçijik haçjagaz ýasadylar. Men doga eden wagtymda, olar ony meniň elime goýdular. Men ýene üns bermedim. Doga edip bolanymdan soň, haçy stoluň üstünde goýup ýatdym. Üçünji aňşam olar kelläme prostyn okladylar. Men doga etmegimi dowam etdirdim, doga edip bolanymdan soň bolsa, prostyny aýryp ýerime geçip ýatdym.

Şol derňew kamerasyndaky mesihilik şaýatlygymyň miwesini men diňe ýigrimi ýyldan soň gördüm. Bir gün aňşam öýdekäm, äpişgämiň kakylanyny eşitdim.

– Kim bar? – diýip, men soradym.

– Nikolaý, aç! – diýýän kimdir biriniň sesi eşidildi. Men ony tanamasam-da, gapyny açdym, görsem, ol ýerde ýigrimi ýyl mundan ozal meniň bilen şol kamerada bolan Wiktor durdy!

– Maňa seniň bilen gürleşmek gerek, – diýip, ol aýtdy. Men ony içeri salyp oturdym.

– Meniň durmuşym agdar-dünđer boldy – diýip, ol söze başlady, – şol sebäpden hem, bu gün ahyrsoňy muny nähili çözmelidigini çözdüm. Men maşyny otlap, iň ýokary tizligine çenli ýetirip sürüp, agaja baryp urma kararyna geldim. Ýöne soňrak birden sen ýadyma düşdün. Men seniň kamerada doga edeniňi ýatladym. Şonuň üçin ilki seniň ýanyňa gelmegi ýüregime düwdüm, soň hem, näme bolsa, şol bolsun.

Wiktor ikimiz daň atýança gürleşdik, ol giden wagtynda bolsa, men oňa Hoş Habar sowgat berdim. Köp wagt geçmänkä, aýaly ikisi Mesihe gelip, ýygnaga goşuldylar. Rebbiň ýollary täsindir!

Birinji gezek tussag edilenimden we derňew kamerasynda köp günümi geçirenimden soň, ahyrsoňy sud edildim. Meni we ýene iki mesihini (wagyzçyny we ýaş mesihi gyzy) bile sud etdiler. Men iň erbet hökümi aldym – üç ýyl türmede oturmaly, iki ýyl berk düzgünli zähmet lageri we baş ýyl sürgünlikde bolmaly hem-de emlägim alynmaly.

Meni we ýene bir doganymyzy Harkowa türmä ugradanlarynda, bizi has howply jenaýatçylar hasaplaýandyklaryny bildim. Garawullar otluda bizi beýleki tussaglardan aýra goýdular we göz astynda sakladylar.

Harkowa barmazymyzdan öň men türme bilen eýýäm tanyş diýip pikir edýärdim, sebäbi derňew kamerasynda uzak wagtlap oturypdym. Ýöne men ol ýeri – betony, demri we garaňkylygy göreňimde: „Eý, Hudaý, munuň ýaly ýerde ýaşamak mümkinmi?“ – diýip soradym. Ol ýerde bolanyma bir ýarym ýyl geçenden soň, Hudaýa maňa öwreden zady üçin – eger seniň bilen Hudaý bolsa, onda islendik ýerde aman galyp bolýanyňy öwredeni üçin minnetdarlyk bildirdim.

Türmedäki iň surnukdyryjy zatlaryň biriniň günün dowamynda 24 sagatlap ýanyp durýan, gözleriňi tükeniksiz agyrýan ýiti ýagtylykdygyny men bilýärdim. Ýöne Harkow türmesindäki iş başga hili agyryny hem üstüne goşdy. Biz himikatlar we zäherli serişdeler bilen işleşýärdik, olar ellerimizi ýakýardy. Bu iş örän gynaýjydy, ondan saplanyp bolmaýardy. Ýöne Reb ýygnagyň dogasyna jogap edip, meni ondan halas etdi.

Lageriň başlygyna dokumentleri düzüji gerekdi, şonuň üçin ol tussaglaryň arasyndan bu işi başaryan adam gözleýärdi. Kimdir biri oňa meniň redaktorlyk işi bilen tanyşdygymy aýdanynda, ol meni gürleşmek üçin çagyrdy. Ol meni edaradaky işe belledi, bu örän gowy işdi. Men arassa otagda stoluň üstünde çyzgylary çyzýärdim, käwagt iş wagtynda daşary çykyp, arassa howadan dem almaga rugsat edýärdiler. Ýapyk türmede arassa howa iýmitden köp gymmat hasaplanylýar. Bu Hudaýdan gelen aýratyn ak patady! Ýöne on sekiz aý türmede bolanymdan soň, meni aklamaklary ondan-da uly ak pata boldy. Men berlen möhletini diňe bir bölegini oturdym! Ýöne bu meniň ateistik hökümet bilen bolan soňky gapma-garşylygym bolmady.

1984-nji ýyla çenli biziň ýygnağymyz bizi hasaba durmaga mejbur eden hökümet işgärleriniň gtdigiçe artýan basyşy astynda boldy. Ýöne hasaba durmanyň şertleri ýerine ýetirer ýaly bolmany sebäpli, biz biragyzdan hasaba alynmadan boýun towlamak üçin ses berdik. Soň olar ýygnağyň ruhy çopany hökmünde maňa aýratyn basyş edip başladylar. Mysal üçin, işde meniň bölümimde ýygnak geçirdiler. Bu ýygnağyň gidişinde hökümet işgärleri tarapyndan öwredilen birnäçe adam ýerlerinden turup, mesihilere töhmet atdy. Olaryň düşündirişleri şeýle bir esassyz boldy welin, hatda oturyp diňläniňe gynanýarsyň. Ahyrynda maňa soraglara jogap bermek üçin ýedi minut wagt berdiler. Men ýagdaýy işdeşlerime düşündirip başladym, ýöne ýedi minutda köp zat aýdyp bilmeyärsiň.

Meniň wagtym gutaranda, käbir adamlar: „Goý, ol dowam etsin. Oňa ýene ýedi minut beriň“ diýdiler. Bu ýedi minut hem geçenden soň, işdeşlerim sözümi bölmän dowam etmegimi ýene talap etdiler. Meniň wagtymy ýene uzaltdylar, şeýdip, men näme sebäpden mesihileriň döwletiň Hudaýyň Sözüne garşy gelyän talaplaryny ýerine ýetirip bilmeyändiglerini doly düşündirdim. Hemmeler meni ünsli diňlediler. Şeýle-de bolsa, men sözümi gutaranymdan soň, dini kultlar bölümüniň wekili ýerinden turup, mesihileri ýürekbulandyryjylykly ýalan töhmet bilen aýyplady. Soň hemmeler meniň kanun bozan bozmandygym boýunça ses berdiler. Ýöne ses bermäni bikanun geçirdiler. Kimiň „garşy“ bolanyňy we kimiň „saklananyňy“ hiç kim sanamadam. Ýygnakdan soň köp işdeşlerim gelip, elimi gysdylar-da: „Ynanýan zadyňy sakla. Pikiriňi üýtgetmäge hiç kime ýol berme“ – diýdiler.

Şol ýygnakdan soň, meni ýene tussag etjekdiklerine ynanýardym. Men bu barada aýalym bilen gürrüň etdim. Ol meniň üçin adaty bolmadyk ruhlandyрма boldy. Ol hemme zada taýýardyğyny aýdyp, meni doly goldady. Men içki parahatlygy duýdum, Rebbe bil bagladym, maşgalamyň goldawy mende umyt döretdi.

Hudaý maňa azatlykda uzagrak işlemäge mümkinçilik berdi. Soňrak men ruhy çopanlaryň ýygnaňsygyndan öýe gelyärkäm, demir ýol wokzalynda tutuldym. Meni Çerkassynyň türmesine alyp gtdiler. Şonda men ýolboýy milisionerler bilen Isa Mesih hakda gürrüň etdim. Olar meniň elime hatda el gandalynam dakmadylar!

Derňewler wagtynda türmede oturanymda, biziň ýygnağymyzdan ýene iki gullukçyny – wagyzçy Aleksandr Pawlenkony we saz ýolbaşçysy Anatoliý Iwaşşenkony – meniň yz ýanymdan tutandyklaryny, bizi bile sud

etjekdiklerini bildim. Bu agyryly täzeliklerdi. Bu ýygnagyň gullukçysyz galandygyny aňladýardy. Men türmede özümiň bu iki dostumy görmedim, ýöne bizi suda bir maşynda alyp bardylar, şeýdip, biz bile doga edip bildik.

Sud meniň işlän zawodymda boldy. Köp işdeşlerim we mesihi dostlarymyz geldi. „Suduň zalynda“ biz üçimiz Hudaýyň hakda şaýatlyk etdik we öz mesihilik garaýyşlarymyzda berk durduk. Maňa üç ýyllyk iş kesdiler, beýleki iki gullukça bolsa, iki ýarym ýyldan berdiler.

Höküm okalanýndan soň, dostlarymyz bize gülleri okladylar we: „Mert boluň! Biz siziň üçin doga eders!“ – diýip gygyrdylar. Garawullar gülleri elimizden aldylar, ýöne söýginiň munuň ýaly ýüze çykmany bizi örän ruhlandyrdy. Yzmyza türmä alyp gidenlerinde, biz soňky gezek bile doga etdik-de hoşlaşdyk. Öňünden çaklaşymyz ýaly, garawullar bizi türmede aýra goýdular.

Meni Çerkassydaky, öýümiň golaýyndaky, türmä goýberdiler. Ol ýerde birnäçe mesihiler eýýäm özlere berlen möhleti geçiripdiler, şonuň üçin beýleki tussaglar meniň mesihidigimi bilen batlaryna: „Biz siziňkileri tanaýarys! Olar gowy, ynamdar, dostluksöýüji adamlar. Olar mydama hakykaty aýdýarlar we biri-birine kömek edýärler“ – diýdiler. Bu – lagere gelen ilkinji günümde mesihiler hakdaky şaýatlyklary eşitmeklik – aýratyn bir ak pata boldy. Bu sözler biziň mydama Mesihiň nury hemmelere görner ýaly edip ýaşamagymyz üçin gowy sapak hem boldy. Birneme wagtdan soň, men lagerde başga-da iki sany mesihä duş geldim – bu şatlykly duşuşyk boldy.

Yza nazar aýlamda, men Çerkassydaky türmede bolan wagtymy üç döwre bölýärim. Birinjisi, biziň tussaglykdaky ýyllarymyz biderek bolmaz ýaly, tussaglaryň arasynda ruhy galkynyşy döretmegi üçin Hudaýyň lagerde biziň şaýatlyklarymyzy ulanmagyny diläp göçgünli doga etme döwri. Biz gürleşmek üçin duşuşanymyzda, Hudaýyň bu ýere bizi möhletimizi geçirmegimiz üçin däl-de, Özi üçin işlemäge we Öz Patyşalygy üçin janlary gazanmaga getirendigini biri-birimize ýatladýardyk. Şonuň üçin ilki biz Hudaýyň ak patasyny diläp doga etdik. Ikinjisi, dogalara berlen jogaplar döwri. Bu döwürde biz dogalarymyzyň köp hasylyny gördük. Üçünji döwür bolsa, bize agyr synaglary getirdi, ýöne hatda şol döwürde-de biz Hudaýyň aýratyn ak patalaryny gördük.

Birinji döwür bir ýyla golaý dowam etdi. Men çakylyk boýunça gidýän elektrik bolup işledim. Men kiçijik otagda ýeke özüm işleýärdim, işe

diňe nämendir bir zady gyssagly bejermek gerek bolanda çagyryýardylar. Kāwagt men gijeki çalşykda işleýärdim-de, ümsümlük wagtymy doga edip hem-de ýanymdaky kiçijik Hoş Habary okap geçirýärdim. Bir ýyldan soň meni başga işe geçirdiler. Ol ýerde men mydama adamlaryň arasynda bolýardym, ýöne şunuň ýaly üýtgeşmäniň kömegi bilen beýlekiler bilen Reb hakda gürleşmäge köp gowy mümkinçilikleri aldym.

Men we beýleki iki mesihi, biz azlyk bolsak-da, özümizi lagerdäki ýygnak hasaplamagy makul bildik. Herimiz öz zehinimize we ukybymyza görä gullugy öz üstümize aldyk. Mysal üçin, bir doganymyz material talaplar üçin alada etmäge jogapkär boldy. Hiç haýsymyz mätäçlik çekmez ýaly, yzymyzdan gelen iýmitleri üçimiz paýlaşýardyk. Bu gulluga biz mesihilik bilen gyzyklanyp başlan tussaglary hem goşduk. Ikinji doganymyz Hoş Habary wagyz etmäge jogapkär boldy, sebäbi Hudaý oňa şeýle sylag beripdi. Ol islendik adam bilen islendik ýerde gürrüňe başlap bilýärdi. Rebbe gelen we Hudaýyň Sözi, mesihilik durmuşynyň düzgünleri hakda köpräk bilmek isleýänlere halypalyk etmeklik meniň wezipäme girýärdi.

Men Hudaýyň öz durmuşym üçin taýýarlan erkini görýänime begendim, sebäbi azatlykda ýygnakda gulluk edenimde, Ol meni hut şunuň ýaly türme gullugyna taýýarlan eken. Täze mesihileriň biri Wasiliý her gün işden soň maňa garaşýardy we mydama: „Gel, azajyk gürrüň edeli“ – diýýärdi. Birneme soňrak onuň öz imanyny başgalar bilen paýlaşýanyny duýdum. Täze mesihiniň Reb üçin hyzmat edip başlanyny görmek örän begendirdi.

Elbetde, täze mesihileriň hemmesi lageriň ýolbaşçylary tarapyndan uly synaglary we basyşlary başdan geçirdiler. Olaryň biri Kolýa gürründeşlikden soň şeýle bir synagy başdan geçirdi welin, hatda türme keselhanasyna-da düşdi. Oňa näme bolanyny ýa-da nirededigini şu güne çenli-de men bilemok.

Biz täze mesihilerden hiç kimi lagerde suwda çokundyrmazlygy makul bildik. Munuň deregine, olary yerli ýygnakda suwda çokundyrmaklary üçin biz olara özleriniň şäherlerindäki mesihileriň atlaryny we salgylaryny berdik.

Tussaglykdaky wagtymyň üçünji döwründe DHK-iň işgärleri meniň bilen gürleşmek üçin lagere gelip başladylar. Eger men özleriniň maglumatçysy bolsam, onda maňa köp artykmaçlyklary berjekdiklerine, hatda wagtyndan öň azatlyga çykarjakdyklaryna olar wada berdiler. Men mundan boýun gaçyranymdan soň, lageriň ýolbaşçylary maňa erbet azar

.....
Nikolaýyň maşgalasy onuň türmeden gelen hatyny okaýar.
.....

berip başladylar. Olar maňa lageriň düzgünini bozmakda aýyplap töhmet atdylar. Bir gezek işimde bir zat „bolmalysy ýaly däl“, başga bir gezek saçym kada gabat gelmeýär. Soňrak, 27-nji dekabrdä ýedi çagamy alyp, aýalym yzymdan geldi. Olar edarada bellige alyndylar, soň duşuşyk tassyklanyldy, ýöne şol wagty garawullar barlamak üçin meniň baragyma gelenlerinde, ýassyk daşymyň içinden 25 rubl „tapdylar“.

„Serediň, Şepel pul gizleýär!“ – diýip, garawul aýtdy.

Meni göni lageriň başlygynyň ýanyna alyp bardylar-da, ýedi günlük izolýatora salma bilen jezalandyrdylar.

– Ýöne düzgün boýunça meniň duşuşygym bolmaly, aýalym bilen çagalarym eýýäm bu ýere geldiler – diýip, men garşy çykdy.

– Ýeri, näme, biz size gizlin pul bermeli dälidigini aýalyňyza aýtmaly bolýarys – diýip, lageriň başlygy jogap berdi.

Elbetde, bu duranja ýasamalykdy, sebäbi puly ýassyk daşymyň içine oklandyklaryna hemmelerem düşüňýärdiler.

– Men syrkaw, meniň ýaralarymyň güýjemesini bejeryärler. Siz nädip meni jerime izolýatoryna salyp bilýärsiňiz? – diýip aýtdym.

Başlyk keselhananyň lukmanyny çagyryp, meniň kartoçkamý getirmegini buýurdy.

– Şepeliň ýagdaýy ony jerime izolýatoryna ýerleşdirmäge mümkinçilik berýärmí?

Lukman bolýandygyny aýtdy, şonuň üçin hem meni ol ýere iberdiler. Bu meniň üçin gazaply synag boldy. Maşgalam bilen görüşmegi nähili isländigimi söz bilen beýan edip bolmaýar! Ýedi günümniň hemmesini diýen ýaly, oraza tutup geçirdim. Ýöne ýekelikde gabalan wagtymda-da, Hudaý maňa garaşylmadyk ak patany berdi. Meniň kamerama ýene bir tussagy getirdiler. Biz onuň bilen gürleşip başlanymyzda, ol maňa öz durmuşy hakda gürrüň berdi. Muňa jogap edip, men onuň bilen Mesih we gutulýş hakda gürleşip bildim. Soňrak, Täze ýyla golaý, ol adam menden: „Adam nädip mesihi bolup bilýär? Gutulmak üçin men näme etmeli“ – diýip sorady. Biz bile doga etdik, ol hem, Hudaýdan öz günälerini bagyşlamagyny sorady. Nähili şatlygyň bolanyny göz önüne getirip bir görüň! Köp wagt geçmänkä, ol adam şol aňsam özüne kast etmekçi bolandygyny boýun aldy. Ol krowadynyň içinde gizläp goýan iki metr ýüpüni görkezdi. Men ony garawullaryň näme üçin tapmandyklaryna haýran galdym, sebäbi olar hemme zady örän ünsli barlaýardylar ahryr. Ol adamyň janynyň baky öz ygtyýary astynda galjagyna göz ýetirmek üçin şeýtan hemme zady edipdir. Emma Hudaý ýeňiş gazandy-da, ol adama gutulýş hem ebedi ýaşaýş berdi.

Men jerime izolatorynda oturyp çykanymdan soň, güýçli syrkawladym, şonuň üçin meni wagtlaýnça türme keselhanasyna ýerleşdirdiler. Ýöne şondan soňky sekiz aýda ýüregimde düýpli meseleler boldy. Ýüregim bolmalysy ýaly işlemegi asla islemedi, şol sebäpden hem, maşgalamy we dostlarymy ýene görjek wagtyma çenli ýaşap bilmejekdigime ynamly boldum. İçinde: „Ölüme äkidilýänleri halas et...“ (Süleýmanyň pähimleri 24:11) diýlip, Mukaddes Kitap aýady ýazylan haty ugratmak maňa başartdy.

Möhletimiň gutarmagyna birnäçe aý galanda, durmuş ýagdaýlarym ep-esli gowulaşdy. Lukmanlar maňa gowuja seredip başladylar. Soň meni lageriň başlygy iş otagyna ýanyna çagyrdy.

– Aýalňyza hat ýazyň-da, indi ýaşaýş şertleriňiziň gowulaşandygyny aýdyň. Oňa aýdyň, indi hiç kim haýyşnama ýazmasyn. Ýogsam, biz bar wagtymyzy siz baradaky alýan haýyşnamalara jogap ýazmak bilen geçirmeli bolarys.

Şunuň kömegi bilen men Hudaýyň tussaglykdaky adamlary üçin doga etmegiň we töwellaçylyk etmegiň nähili wajypdygyna akyl ýetirdim. Duýgudaşlyk we goldamak – bu juda ajaýyp gullukdyr. Men kömek sorap eden haýyşyňa şeýle köp dostlarymyň seslenendigini bilenimde, örän ruhlandym. Hudaýa şükür!

Lagerde bolan wagtymda, ýene bir ýük üstümden basdy durdy. Sud aýalym ikimizi ene-atalyk hukugyndan mahrum edip, Hudaýa tabyn bolmagy öwredenimiz üçin, kiçi çagalarymyzy elimizden alma kararyna geldi. Şol wagt Hudaýyň hemme zady Öz ellerinde saklaýandygyna, Onuň bize güýjümüz ýeterden agyr synagy bermejekdigine düşüňýändigim iň uly tesellim boldy. Aýalymyň Rebbiň yzyna eýermekde nähili berkdigi we yranmazdygyny bilýärdim, bu-da meni köşeşdirdi.

Şol ýyllarda men: „Çünki meniň umydym Sensiň, ýa Reb Hudaý; ýaşlygymdan bil baglanym Sensiň“ diýýän Zebur 71:5 hakda köp pikir edýärdim. Men Rebbe mydama umyt baglaýan her bir adamyň utandrylmajakdygyny bilýärdim.

Boşamaly günüm golaýlaşdy. Lagerde mydama beýlekiler bilen öňünden hoşlaşýarlar. Men täze imana gelen adamlar bilen jemleýji gürründeşliklerimi geçirdim. Olar tizara maşgalam bilen öýde boljakdygyma meniň bilen bile begendiler, ýöne käbirleri: „Siz entek bu ýerde bize gerek. Bu barada aýtmak örän erbet, ýöne biz siziň ýene birazajyk wagtlyk bu ýerde galmagyňyzy isleýäris“ – diýdiler.

Soňky gün men dokumentlerimi almak üçin lageriň edara jaýyna bardym. Lageriň başlygy ol ýerdedi. Lagerde bolan wagtymda maňa ýamanlyk baryny edendigine seretmezden, men oňa:

– Başlyk, hemme zat üçin sag bol – diýdim.

– Näme? – diýip, ol haýran galyp aýtdy. – Siz maňa näme üçin minnetdarlyk bildirýärsiňiz?

– Hemme zat üçin, – diýip, men jogap berdim. Meniň nämäni göz önünde tutýandygymy ol, elbetde, bilýärdi.

Eger onda ujypsyzja ynsap galan bolsa, bu barada pikir etjekdigini bilýärdim. Soň men daşary çykdy, ol ýerde gar syrgyny güýjap durdy.

Ýöne gitmezimden öň garaşylmadyk ýagdaýda meni yzyna edara jaýyna çagyrdylar.

– Siz bu ýerde üç ýyl bolduňyz, ýöne hiç hili düzelme alamatlaryny görkezmediňiz, şonuň üçin bir ýyllap synag möhletinde bolýarsyňyz – diýip, lageriň başlygy aýtdy.

Düzgün bolşy ýaly, synag möhleti hakda adama boşamazyndan ep-esli öň aýdýarlar, ýöne maňa bu barada derwezeden çykmazymdan on minut öň aýtdylar.

– Synag möhleti üçin sag bol, – diýip, men lageriň başlygyna aýtdym.

Meniň jogabym ony oňaysyz ýagdaýa saldy.

– Siz nämäni göz önünde tutýarsyňyz? – diýip, ol sorady. – Bu meniň teklibimdir öýdýärsiňizmi?

Ol muny aýdanda, onuň kimdir biriniň buýrugyny ýerine ýetirýändigine akyl ýetirdim. Men ýene sowuga gaýdyp bardym.

Gazaply garly syrgyn sebäpli, dostlarym meni garşy almak üçin lagere gelip bilmändirler, şonuň üçin demir ýol wokzalyna barmak maňa örän

.....
Nikolaý öý ýygnaýynda wepalylygy we merhemeti üçin Hudaýy
şöhratlandyrýar.
.....

.....
1988-nji ýylyň ýazynda Nikolaý Şepel mesihi ýaşlaryň duşuşygynda meşhur
wagyzçy boldy.
.....

kyn boldy. Ýöne ol ýerde men, ahyrsoňy, lagere ugran aýalymy we dostlarymy gördüm. Olar meni öýe alyp gitdiler. Öýde çagalarym: „Hoş geldiň, gadyrdan kakamyz!“ – diýip ýazylan plakaty asypdyrlar. Meni gutlamak üçin öýe köp dostlarymyz geldi, şonuň üçin türme eşigimi çalyşmazymdan öň, biz Hudaýa minnetdarlyk bildirmek üçin derrew ýygnanyşyk geçirdik.

Indi durmuşyma nazar aýlanymda, köp ýagdaýlarda – hatda iň agyr ýagdaýlarda-da – Hudaýyň Öz merhemetini we söýgüsini görkezendigini aýdyp biljek. Her bir mesihi kynçylyga düş gelip bilýär, ýöne dogry adam Rebbe wepaly bolup galanda, Hudaý ak patalaryny berýär. Esasy zady ýatda saklamaly: mesihi wepaly bolanda, Hudaý şöhratlanýar. Öz ady köplere belli bolar ýaly, Ol biziň synaglarymyzy we kynçylyklarymyzy ulanýar.

.....
Sowet türme lageri
.....

.....
Omskda, Sibirde, tussag Mihail Horew
jerime „afrikanka“ izolatorynda
gynamalary çekdi.
.....

.....
Öňdäki sahypada:

Sowet milisiýasy ýygmanyşyk
geçirilýän ýeriň ýanynda.
.....

.....
Milisiýa öý ýygmanyşygyny bozýar.
.....

.....
Dostlary mesihä höküm çykaryljak
suduň zalynyň girelgesiniň ýanynda
garaşyp durlar.
.....

.....
Mesihî tussag gözeneginiň aňyrsynda.
.....

.....
 Çagalar ýygnaşyklara ähmiýetli hem işjeň gatnaşýarlar. Bu ateistik
 döwleti gaharlandyryandygyna garamazdan, Isa Mesihe bolan ynamyň
 nesilden-nesle geçiriljekdiginiň şaýatlygy bolup durýar.

Terjimehally goşundy

Artýuşenko Boris (1920–1984). Kurskdan. Ruhy çopan Artýuşenko üç gezek tussaglykda boldy. Onuň wagyz edeni üçin dördünji gezek tussag edilenine dört aý geçeninden soň, ol türme keselhanasynda operasion stoluň üstünde öldi. Resmi diagnozy – on iki barmak içegäniň deşilmeği.

Balaskiý Anatoliý. 1939-njy ýylda doglan. Özi Woroşilowgradan. Aýalynyň ady – Galina. Ol tussaglykda üç gezek oturdy.

Baturin Nikolay (1927–1988). Aýalynyň ady – Walentina. Ýedi çagasy bar. Doglan şäheri Şahty. Ruhy çopan Baturin wagyzçylyk gullugy we hoşhabar mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesiniň kätibi gullugy üçin alty gezek oturyp çykdy. Özüne garşy yedinji işi açandyklaryny bilende, gizlinlikde işläp, öňki Birleşmäniň işini gizlin etdi. Öýünde ýekelikdekä, ýürek agyrydan öldi.

Biblenko Iwan (1928–1975). Aýalynyň ady – Taisa. Doglan şäheri Kriwoý Rog. Bir gezek oturyp çykdy.

Boýko Nikolaý (1922–2003). Aýalynyň ady – Walentina. Ýedi çagasy bar (başda sekiz çagady, ýöne biri aradan çykdy). Ozal Odessada gullukçy boldy. Ruhy çopan Boýko Habarowsk ülkesiniň Aýan şäherçesinde wagtlaýyn sürgünlikde ýaşady. Zähmet lagerinde oňa aýratyn zalymlyk bilen garadylar. Soňky (üçünji) möhletiniň başynda ýolbaşçylar oňa: „Bu ýerde sen Hudaýa ynanmarsyň. Biz seni döweris. Eger döwmesek, onda çüýrederis!“ – diýdiler. Olaryň tagallalary

netijesinde ol jerime izolýatorynda tutuş aýlaryny geçirdi. Ýürek yetmezçiliginden we bölekleýin ysmazlykdan ejir çekýärdi.

Bublik Sergeý. 1957-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Lýudmila. Doglan şäheri Rostow-na-Donu. Mukaddes Kitaplary çap edendigi üçin üç ýyl türme tussaglygynda boldy.

Bystrowa Tamara. 1949-njy ýylda doglan. Durmuşa çykmadyk, ejesi aradan çykdy. Özi Narwadan. Bu aýal Mukaddes Kitaby çap edeni üçin üç ýyl türmede oturdy.

Wilçinskaýa Galina. 1958-nji ýylda doglan. Galinanyň ene-atasy (Zinaida bilen Wladimir) Brestde ýaşayar, ýöne ol Iwan Şapowala durmuşa çykyp, häzir Nowokuzneskde ýaşayar. Ol tomusky lagerde çagalara Mukaddes Kitaby wagyz edeni üçin iki gezek türme tussaglygynda boldy.

Wins Lidiýa Mihaýlowna. Amerikan missioneri Pýotr Winsiň aýaly we Georgiý Winsiň ejesi. Tussaglykdakylaryň garyndaşlary Birleşmesiniň başlygy bolup işläni üçin 63 ýaşynda bir gezek türmede oturyp çykdy. Ol Amerika kowlan ogluna goşulyp, ölýänçä sowet mesihileri üçin zähmet çekmegini dowam etdirdi.

Wlasenko Wladimir. 1954-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Lýudmila. Iki çagasy bar. Doglan şäheri – Nikolaýew. Bir gezek türmede oturdy.

Gorýanin Mihail. 1951-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Wera. Doglan şäheri – Tihoresk. Alty çagasy bar. Bir gezek türmede oturdy.

Didnýak Mariýa. 1933-nji ýylda doglan. Adamsynyň ady – Wasiliý (ol mesihi däl di). Iki çagasy bar. Doglan şäheri – Nikolaýew. Bir gezek türmede oturdy.

Zaýsewa Larisa. 1951-nji ýylda doglan. Ejesiniň ady – Anastasiýa. Doglan şäheri – Rostow-na-Donu. Mukaddes Kitaby çap edýän toparda işläni üçin iki gezek türmede oturdy.

Zinçenko Pawel. 1952-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Tatýana. Dört çagasy bar. Doglan şäheri – Harkow. Bir gezek türmede oturdy.

Iwaşenko Anatoliý. 1952-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Nadežda. Dört çagasy bar. Doglan şäheri – Çerkassy. Ol sürgünlikde bolan ruhy çopan Ýakow Iwaşenkonyň ogly. Öz ýygnağynyň ýaşlar lideri we saz ýolbaşçysy bolany üçin bir gezek türmede oturdy.

Klassen Rudolf. 1931-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Talita. Doglan şäheri – Karaganda, bu ýerde ruhy çopan Klassen gulluk etdi. Ol üç gezek tussaglykda boldy. Soňky gezek azatlyga çykanda, öz ýygnağyna: „Mesih hökmünde diňe öz şaýatlygyň üçin däl, eýsem, Mesih ugrunda yzarlanylýan beýlekileri goldanyň üçin hem, iňenç we hasrat çekmek – biziň üçin artykmaçlykdyr“ – diýdi.

Krugowyh Aleksandr. 1946-njy ýylda doglan. Aýalynyň ady – Tamara. Baş çagasy bar. Doglan şäheri Makeýewka. Bir gezek türmede oturdy.

Kručinin Nikolaý. 1943-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Lýudmila. Doglan şäheri Dedowsk, Moskwanyň etegi. Iki gezek tussaglykda boldy.

Krýuçkow Gennadiý (1926–2007). Hoşhabarçy mesihi baptistleriň ýygnaqlar Birleşmesiniň başlygy. Aýalynyň ady – Lidiýa. Dokuz çagasy bar. Krýuçkowlaryň maşgalasy Tulada ýaşady. Bu ýerde olaryň öýi uzak wagtyň dowamynda gözegçilik astynda boldy. 1970-nji ýyldan başlap, ruhy çopan Krýuçkow maşgalasyndan daşda DHK-den gizlenip, gizlin ýaşamaga we gulluk etmäge mejbur boldy. Ol 1966-njy ýyldan 1969-njy ýyla çenli bir gezek tussaglykda boldy.

Minýakow Dmitriý (1921–2012). Baş çagasy bar. Dmitriýiň birinji aýaly Antonina, ol gizlin mesihilik gullugyny alyp barýarka, aradan çykdy. Onuň ikinji aýalynyň ady – Kseniýa. Dmitriý hoşhabarçy mesihi baptistleriň ýygnaqlar Birleşmesiniň wagyzçysy hem gullukçysy bolany üçin üç gezek türmede oturdy. 1981-nji ýylda soňky tussaglygynyň oň ýanynda, ol: „Hudaý bizi ýaşadyp durka, biz hakykatda durarys. Biziň ýeke-täk arzuwymyz – Oňa wepaly bolup galmakdyr“ – diýip ýazýar.

Mihin Wasiliý. 1933-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Tatýana. Dokuz çagasy bar. Doglan şäheri Ordžonikidze (häzirki Wladikawkaz). Bir gezek türmede oturdy.

Moiseýjew Iwan. (1952–1972). Wanýany Sowet goşun gullugyna çagyranlaryndan soň, (71-96-8 harby bölüm), mesihilik garayyşlary üçin oňa köp haybat atýardylar, gynayardylar we jezalandyryýardylar. 20 ýaşyndaka, harbylar ony zalymlyk bilen gynap, Kerçiň ýanyndaky Azow deňzine gark etdiler. Onuň Mesihe wepalylygy baradaky taryhy ençe gezekler gürrüň berildi we bütün dünýäde çap edildi.

Moşa Wiktor (1935–2012). Aýalynyň ady – Nina. Doglan şäheri Dergaçi. Wiktor işjeň gullukçydy. Güýçli wagyzlary üçin çagalaram, ýaşlaram ony gowy görýärdiler. Öz gullugy sebäpli ol dört gezek türmede oturdy.

Nikitkow Aleksandr. 1934-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Zinaida. Alty çagasy bar. Doglan şäheri – Rýazan. Iki gezek türmede oturdy. Ikinji gezek Rýazan türmesinde oturan wagtynda, ýürekden tutmany başdan geçirýär.

Odinsow Nikolaý (1870–1939(?)). Aýalynyň ady – Aleksandra. Podmoskowýede ýaşady. Nikolaý Odinsow Sowet Soýuzynda baptistleriň Federatiw soýuzynyň başlygy boldy. 1928-nji ýylda baptistleriň Torontodaky (Kanada) Dördünji bütindünýä kongressinde SSSR-iň delegasiýasyna baştutanlyk etdi. Ýöne söwet hökümeti bu gullugy üçin ony tizara tussag etdi. Aýaly soňky gezek onuň bilen Sibirde 1937-nji ýylda duşuşyk aldy. Ikinji jahan urşundan soň, beýleki mesihileriň aýtmaklaryna görä, ol başga lagere geçirilen wagtynda aradan çykýar. Ony garawullaryň itleri diriligine iýipdirler.

Pawlenko Aleksandr. 1952-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Nadežda. Dört çagasy bar. Doglan şäheri – Çerkassy. Bir gezek türmede oturdy.

Popow Nikolaý. 1927-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady Nadežda. Sekiz çagasy bar. Doglan şäheri – Rýazan. Üç gezek türmede oturdy.

Popow Oleg. 1954-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Tatýana. Dört çagasy bar. Doglan şäheri – Rýazan. Bir gezek türmede oturdy. Oleg – Nikolaý Popowyň ogly – kakasynyň saklanylan türmesinde oturdy.

Rytikow Pawel. 1930-njy ýylda doglan. Aýalynyň ady – Galina. On çagasy bar. Doglan şäheri – Krasnodon. Pawel Rytikow wagyz edeni, hoşhabarçy mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesindäki gullugy we çagalara mesihiligi wagyz edeni üçin dört gezek tussag edildi. Tussaglykdaka ol: „Bu dünýäniň lezzetleri bilen gyzyklanmaň, çünki dünýä bilen dostluk, Hudaýa garşy duşmançylykdyr. Pikirleriň ýesirligine düşmäh-de we töweregiňizdäki dünýäniň owsunmalaryna goşulmaň-da, Hudaýa gulak asyň we Mesihiň öwrediş iýaly ýaşaň“ diýip ýazypdyr.

Sažnew Pawel. 1952-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Wera. Baş çagasy bar. Doglan şäheri – Woroşilowgrad. Bir gezek türmede oturdy.

Skornýakow Ýakow (1928–2008). Aýalynyň ady – Nina. Dokuz çagasy bar. Doglan şäheri – Jambul. Ruhy çopan Skornýakow ruhy çopañçylyk gullugy we hoşhabarçy mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesindäki işi üçin türmede üç gezek oturdy. Lagerden ýazan hatynda ol: „Biz hatda ölümde-de güýçlüdiris, sebäbi biz özümi gynaýjylar we öz jellatlarymyz üçin hem doga etmäge ukyplydyrys“ – diýip ýazýar. Ol emel edilip berlen iki möhletden (8 ýyldan soň) azatlyga çykanda, ýany bilen azatlykdaky mesihilerden alan 9546 sany haty alyp çykypdyr.

Timçuk Wladimir. 1959-njy ýylda doglan. Aýalynyň ady – Lýudmila. Doglan şäheri – Moskwa. Bir gezek türmede oturdy.

Týagun Iwan. 1930-njy ýylda doglan. Aýalynyň ady – Ýelena. Ýedi çagasy bar. Doglan şäheri – Kirowsk. Bir gezek türmede oturdy.

Hmara Nikolaý (1916–1964). Aýalynyň ady – Mariýa. Dört çagasy bar. Nikolaý Hmara mesihi bolup, 1963-nji ýylyň iýulynda suwda çokundyryldy. Ol öz öýüni öý ýygnaklary üçin açdy, soň 5-nji noýabrda

tussag edildi. 24-27-nji dekabr aýynda geçirilen sudda ony üç ýyl azatlykdan mahrum etdiler. 1964-nji ýylyň 11-nji ýanwarynda Mariýa baryp, adamsynyň jesedini alyp gaýtmalydygy hakdaky telegrammany alýar. Jeset göklerden doludy, ellerinde we dabanlarynda ýanyk yzlary bardy. Aşgazany deşilipdir, dili bolsa ýok eken.

Çistýakow Weniamin. 1935-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Lýubow. On bir çagasy bar. Doglan şäheri – Oržonikidze. Türmede bir gezek oturdy.

Şoha Pýotr. 1909-njy ýylda doglan. Aýalynyň ady – Iosifa. On çagasy bar. Doglan şäheri – Saki. Ol üç gezek türmede oturdy. 79 ýaşynda Şohany ýygnanyşykda tussag etdiler-de, ýerli milisionere hüjüm etmekde aýypladylar. Sud wagtynda ýaş „ejir çeken“ aýyplamalaryň ýasamalygynyň görnüp durandygy sebäpli utanyp durdy. Şeýle-de bolsa, kazy Şohany günäkär hasaplady.

Ýudinsew Wasiliý. 1931-nji ýylda doglan. Aýalynyň ady – Serafima. On üç çagasy bar. Doglan şäheri – Harsyzsk. Hoşhabarçy mesihi baptistleriň ýygnaklar Birleşmesinde işläni üçin iki gezek türmede oturdy. Hökümet işgärleri onuň tussag edilenini tassyklaýançalar, ony türmede on üç gün saklap sorag etdiler.

Ýudinsewa Serafima. 1938-nji ýylda doglan. Adamsynyň ady – Wasiliý. On üç çagasy bar. Doglan şäheri – Harsyzsk. Bu aýala ilki kiçi çagasy bäş ýaşanda, iki ýyllyk iş kesdiler, emma soň sud aýyplamany aýyrdy.

Sözlük

ÄSHHMB – Ählumumy sowet hoş habarçy mesihi-baptistler. Ybadathanalarda resmi hasaba alnan topar, sowet hökümetiniň dini we resmi çagyryşlaryny makullamak üçin, ýolbaşçylar Injil düzgünleri bilen ylalaşdylar. Bu gurama “Hasaba alnan baptistler” hökmünde hem tanalýar.

“Üçlük” kamera – üç tussag üçin niýetlenilen kiçi kamera.

Operatiw bölüm – sowet türmesinde we lagerinde HGK-niň wekili.

Iş alyp barýan kamera – ýörite türme kamerasy, sowet häkimiýeti bu ýerde kanuny däl işleri alyp barandygyna münkürlük edilen adamy saklady, şol döwürde prokuror onuň garşysyna soraglary we materiallary taýýarlady. Kamerada alnyp barlan iş döwri birnäçe günden birnäçe aýa çenli dowam edip, tussagyň soňky höküminiň bir bölegi hasaplanýldy.

Tussaglaryň garyndaşlarynyň birleşigi – özleriniň mesihidikleri sebäpli tussagda bolan aýallaryň, erkekleriň ýa-da beýlekileriň dogan-garyndaşlarynyň guramasy. Bu birleşme mesihi tussaglar barada maglumat toplady we olaryň maşgalalaryna kömek etmekligi ýola goýdy.

Jenaýat kodeksiniň maddalary

70-nji madda (RSFSR jenaýat kodeksi): antisowet agitasiýasy we wagyz-nesihatlary.

128-nji madda (USSR jenaýat kodeksi): hökümetden we mekdepden aýry ybadathanalarda kanuny bozmak.

187-1-nji madda (USSR jenaýat kodeksi): sowet hökümetine we jemgyýetçilik gurluşyna garşy ýalan pikirleri we ýigrenji sözleri ýaýratmak.

187-3-nji madda (USSR jenaýat kodeksi): gurama ýa-da toparlaýyn hereketlere işjeň gatnaşmaklyk, jemgyýetçilik tertip-düzgünü bozujylar.

190-1-nji madda (RSFSR jenaýat kodeksi): sowet hökümetine we jemgyýetçilik gurluşyna garşy ýalan pikirleri we ýigrenji sözleri ýaýratmak.

190-3-nji madda (RSFSR jenaýat kodeksi): gurama ýa-da toparlaýyn hereketlere işjeň gatnaşmaklyk, jemgyýetçilik tertip-düzgünü bozujylar.

227-nji madda (RSFSR jenaýat kodeksi): dini dăp-dessurlary ýerine ýetirýän raýatyň şahsyýetine we hukugyna kast etmeklik.

HHMB ÝB – Hoş habarçy mesihi-baptistleriň ýygnaç birleşmesi.

Hoş habarçy baptistleriň ýygnaçyny yzarlaýan ýörite saýlanan ýolbaşçylar, bu ýygnaç hökümetiň resmi rugsadyny almak üçin Injil düzgünleri arkaly ylalaşykdan ýüz öwürdiler. Olaryň ýygnaçlary hökümet tarapyndan resmileşdirilmedik, şonuň üçin olar şahsy öýlerde, kwartiralarda, tokaýlarda duşuşdylar. Bu birleşme “resmileşdirilmedik baptisler” ady bilen hem tanalýar.

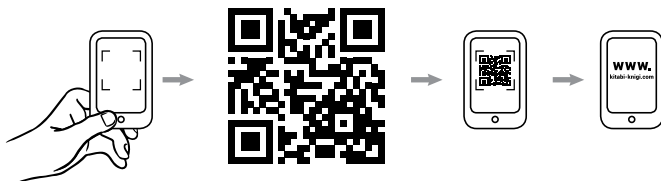
Mazmuny

Sözbaşy	3
Giriş	5
Georgiy Wins	9
1. Andreý Ýudinsew	12
2. Walentina Sawelýewa	20
3. Wladimir Rytikow	40
4. Pýotr Rumaçık	51
5. Lýubow Skworsowa	64
6. Weniamin Markewiç	71
7. Mihail Azarow	80
8. Mihail Horew	92
9. Wladimir Ohotin	106
10. Stepan Germanýuk	127
11. Zinaida Wilçinskaya	152
12. Alekseý Kalýaşin	177
13. Nikolaý Şepel	197
Terjimehally goşundy	211
Sözlük	217

kitabi-knigi.com

Islendik bölümi, tutuş maşgala üçin mugt
ekitaplary komputeriňe ýükle we oka.

Siz bu kitabyň türkmen dilindäki birinji neşirini eliňizde tutup dursuňyz. Georgiý Wins „demir tutynyň“ aňyrsynda imanyňy wagyz etme babatdaky işleriň nähilidigini Günbataryň mesihilerine habar bermek üçin ony 1989-njy ýylda inlis dilinde düzdi we çap etdi. Bu kitap, kommunistik sistemanyň Mesihe ynanýanlaryň başyndan inderen yzarlamalaryna, türkmelerine, lagerlerine, gynamalaryna, çydardan agyr gelýän işlerine we başga-da köp zatlara seretmezden, bu zatlaryň hemmesine döz gelip we Rebbe wepaly bolup galyp bilen mesihiler hakdadyr. Sowet imperiýasynyň darganyna, hudaýsyz ateistik režimiň ýykylanyna ýigrimi ýyldan-da köp wagt geçdi, ýöne bu adamlaryň durmuş taryhy, olaryň tejribesi örän möhüm we gereklidir şu gün, haçan dünýäniň köp ýerlerinde, şol sanda hem öňki SSSR-iň käbir ýurtlarynda mesihiler yzarlanýarlar.

Bu kitapda siziň duş geljek adamlaryňyzyň köpüsi eýýäm bakyýete gitdiler, ýöne Hudaýyň hasyl meýdanynda öz gullugyny häzirem dowam etdirip ýörenlerem bar.

Siz bu kitapdan özlerniň ýerdäki ýoluny Rebbe we Halasgär Isa Mesihe bagyş eden adamlaryň çeken jepalary, ýeňişleri, gaýgy-hasratlary we şatlyklary hakda bilersiňiz.

„Dogrulyk ugrunda yzarlananlar bagtlydyr, çünki Gögüň Patyşalygy olaryňkydyr. Men zerarly sögülen, yzarlanan, nähak ýere her hili gybatyňyz edilen mahaly siz bagtlysyňyz! Şat boluň, begeniň, Gökde aljak sylagyňyz uludyr, çünki sizden öňki pygamberler-de şeýle yzarlandylar.“ (Matta 5:10–12).

Georgiý Wins (1928–1998) – şaýatlyklaryň bu kitabyny düzüji, Sowet Soýuzynda Hoş Habary wagyz edeni üçin sekiz ýyllap türkme salynýar. 1979-njy ýylda ony Birleşen Şatlara çykaryp kowanlarynda, imandaky doganlary, hoşhabar mesihi baptistler, ony özlerniň Günbatardaky ilçisi diýip atlandyrdylar. Ruhy çopan Wins Daşary ýurt wekilligini döretdi. Bu wekilligiň maksady SSSR-däki yzarlanýan ýygnağa wekillik etmekdi, ony goramakdy we kömek etmekdi. Onuň her kwartalda çykarýan „Tussagyň býulleteni“ atly žurnaly ezilýänleriň sesi boldy. Bütün dünýä syýahat edip yörşüne, Wins SSSR-däki mesihileriň ýagdaýy hakda gürrüň berdi we hemme ýerde mesihileri azatlygyň gadryny bilmeklige, özlerniň Mukaddes Kitaplaryny aýawly saklamaga we her neneň ýagdaý bolandygyna seretmezden, Isa Mesihiň yzyna eýermeklige çagyryrdy.

